



Uddannelse skal styrkes gennem hele livet

Fordeling og Levevilkår 2012

Uddannelse skal styrkes gennem hele livet

Fordeling & Levevilkår 2012

Udgivet af

AE - Arbejderbevægelsens Erhvervsråd

Reventlowsgade 14, 1. sal

1651 København V.

Telefon: 33 55 77 10

E-mail: ae@ae.dk

www.ae.dk

Ansvarshavende redaktør

Direktør **Lars Andersen**

Redaktion

Kommunikationschef **Mikkel Harboe** - Sekretariats- og kommunikationsmedarbejder **Malene Michelsen**

Hovedforfattere

Chefanalytiker **Jonas Schytz Juul** - Forskningschef **Mikkel Baadsgaard** - Senioranalytiker **Mie Dalskov Pihl** -

Senioranalytiker **Sune Enevoldsen Sabiers**

Derudover har følgende bidraget

Stud. polit **Andreas Mølgaard** - Stud. Polit **Helene Regitze Lund Wandsøe** - Stud. polit **Samira Nawa Amini**

Omslag og layout: **Jan Rasmussen - Tombola**

Indhold

Rapportens hovedkonklusioner	5
Tema 1: Indkomst og ulighed	5
Tema 2: Uddannelse – fra folkeskole til efteruddannelse	5
Tema 3: Arbejdsliv og –miljø under krisen	6

TEMA 1 - INDKOMSTER OG ULIGHED 8

Kapitel 1	Udvikling og fordeling af indkomster i Danmark	9
	Stor indkomstfremgang i 2010	10
	Drivkræfterne i indkomst udviklingen	12
	Indkomsten er stadig geografisk afhængig	14
	Uligheden er steget efter krisen	18
	Dekomponering af udviklingen i uligheden	18
Kapitel 2	Stigende fattigdom i Danmark	21
	Opgørelse af fattigdom og fattigdomsgrænse	22
	Fattigdommens geografi	23
	Stigende fattigdom på Sjælland	25
	Over 65.000 fattige børn i Danmark	26
	Fattigdom er mest udbredt i almene boliger	28
	Andelen af fattige børn i almene boliger stiger kraftigt	29
	Fattigdommen er koncentreret i ghettområderne	29
	Stigning i gruppen af langvarigt fattige	31
	En ny definition af fattigdom i Danmark	33
Kapitel 3	Øget uddannelse vil øge ligheden	35
	Uligheden reduceres hvis uddannelsesmålene indfris	37
	Ligheden vil øges ved uddannelsesløft	39
	Sammenhæng mellem indkomstforskelle og kompetenceforskelle	40
	Gevinst af uddannelse	42

TEMA 2 - UDDANNELSE: FRA FOLKESKOLE TIL EFTERUDDANNELSE 43

Kapitel 4	Klassekammerater har stor betydning for uddannelse	44
	Klassekammerateffekt på uddannelsesniveau	45
	For mange elever fra ressourcetsvage hjem giver negativ klassekammerateffekt	46
	Karaktererne i folkeskolen påvirkes af klassekammeraterne	48
	Positiv klassekammerateffekt	48
	Negativ klassekammerateffekt med for mange ressourcetsvage elever	49
	Yderligere opdeling af klasserne	50
	Få elever i klasser med mange ressourcetsvage elever	53
Kapitel 5	Målretning af 10. klasse kan skaffe millioner til bedre uddannelse	55
	Unge med stærk hjemmebaggrund tager på efterskole	56
	Efterskoleelever er typisk vokset op i hjem, der har relativt høje indkomster	58
	Mere end hver fjerde får ikke en gevinst af at gå i 10. klasse	60
	Elever der har et fagligt niveau under middel har gevinster af efterskole	61
	Målretning af 10. klasse vil give millioner til bedre uddannelse	66

Kapitel 6	Hver femte dansker deltager i voksen- og efteruddannelse	69
	Størst VEU-deltagelse blandt kvinder og indvandrere	71
	Unge har størst VEU-deltagelse	73
	Ikke-beskæftigede deltager i mere VEU end beskæftigede	76
	Store geografiske forskelle i VEU-deltagelsen	78
	Næsten 100.000 lønmodtagere har fået uddannelsesløft de sidste ti år	79
	Det går den gale vej med deltagelsen i voksen- og efteruddannelse	82
Kapitel 7	AMU-kurser giver mere i løn og bedre beskæftigelse	84
	AMU-kurser giver større chancer for at blive i arbejde, især når der er krise	86
	Antallet af arbejdstimer stiger, når man deltager i et AMU-kursus	88
	Højere timeløn og større indkomst ved at tage AMU-kurser	90
	Ufaglærtes indkomst stiger støt efter deltagelse i et AMU-kursus	91
	Flere finder nyt arbejde efter de har deltaget i et AMU-kursus	92
	Ny arbejdsplads	93
	Ufaglærte har større tilbøjelighed til at skifte branche efter deltagelse i AMU	94
	AMU-kurser får ufaglærte til i højere grad skifte sektor	95
	Deltagelse i AMU-kurser giver ikke større sandsynlighed for at skifte arbejdsfunktion	96
	Voksenuddannelse betaler sig	97

TEMA 3 – ARBEJDSLIV OG MILJØ UNDER KRISEN

103

Kapitel 8	Det psykiske arbejdsmiljø er forværret	104
	Hårdest fysisk arbejdsmiljø blandt ufaglærte	104
	Psykisk arbejdsmiljø: Mange frygter en fyreseddel	106
	Flest LO-medlemmer har belastende arbejdsstillinger	109
	Stor jobusikkerhed for alle a-kassemedlemmer	111
	Markant flere offentligt end privat ansatte oplever store følelsesmæssige krav	112
	Lønmodtagere på grundniveau har det hårdeste fysiske arbejdsmiljø	113
Kapitel 9	Pendlingsafstand for ledige er øget under krisen	116
	Pendlingsafstande fordelt på brancher	118
	Stor stigning i pendlingsafstanden for længerevarende ufaglærte ledige	119
	Ledige med videregående uddannelser pendler op mod 30 km.	120
	Kriseeffekt: Ledige får job længere fra deres bopæl	122
Kapitel 10	Jobomsætning og jobmobilitet under krisen	124
	Lønmodtagerbeskæftigelsen er faldet med 155.600 personer	125
	Tendens til stigende jobskabelsen fra nyoprettede arbejdssteder	127
	Jobmobiliteten er reduceret under krisen	130
	Jobmobiliteten varierer mellem brancherne	132
	Unge er mest tilbøjelige til at skifte job	134

Rapportens hovedkonklusioner

Fordeling & Levevilkår 2012 er bygget op i tre temaer: 'Indkomst og ulighed', 'Uddannelse – fra folkeskole til efteruddannelse' og 'Arbejdsliv og –miljø efter krisen'.

Tema 1: Indkomst og ulighed

Det første tema i årets udgave af 'Fordeling & Levevilkår' har fokus på indkomster, ulighed og fattigdom i Danmark. Kapitel 1 ser på, hvordan udviklingen har været i fordeling af indkomster over en tiårig periode. I gennemsnit er den disponible indkomst i dag på 234.000 kr. Siden 2002 har de 10 procent rigeste fået mere end 100.000 kr. ekstra i disponibel indkomst, hvorimod de 10 procent fattigste som den eneste gruppe i befolkningen er ved status quo. Geografisk har væksten i den gennemsnitlige disponible indkomst især været koncentreret om områder med i forvejen høje indkomster, f.eks. har de store jyske byer oplevet indkomststigninger over gennemsnittet. Derimod har kommunerne i udkantsområder som f.eks. Langeland, Lolland og Morsø samt de københavnske vestegnskommuner oplevet vækst under gennemsnittet.

Kapitel 2 kortlægger fattigdom i Danmark, og tallene viser, at både fattigdommen i den voksne befolkning og blandt børn har været stigende i Danmark gennem en længere årrække. I dag er der ifølge OECD's fattigdomsgrænse 242.000 fattige i Danmark, når studerende udelades. I forlængelse af kapitel 1 om indkomstfordeling, ser man også, at fattigdommen koncentrerer i bestemte kommuner og boligområder i Danmark.

Uddannelse er et af de forhold, der har stor indflydelse på den enkeltes indkomst, ligheden og samfundets velstand generelt. Kapitel 3 viser, at regeringens målsætning om, at 95 pct. af en ungdomsårgang skal gennemføre en uddannelse, og 60. pct. skal have en videregående uddannelse, kan have en positiv effekt både på indkomstlighed og den generelle velstand i Danmark.

Tema 2: Uddannelse – fra folkeskole til efteruddannelse

Publikationens andet tema går mere i dybden med en række analyser, der handler om uddannelse. Kapitel 4 viser, at klassekammerater har stor betydning for resultaterne af et skoleforløb og for elevernes fremtidige mulighed for uddannelse. Tallene viser, at stærke elever trækker de svage op, således at unge fra socialt svage hjem får markant højere karakterer, hvis de har klassekammerater fra mere veluddannede familier. Samtidig viser kapitlet ligeledes, at hvis andelen af børn fra ressourcessvage hjem overstiger ca. 30 pct., så påvirkes de andres karakterniveau og uddannelse negativt.

Det overordnede formål med kapitel 5 er at undersøge, om ressourcerne til uddannelse af unge udnyttes bedst muligt. Kapitlet tager fat på andelen af afgangselever fra 9. klasse, der tager 10. klasse. Næsten hver anden elev vælger at gå i 10. klasse, men kapitlet viser, at det kun er de elever, der har karakterer under middel, der får noget ud af at tage 10. klasse, når man ser på, hvordan eleverne klarer sig fremover med hensyn til beskæftigelse, indkomst og uddannelse. Analysen viser også, at de elever, der vælger 10. klasse på en efterskole, typisk har en meget stærkere baggrund end de elever, der går i den almindelige 10. klasse. Hvis man i højere grad målretter 10. klasse, vil man kunne spare millioner, der kan bruges andre steder i uddannelsessystemet.

Kapitel 6 har fokus på efteruddannelse, og tallene viser, at hver femte dansker i 2010 deltog i et voksen- eller efteruddannelsesforløb. Den største deltagelse ses hos de lavest uddannede, der gennem livet opnår 13 måneders voksen- og efteruddannelse, mens faglærte får knap 9 måneder. Den primære årsag er, at ufaglærte ofte deltager i almene kurser, der er længere end de erhvervsrettede kurser (f.eks. AMU-kurserne), som faglærte deltager i. Kapitlet viser desuden, at næsten 100.000 lønmodtager igennem de seneste 10 år har fået et ordinært uddannelsesløft.

Det sidste kapitel i temaet om uddannelse fastslår, at deltagelse i AMU-kurser både giver mere i løn og bedre beskæftigelse. Kapitel 7 viser, at der er tale om op til 2,5 procent mere beskæftigelse hvert år efter kursusdeltagelse, og timelønnen forøges for både faglærte og ufaglærte med op til 1,5 procent. At deltage i et AMU-kursus øger også mobiliteten for ufaglærte, således at chancerne for at skifte arbejdssted, branche og sektor øges, når man deltager i et AMU-kursus.

Tema 3: Arbejdsliv og -miljø under krisen

I rapportens tredje del handler det om arbejdsliv og arbejdsmiljø under krisen, og i kapitel 8 slås det fast, at det psykiske arbejdsmiljø er blevet forværret de seneste 5 år, mens krisen har stået på. Generelt er jobusikkerheden og de følelsesmæssige krav steget, mens udviklingsmulighederne og anerkendelsen af arbejdet er faldet. Kapitlet viser ligeledes, at ufaglærte oftest har det hårdeste fysiske arbejdsmiljø, f.eks. er de oftest udsat for belastende arbejdsstillinger, tunge løft og hudpåvirkninger. Samtidig er de ufaglærte blandt dem, der oplever den største jobusikkerhed, de mindste udviklingsmuligheder og opnår mindst anerkendelse i jobbet.

Kapitel 9 viser tydeligt, at ledige der har været uden job i længere tid, er villige til at acceptere job, der ligger forholdsvis langt væk fra bopælen. I gennemsnit har lønmodtagere, der ikke har været berørt af ledighed i løbet af de to seneste år, 20,8 km mellem bopæl og arbejde, mens lønmodtagere med et forudgående ledighedsomfang på mindst 6 måneder har en gennemsnitlig pendlingsafstand på 25,7 km. Kapitlet viser også, at tendensen til, at personer med ledighed accepterer forholdsvis lange transportafstande til arbejdspladsen, er blevet forstærket under den

økonomiske krise. De længste pendlingsafstande findes for personer med videregående uddannelser, der har været ledige i tre måneder eller længere, inden de fandt job igen. Her er pendlingsafstanden til arbejde op imod 30 km.

Under krisen er den samlede lønmodtagerbeskæftigelse faldet med 155.600 personer. I sidste kapitel i 'Fordeling & Levevilkår' undersøges dynamikken på arbejdsmarkedet. Tallene viser, at den overordnede udvikling i nedadgående retning dækker over en stor underliggende dynamik, hvor der samtidig med, at arbejdssteder lukker ned, er nye arbejdssteder, der skyder op – og samtidig med, at der er virksomheder, der reducerer antallet af ansatte, er der arbejdssteder, der øger antallet af ansatte.

TEMA 1 – INDKOMSTER OG ULIGHED

KAPITEL 1

Udvikling og fordeling af indkomster i Danmark

KAPITEL 2

Stigende fattigdom i Danmark

KAPITEL 3

Øget uddannelse vil øge ligheden

1 KAPITEL

Udvikling og fordeling af indkomster i Danmark

Den disponible indkomst i Danmark er i gennemsnit 234.000 kr. Siden 2002 har de 10 procent rigeste fået mere end 100.000 kr. ekstra i disponibel indkomst, hvorimod de 10 procent fattigste er ved status quo. Væksten i den gennemsnitlige disponible indkomst har især været koncentreret om områder med i forvejen høje indkomster.

Den disponible indkomst i Danmark er i gennemsnit 234.000 kr. Siden 2002 er dette beløb steget med godt 38.000 kr., når der korrigeres for prisstigninger. Det svarer til en procentvis årlig realvækst på 2,3 procent. Af tabel 1 ses også udviklingen i de gennemsnitlige disponible indkomster fra 2002 til 2010 for folk i den erhvervsaktive alder. Det ses, at den gennemsnitlige disponible indkomst for de 25-59-årige er omkring 250.000 kr., mens den gennemsnitlige disponible indkomst for hele befolkningen er knap 234.000 kr. Beregningen af den disponible indkomst er yderligere beskrevet i boks 1.

①

I gennemsnit har voksne danskere en disponibel indkomst på omkring 234.000 kr.

Tabel 1. Udvikling i de disponible indkomster, faste 2012-priser

	Gennemsnitlig årlig realvækst fra 2002-2010	Stigning i disponibel indkomst fra 2002-2010	Disponibel indkomst i 2010
	Pct.	1.000 kr.	1.000 kr.
25-59-årige	2,1	38,7	249,8
Hele befolkningen	2,3	38,5	233,6

Anm: Seneste data-år er 2010, og indkomster er kørt frem til 2012-niveau med løn- og prisudviklingen for at give et billede af forbrugsmulighederne i 2012. Indkomsterne er husstandsækvivalerede, og personer med store negative indkomster er udeladt.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

I tabel 2 ses et mere nuanceret billede af udviklingen i disponible indkomster for de 25-59-årige. Gruppen er inddelt i 10 lige store grupper efter indkomst. Af tabellen ses det, at de 10 procent fattigste i 2010 havde cirka 90.000 kr. i disponibel indkomst, hvilket reelt svarer til, hvad gruppen havde 8 år tidligere.

①

De 10 procent fattigste har ca. 90.000 kr. i disponibel indkomst

På den anden side ses det, at de rigeste 10 procent reelt fik godt 100.000 kr. mere i disponibel indkomst med et niveau i 2010 på godt 520.000 kr.

Tabel 2. Udvikling i de disponible indkomster opdelt på indkomstgrupper fra 2002 til

	Gennemsnitlig årlig real vækst	Stigning i disponibel indkomst	Disponibel indkomst i 2010
	Pct.	1000 kr.	1000 kr.
10 pct. fattigste	-0,0	-0,2	87,8
2	1,1	11,8	144,0
3	1,4	18,6	172,6
4	1,7	25,3	196,7
5	1,9	31,1	218,8
6	2,1	36,7	241,6
7	2,2	42,8	267,2
8	2,3	50,3	298,5
9	2,5	61,3	344,1
10 pct. rigeste	3,0	109,4	526,7
Gennemsnit	2,1	38,7	249,8

Anm: Seneste data-år er 2010, og indkomster er kørt frem til 2012-niveau med løn- og prisudviklingen for at give et billede af forbrugsmulighederne i 2012. Indkomsterne er husstandsækvivalerede, og personer med store negative indkomster er udeladt. Kun 25-59-årige er taget med.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Boks 1. Opgørelse af den disponible indkomst

I den disponible indkomst indgår et beregnet afkast af ejerbolig, som skal opfange de forhold, at boligejere besidder et formueaktiv i kraft af ejerboligen, som giver et afkast, der består i, at ejeren frit kan bo i ejendommen uden at betale husleje. I modsætning hertil skal lejre betale husleje ud af den disponible indkomst.

For at gøre indkomsterne mellem ejere og lejere sammenlignelige beregnes derfor et såkaldt imputeret afkast af ejerboligen, som tillægges ejerens øvrige indkomster. Afkastet beregnes efter Danmarks Statistiks metode til beregning af imputeret afkast af ejerboliger, og det er Danmarks Statistiks officielle definition af disponibel indkomst, der anvendes.

For at kunne sammenligne de disponible indkomster mellem individer er det hensigtsmæssigt at korrigere indkomsterne for forskelle i familiernes størrelse og sammensætning. Det skyldes, at det er økonomisk fordelagtigt at bo som par, fordi en række udgifter som f.eks. boligudgifter kan deles. De disponible indkomster er derfor korrigeret med ækvivalensfaktoren, der grundlæggende er et mål for, hvor mange "enlige" voksne en familie indkomstmæssigt svarer til. Ækvivalensfaktoren beregnes som (antal voksne + antal børn) 0,6. En familie med to voksne uden børn har f.eks. en ækvivalensfaktor på 1,52. Den disponible indkomst for et familiemedlem beregnes som den samlede familieindkomst divideret med ækvivalensfaktoren. Alle familiemedlemmer - herunder eventuelle børn - får således tildelt samme disponible indkomst. I en familie med to voksne, der hver har en disponibel indkomst på henholdsvis 100.000 og 200.000 kr., vil de begge i fordelingsanalysen optræde med en disponibel indkomst på $(100.000 + 200.000) / 1,52 = 197.900$. Den familiemæssige ækvivalering af indkomsterne medfører således en omfordeling inden for familien.

Opgørelsen foretages på baggrund af meget detaljerede data, der først er tilgængelige med nogle års forsinkelse. Nyeste data-år er derfor 2010. For at kunne sammenligne med dagens priser er niveauet derfor kørt frem med lønudviklingen, uden at det påvirker fordelingen.

Stor indkomstfremgang i 2010

Stigningen i indkomsterne fra 2002, som ses af tabel 3, dækker over en overordnet indkomststigning i perioden 2002-2007 på 2,7 procent. Herefter har der været et moderat fald på 0,8 procent årligt fra 2007-2009, og herefter igen en stigning fra 2009 til 2010 på over 5 procent. Dette er især tydeligt for de 10 procent rigeste, for hvem den gennemsnitlige disponible indkomst i perioden 2002-2007 steg med 4,3 procent årligt. Herefter faldt den markant fra 2007

①

Fra 2002-2007 var der en indkomststigning på 2,7 procent

til 2009 for til sidst at få en stor fremgang på over 11 pct. i 2010. For de 10 procent fattigste var den årlige gennemsnitlige reale stigning i den første periode kun 0,4 procent, hvorefter indkomsten i den efterfølgende periode årligt faldt. Over hele perioden steg indkomsten for de rigeste 10 procent med 3 procent årligt, hvilket er omkring halvanden gang mere end den gennemsnitlige vækst for alle indkomstgrupperne.

De 10 procent fattigste oplevede derimod en nulvækst i indkomsten over hele perioden, når der korrigeres for inflation. Det vil sige, at reelt ligger de 10 procent fattigstes indkomst på det samme niveau som i 2002. Set over hele perioden er det kun de fattigste 10 procent, som har nulvækst, mens alle andre deciler i gennemsnit har haft indkomstfremgang.

① Alle grupper har oplevet en real stigning i indkomsterne undtagen for de 10 procent fattigste.

Tabel 3. Udvikling i de disponible indkomster fra 2002 til 2010				
	Årlig real vækst 2002-2007	Årlig real vækst 2007-2009	Årlig real vækst 2009-2010	Årlig real vækst 2002-2010
	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.
10 pct. Fattigste	0,4	-2,2	2,4	0,0
2	1,8	-0,7	1,1	1,1
3	2,0	-0,2	1,7	1,4
4	2,2	0,2	2,3	1,7
5	2,4	0,4	2,9	1,9
6	2,4	0,5	3,5	2,1
7	2,5	0,4	4,2	2,2
8	2,6	0,3	4,9	2,3
9	2,7	0,1	5,9	2,5
10 pct. Rigeste	4,3	-4,3	11,4	3,0
Gennemsnit	2,7	-0,8	5,2	2,1

Anm: Seneste data-år er 2010, og indkomster er kørt frem til 2012-niveau med løn- og prisudviklingen for at give et billede af forbrugsmulighederne i 2012. Indkomsterne er husstandsækvivalerede, og personer med store negative indkomster er udeladt. Kun 25-59-årige er taget med.

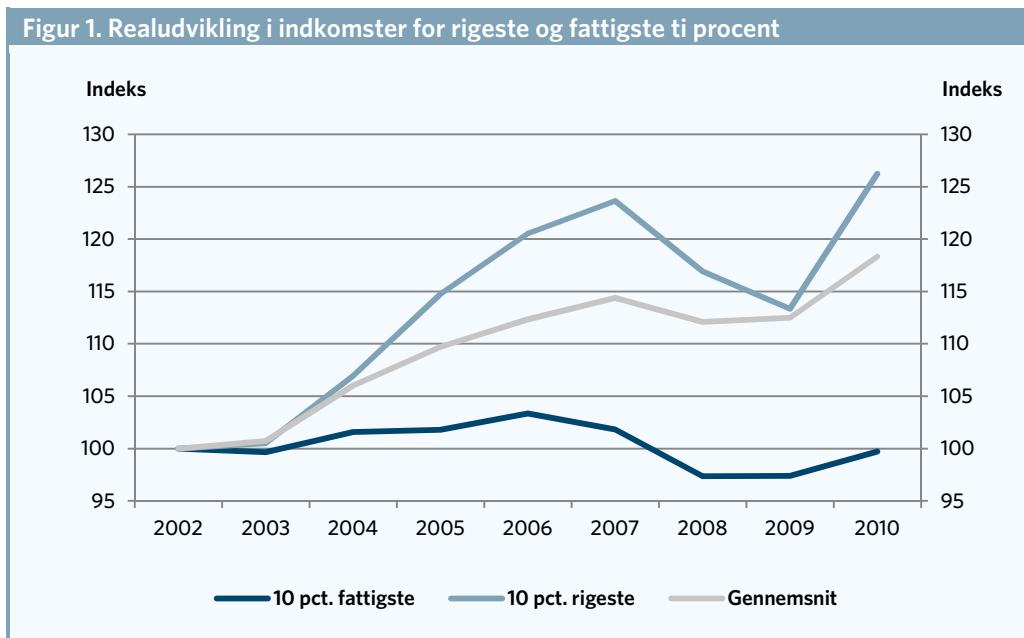
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Af figur 1 ses udviklingen i indkomsterne for de 10 procent rigeste og de 10 procent fattigste sammenlignet med gennemsnittet. Tallene er indekseret således, at sammenligninger af indkomstgrupperne er mulig, hvorimod niveauerne ikke kan sammenlignes. Det ses, at udviklingen i indkomsten for de 10 procent rigeste var stødt stigende indtil omkring krisens begyndelse, hvor der var et markant fald i indkomsten for denne gruppe. I 2010 er indkomsten for de 10 procent rigeste dog steget markant igen, således at det tabte under krisen er hentet ind igen for denne gruppe.

① Indkomsten for de 10 pct. rigeste er steget markant igen, således at det tabte under krisen er hentet ind igen.

For de 10 procent fattigste har udviklingen samlet været helt flad. Fra 2003 og frem til 2006 steg indkomsten for denne gruppe moderat for herefter at falde en smule igen. Samlet er indkomstniveauet for de ti procent fattigste uændret reelt over hele perioden. For alle de

erhvervsaktive er indkomsten i gennemsnit steget fra 2002 til 2007, hvorefter der var et mindre fald frem til 2009. I 2010 er indkomsten også steget for de erhvervsaktive set under et, således at tabet under krisen er indhentet igen.



Anm: Figuren viser den reale udvikling i indkomsterne for de pågældende indkomstgrupper. Indkomsterne er husstandsækvivalerede, og personer med store negative indkomster er udeladt. Kun 25-59-årige er taget med.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Drivkræfterne i indkomstudviklingen

Der var altså en markant forskel i indkomstudviklingen før og efter 2007. Dette skyldes, at der i perioden op til 2007 var højkonjunktur med høj beskæftigelse og stigende boligpriser, men ved finanskrisens indtræden oplevede Danmark rekordstor negativ vækst.

① Der var en markant forskel i indkomstudviklingen før og efter 2007.

For at undersøge, hvordan dette påvirkede den disponible indkomst, er udviklingen i indkomstens delkomponenter opstillet i tabel 4. Det ses, at den disponible indkomst i perioden 2002-2007 steg med godt 30.000 kr. for så at falde med 4.000 kr. fra 2007 til 2009. I 2010 steg indkomsterne igen kraftigt med omkring 12.000 kr.. Før krisen var en af de bærende kræfter i indkomstfremgangen stigningen i markedsindkomsten. Dels pga. af lønstigninger, dels fordi beskæftigelsen var stigende i perioden. Fra 2007 til 2009 var der derimod et fald i markedsindkomsten, som bl.a. skyldtes faldet i beskæftigelsen. Omvendt ses det, at overførslerne faldt i 2002-2007 og steg i de efterfølgende perioder.

① Den disponible indkomst steg frem til 2007 for derefter at falde. I 2010 steg indkomsterne igen kraftigt.

Kapitalindkomst samt afkast af ejerbolig påvirker også den disponible indkomst. Som det fremgår af tabellen, svinger dette bidrag meget med konjunkturerne. Frem til 2007 kom der et stort positivt bidrag herfra, da boligpriser og aktiekurser steg. I perioden 2007-2009 var bidraget negativt, da boligpriserne og aktiekurser faldt dramatisk. I 2010 var bidraget dog igen positivt, bl.a. fordi aktiekurserne rettede sig igen.

Endelig ses det af tabel 4, at skatterne bidrog med omkring 5.000 kr. til fremgangen i den disponible indkomst. Det er bemærkelsesværdigt, at skatterne bidrog positivt til indkomstudviklingen (dvs. skatterne er reelt faldet) i en periode, hvor indkomsterne er steget markant. Det skyldes bl.a. skattestoppet, Forårspakke 1, skattelettelserne i 2008 og 2009 samt Forårspakke 2.0 i 2010.

Tabel 4. Dekomponering af indkomstudvikling, alle 25-59-årige				
	Vækst 2002-2007	Vækst 2007-2009	Vækst 2009-2010	Vækst 2002-2010 i alt
	1.000 kr.			
Disponibel indkomst	30,4	-4,0	12,3	38,7
Markedsindkomst	24,7	-7,5	1,1	18,3
Overførsler	-1,8	2,7	2,9	3,8
Kapitalindkomst, afkast af ejerbolig mv.*	12,1	-8,1	8,1	12,1
Skat	-4,6	8,9	1,1	5,4

Anm: Seneste data-år er 2010, og indkomster er kørt frem til 2012-niveau med løn- og prisudviklingen for at give et billede af forbrugsmulighederne i 2012. Indkomsterne er husstandsækvivalerede, og personer med store negative indkomster er udeladt. Kun 25-59-årige er taget med.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre 2010

Sammenligner man udviklingen i den disponible indkomst for de 10 procent rigeste med de 10 procent fattigste, ses det i tabel 5 og 6, at de 10 procent rigestes indkomst svinger væsentligt mere end indkomsten for de 10 procent fattigste. Dette er især båret på vej af store gevinster i første og tredje periode og tab i anden periode i kapitalindkomst (aktieindkomst) og afkast af ejerbolig mv. for de rigeste. Samlet steg den disponible indkomst med knap 110.000 kr. for de ti pct. rigeste. Det er interessant ud fra tabellen at bemærke, at selvom indkomsten steg så kraftigt for denne gruppe, så voksede skattebetalingen kun med knap 2.000 kr.

①

Den disponible indkomst for de 10 pct. rigeste steg med over 100.000 kr. frem til 2010, men deres skattebetaling voksede kun med knap 2.000 kr.

Selvom indkomsten for de 10 pct. rigeste steg kraftigt i perioden, så voksede skattebetalingen kun med knap 2.000 kr.

De fattigste 10 procent oplevede derimod nulvækst i indkomsten set over hele perioden. Det skyldes et markant fald i markedsindkomsten efter krisen, der dog modsvares af en stigning i overførsler. Dette skyldes, at flere efter krisen får indkomsterstattende ydelser efter at være røget ud af beskæftigelse.

Tabel 5. Dekomponering af indkomstudvikling, fattigste 10 pct. 25-59-årige

	Vækst 2002-2007	Vækst 2007-2009	Vækst 2009-2010	Vækst 2002-2010 i alt
	1.000 kr.			
Disponibel indkomst	1,6	-3,9	2,0	-0,2
Markedsindkomst	7,0	-6,2	-10,5	-9,7
Overførsler	-4,9	2,4	4,4	2,0
Kapitalindkomst, afkast af ejerbolig mv.*	-0,7	-3,0	7,2	3,5
Skat	0,0	2,8	1,4	4,3

Anm: Seneste data-år er 2010, og indkomster er kørt frem til 2012-niveau med løn- og prisudviklingen for at give et billede af forbrugsmulighederne i 2012. Indkomsterne er husstandsækvivalerede, og personer med store negative indkomster er udeladt. Kun 25-59-årige er taget med.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Tabel 6. Dekomponering af indkomstudvikling - rigeste 10 pct. 25-59-årige

	Vækst 2002-2007	Vækst 2007-2009	Vækst 2009-2010	Vækst 2002-2010 i alt
	1.000 kr.			
Disponibel indkomst	98,6	-42,9	53,8	109,4
Markedsindkomst	49,5	-23,4	56,0	82,1
Overførsler	-0,6	0,2	-0,3	-0,7
Kapitalindkomst, afkast af ejerbolig mv.*	72,1	-59,2	20,5	33,4
Skat	-22,4	39,5	-18,9	-1,8

Anm: Seneste data-år er 2010, og indkomster er kørt frem til 2012-niveau med løn- og prisudviklingen for at give et billede af forbrugsmulighederne i 2012. Indkomsterne er husstandsækvivalerede, og personer med store negative indkomster er udeladt. Kun 25-59-årige er taget med.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Indkomsten er stadig geografisk afhængig

Områderne omkring hovedstaden ligger stadig i toppen af den geografiske indkomstfordeling med årlige indkomster for de tre kommuner med de højeste gennemsnitlige indkomster mellem 370.000-390.000 kr.

Af tabel 7, som viser indkomstfordelingen for kommuner med henholdsvis laveste og højeste indkomst, ses det, at de højest placerede kommuner er Gentofte, Rudersdal og Hørsholm. Herefter er der et spring på omkring 60.000 ned til de efterfølgende kommuner. Fælles for de 15 kommuner med den højeste gennemsnitlige disponible indkomst er, at de alle ligger omkring hovedstadsområdet.

I den anden ende af den geografiske indkomstfordeling ligger Langeland, Lolland og Morsø med gennemsnitlige indkomster på omkring 200.000 kr. Blandt kommunerne i denne ende af skalaen ligger de fleste i Udkantsdanmark, men man finder også vestegnskommunerne Ishøj, Brøndby og Albertslund.

① Kommunerne med de højeste gennemsnitlige indkomster er placeret omkring hovedstadsområdet.

① I den anden ende af den geografiske indkomstfordeling ligger Langeland, Lolland og Morsø

Tabel 7. Gennemsnitlig disponibel indkomst for top og bund 15 kommuner

Top 15 kommuner	1.000 kr.	Bund 15 kommuner	1.000 kr.
Gentofte	393,0	Langeland	199,0
Rudersdal	375,3	Lolland	199,7
Hørsholm	370,6	Morsø	205,4
Lyngby-Taarbæk	309,0	Vesthimmerlands	208,6
Allerød	304,7	Tønder	208,8
Furesø	299,4	Bornholm	208,9
Dragør	299,1	Ishøj	209,7
Fredensborg	278,0	København	211,4
Egedal	274,7	Guldborgsund	211,8
Solrød	270,3	Brøndby	214,2
Vallensbæk	265,5	Brønderslev	214,4
Hillerød	263,3	Norddjurs	214,6
Lejre	262,5	Odsherred	215,0
Greve	262,3	Albertslund	215,3
Roskilde	258,7	Skive	215,3

Anm: Seneste data-år er 2010, og indkomster er kørt frem til 2012-niveau med løn- og prisudviklingen for at give et billede af forbrugsmulighederne i 2012. Indkomsterne er husstandsækvivalerede, og personer med store negative indkomster er udeladt. Læsø, Samsø, Ærø og Fanø er udeladt.

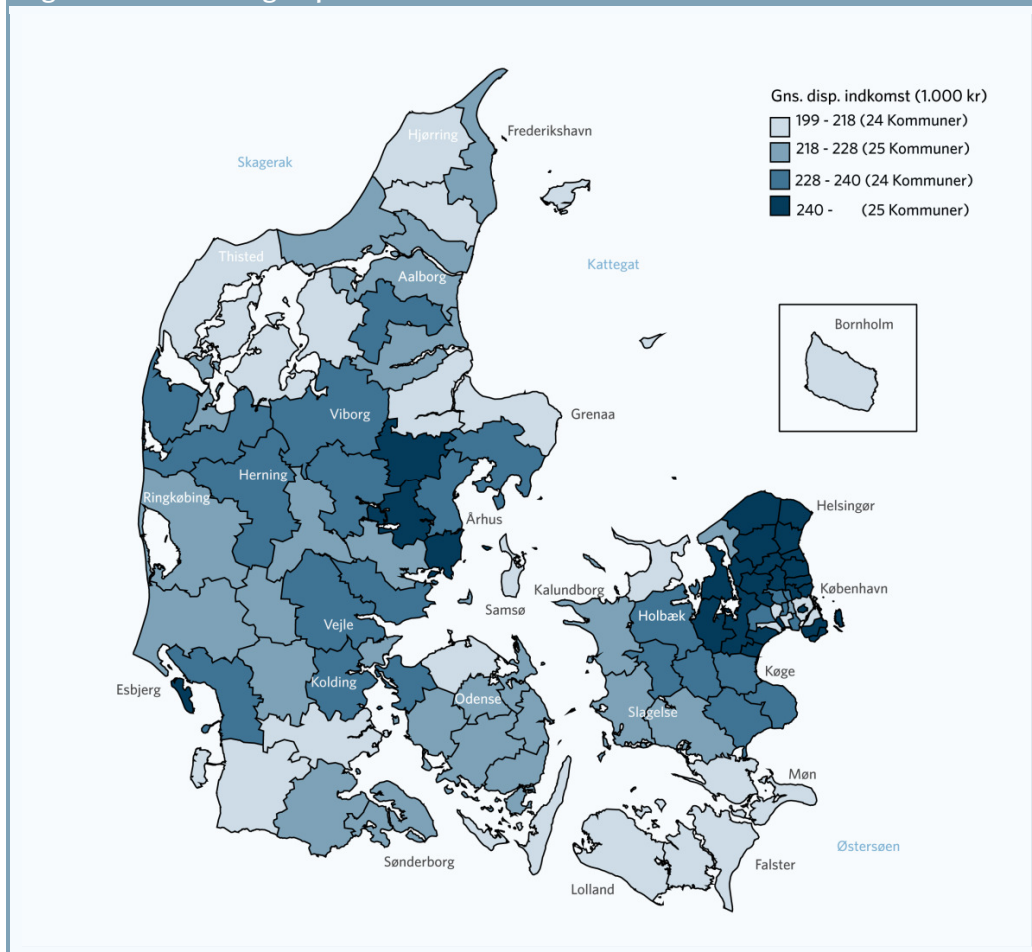
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

De personer, der har de laveste indkomster, bor overordnet i områderne længst fra de største byer

Afbilledes den disponible indkomst for hele landet, som i figur 2, ses det, at de personer med de højeste gennemsnitlige disponible indkomster bor i kommuner omkring hovedstadsområdet. Der er dog også tre jyske kommuner omkring Århus, nemlig Odder, Favrskov og Skanderborg, som også ligger blandt de kommuner med de højeste gennemsnitlige disponible indkomster. Endvidere ses det, at personer med de laveste disponible indkomster overordnet set bor i områderne længst fra de største byer.

①
Tre jyske kommuner ligger indkomstmæssigt også i toppen. Det drejer sig om Odder, Favrskov og Skanderborg

Figur 2. Gennemsnitlig disponibel indkomst for hele landet

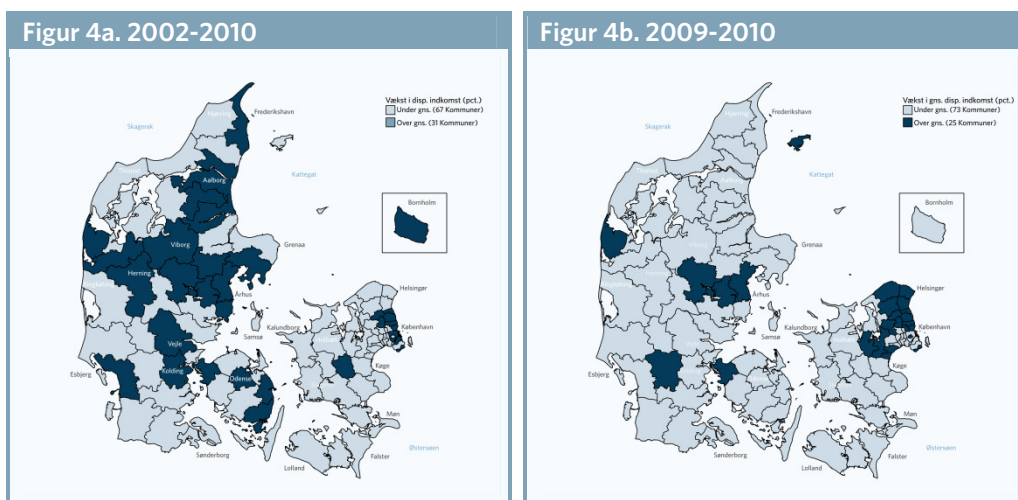


Anm: Seneste data-år er 2010, og indkomster er kørt frem til 2012-niveau med løn- og prisudviklingen for at give et billede af forbrugsmulighederne i 2012. Indkomsterne er husstandsækvivalerede, og personer med store negative indkomster er udeladt.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre 2010.

Illustreres udviklingen i indkomster på et danmarkskort, ses det, at især områderne omkring de store jyske byer har oplevet indkomststigninger over gennemsnittet, hvorimod især kommunerne med de i forvejen laveste gennemsnitlige disponible indkomster har oplevet vækst under gennemsnittet. I figur 4a er udviklingen illustreret ved, at kommunerne er inddelt efter vækst. De mørke felter illustrerer de kommuner, som har haft indkomststigninger over gennemsnittet i perioden 2002-2010. De lyse felter illustrerer kommuner, som har haft en vækst i den gennemsnitlige indkomst under gennemsnittet.

Sammenhængen mellem vækst i gennemsnitlig disponibel indkomst og fordeling af gennemsnitlig disponibel indkomst bliver endnu tydeligere, hvis man kun ser på udviklingen fra 2009 til 2010. Her er væksten over gennemsnittet placeret omkring de kommuner, hvor den gennemsnitlige disponible indkomst er høj, som f.eks. i Gentofte, Rudersdal og Skanderborg.

① Væksten i indkomsterne har især været koncentreret om områder med i forvejen høje indkomster



Anm: Som figur 3

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Anm: Som figur 3

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Ser man på den procentvis årlige vækst i den disponible indkomst, som er illustreret i tabel 8, ses det, at som gennemsnit over alle kommuner har væksten været på 2,2 pct. Det ses, at der er en øget tendens til geografiske indkomstforskelle. Gentofte's indbyggere har haft den største stigning i indkomsten, nemlig 3,8 procent. I top 5 over størst fremgang i indkomsten ligger også Rudersdal, Lyngby-Taarbæk, Allerød og Skanderborg. I den anden ende af skalaen ligger Ishøj, Vallensbæk, Brøndby, Solrød og Morsø med vækstrater på omkring 1,5 procent.

Tabel 8. Vækst i disponibel indkomst 2002-2010 for top og bund 15 kommuner			
Top 15 kommuner	Pct.	Bund 15 kommuner	Pct.
Gentofte	3,8	Ishøj	1,4
Rudersdal	2,9	Vallensbæk	1,6
Lyngby-Taarbæk	2,8	Brøndby	1,6
Allerød	2,7	Solrød	1,7
Skanderborg	2,7	Morsø	1,7
Hørsholm	2,6	Albertslund	1,7
Dragør	2,6	Høje Taastrup	1,7
Århus	2,6	Ballerup	1,7
Odense	2,5	Aabenraa	1,7
Vejle	2,5	Greve	1,8
Lemvig	2,5	Køge	1,8
Viborg	2,5	Odsherred	1,8
Rebild	2,5	Vesthimmerlands	1,9
Svendborg	2,5	Lolland	1,9
Odder	2,5	Billund	1,9
Gennemsnit alle kommuner	2,2	Gennemsnit alle kommuner	2,2

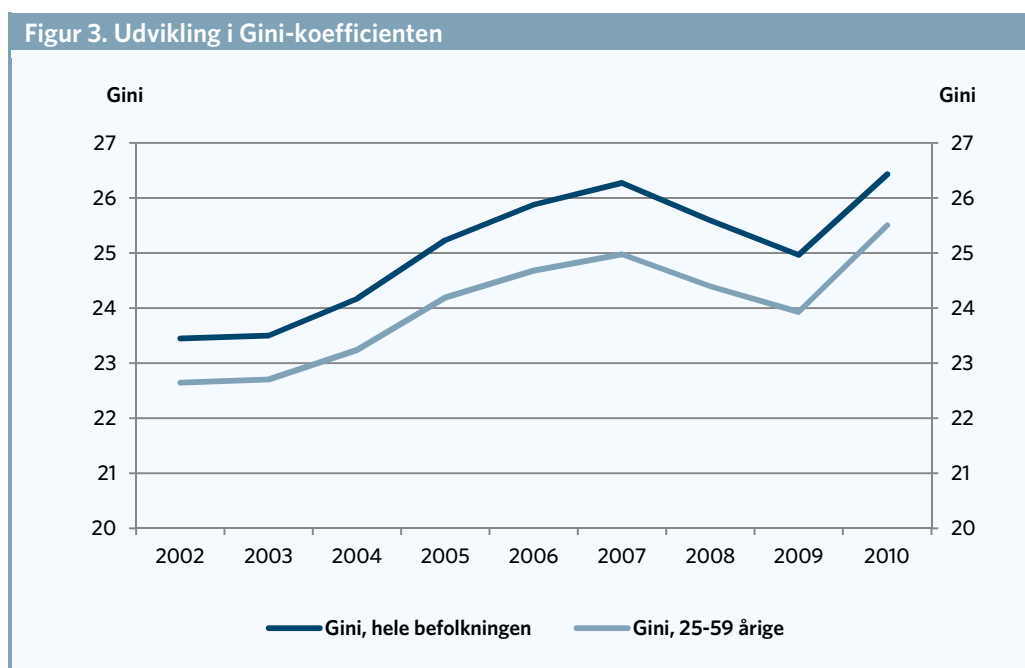
Anm: Seneste data-år er 2010, og indkomster er kørt frem til 2012-niveau med løn- og prisudviklingen for at give et billede af forbrugsmulighederne i 2012. Indkomsterne er husstandsækvivalerede, og personer med store negative indkomster er udeladt. Læsø, Samsø, Ærø og Fanø er udeladt.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Uligheden er steget efter krisen

Når man ønsker at undersøge udviklingen i uligheden, kan det være en hjælp at benytte et overordnet mål for uligheden. Den såkaldte Gini-koefficient er et sådant mål. Gini-koefficienten er et indeks mellem 0 og 100, hvor 0 svarer til, at alle personer har samme indkomstniveau, mens en koefficient på 100 svarer til, at hele indkomstmassen er koncentreret hos én enkelt person. En stigning i Gini-koefficienten er således et udtryk for, at indkomstfordelingen er blevet mere ulige.

① Gini-koefficienten er et mål for uligheden i et samfund. Jo højere værdier for koefficienten des større er uligheden.



Anm: Personer med meget store negative indkomster er udeladt, jf. bilag A.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Af figur 3 ses det, at Gini-koefficienten steg med omkring 2,5 point fra 2002 til 2007 for herefter at falde med ca. 1,5 point til 2009. I 2010 kom der dog igen en stigning i koefficienten på 1,5 point, så uligheden kom tilbage på 2007-niveau. Som det ses af figuren, følger udviklingen i Gini-koefficienten for 25-59-årige personer udviklingen for den samlede befolkning på nær, at koefficienten for den samlede befolkning ligger over koefficienten for 25-59-årige. For første gruppe var Gini-koefficienten i 2010 omkring 26,5, hvor den for den sidste gruppe var 25,5.

① Gini-koefficienten steg med omkring 2,5 point fra 2002 til 2007 for herefter at falde med ca. 1,5 point til 2009. I 2010 kom der dog igen en stigning i koefficienten på 1,5 point.

Dekomponering af udviklingen i uligheden

For at forstå, hvad der ligger bag udviklingen i Gini-koefficienten, kan man se på udviklingen af de enkelte komponenter af den disponible indkomst. Disse er opstillet i tabel 8, hvoraf det fremgår:

- Markedsindkomsten bidrog med et markant fald i uligheden frem til 2007. Herefter bidrager denne delkomponent i de to efterfølgende perioder med en moderat stigning i uligheden. Denne udvikling kan forklares ved, at beskæftigelsen stiger i opgangsperioden fra 2002 til 2007, og flere opnår derfor en markedsindkomst. Omvendt betyder den finansielle krise, at mange mister deres job, og derfor stiger uligheden i de sidste to perioder.

- Overførslerne bidrog med en stigning i uligheden fra 2002 til 2007 for derefter at medvirke til et moderat fald for begge de efterfølgende perioder. Forklaringen er, at færre modtager overførselsindkomster i den første del af perioden, hvor beskæftigelsen er høj, og overførslerne derfor kun har en lille omfordelende effekt. Omvendt skyldes det moderate fald i uligheden i de efterfølgende perioder, at arbejdsløsheden stiger efter den finansielle krise, og derfor vil flere modtage overførselsindkomster.
- Kapitalindkomsten bidrog endvidere til en betragtelig stigning i uligheden fra 2002 til 2007. Herefter trækker denne indkomstkompont uligheden i den modsatte retning fra 2007 til 2009 for så småt at trække uligheden op igen i 2010. Forklaringen er her, at store aktiegevinster hos de rigeste i den første del af perioden har øget uligheden, mens store tab i forbindelse med den finansielle krise har medvirket til en øget lighed.
- Afkast af ejerbolig bidrager på samme måde til en stigning i uligheden fra 2002 til 2007, hvorefter det bidrager med et lille fald i uligheden. Dette kan forklares med, at boligpriserne for de rigeste, især i hovedstadsområdet, steg markant før krisen. Omvendt faldt boligpriserne under og omkring den finansielle krise i disse områder.
- Skatterne har bidraget til en stor stigning i uligheden over hele perioden og er den eneste komponent, der bidrager til en stigning i uligheden i alle delperioder. Det er bemærkelsesværdigt, at skatterne er blevet mindre omfordelende både i opgangstider (frem til 2007) og i nedgangstider (efter 2007). Det skyldes bl.a. de skattelettelser, der er givet af flere omgange i perioden.

Tabel 8. Bidrag til ændringen i uligheden

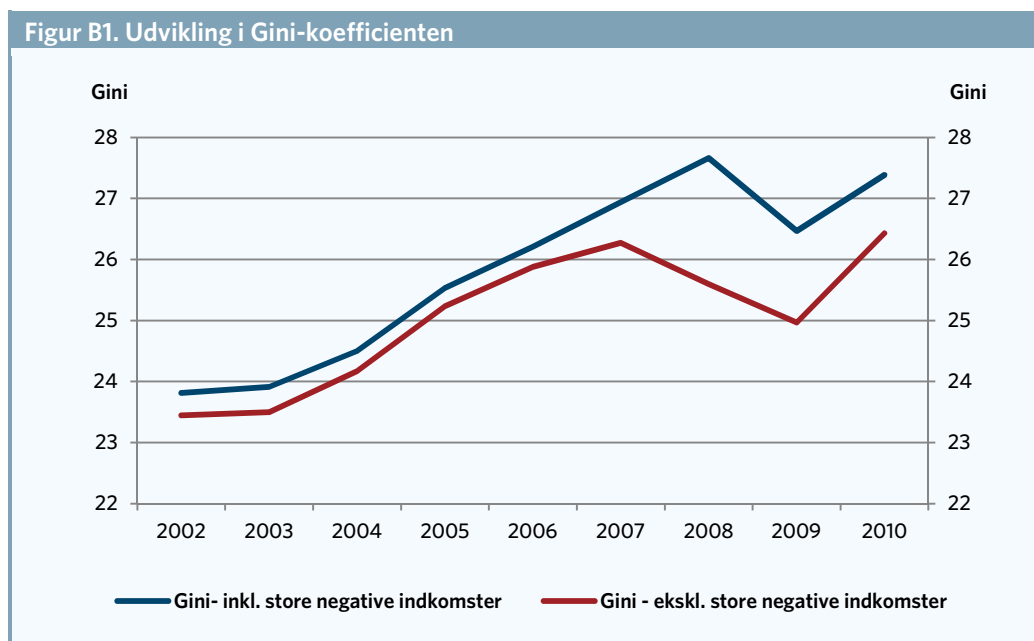
	2002-2007	2007-2009	2009-2010	I alt
Markedsindkomst	-3,6	0,2	0,5	-2,9
Overførsler	1,0	-0,1	-0,1	0,8
Kapitalindkomst	2,7	-2,8	0,3	0,1
Afkast af ejerbolig	1,7	-0,2	0,1	1,5
Andet	-0,2	0,0	0,4	0,2
Skat	1,4	1,6	0,3	3,2
I alt	2,8	-1,3	1,5	3,0

Anm: Personer med meget store negative indkomster er udeladt, jf. bilag A.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Bilag A. Personer med store negative indkomster

I analysen af uligheden er personer med store negative indkomster udeladt. Årsagen til dette er, at denne gruppe påvirker udviklingen i Gini-koefficienten meget på trods af en lille volumen. Dette skyldes, at antallet af disse personer er steget markant over perioden, nemlig fra omkring 6.000 i starten af perioden til cirka 13.000 i 2010 – herunder 25.000 i 2008. Personer med negative indkomster kan være selvstændige eller familie til selvstændige, som har haft store underskud.

I figur B1 ses effekten af gruppen på udviklingen i Gini-koefficienten. Det ses, at Gini-koefficienten, inkl. den omtalte gruppe, stiger hele perioden fra 2002 til 2008 fra knap 24 til knap 28. Herefter falder uligheden til godt 26 for så på ny at stige fra 2009 til 2010 til godt 27. Ekskluderer gruppen af personer med store negative indkomster, stiger uligheden kun frem til 2007, hvorefter den falder ned til 25 i 2009 for herefter at stige til godt 26 i 2010. Den forholdsvis lille gruppe af personer med store negative indkomster påvirker altså uligheden uforholdsmæssigt meget og er derfor udeladt af analysen.



Anm: Personer med store negative indkomster er defineret som personer med en disponibel indkomst, der er mindre end minus halvdelen af medianindkomsten, jf. også "Teknisk baggrundspapir om indkomstdefinitioner og datagrundlag".
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

2 KAPITEL

Stigende fattigdom i Danmark

Fattigdommen har været stigende i Danmark gennem en lang årrække, og i dag er der ifølge OECD's fattigdomsgrænse 242.000 fattige i Danmark, når studerende udelades. Fattigdommen er ikke kun steget for den voksne del af den danske befolkning, men ligeledes for børn. Fattigdommen er specialet udbredt i bestemte kommuner og boligområder i Danmark.

Målt med OECD's fattigdomsdefinition, hvor familier med en indkomst under 50 pct. af medianindkomsten er fattige, har antallet af fattige i Danmark været stigende gennem en årrække. Med de seneste tal er antallet af personer med en indkomst på under 50 pct. af medianindkomsten steget til 371.000 personer.

① Målt med OECD's definition af fattigdom er der i dag 371.000 fattige personer i Danmark.

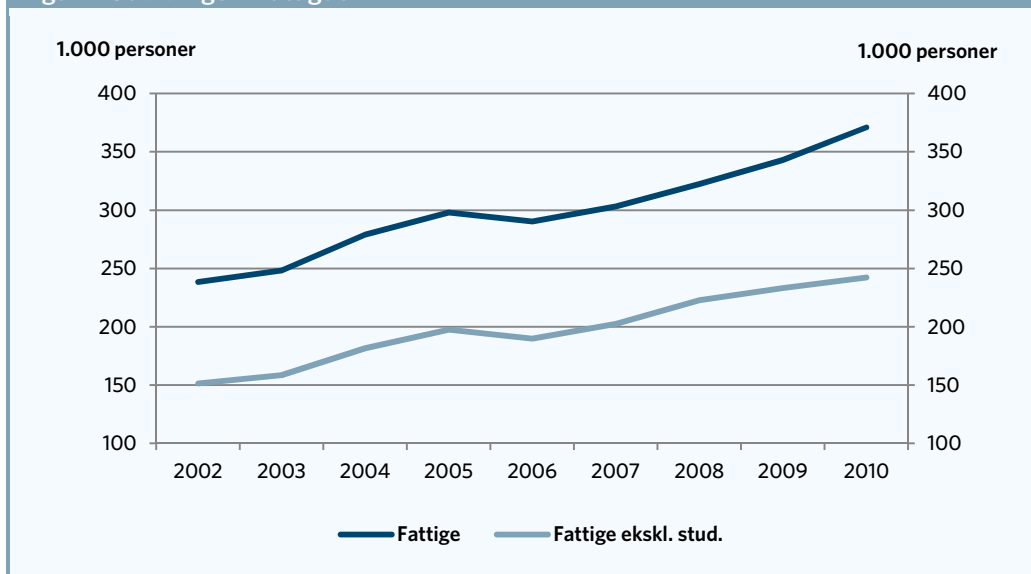
Når man opgør fattigdom, kan det diskuteres, om studerende skal medregnes i gruppen eller ej. Studerende har ofte en indkomst under fattigdomsgrænsen, mens de studerer, men får omvendt en høj indkomst i deres arbejdsliv. Den lave indkomst under uddannelse kan altså ses som en investering, der oftest giver sig udslag i en væsentligt højere indkomst, når studiet er afsluttet.

Når man udelader familier, hvor mindst en af forsørgerne er studerende, er der 242.000 fattige i Danmark

Når man udelader familier, hvor mindst en af forsørgerne er studerende, er der 242.000 fattige i Danmark. Også uden de studerende tages med, har der været en stigning i gruppen af fattige. I løbet af perioden 2002-2010 er gruppen af fattige eksklusiv studerende steget med over 90.000 personer, eller hvad der svarer til 60 pct. Udviklingen i antallet af fattige fremgår af figur 1.

① Eksklusiv studerende er der 242.000 fattige i Danmark.

Figur 1. Udviklingen i fattigdom



Anm: Fattigdom er defineret ud fra medianindkomsten målt ved husstandsækvivaleret disponibel indkomst. Dette er forklaret nærmere i boks 1.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Opgørelse af fattigdom og fattigdomsgrænse

I kapitlet er gruppen af fattige afgrænset ved OECD's fattigdomsgrænse, hvor personer med en indkomst under 50 pct. af medianindkomsten betegnes som fattige. For en familie bestående af en enlig person er fattigdomsgrænsen på 105.423 kr. efter skat om året eller 8.800 kr. om måneden. Det er opgjort efter skat og skal dække alle udgifter til f.eks. bolig, mad, forsikringer, tøj, medicin, transport, reparationer, fritid osv.

①

For en familie bestående af en enlig person er fattigdomsgrænsen på 105.423 kr. efter skat om året.

Indkomsten er opgjort husstandsækvivaleret, således at der tages højde for stordriftsfordele i familien. Med denne definition er fattigdomsgrænsen for en enlig mor med to børn på 203.860 kr. for hele familien, svarende til 67.953 kr. pr. person i familien. Omregnet til månedsbasis er grænsen for denne familie altså på 5.663 kr. pr. person pr. måned til alle udgifter. I tabel 2 er fattigdomsgrænsen for forskellige familier vist.

Tabel 1. Fattigdomsgrænsen, 2012-priser

Antal personer i familien	Grænse pr. familie pr. år	Grænse pr. person pr. år	Grænse pr. person pr. måned
1 person	105.453	105.453	8.788
2 personer	159.837	79.918	6.660
3 personer	203.860	67.953	5.663
4 personer	242.267	60.567	5.047
5 personer	276.975	55.395	4.616
6 personer	308.994	51.499	4.292

Anm: Fattigdom er defineret ud fra medianindkomsten målt ved husstandsækvivaleret disponibel indkomst. Dette er forklaret nærmere i boks 1.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Boks 1. Sådan opgøres fattigdom i kapitlet

Fattige er i kapitlet afgrænset efter OECD's definition som personer, der har en indkomst, som er mindre end halvdelen af medianindkomsten. Medianindkomsten er den midterste indkomst i indkomstfordelingen. Det vil sige, at der er nøjagtig 50 procent, der har en indkomst, der er højere end medianindkomsten, og nøjagtig 50 procent, der har en indkomst, der er lavere end medianindkomsten. Der benyttes den husstandsækvivalerede disponible indkomst, det vil sige indkomsten efter skat korrigeret for stordriftsfordele i familier med flere familiemedlemmer. Dette er det samme indkomstbegreb, som Finansministeriet benytter i forbindelse med indkomstanalyser. I 2012-priser er fattigdomsgrænsen på 105.453 kr. for en familie bestående af én person. For en familie bestående af to personer er fattigdomsgrænsen på 79.918 kr. pr. person, svarende til 159.837 kr. for hele familien.

Beregninger er foretaget på detaljerede registre fra Danmarks Statistik, og opgørelsen af den disponible indkomst svarer til Danmarks Statistiks definition. Til husstandsækvivalering af indkomster er der benyttet samme metode, som Finansministeriet bruger.

Til tidligere analyser af fattigdom har AE benyttet Lovmodellens datagrundlag til opgørelse af fattigdom. Ved at skifte til Danmarks Statistiks officielle datagrundlag er der dog mulighed for at få data for 2010, hvorfor AE har valgt at skifte datagrundlag. Der er givet en mere detaljeret teknisk forklaring af datagrundlaget i papiret "Teknisk baggrundspapir om indkomstdefinitioner og datagrundlag", som kan findes på AE's hjemmeside.

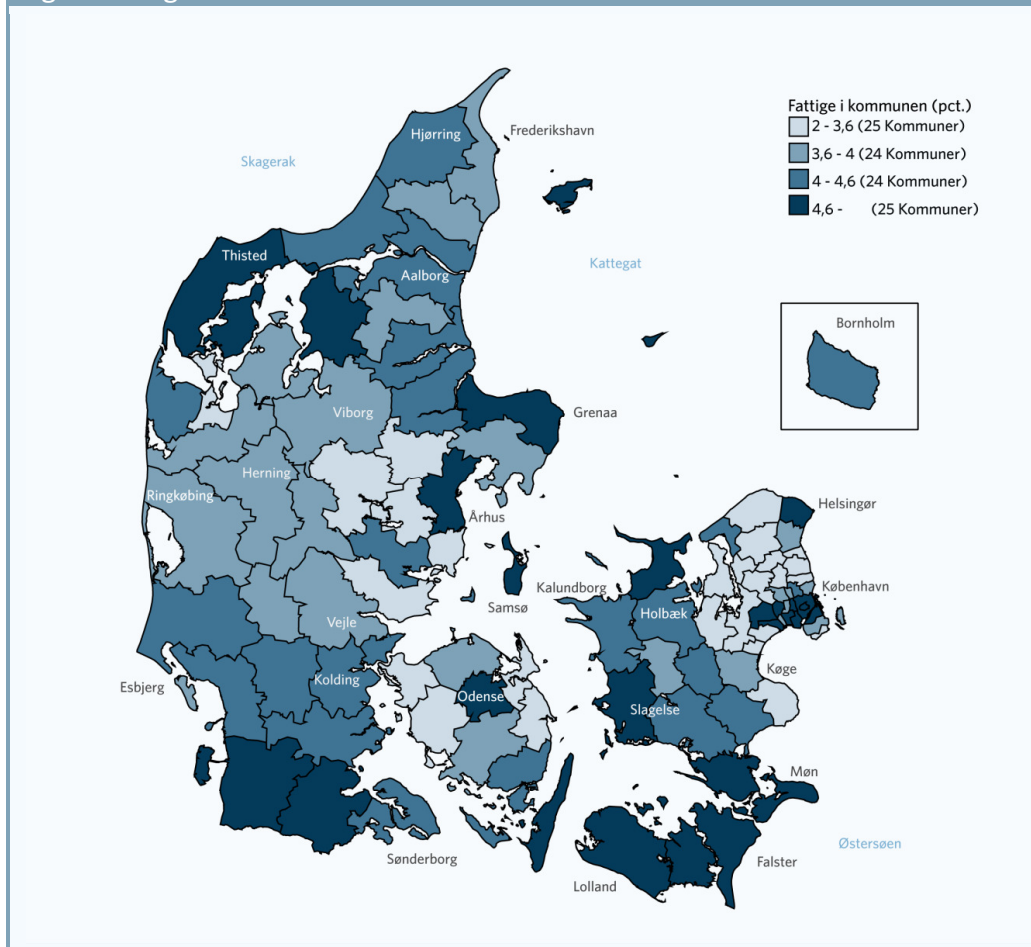
Fattigdommens geografi

Der er stor forskel mellem de enkelte kommuner i forhold til hvor stor en andel af indbyggerne, der er fattige. Ser man på hvilke kommuner, der har den største overvægt af fattige, er der to tendenser, der viser sig. Dels er der mange udkantskommuner, der har relativt mange fattige. Dels har de tre største byer samt en række vestegnskommuner relativt mange fattige. Omvendt bor der relativt få fattige i Nordsjælland og en række andre københavnske omegnskommuner samt i kommunerne omkring Århus. I figur 2 er dette illustreret på et Danmarkskort.

① Mange udkantskommuner, tre største byer samt en række vestegnskommuner har mange fattige.

Der er to fremtrædende tendenser i den danske fattigdom: Dels er der mange udkantskommuner, der har relativt mange fattige. Dels har de tre største byer samt en række vestegnskommuner relativt mange fattige.

Figur 2. Fattigdommens danmarkskort



Anm: Fattige er defineret ud fra medianindkomsten målt ved husstandsækvivaleret disponibel indkomst. Familier, hvor mindst en af forsørgeren er studerende, er udeladt fra gruppen af fattige..

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

I tabel 2 er de 15 kommuner med flest fattige, når studerende ikke medregnes i gruppen af fattige, vist. Den kommune med flest fattige er København, hvor 8,1 pct. af indbyggerne er fattige. Herefter følger tre vestegnskommuner, nemlig Ishøj, Albertslund og Brøndby, hvor mellem 6,3-7,1 pct. er fattige, mens Høje-Taastrup optræder på 7. pladsen med 5,2 pct. fattige. På top 15 ligger ligeledes en række udkantskommuner som Lolland, Tønder, Langeland og Vesthimmerlands Kommune. Ser man samlet på de 15 kommuner med flest fattige, er det også bemærkelsesværdigt, at 10 af de 15 kommuner ligger øst for Storebælt.

Tabellen viser også de 15 kommuner, der har den mindste andel af fattige. Helt i toppen ligger Allerød og Egedal, hvor kun omkring 2 pct. er fattige. Andelen af fattige i København er altså 4 gange så høj som i Allerød og Egedal. Udover disse to kommuner finder man også en række andre kommuner omkring København på listen. Bl.a. finder man Lejre, Solrød, Hørsholm og Dragør blandt de kommuner med færrest fattige. På top 15-listen findes ligeledes de tre kommuner, som ligger tæt på Århus, nemlig Skanderborg, Favrskov og Odder.

① København er den kommune, hvor flest bor i fattigdom. 8,1 pct. af indbyggerne er fattige.

① Andelen af fattige i København er 4 gange så høj som i Allerød og i Egedal

Tabel 2. Fattige ekskl. studerende fordelt på kommuner, top og bund 15

Top 15 kommuner	Pct.	Bund 15 kommuner	Pct.
København	8,1	Allerød	2,0
Ishøj	7,1	Egedal	2,1
Albertslund	7,0	Skanderborg	2,3
Brøndby	6,3	Favrskov	2,5
Lolland	5,9	Lejre	2,7
Tønder	5,4	Solrød	2,8
Høje Taastrup	5,2	Hørsholm	2,9
Slagelse	5,1	Dragør	2,9
Frederiksberg	5,1	Odder	3,0
Odense	5,1	Middelfart	3,0
Langeland	5,0	Kerteminde	3,1
Vordingborg	4,9	Greve	3,1
Vesthimmerlands	4,9	Lyngby-Taarbæk	3,1
Helsingør	4,8	Frederikssund	3,1
Norddjurs	4,8	Rudersdal	3,3
Hele landet	4,5	Hele landet	4,5

Anm: Se boks 1 for definition af fattige. Ærø, Samsø, Fanø og Læsø er udeladt af listen.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre 2010.

Stigende fattigdom på Sjælland

Ser man på udviklingen, er nogle af de største stigninger i fattigdommen sket i København og omegnskommunerne Ishøj, Albertslund og Brøndby, hvor andelen af fattige er steget med omkring 3-3,5 pct.point. Til sammenligning er fattigdommen steget med 0,7 pct.point i Allerød og Egedal, som har den laveste andel af fattige. Der er altså meget, der tyder på, at landet bliver mere polariseret, og de fattige i stigende grad koncentrerer i bestemte kommuner.

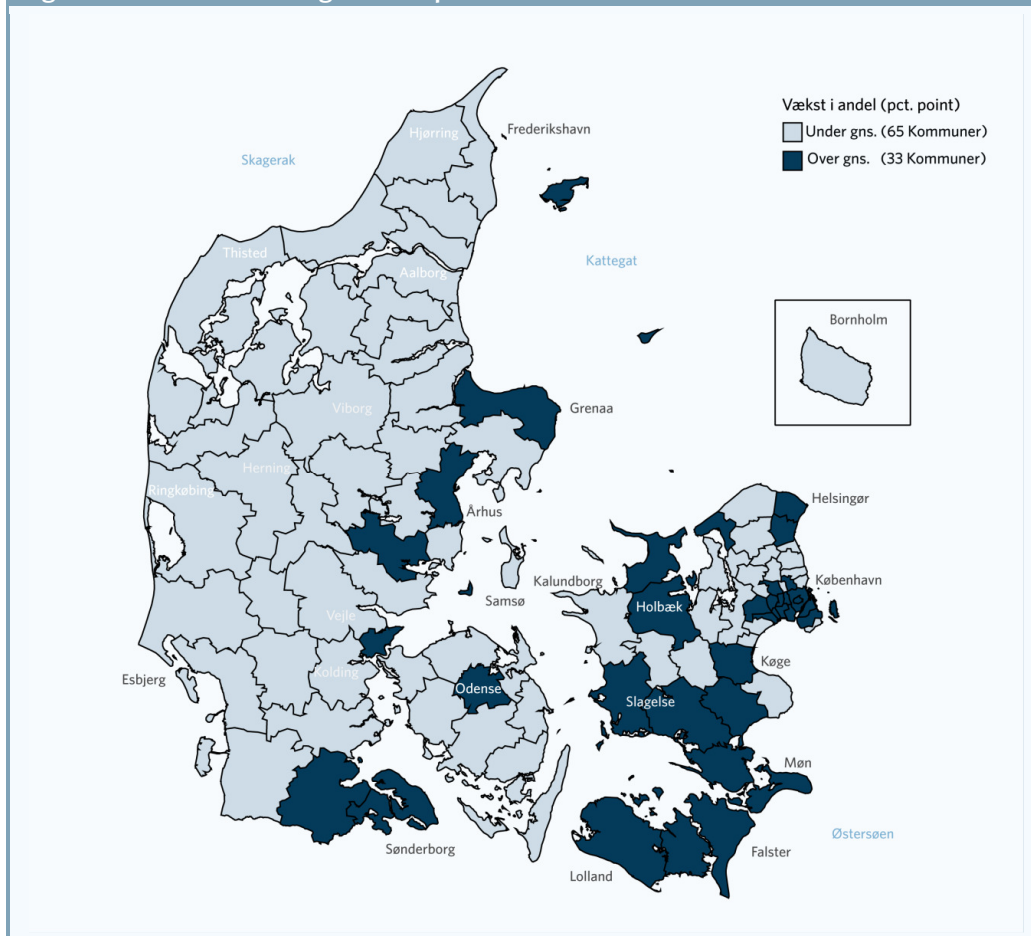
① Danmark bliver mere polariseret, og de fattige koncentrerer i stigende grad i bestemte kommuner.

De største stigninger i fattigdommen findes på Sjælland. 25 sjællandske kommuner har haft stigninger over landsgennemsnittet

Udviklingen i fattigdommen fra 2002 til 2010 er illustreret i Danmarkskortet i figur 3. I figuren er de kommuner med en stigning større end landsgennemsnittet (målt i pct.point) vist med den mørke farve, mens de kommuner med en stigning under landsgennemsnittet (målt i pct.point) er vist med en lys farve. Af kortet er det tydeligt at se, at mange sjællandske kommuner har haft den største stigning i fattigdommen. Ud af de 33 kommuner, som har haft en stigning i fattigdommen over gennemsnittet, er de 25 sjællandske, mens de resterende 8 ikke ligger på Sjælland.

① Ud af de 33 kommuner, som har haft en stigning i fattigdommen over gennemsnittet, er de 25 sjællandske.

Figur 3. Vækst i andel fattige fordelt på kommuner fra 2002 til 2010



Anm: Se boks 1 for definition af fattige. Gennemsnittet er opgjort som et vægtet gennemsnit af kommunerne.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

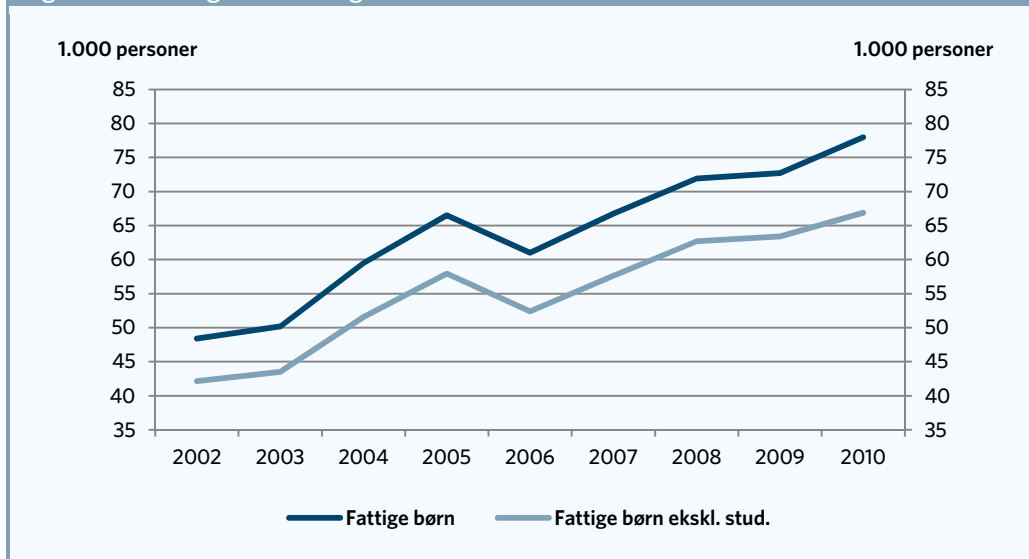
Over 65.000 fattige børn i Danmark

En del af de fattige i Danmark er børn. Ud af de 371.000 fattige er de 78.000 børn. Fraregner man familier, hvor mindst en af forsørgerne er studerende, så er der nu 67.000 børn, som lever i familier, der har en indkomst på under halvdelen af medianindkomsten. I 2002 lå antallet på 42.000 børn, og stigningen på 25.000 børn svarer til en fremgang i antallet af fattige børn på knap 60 pct. I figur 4 er udviklingen i antallet af fattige børn vist.

① Der er nu 67.000 børn, som lever i fattige familier.

Fraregner man familier, hvor mindst en af forsørgerne er studerende, så er der nu 67.000 børn, som lever i familier, der har en indkomst på under halvdelen af medianindkomsten

Figur 4. Udvikling i antal fattige børn



Anm: Fattige er defineret ud fra medianindkomsten målt ved husstandsækvivaleret disponibel indkomst. Se boks 1.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Andelen af børn, der lever i fattige familier, er specielt høj på Lolland, i Brøndby og i København, hvor hvert tiende barn nu lever i en fattig familie. Udover disse tre kommuner finder man også vestegnskommunerne Ishøj, Brøndby og Høje-Taastrup på listen over de 15 kommuner med den relativt største børnefattigdom. Der optræder også en række udkantskommuner på listen såsom Langeland, Tønder, Vordingborg og en række nordjyske kommuner. I tabel 3 er også de 15 kommuner med den laveste andel af børn, som lever i fattigdom.

① Andelen af børn, der lever i fattige familier, er specielt høj på Lolland, i Brøndby og i København, hvor hvert tiende barn nu lever i en fattig familie.

Tabel 3. Fattige børn fordelt på kommuner

Top 15 kommuner	Pct.	Bund 15 kommuner	Pct.
Lolland	10,5	Allerød	2,1
Brøndby	10,1	Egedal	2,4
København	10,0	Skanderborg	2,8
Ishøj	9,7	Favrskov	3,0
Langeland	8,8	Lejre	3,1
Albertslund	8,7	Dragør	3,1
Tønder	8,4	Odder	3,2
Slagelse	7,6	Roskilde	3,2
Vordingborg	7,4	Hørsholm	3,3
Morsø	7,4	Lyngby-Taarbæk	3,3
Odense	7,3	Solrød	3,4
Vesthimmerlands	7,2	Hillerød	3,6
Høje-Taastrup	7,1	Middelfart	3,6
Guldborgsund	7,1	Frederikssund	3,7
Thisted	6,8	Rudersdal	3,7
Hele landet	5,7	Hele landet	5,7

Anm: Se boks 1 for definition af fattige. Børnefattigdommen er opgjort ekskl. børn med studerende forældre. Ærø, Samsø, Fanø og Læsø er udeladt.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre 2010.

Fattigdom er mest udbredt i almene boliger

Ser man på fattigdom fordelt efter boligform, viser det sig, at mens 2,6 pct. af de personer, der bor i ejerbolig, er fattige, er det 8 pct. af de personer, der bor i almenbolig, som er fattige. Fattigdom er altså markant mere udbredt i almene boligkvarterer end i ejerboliger. Det er vist i tabel 4.

①
8 pct. af de personer, der bor i almenbolig som er fattige.

Tabel 4. Fattige fordelt på boligform		
	Antal	Andel
	1.000 personer	Pct.
Ejerbolig	72,5	2,6
Almen bolig	70,6	8,0
Andelsbolig	17,4	5,1
Lejebolig	51,2	6,5
I alt	242,8	4,5

Anm: Personer med uoplyst boligform er udeladt af tabellen, men er inkluderet i totalen.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre 2010.

Siden 2002 er andelen af fattige i almene boliger blevet fordoblet

Siden 2002 er andelen af fattige i almene boliger blevet fordoblet. I 2002 var det under 4 pct. af beboerne i de almene boliger, som var fattige, mens det i 2010 var 8 pct. Det svarer til en stigning på 4 pct.point eller 100 pct. Blandt boligejere er andelen af fattige steget fra under 2 pct. til 2,6 pct. Det er en stigning på 0,6 pct.point svarende til en stigning på 30 pct. Stigningen i fattigdommen er altså hovedsageligt sket blandt beboere i de almene boliger. Det er vist i tabel 5.

①
Siden 2002 er andelen af fattige i almene boliger blevet fordoblet.

Tabel 5. Udvikling i fattige ekskl. studerende på boligform				
	2002	2010	Forskel	Relativ forskel
	Pct.	Pct.	Pct.point	Pct.
Ejerbolig	1,9	2,6	0,6	30,9
Almen bolig	3,9	8,0	4,0	102,7
Andelsbolig	3,3	5,1	1,8	56,2
Lejebolig	4,7	6,5	1,9	39,8
I alt	2,9	4,5	1,6	55,5

Anm: Personer med uoplyst boligform er udeladt af tabellen, men er inkluderet i totalen.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre 2010.

Andelen af fattige børn i almene boliger stiger kraftigt

Siden 2002 er andelen af fattige børn i almene boliger steget fra 6,2 pct. til 13,6 pct. Det er en stigning på 7,5 pct.point svarende til en relativ stigning på 121 pct. Det er en markant højere stigning end den generelle fremgang i fattigdommen. f.eks. blandt børn, der bor i familier i ejerboliger, har stigningen i fattigdomsanden været på 0,5 pct.point svarende til en relativ fremgang på 20 pct.

① Siden 2002 er andelen af fattige børn i almene boliger steget fra 6,2 pct. til 13,6 pct.

Tabel 6. Udvikling i fattige børn på boligområder				
	2002	2010	Forskel	Relativ forskel
	Pct.	Pct.	Pct. point	Pct.
Ejerbolig	2,5	3,1	0,5	20,4
Almen bolig	6,2	13,6	7,5	121,1
Andelsbolig	4,1	5,8	1,7	41,0
Lejebolig	6,3	8,1	1,8	29,2
I alt	3,7	5,7	2,0	55,2

Anm: Personer med uoplyst boligform er udeladt af tabellen, men er inkluderet i totalen. Børnefattigdommen er opgjort ekskl. børn med studerende forældre.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Fattigdommen er koncentreret i ghettoområderne

AE har adgang til datasæt, hvor det er muligt at zoome helt ind på de udsatte boligområder i Danmark. I dette afsnit fokuseres der på de boligområder, som er på Ministeriet for By- Bolig og Landdistrikters liste over ghettoområder. Definitionen af ghettoområder er vist i boks 2.

Op mod hver fjerde beboer i Gellerup-parken i Århus, Vollsmose i Odense og Mjølnerparken i København lever i fattigdom

Gellerupparken i Århus, Vollsmose i Odense samt Mjølnerparken i København er de tre boligområder med den højeste andel af fattige, og fattige udgør nu knap ¼ af beboerne i disse boligområder. I de andre områder på ghettolisten er der ligeledes en meget høj andel af fattige, og i alle områder er andelen af fattige større end 12 pct. I tabel 7 er andelen af fattige i hvert ghettoområde vist.

① ¼ af beboerne i Gellerup-parken, Vollsmose og Mjølnerparken er fattige.

Tabel 7. Andel fattige i ghettoområderne, ekskl. studerende

Kommune	Boligområde	Andel fattige i pct.
Århus	Gellerupparken/Toveshøj	24,8
Odense	Vollsmose	24,6
København	Mjølnerparken	24,5
Svendborg	Byparken/Skovparken	24,2
Holbæk	Agervang	22,1
København	Aldersrogade	20,8
Esbjerg	Stengårdsvej-kvarteret	20,8
København	Tingbjerg/Utterslevhuse	19,1
København	Blågården	18,7
Odense	Solbakken mv.	18,7
Thisted	Havrevej	18,7
Kolding	Skovvejen/Skovparken	17,8
Sønderborg	Nørager/Søstjernevej m.fl.	17,8
Århus	Bispehaven	17,8
Høje-Taastrup	Tåstrupgård	17,7
Slagelse	Ringparken, Slagelse	17,2
København	Akacieparken	16,9
Odense	Dianavænget/Heliosvænget	16,8
Fredericia	Korskærparken	16,7
København	Lundtoftegade	16,7
Horsens	Sundparken	15,0
København	Gadelandet/Husumgård	14,9
Århus	Trigeparken	14,1
København	Bispeparken	14,0
København	Sjælør Boulevard	14,0
Høje-Taastrup	Charlotteager	12,7
København	Hørgården	12,2
Aalborg	Sebbersundvej mv	12,1
Gennemsnit		19,6

Anm: Se boks 2 for definition af ghettoområder

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre 2010

Ghettoområderne har oplevet en meget stor vækst i andelen af fattige. f.eks. i Vollsmose og i Gellerup er andelen af fattige steget fra 12-13 pct. til knap 25 pct. fra 2002-2010. Det er omkring en fordobling i andelen af fattige på bare otte år. Også de andre boligområder på ghettolisten har oplevet store stigninger i andelen af fattige. Det fremgår af tabel 8.

① Der er sket en fordobling af fattige i de værste ramte boligområder.

Det skal dog bemærkes, at opgørelsen af udviklingen i andelen af fattige på boligområder er behæftet med nogen usikkerhed, da definitionen på boligområder er opgjort på boligbestanden i 2010. Boliger i boligområdet, der er nedlagt før 2010, er derfor ikke med i opgørelsen.

Tabel 8. Udvikling i fattigdom på boligområder

	2002	2010	Forskel	Relativ forskel
	Pct.	Pct.	Pct. point	Pct.
Gellerupparken/Toveshøj	13,0	24,8	11,8	91,0
Vollsmose	12,2	24,6	12,4	101,2
Mjølnerparken	15,1	24,5	9,4	62,1
Aldersrogade	10,9	20,8	9,9	91,0
Stengårdsvej-kvarteret	11,6	20,8	9,2	80,1
Tingbjerg/Utterslevhuse	9,2	19,1	9,8	106,6
Blågården	11,3	18,7	7,4	65,1
Solbakken mv	7,8	18,7	10,9	139,0
Havrevej	6,1	18,7	12,6	206,7
Skovvejen/Skovparken	7,2	17,8	10,7	148,8

Anm: Opgørelsen af boligområder tilbage til 2002 er behæftet med nogen usikkerhed, herunder kan boliger være nedlagt eller oprettet i perioden. Boliger med stor usikkerhed i antal beboere er derfor ikke inkluderet. Se boks 2 for definition af ghettoområder
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre 2010

Boks 2. Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikters ghettoliste

I henhold til almenboligloven beregner og offentliggør Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter hvert år den 1. oktober en liste over de almene boligområder, der opfylder betingelserne for at være et ghettoområde. Efter loven forstås ved et ghettoområde fysisk sammenhængende almene boligafdelinger med mindst 1.000 beboere, som opfylder mindst to af følgende kriterier:

Andelen af indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande overstiger 50 pct.

Andelen af beboere i alderen 18-64 år, der er uden tilknytning til arbejdsmarked eller uddannelse, overstiger 40 pct., opgjort som gennemsnit over de seneste 4 år.

Antal dømte for overtrædelse af straffeloven, våbenloven eller lov om euforiserende stoffer pr 10.000 beboere på 18 år og derover overstiger 270 personer, opgjort som gennemsnit over de seneste 4 år.

Ved opgørelsen pr. 1. oktober 2011 var der 28 områder.

Kilde: Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter

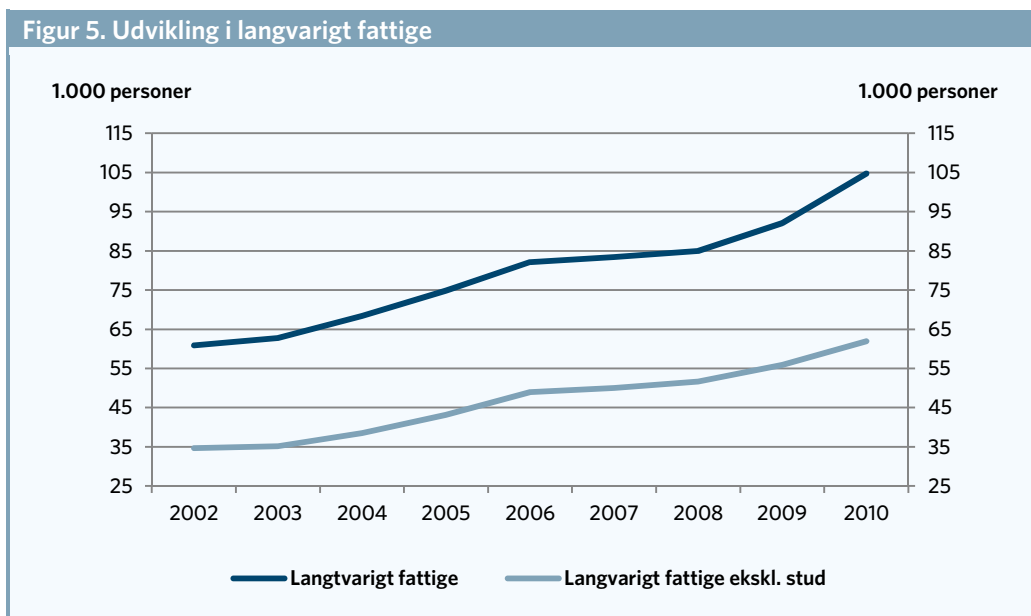
http://www.mbbl.dk/sites/mbbl.omega.oitudv.dk/files/dokumenter/Almbo/liste_over_ghettoomraader_pr_oktober_2011.pdf

Stigning i gruppen af langvarigt fattige

I stedet for at se på personer, der har under 50 pct. af medianindkomsten, kan man afgrænse gruppen af fattige yderligere ved kun at se på personer, som har været fattige i minimum 3 år i træk. Det er en relativ hård begrænsning, da familien i bare et ud af de seneste tre år skal have haft en indkomst (lidt) over fattigdomsgrænsen for helt at ryge ud af gruppen af langvarigt fattige. Omvendt så er det blandt gruppen af langvarigt fattige, at man særligt bør rette sin opmærksomhed, da det bliver sværere at komme ud af fattigdom, jo længere tid man har været fattig. Gruppen af langvarigt fattige er således en endnu mere marginaliseret gruppe.

I figur 5 er antallet af langvarigt fattige vist. Medregnes studerende ses det, at gruppen er oppe på 105.000 personer. Fraregnes studerende fra gruppen, så er der 62.000 langvarigt fattige. Væksten i antallet af langvarigt fattige har været endnu større end den generelle vækst i fattigdommen. Således er gruppen af langvarigt fattige ekskl. studerende steget med over 27.000 personer siden 2002, svarende til en vækst på næsten 80 pct.

①
I gruppen af langvarigt fattige er der 62.000 fattige, når studerende fraregnes.



Anm: Fattige er defineret ud fra medianindkomsten målt ved husstandsækvivaleret disponibel indkomst. Dette er forklaret nærmere i boks 1.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

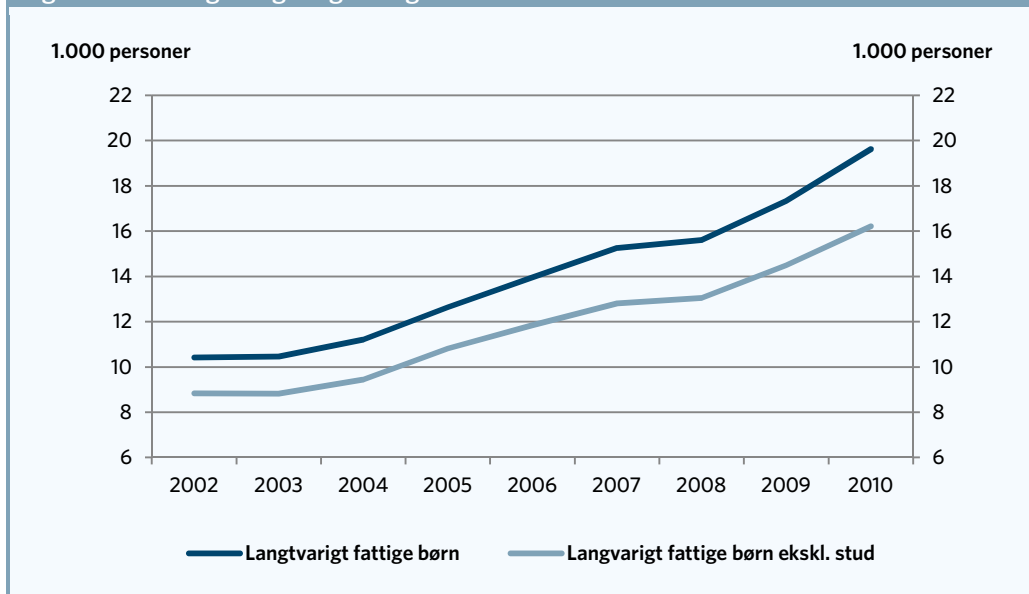
Af andre måder at afgrænse gruppen af fattige på kunne man forestille sig at inddrage formuen i opgørelsen af fattigdom, nuancere periode-betragtningen til f.eks. fattige i to ud af de seneste tre år eller andet. Det er dog afgørende, at familiens økonomiske situation er udslagsgivende for, om de er fattige.

Ligesom den samlede gruppe af fattige ovenfor blev afgrænset yderligere ved at se på antallet af langvarigt fattige, kan gruppen af fattige børn begrænses ved kun at se på de børn, der lever i familier, som har været fattige i mindst tre år i træk.

Med denne begrænsning er der nu knap 20.000 børn, som har levet i fattige familier i mindst tre år i træk. Fraregner man familier, hvor mindst en af forsørgerne er studerende, så er der 16.000 børn, der lever i familier, der har været fattige i mindst tre år i træk. I 2002 var dette antal på under 9.000 børn, og antallet af langvarigt fattige børn er altså steget med over 7.000 børn svarende til en stigning på næsten 85 pct. I figur 6 er udviklingen i antallet af langvarigt fattige børn vist.

①
Der er 16.000 børn, der lever i familier, der har været fattige i mindst tre år i træk.

Figur 6. Udvikling i langvarigt fattige børn



Anm: Fattige er defineret ud fra medianindkomsten målt ved husstandsækvivaleret disponibel indkomst. Dette er forklaret nærmere i boks 1.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

En ny definition af fattigdom i Danmark

Det kan diskuteres præcis hvilken afgrænsning, der skal benyttes, når man ser på antallet af fattige. OECD's grænse på 50 pct. af medianindkomsten er ikke et perfekt mål for fattigdom. Med en så "firkantet" grænse vil man f.eks. kunne finde familier, som ifølge definitionen er fattige, men som ikke ville blive opfattet som fattige, da de af selvvalgte årsager har en lav indkomst. Omvendt vil man kunne finde familier, som ligger (lidt) over fattigdomsgrænsen og dermed ikke er fattige ifølge definitionen, men alligevel ville blive opfattet som fattige, da de lider åbenlyse afsavn. Når AE alligevel gennem en årrække har brugt OECD's definition af fattigdom (dog hvor studerende er fraregnet fra opgørelsen), har det flere årsager:

- For det første er det en anerkendt international definition af fattigdom, som både OECD og EU benytter til at opgøre antallet af fattige. EU bruger dog ofte 60 pct. af medianindkomsten som grænse for at opgøre personer i "risiko for fattigdom". Derudover har vismændene tidligere benyttet denne definition af fattigdom.
- For det andet findes der ikke en officiel fattigdomsgrænse i Danmark, som man alternativt kan tage udgangspunkt i. En officiel grænse er blevet efterlyst gennem en årrække, og der er nu endelig nedsat et ekspertudvalg, der skal se på dette.
- For det tredje; selvom OECD's grænse ikke er perfekt, så indikerer en stigning i gruppen af fattige med denne definition under alle omstændigheder, at der er en stigende gruppe af mennesker, som sakker bagud indkomstmæssigt i forhold til resten af befolkningen. Om man benævner denne gruppe "personer med relativ lav indkomst", som Finansministeriet gør, eller som fattige rokker ikke ved, at det er en gruppe af mennesker, som ligger langt under det almindelige gældende indkomstniveau.

Fattigdom i Danmark har været diskuteret med vekslende intensitet igennem de seneste år. Gennemgående for debatten er dog, at der har været meget store forskelle på, hvad der opfattes som fattigdom. Vi er meget langt fra konsensus om, hvad det vil sige at være fattig i Danmark.

①
Vi er meget langt fra konsensus om, hvad det vil sige at være fattig i Danmark.

Udspillet fra ekspertudvalget om fattigdom i Danmark vil forhåbentlig være med til at nuancere debatten og sikre, at vi kommer ud over en konstant diskussion af, hvem der er fattige i Danmark

Alene af den grund hilses det mere end velkomment, at der nu er nedsat et ekspertudvalg, der skal se på, hvad fattigdom er i et vestligt land som Danmark. Et ekspertudvalg, der skal komme med deres anbefalinger allerede til marts næste år. Udspillet fra ekspertudvalget vil forhåbentlig være med til at nuancere debatten og sikre, at vi kommer ud over en konstant diskussion af, hvem der er fattige og frem til i stedet at diskutere, hvad man kan gøre for at nedbringe fattigdommen i Danmark.

①
Der nu er nedsat et ekspertudvalg, der skal se på, hvad fattigdom er.

3 KAPITEL

Øget uddannelse vil øge ligheden

Det samlede uddannelsesniveau i Danmark har stor indflydelse på den enkeltes indkomst, ligheden i samfundet og samfundets velstand. Opfyldes regeringens målsætning om, at 95 pct. af en ungdomsårgang skal gennemføre en uddannelse, og 60. pct. skal have en videregående uddannelse, vil det give en højere indkomstlighed i Danmark. Uddannelse kan dermed bidrage til at øge ligheden.

Det samlede uddannelsesniveau i Danmark har stor indflydelse på indkomstforskellene. Særligt har det betydning, at mange får en uddannelse. Målsætningen om, at 95 pct. får en uddannelse, vil medvirke til, at Danmark får højere indkomstlighed. Højere uddannelsesniveauer opnås både gennem en styrket indsats over for unge og ved efteruddannelse af ældre. Uddannelsesniveauet stiger ligeledes over tid, når yngre og bedre uddannede generationer kommer ind på arbejdsmarkedet.

① Det samlede uddannelsesniveau i Danmark har stor indflydelse på indkomstforskellene

Løftes gruppen af ufaglærte til en faglært uddannelse, medfører det højere indkomster og større lighed i samfundet. Opnås målsætningen om, at 95 pct. skal have en uddannelse, vil det på langt sigt påvirke ligheden svarende til en reduktion af gini-koefficienten i forhold til i dag på 0,6 pct.point fra 24,4 pct. til 23,8 pct. Det fremgår af tabel 1, der viser effekterne på lighed ved flere faglærte

① Opnås målsætningen om, at 95 pct. skal have en uddannelse, vil det reducere gini-koefficienten med 0,6 pct.point

Tabel 1. Uddannelsesmål ved flere faglærte					
	2009	75 pct.	90 pct.	95 pct.	100 pct.
Gns. ufaglærte pr. årgang	21.700	16.100	6.400	3.200	0
- ændring		-5.500	-15.200	-18.400	-21.700
Gini-koefficient	24,4	24,4	24,0	23,8	23,6
- ændring		-0,06	-0,41	-0,60	-0,82
Gini-koefficient for markedsindkomst	29,1	29,0	28,6	28,4	28,2
- ændring		-0,06	-0,52	-0,74	-0,94

Anm: I beregningerne er udeladt godt 9.300 ufaglærte pr. årgang under 30 år, som anslås at være i gang med eller forventes at påbegynde en uddannelse. Gini-koefficient for markedsindkomst er regnet for 30-59-årige.
Kilde: Beregninger på AE-uddannelsesmodel samt stikprøve på 33 pct. af befolkningen i 2009.

Det er i høj grad markedsindkomsterne, der bestemmer ændringerne i gini-koefficienten og forskellene i familiernes disponible indkomster. Beregnes gini-koefficienten for markedsindkomster falder den tilsvarende fra godt 29,1 pct. til 28,2 pct.

I 2009 er der i gennemsnit godt 23.500 ufaglærte pr. årgang mellem 18 og 80 år. Heraf skønnes en stor gruppe at være unge under 30 år, som senere vil få – eller allerede er i gang med – en uddannelse. Disse er udeladt i analysen, og den resterende gruppe udgør dermed i gennemsnit godt 21.700 personer pr. årgang mellem 18 og 80 år.

①
I 2009 er der i gennemsnit godt 23.500 ufaglærte pr. årgang mellem 18 og 80 år.

Et løft i uddannelsesniveauet bidrager til et generelt højere velstandsniveau, højere skatteindtægter for det offentlige, såvel som større lighed, og bedre tilknytning til arbejdsmarkedet for den enkelte

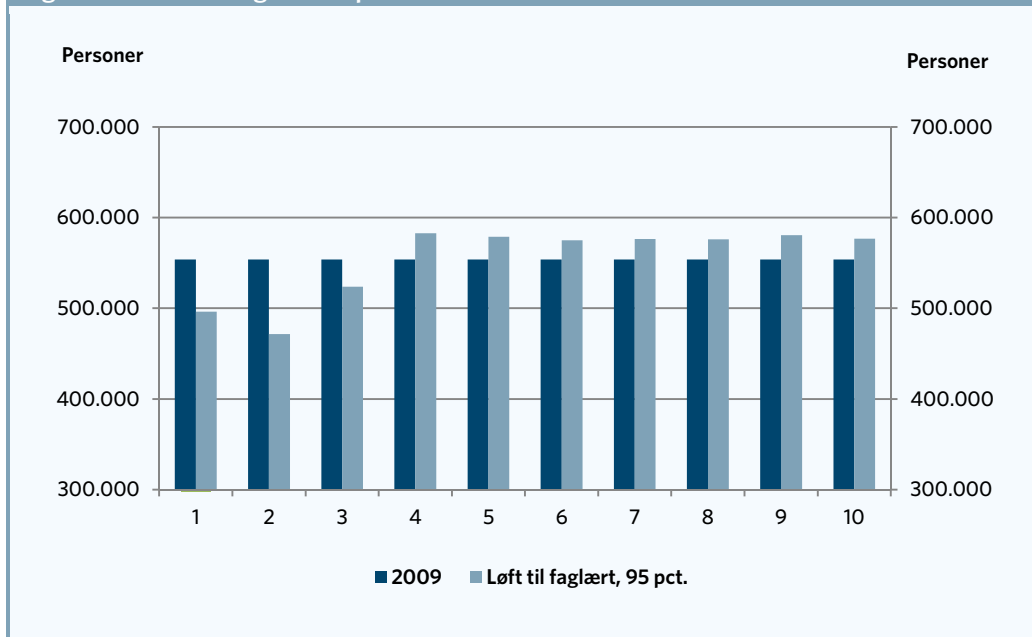
Et løft af ufaglærte til en faglært uddannelse, så 95 pct. af en årgang opnår en uddannelse, vil medføre, at 10 pct. af familierne i de tre nederste indkomstdeciler løftes højere op i den nuværende indkomstfordeling. Det fremgår af figur 1, der viser den nuværende decilfordeling og ændringerne, hvis målsætningen om 95 pct. får en uddannelse opfyldes.

①
Ved opfyldelse af 95 pct. målsætningen vil 10 pct. af familierne i de tre nederste indkomstlag løftes højere op.

Højere indkomstniveauer skyldes ikke blot højere lønninger, men også at uddannede typisk har bedre tilknytning til arbejdsmarkedet. Det gælder både arbejdsbetinget sygdom og nedslidning, samt ledighedsrisiko.

Når uddannelsesniveauet er løftet, tilpasser decilgrænserne sig til det nye højere velstandsniveau i samfundet.

Figur 1. Decilfordeling ved 95 pct. mål



Anm.: Hele befolkningen, 2009, baseret på stikprøve på 33 pct. Beregnet med udgangspunkt i decilfordelingen i 2009.

Kilde: AE

Et løft i uddannelsesniveaulet bidrager til et generelt højere velstandsniveau, højere skatteindtægter for det offentlige, større lighed og bedre tilknytning til arbejdsmarkedet. Gevinsterne fra et løft i uddannelsesniveaulet skyldes primært større markedsindkomster, samt at faglærte typisk har bedre tilknytning til arbejdsmarkedet og dermed højere arbejdsudbud. Markedsindkomsterne kan således potentielt øges med omkring 35 mia. kr. om året. På langt sigt udgør den samlede velfærdsgevinst omtrent en stigning i BNP omkring 53 mia. kr. årligt, hvis det antages, at lønsummen udgør to tredjedele af den samlede værditilvækst.

①

Et løft i uddannelsesniveaulet bidrager til et højere velstandsniveau.

Uligheden reduceres hvis uddannelsesmålene indfris

Udvides uddannelsesløftet, således at 60 pct. får en videregående uddannelse, øges ligheden knap så meget. Gini-koefficienten reduceres dog samlet set med 0,4 pct. på langt sigt. Det fremgår af tabel 2, der viser ændringerne i gini-koefficienten ved indfrielse af både 95 pct. målsætningen og med 60 pct., som får en videregående uddannelse.

①

Indfris målsætningen også for de videregående uddannelser, vil det reducere gini-koefficienten med 0,4 pct. point.

Tabel 2. Uddannelsesmål ved flere faglærte og videregående uddannede

Mål for uddannelse	2009	75 pct.	90 pct.	95 pct.	100 pct.
Mål for videregående uddannelser		47 pct.	57 pct.	60 pct.	63 pct.
Ginikoefficient	24,4	24,5	24,2	24,0	23,8
- ændring		0,09	-0,23	-0,41	-0,65
Ginikoefficient for markedsindkomst	29,1	29,0	28,4	28,1	27,8
- ændring		-0,11	-0,71	-1,00	-1,27

Anm.: I beregningerne er udeladt godt 121.000 ufaglærte under 30 år, som ansås at være i gang med eller forventes at påbegynde en uddannelse.

Kilde: Beregninger på AE-uddannelsesmodel, samt stikprøve på 33 pct. af befolkningen i 2009.

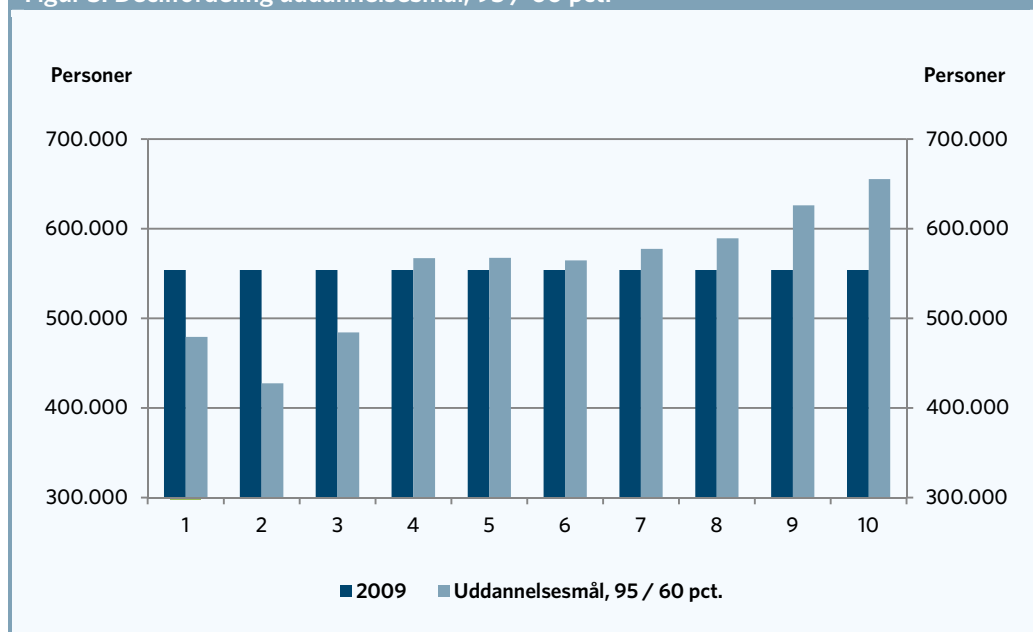
Gini-koefficienten for markedsindkomster falder med et procentpoint fra 29,1 til 28,1, hvilket svarer til et fald på 1 pct.point, mens gini-koefficienten for disponible indkomster kun falder med omkring 0,4 pct.point. Faldet i uligheden for markedsindkomster er således dobbelt så stort som for disponibel indkomst set relativt til udgangspunktet.

Opfyldning af regeringens uddannelsesmål vil reducere uligheden i Danmark

Medregnes det, at 60 pct. får en videregående uddannelse, vil det medføre, at omkring hver sjette familie i de tre nederste indkomstdeciler løftes højere op i forhold til indkomstfordelingen i dag. I figur 3 ses decilfordelingen, hvis uddannelsesmålene om, at 95 pct. får en uddannelse og 60 pct. får en videregående uddannelse indfries. Målsætningen om, at 60 pct. skal have en videregående uddannelse, medfører således et yderligere løft af familier fra de nederste deciler. Som det fremgår af figur 3, betyder uddannelsesmålene, at omkring 270.000 danskere løftes ud af de tre laveste indkomstlag.

①
270.000 danskere vil løftes ud af de nederste tre indkomstlag, hvis uddannelsesmålene indfries.

Figur 3. Decilfordeling uddannelsesmål, 95 / 60 pct.



Anm.: Hele befolkningen, 2009, baseret på stikprøve på 33 pct. Beregnet med udgangspunkt i decilfordelingen i 2009
Kilde: AE

Opfyldes målsætningen for de videregående uddannelser antages, at mange, der allerede får en kort eller mellemlang videregående uddannelse, vil få en mellemlang eller lang videregående uddannelse, således at de videregående uddannelser vokser proportionalt i forhold til hinanden. Særligt vil det øgede antal med lange videregående uddannelser medføre, at mange familier vil få disponible indkomster i det, der i dag er 9. og 10. decil. Antallet af familier med indkomster i 9. decil vil således stige med 5 pct., og antallet af familier med indkomster i 10. decil vil stige med knap 16 pct.

Målsætningen om, at 60 pct. af en årgang skal have en videregående uddannelse medfører færre familier med indkomster i det, der i dag er 1. til 3. decil, men samtidig, at flere familier får indkomster i det, der i dag er 9. og 10. decil. Når gini-koefficienten falder mindre, skyldes det således, at der kommer flere familier med høje indkomster, og det opvejer, at der kommer endnu færre familier med lave indkomster.

Den potentielle velfærdsgevinst øges med yderligere 20 pct., hvis 60 pct. får en videregående uddannelse. Gevinsterne fra et løft i uddannelsesniveautet skyldes primært større markedsindkomster, samt at uddannede typisk har bedre tilknytning til arbejdsmarkedet og dermed højere arbejdsudbud. Markedsindkomsterne kan således potentielt øges med omkring 41 mia. kr. om året. På langt sigt udgør den samlede velfærdsgevinst omtrent en stigning i BNP omkring 62 mia. kr. årligt, hvis det antages, at lønsummen udgør to tredjedele af den samlede værditilvækst.

①

Et øget antal med lange videregående uddannelser vil medføre, at mange familier vil få disponible indkomster i det, der i dag er 9. og 10. decil.

①

På lang sigt udgør den samlede velfærdsgevinst ved øget uddannelse en stigning i BNP på omkring 62 mia. kr. årligt

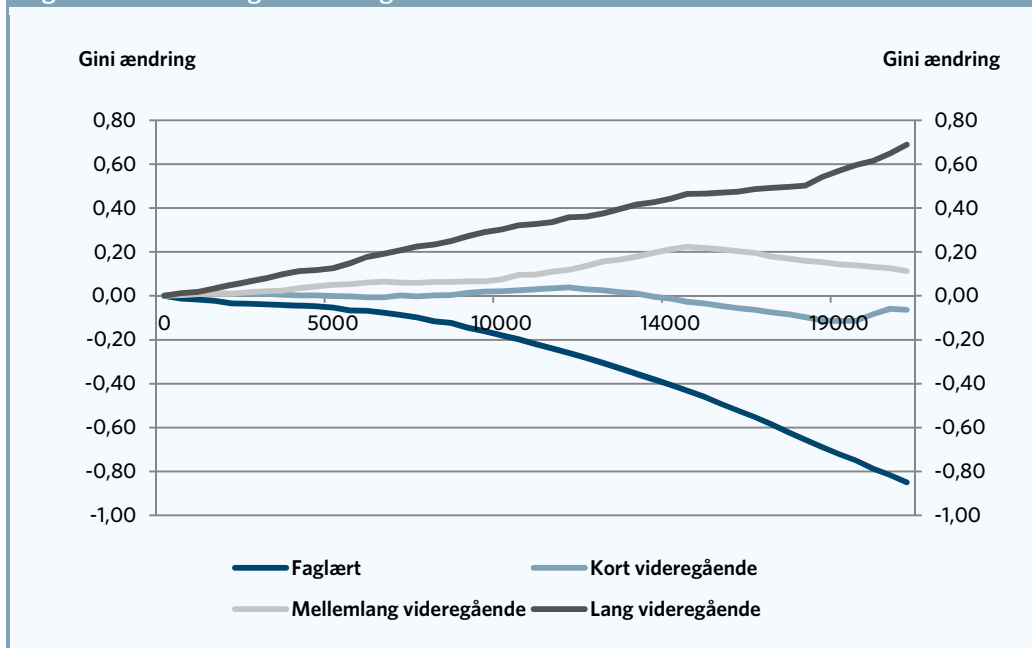
Ligheden vil øges ved uddannelsesløft

Ligheden vil generelt øges ved uddannelsesløft, hvis det sikres, at der løftes tilsvarende flere til de uddannelser, der rekrutteres fra. I beregningerne antages, at de lange videregående uddannelser primært rekrutterer personer, som alternativt ville have fået en mellemlang videregående uddannelse. Disse antages igen primært at rekruttere personer, som alternativt ville have fået en kort videregående uddannelse, som igen antages alternativt at ville have fået en faglært uddannelse.

Årsagen til at øget uddannelse skaber lighed skal primært findes i, at antallet af ufaglærte reduceres

Løftes én uddannelsesgruppe isoleret set uden at kompensere de uddannelser, der rekrutteres fra, vil kun løft af faglærte uddannelser medføre større lighed. Det fremgår af figur 5. Løft af korte og mellemlange videregående uddannelser vil medføre marginale ændringer i ligheden, og et isoleret løft af de lange videregående uddannelser vil medføre markant mindre lighed.

Figur 5. Gini-ændringer ved at øge enkelte uddannelser isoleret



Kilde: AE

Ses på én uddannelse, som løftes, mens de andre holdes konstant netto set, udgør det næsten til summen af effekterne for de enkelte underliggende uddannelser. Et løft af ufaglærte til en faglært uddannelse medfører den samme markante stigning i ligheden som i figur 5, fordi der primært rekrutteres personer, der er ufaglærte. Et øget antal med korte videregående uddannelser vil bidrage til at øge ligheden yderligere, dog kun i marginalt omfang. Et øget antal personer med mellemlange videregående uddannelser vil bidrage til en marginal reduktion af ligheden.

Øges antallet af personer med en lang videregående uddannelse, vil det isoleret set medføre et stort fald i ligheden. Hvis antallet i de øvrige uddannelseskategorier netto fastholdes, kan det dog samlet set medføre mere lighed ved et stort løft, fordi nettoeffekten af at løfte ufaglærte om til en faglært uddannelse fortsat er større. Årsagen til, at øget uddannelse bliver lighedsskabende skyldes primært, at antallet af ufaglærte reduceres.

① Årsagen til, at øget uddannelse bliver lighedsskabende skyldes primært, at antallet af ufaglærte reduceres.

Sammenhæng mellem indkomstforskelle og kompetenceforskelle

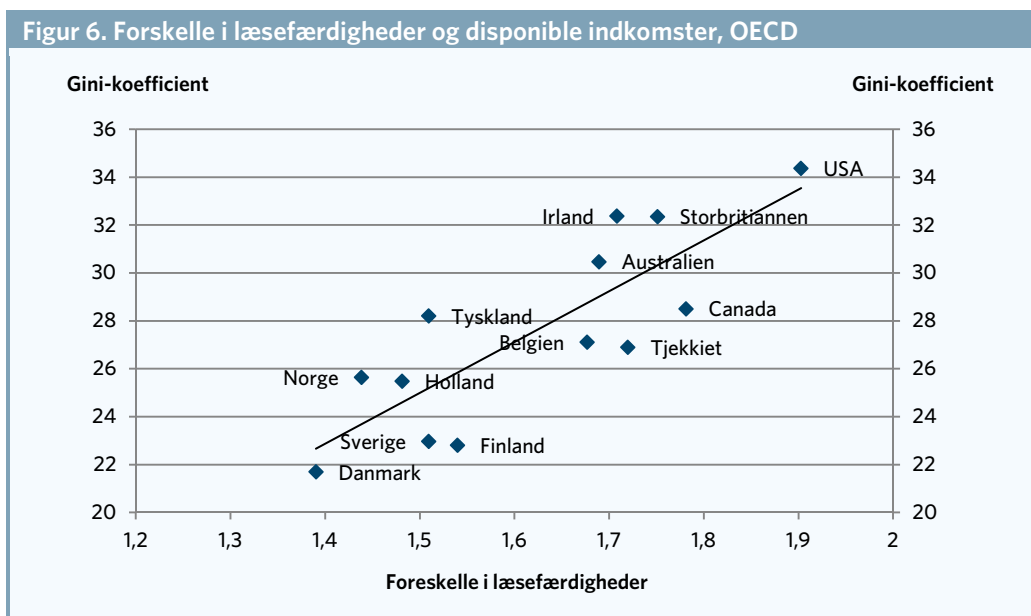
Kapitlet viser, at der er en tæt sammenhæng mellem spredningen i uddannelsesniveauet og forskellene i markedsindkomster og dermed ligheden i samfundet. Dette genfindes generelt i internationale sammenligninger. Sammenlignes OECD-landene ses eksempelvis en klar sammenhæng mellem indkomstforskelle og kompetenceforskelle i form af læsefærdigheder, jf. figur 6. Dette gælder ikke blot for de disponible indkomster men i samme grad for markedsindkomster.

① Internationale sammenligninger viser, at der er en klar sammenhæng mellem indkomstforskelle og kompetenceforskelle.

Sammenlignes OECD-landene ses en klar sammenhæng mellem indkomstforskelle og kompetenceforskelle i form af læsefærdigheder

De skandinaviske lande og Holland placerer sig med både størst lighed og mindste forskelle i læsefærdigheder, mens der i de angelsaksiske lande, herunder Irland, Canada og Australien. Her ses både store indkomstforskelle og store forskelle i læsefærdigheder. Det fremgår af figur 6, hvor sammenhængen mellem læsefærdigheder og disponible indkomster er vist for OECD-landene.

① De skandinaviske lande og Holland placerer sig med både størst lighed og mindste forskelle i læsefærdigheder.



Anm.: International Adult Literacy Survey, 1994-1998; OECD, Trends in Income Distribution and Poverty in OECD Area 1999.
Kilde: AE p.b.a. OECD

Boks 1. Metode

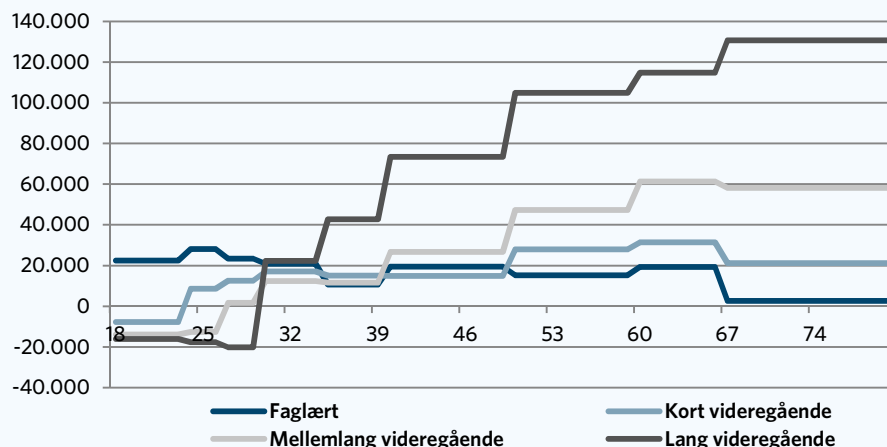
Til beregning af effekterne på indkomstforskellene estimeres afkastet af uddannelse ved hjælp af propensity score matching. Metoden korrigerer for, at forskellige grupper har forskellig tilbøjelighed til at vælge uddannelse. Det kan både skyldes, at nogle forventer et større afkast af deres uddannelse eller andre faktorer som geografi, kultur mv. Dette er estimeret ud fra en række generelle baggrundsparemetre. Gevinsten af uddannelse estimeres således til at være lavere end de gennemsnitlige forskelle i indkomster, der ses mellem de enkelte uddannelsesgrupper.

I dataanalyserne tildeles hver person en propensity score for sandsynligheden for, at personen vil vælge en længere uddannelse og et gennemsnitligt potentielt afkast af uddannelsen i form af en nominal justering af familiens disponible indkomst og andre indkomstbegreber. I beregningerne af øget uddannelse tildeles de personer med størst propensity score først en højere uddannelse og dermed et nominelt tillæg til deres disponible indkomst.

Tilgangen kan i en vis grad overvurdere effekterne, da det skønnes, at afkastet af uddannelse kan være faldende. Jf. (Estimating Marginal and Average Returns to Education, Pedro Carneiro, James J. Heckman and Edward Vytlacil, 2006). Omvendt undervurderes effekterne ved kun at løfte de personer med størst propensity score frem for at løfte hele fordelingen i forhold til sandsynligheden for at få en uddannelse.

Gevinst af uddannelse

Personlig disponibel indkomst



Flere faktorer påvirker gevinsterne ved uddannelse. For yngre mennesker er det hovedsageligt relative indkomsttab i studietiden, jf. figur. Disse omkostninger indhentes igen senere i livet. Blandt pensionister er gevinsterne meget markante, hvilket skyldes forskelle i arbejdsmarkedspensioner. I dag har folk med lange videregående uddannelser en meget høj pensionsdækning. De kommende år vil større og større grupper blandt pensionisterne blive omfattet af arbejdsmarkedspensionssystemet, hvilket vil medføre, at forskellene mellem uddannelsesgrupperne vil mindskes. Frem mod 2040 forventes pensionsudbetalingerne at vokse med omkring 50 pct. og nå niveauet for pensionsindbetalinger (Forsikring og Pension, Modning af pensionssystemet, 2011).

Estimationen af afkastet af uddannelse er udtryk for både absolutte målbare og andre færdigheder, tillærte færdigheder på uddannelsen og færdigheder, der er tillært tidligere i livet. Det er således ikke muligt på baggrund af estimationerne at se, hvor i uddannelsessystemet færdighederne til at opnå et givent indkomst- og uddannelsesniveau opnås. Hvis flere skal lykkes med en videregående uddannelse, kan det muligvis forudsætte en styrket indsats tidligere i uddannelsessystemet.

En række studier finder, at hvis forskelle reduceres tidligt i skoletiden, vil det fortsætte videre gennem uddannelsessystemet og efterfølgende på arbejdsmarkedet. Dette skyldes ikke blot de konkrete sproglige eller matematiske evner, som indlæres tidligt i livet, men i høj grad mere grundlæggende evner som eksempelvis motivation og vedholdenhed (Carneiro og Heckman, Human Capital Policy, 2003). Mål som eksempelvis PISA ol. er således også mål for en række ikke-målbare færdigheder, eksempelvis motivation og vedholdenhed, der indlæres tidligt.

Enkelte studier finder, bl.a. for England, at nogle uddannelser kan løfte de svageste op på niveau, og dermed kan medvirke til mindre forskelle (Kevin Denny og Vincent O'Sullivan, Can education compensate for low ability, evidence from British data, 2004).

TEMA 2 – UDDANNELSE: FRA FOLKESKOLE TIL EFTERUDDANNELSE

KAPITEL 4

Klassekammerater har stor betydning for uddannelse

KAPITEL 5

Målretning af 10. klasse kan skaffe millioner til bedre uddannelse

KAPITEL 6

Hver femte dansker deltager i voksen- og efteruddannelse

KAPITEL 7

AMU-kurser giver mere i løn og bedre beskæftigelse

4 KAPITEL

Klassekammerater har stor betydning for uddannelse

Stærke elever trækker de svage op. Unge fra socialt svage hjem får markant højere karakterer, hvis de har klassekammerater fra mere veluddannede familier. Effekten af klassekammerater kan gå to veje. Børn fra ressourcestærke hjem trækker således hele klassens karakterniveau opad, hvis de ikke bliver for få. Omvendt påvirker andelen af børn fra ressourcesvage hjem de andres karakterniveau og uddannelse negativt, hvis andelen af børn fra ressourcesvage hjem overstiger ca. 30 pct.

Den sociale arv spiller fortsat en stor rolle for børns uddannelsesmuligheder. Der er således en klar sammenhæng mellem forældrenes uddannelsesbaggrund og børnenes. Men det er ikke kun forældrenes uddannelsesbaggrund, der har betydning for, om børn bryder den sociale arv.

①
Der er en klar sammenhæng mellem forældrenes uddannelse og børnenes.

Af andre baggrundskarakteristika, der også spiller ind på, om man får en uddannelse, kan blandt andet nævnes familiens indkomstgrundlag, og om forældrene har boet sammen. I kapitlet er der brugt en række kriterier for at afgøre, om man har en "svag" eller "stærk" hjemmebaggrund. Definition af svag eller stærk hjemmebaggrund er gengivet i boks 1.

Der er omkring 11 pct. af børnene fra en årgang, som kommer fra et ressourcesvagt hjem, 30 pct. som kommer fra et ressourcestærkt hjem, mens de resterende knap 60 pct. har en neutral baggrund. Det er vist i tabel 1, hvor de børn, der færdiggjorde 9. klasse i henholdsvis 2002 og 2010, er opdelt på de tre hjemmebaggrundstyper.

①
11 pct. af en årgang kommer fra et ressourcesvagt hjem.

Tabel 1. Opdeling af børn i 9. klasse i tre grupper		
	2002	2010
	Pct.	
Ressourcesvagt hjem	11,7	11,1
Neutralt	61,1	58,7
Ressourcestærkt hjem	27,2	30,2
Alle	100,0	100,0

Anm.: Tabellen viser andelen af børn i blandt dem, der færdiggjorde 9. klasse i hhv. 2002 og 2010, opdelt på tre baggrundstyper. Definitionen af de tre typer er vist i boks 1.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Der er stor forskel på, hvor stor risikoen er for at stå uden en uddannelse og uden at være i gang med en uddannelse 10 år efter folkeskolen afhængig af barnets hjemmebaggrund. Blandt børn fra ressourcestærke hjem er det således kun 10 pct., der står uden uddannelse og uden at være i gang med en uddannelse 10 år efter folkeskolen. Ser man på børn fra ressourcesvage hjem, så er det næsten 42 pct., der ti år efter folkeskolen står uden uddannelse og uden at være i gang med en uddannelse. Det fremgår af tabel 2, der viser andel uden uddannelse 10 år efter folkeskolen fordelt efter hjemmebaggrund.

42 pct. af børn fra ressourcesvage hjem har ingen uddannelse 10 år efter folkeskolen

Tabel 2. Andel uden uddannelse 10 år efter folkeskolen

	Pct.
Ressourcesvagt hjem	41,7
Neutral	19,4
Ressourcestærkt hjem	10,2

Anm: Tabellen viser, om de unge, der færdiggjorde 9. klasse i perioden 1998-2000, har eller er i gang med en uddannelse ti år efter folkeskolen, dvs. i år 2008-2010. De unge er opdelt efter deres hjemmebaggrund, da de gik i 9. klasse.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Boks 1. Definition af svag, neutral og stærk hjemmebaggrund

I kapitlet er der brugt følgende kriterier for at afgøre, om man har en "svag" eller "stærk" hjemmebaggrund.

Børn fra ressourcesvage hjem er defineret som børn, der opfylder mindst to af disse tre kriterier

- Ingen af de voksne har en erhvervsmæssig uddannelse.
- Mindst 25 pct. af forældrenes samlede indkomst kommer fra kontanthjælp, offentlig pension eller dagpenge.
- Barnet bor kun med 1 voksen

Børn af ressourcestærke hjem. Dette er defineret som børn, der:

- Bor sammen med to voksne
- En eller begge forældre har mindst en mellemlang videregående uddannelse

Neutral. Dette er alle de børn, som ikke falder ind under de to andre grupper.

Klassekammerateffekt på uddannelsesniveau

Børnenes hjemmebaggrund er ikke den eneste faktor, der er afgørende for størrelsen af risikoen for at stå uden uddannelse 10 år efter folkeskolen. I tabel 3 er andelen af unge, som står uden uddannelse og uden at være i gang med en uddannelse ti år efter afslutningen af folkeskolen, opdelt på hjemmebaggrund. Tabellen er yderligere opdelt efter, om man gik i en 9. klasse med flere eller færre end 30 pct. elever fra ressourcestærke hjem.

Af tabellen ses det, at der kan måles en positiv effekt blandt de ressourcesvage elever, hvis de har gået i en klasse med flere end 30 pct. elever fra ressourcestærke hjem. Blandt de elever med svag hjemmebaggrund, som har gået i en klasse med over 30 pct. ressourcestærke elever, står 35 pct. uden uddannelse 10 år efter folkeskolen. Blandt de ressourcesvage elever, der har gået i en skole med færre end 30 pct. ressourcestærke elever, står knap 44 pct. uden en uddannelse. Også blandt neutrale elever er der en effekt af at gå i klasse med flere end 30 pct. ressourcestærke elever, mens effekten for elever med stærk hjemmebaggrund er begrænset.

① Der er en positiv effekt blandt de ressourcesvage elever, hvis de har gået i en klasse med flere end 30 pct. elever fra ressourcestærke hjem.

Tabel 3. Andel uden uddannelse 10 år efter folkeskolen

	Under 30 pct. ressourcestærke elever i klassen	Over 30 pct. ressourcestærke elever i klassen
	Pct.	
Ressourcesvagt hjem	43,7	35,3
Neutral	20,8	16,5
Ressourcestærkt hjem	11,0	9,7

Anm: Tabellen viser, om de unge, der færdiggjorde 9. klasse i perioden 1998-2000, har eller er i gang med en uddannelse ti år efter folkeskolen, dvs. i år 2008-2010. De unge er opdelt efter deres hjemmebaggrund, da de gik i 9. klasse.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

For mange elever fra resourcesvage hjem giver negativ klassekammerateffekt

Over for den positive klassekammerateffekt står den negative effekt, der opstår, hvis andelen af resourcesvage elever overstiger 30 pct. Ser man eksempelvis på de ressourcestærke elever, så er det omkring 10 pct., der står uden uddannelse 10 år efter folkeskolen, uanset om der er 5, 10 eller 15 pct. af eleverne, der kommer fra resourcesvage hjem. Men kommer man over 30 pct. resourcesvage elever i klassen, så er det næsten 30 pct. af de ressourcestærke elever, som står uden uddannelse 10 år efter folkeskolen.

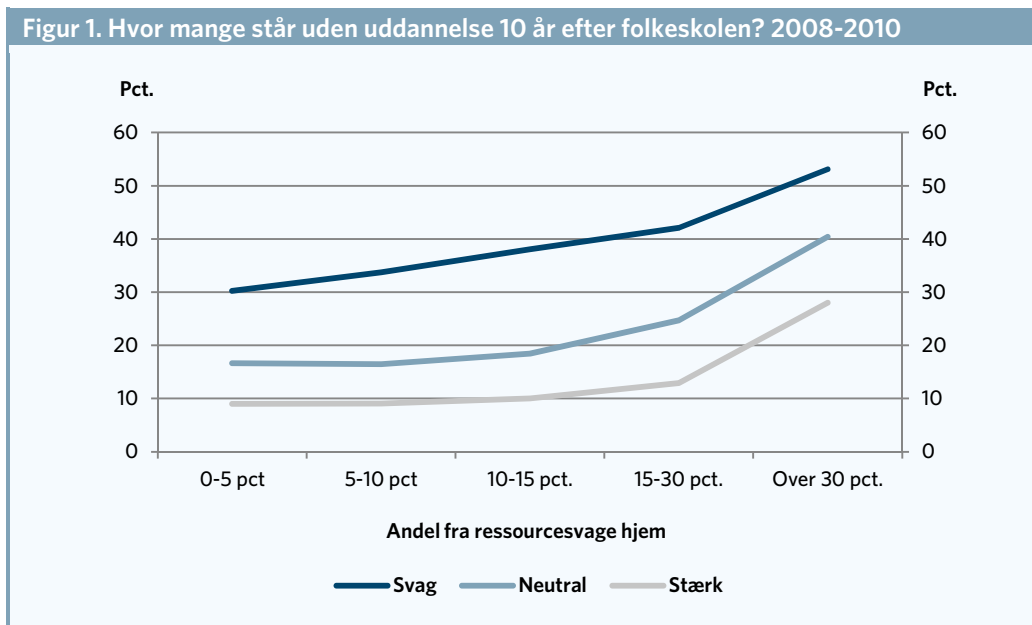
① Mange elever fra resourcesvage hjem kan påvirke uddannelsesmulighederne negativt.

Hvis andelen af børn fra resourcesvage hjem overstiger 30 pct. i en klasse, så stiger risikoen for at stå uden uddannelse markant for alle elever

Ser man på børn fra "neutrale" hjem, så er det under 20 pct., der står uden uddannelse, 10 år efter folkeskolen, hvis andelen af resourcesvage børn er under 15 pct. Er andelen af resourcesvage børn mellem 15-30 pct., stiger andelen af neutrale børn uden uddannelse til 25 pct., og er der over 30 pct. fra resourcesvage hjem, så er det hele 40 pct. fra neutrale hjem, der står uden uddannelse.

For de resourcesvage børn selv ser der ud til at være en stigende tendens: Jo flere elever fra resourcesvage hjem, der var i klassen, desto større er risikoen for at stå uden en uddannelse 10

år efter folkeskolen. For alle tre grupper gælder det dog, at der er et "knæk" på kurven når andelen af børn fra ressourcetsvage hjem overstiger 30 pct.: Der stiger risikoen for at stå uden uddannelse markant. Det er vist i figur 1.

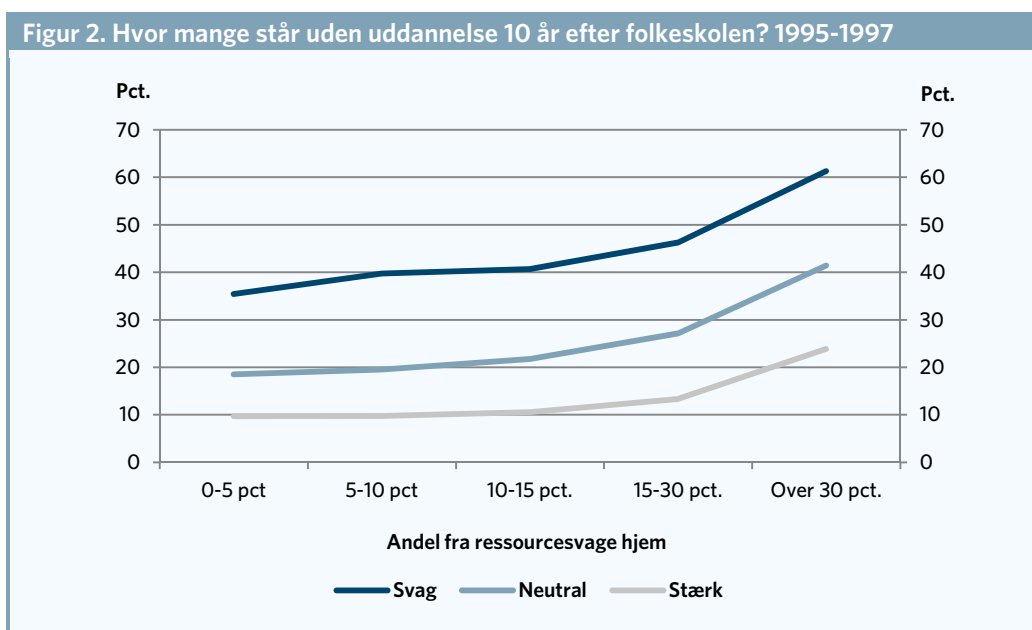


Anm.: Personer, der har gennemført 9. klasse i 1998-2000, koblet med om de har fuldført eller er i gang med en uddannelse 10 år senere, dvs. 2008-2010.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

I figur 2 er tallene fra 1997 vist, og her ses samme tendens som i figur 1. Blandt børn fra ressourcestærke hjem er andelen, der står uden uddannelse, på omkring 10 pct. uanset andelen af børn fra ressourcetsvage hjem. Men når andelen af ressourcetsvage børn er på over 30 pct., er der en forhøjet risiko for at stå uden uddannelse 10 år efter folkeskolen.

Ⓢ Når andelen af ressource-svage børn er på over 30 pct., er der en forhøjet risiko for at stå uden uddannelse 10 år efter folkeskolen.



Anm.: Personer, der har gennemført 9. klasse i 1985-1987, koblet med om de har fuldført eller er i gang med en uddannelse 10 år senere, dvs. 1995-1997.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Karaktererne i folkeskolen påvirkes af klassekammeraterne

Zoomer man helt ind på karaktererne i folkeskolen, er der stor forskel på, hvilke karakterer børnene opnår til afgangsprøven i 9. klasse afhængig af hjemmebaggrunden. De børn, der kommer fra ressourcestærke hjem, har et karaktergennemsnit på 7,7 i dansk og matematik. Børn fra et ressourcesvagt hjem har derimod et gennemsnit på 4,9. Der er altså næsten 3 karakterer mellem børn fra ressourcestærke hjem og børn fra ressourcesvage hjem. Den gennemsnitlige skriftlige karakter i folkeskolens afgangsprøve er vist i tabel 2, hvor børnene er opdelt på hjemmebaggrund.

①
Der er 3 karakterer mellem børn fra hhv. ressourcestærke og svage hjem

Tabel 2. Skriftlig karakter til folkeskolens afgangsprøve opdelt på hjemmebaggrund		
	2002	2010
	Karakter	
Ressourcesvagt hjem	4,3	4,9
Neutralt	5,5	6,2
Ressourcestærkt hjem	6,9	7,7
Alle	5,7	6,5

Anm: Karakteren er et gennemsnit af de skriftlige karakterer ved afgangsprøven i 9. klasse i dansk og matematik. 2002 karakteren er omregnet til den nye skala efter Undervisningsministeriets retningslinjer.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Positiv klassekammerateffekt

Det er dog ikke alene det enkelte barns hjemmebaggrund, der er afgørende for karakteren i skolen. Også sammensætningen af den skoleklasse, man går i, har betydning. Klassekammerateffekten indvirker ligeledes og dækker over, at på den ene side så kan mange stærke elever være med til at trække alle elever i klassen op. Det er den positive klassekammerateffekt.

①
Sammensætningen af den skoleklasse, man går i, har betydning for karaktererne.

På den anden side kan mange svage elever være med til at trække alle eleverne ned. Ræsonnementet er, at skal læreren bruge alle kræfterne på at holde ro i klassen eller gentage de mest basale ting, da forringer det undervisningens kvalitet for alle. Det er den negative klassekammerateffekt.

Effekten af, at mange ressourcestærke elever kan trække hele klassen op med en positiv klassekammerat effekt, er illustreret i tabel 3. I denne tabel er den gennemsnitlige karakter for hver af de tre typer opdelt på, om barnet har gået i en skoleklasse med mere eller mindre end 30 pct. stærke elever (svarende til landsgennemsnittet af stærke elever).

Ser man på børn fra ressourcesvage hjem, opnår de i gennemsnit ét karakterniveau højere, hvis de har gået i en klasse med mere end 30 pct. ressourcestærke elever, end hvis de har gået i en klasse med mindre end 30 pct. stærke elever. Således får børn fra ressourcesvage hjem, der går i en klasse med mindre end 30 pct. stærke elever, en gennemsnitskarakter på 4,6. Har de gået i en

①
Børn fra ressourcesvage hjem opnår i gennemsnit ét karakterniveau højere, hvis de har gået i en klasse med mere end 30 pct. ressourcestærke elever

klasse med mere end 30 pct. stærke elever, får de i gennemsnit en karakter på 5,6. Tilsvarende opnår de andre børn også højere karakterer ved at gå i en klasse, hvor der er mere end 30 pct. stærke elever.

Tabel 3. Skriftlige karakterer, opdelt på hjemmebaggrund og klassetype

	Klasse med under 30 pct. fra ressourcestærkt hjem	Klasse med over 30 pct. fra ressourcestærkt hjem	Gennemsnit
Karakter			
Ressourcesvagt hjem	4,6	5,6	4,9
Neutralt	5,9	6,7	6,2
Ressourcestærkt hjem	7,3	8,0	7,7
Alle	6,0	7,2	6,5

Anm: Karakteren er et gennemsnit af de skriftlige karakterer ved afgangsprøven i 9. klasse i dansk og matematik.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

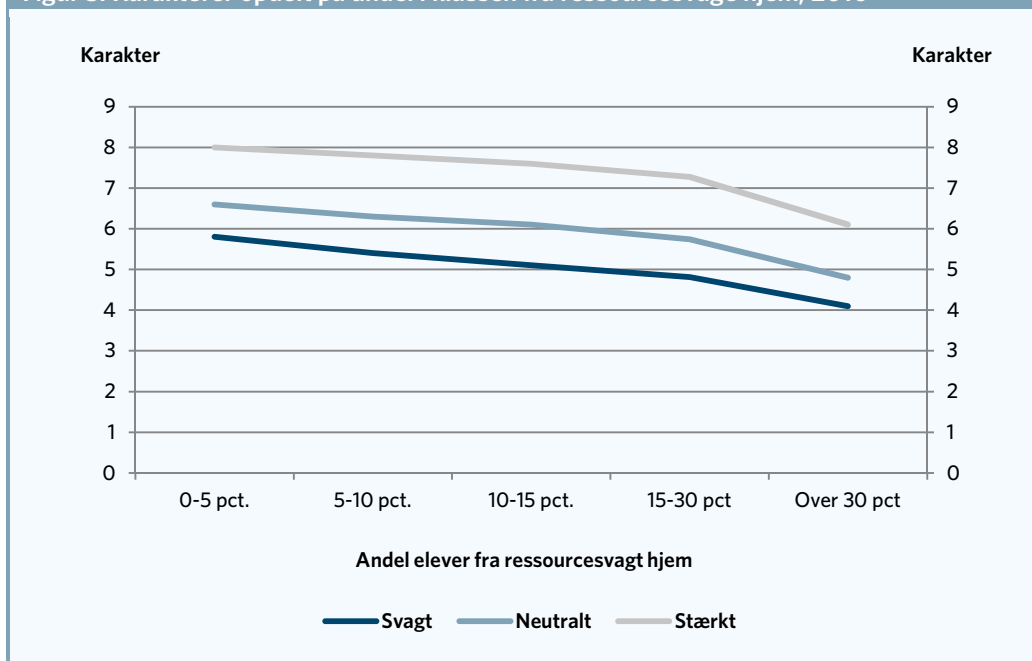
Negativ klassekammerateffekt med for mange resourcesvage elever

Der er dog også en negativ klassekammerateffekt til stede, hvis der bliver for mange børn fra resourcesvage hjem i en klasse. Meget tyder på, at er der over 30 pct. resourcesvage elever i en klasse (svarende til 3 gange landsgennemsnittet af resourcesvage elever), så kommer der et "knæk" i den gennemsnitlige karakter for alle elever. Det er illustreret i figur 3.

①

Der er dog også en negativ klassekammerateffekt, hvis der bliver for mange børn fra resourcesvage hjem i en klasse.

Figur 3. Karakterer opdelt på andel i klassen fra resourcesvage hjem, 2010



Anm: Som tabel 3.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Ser man på elever fra ressourcestærke hjem, så er deres karakter på omkring 8, hvis andelen af resourcesvage elever ikke overstiger ca. 15 pct. Kommer der over 30 pct. elever fra resourcesvage hjem, ser det dog ud til, at karakteren falder dramatisk til omkring 6 for eleverne

①

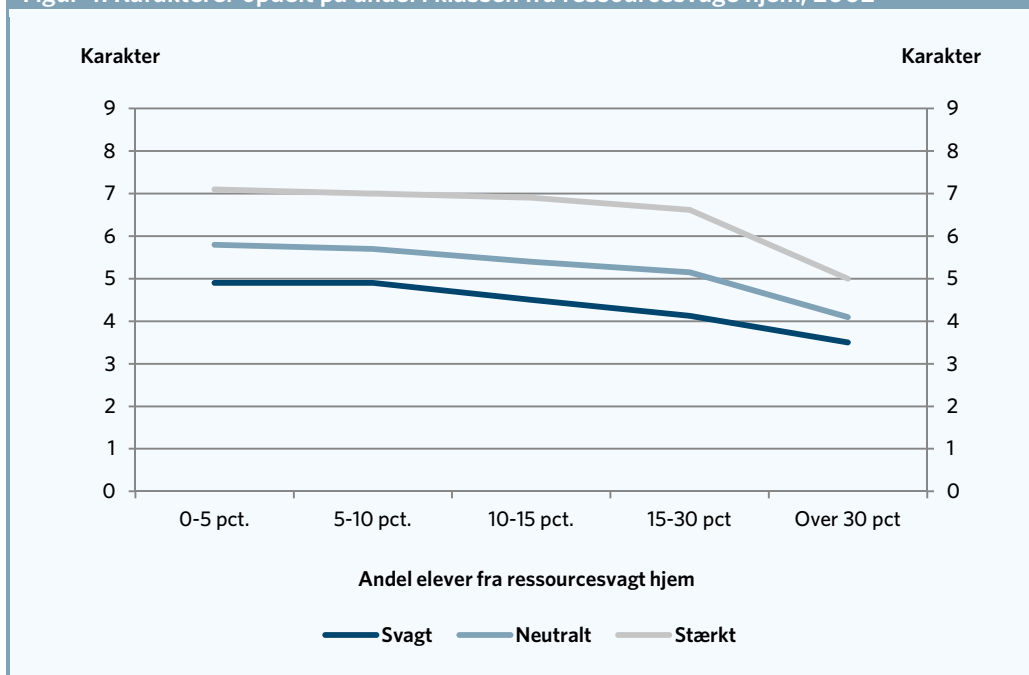
Kommer andelen af elever fra resourcesvage hjem over 30 pct., da er der et fald i den gennemsnitlige karakter.

fra ressourcestærke hjem. Samme tendens gælder for neutrale og svage elever. Kommer andelen af elever fra ressourcesvage hjem over 30 pct., da er der et fald i den gennemsnitlige karakter. Det fremgår af figur 3.

Andelen af en årgang, der går i en klasse med mere end 30 pct. ressourcesvage elever, er lille. I intervallerne 0-5 pct. og 5-10 pct. ressourcesvage elever er der omkring 30 pct. af hele årgangen i hver kategori. I de næste to (10-15 pct. og 15-30 pct.) er der knap 20 pct. af årgangen i hver gruppe, mens der i den sidste kategori (over 30 pct. ressourcesvage elever) kun er omkring 5 pct. af årgangen.

Tendensen med, at der kommer et "knæk" på karakteren, hvis andelen af svage elever overstiger 30 pct., er også tydelig, hvis man går tilbage til 2002. Det er vist i figur 4, hvor den gennemsnitlige karakter kun falder lidt, hvis der er op til 30 pct. svage elever i klassen. Hvis der er over 30 pct. svage elever, falder den gennemsnitlige karakter dog markant for alle grupper.

Figur 4. Karakterer opdelt på andel i klassen fra ressourcesvage hjem, 2002



Anm: Som tabel 3.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Resultaterne i figur 3 og 4 skal dog tages med det forbehold, at der kan være nogen selvselektion i forhold til hvilke stærke og neutrale elever, der går i skoler med mange ressourcesvage elever.

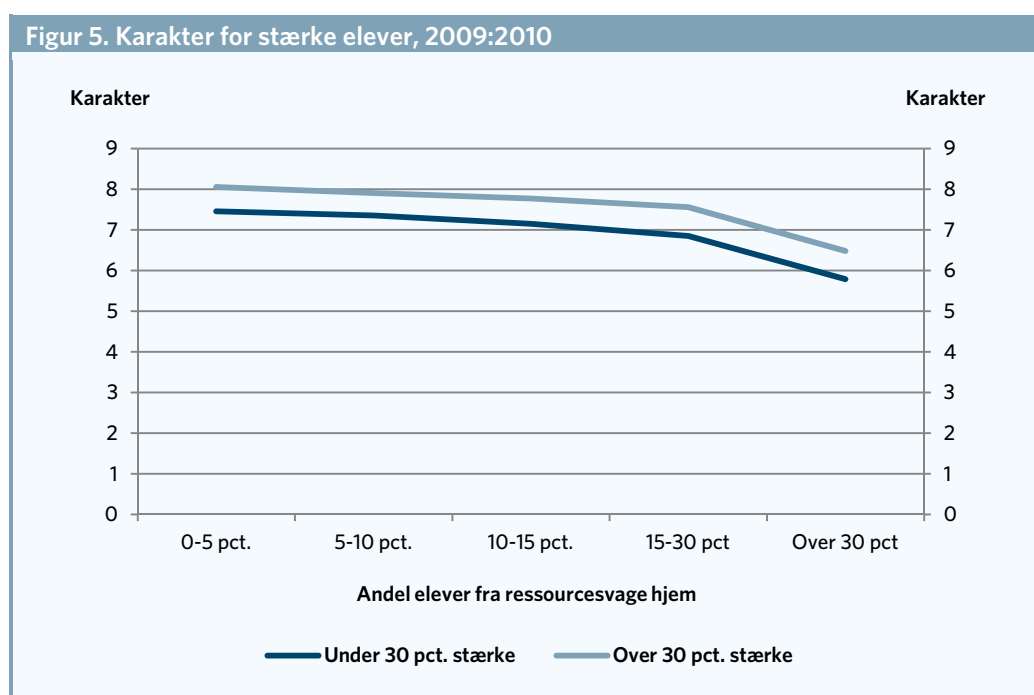
Yderligere opdeling af klasserne

At den negative klassekammerateffekt specielt sætter ind, når andelen af svage elever overstiger 30 pct., kan også illustreres ved at opdele klasserne yderligere efter, om der er flere eller færre end 30 pct. elever fra ressourcestærke hjem i klassen. En del af karakterfaldet i figur 3 kan

således forklares med, at andelen af stærke elever i klassen falder, jo flere ressourcesvage elever der er i klassen. Den såkaldte positive klassekammerateffekt bliver altså mindre, samtidig med at den negative klassekammerateffekt bliver større. En måde at vise det på er ved at opdele klasserne yderligere, alt efter om der er flere eller færre end 30 pct. børn fra ressourcestærke hjem i klassen.

I figur 5 er karakteren for elever fra ressourcestærke hjem opdelt efter, om der er flere eller færre end 30 pct. stærke elever i klassen. Dette er yderligere opdelt i andelen af svage elever. Det fremgår af figuren, at den gennemsnitlige karakter for ressourcestærke elever er næsten upåvirket af andelen af svage elever, indtil andelen af svage elever overstiger 30 pct. Karakteren falder således kun med omkring $\frac{1}{2}$ point fra 0-5 pct. ressourcesvage elever til 30 pct. ressourcesvage elever, men når man kommer over en andel af ressourcesvage elever på 30 pct., så falder gennemsnitskarakteren med over et point. Der er dog relativt få elever, der har gået i en skoleklasse med over 30 pct. ressourcestærke og over 30 pct. ressourcesvage elever. Derfor er der taget et gennemsnit over årene 2009-2010 for at få et mere robust resultat i denne gruppe af elever.

① Den gennemsnitlige karakter for ressourcestærke elever er næsten upåvirket af andelen af svage elever, indtil andelen af svage elever overstiger 30 pct.



Anm: Som tabel 3.

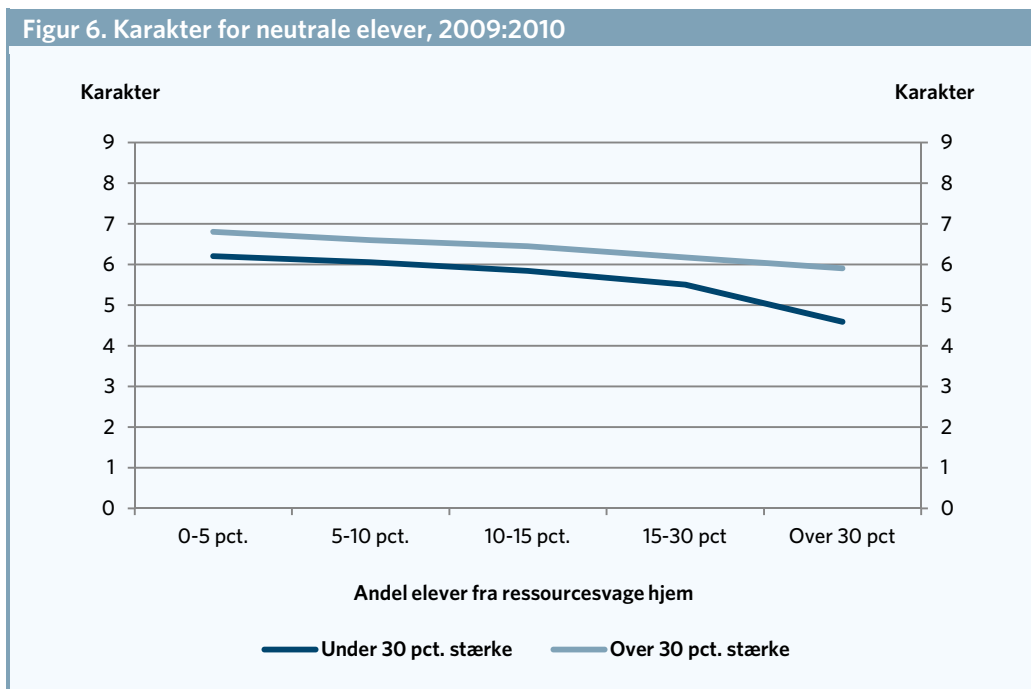
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Samtidig ses det også af figuren, at den positive klassekammerateffekt af, at der er mere end 30 pct. børn fra ressourcestærke hjem i klassen er til stede i hele intervallet. Den gennemsnitlige karakter ligger således omkring $\frac{1}{2}$ karakter højere for børn i klasser med mere end 30 pct. ressourcestærke end blandt børn i klasser med færre end 30 pct. stærke elever i hele intervallet.

① Den gennemsnitlige karakter ligger omkring $\frac{1}{2}$ karakter højere for børn i klasser med mere end 30 pct. ressourcestærke elever.

For børn fra familier med "neutral" baggrund ses der samme tendens. Opdelt efter, om klassen har over eller under 30 pct. ressourcestærke elever, da falder gennemsnitskarakteren med omkring $\frac{1}{2}$ point fra 0-5 pct. ressourcesvage elever til 30 pct. ressourcesvage elever. Herefter er der et fald i karakteren på omkring 1 point. Igen er der ikke mange elever, der har gået i en klasse med over 30 pct. ressourcestærke elever og over 30 pct. ressourcesvage elever, hvorfor det mindre fald i karakteren i denne gruppe skal tages med forbehold, på trods af, at der er anvendt et gennemsnit af to år.

Samtidig ses her også den positive effekt af mange elever fra ressourcestærke hjem. Børn med neutral hjemmebaggrund, der går i en klasse med mere end 30 pct. børn fra ressourcestærke hjem, ligger således ca. $\frac{1}{2}$ karakter over dem i en klasse med færre end 30 pct. med stærk hjemmebaggrund.



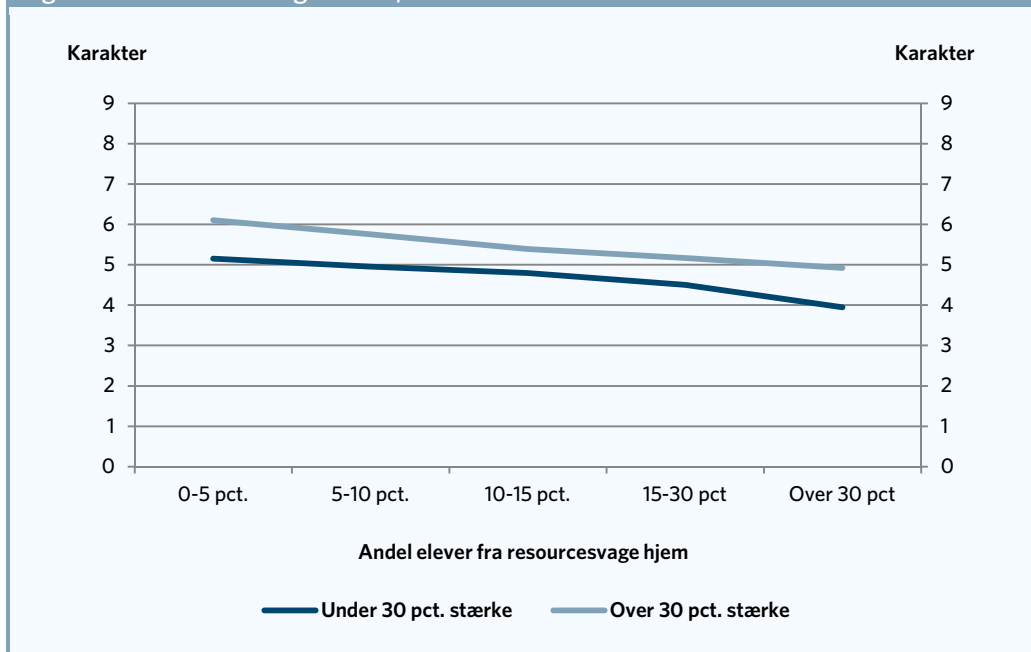
Anm: Som tabel 3.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

For de eleverne med svag baggrund ser kurven lidt anderledes ud. Opdeles eleverne ligesom i de to foregående figurer efter, om der er over eller under 30 pct. stærke elever i klassen, så falder karakteren for de svage elever med omkring $\frac{3}{4}$ point fra 0-5 pct. ressourcesvage elever til 30 pct. ressourcesvage elever. Herefter er der et fald i karakteren på omkring $\frac{1}{2}$ point. Ligesom ovenfor skal man dog tage karakteren for elever, der i skoler med over 30 pct. ressourcesvage og over 30 pct. ressourcestærke elever med forbehold, da der er relativt få elever i denne gruppe.

Samtidig ses den positive klassekammerateffekt også tydeligt. I hele intervallet ligger karakteren for børn med svag hjemmebaggrund i klasser med mere end 30 pct. ressourcestærke således $\frac{1}{2}$ -1 karakter over dem, der går i klasser med færre end 30 pct. ressourcestærke.

Figur 7. Karakter for svage elever, 2009-2010



Anm: Som tabel 3.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Få elever i klasser med mange ressourcesvage elever

I tabel 4 er fordelingen af børn i 9. klasse i 2010 vist efter hvor stor en andel af hver gruppe, der går i en klasse med under eller over 30 pct. elever med stærk baggrund. Det ses af tabellen, at 70 pct. af børn fra ressourcesvage hjem går i en skole med færre end 30 pct. elever med stærk hjemmebaggrund. Blandt børn fra ressourcestærke hjem går kun 38 pct. i en klasse med færre end 30 pct. ressourcestærke elever.

① Blandt børn fra ressourcestærke hjem går kun 38 pct. i en klasse med færre end 30 pct. ressourcestærke elever.

Tabel 4. Fordeling af børn i 9. klasse, 2010

	Under 30 pct. stærke	Over 30 stærke	I alt
		Pct.	
Svage	69,8	30,2	100,0
Neutrale	62,3	37,7	100,0
Stærke	37,5	62,5	100,0
I alt	55,7	44,3	100,0

Anm: Som tabel 3.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Antalsmæssigt er det relativt få elever, der går i klasser med mere end 30 pct. elever fra ressourcesvage hjem. Blandt elever fra ressourcestærke hjem er det således kun 1,7 pct., der går i en klasse, hvor mere end 30 pct. af klassekammeraterne kommer fra ressourcesvage hjem.

① Antalsmæssigt er det relativt få elever, der går i klasser med mere end 30 pct. elever fra ressourcesvage hjem.

Blandt neutrale elever er det 3,5 pct. Ser man på de svage elever, så er det over 17 pct., der går i en klasse, hvor mere end 30 pct. af klassekammeraterne er ressourcesvage. Så mens langt hovedparten af de stærke og neutrale eleverne ikke er påvirket af den store negative klassekammerateffekt, der opstår, hvis der er mere end 30 pct. elever fra ressourcesvage hjem, så er det flere af eleverne fra ressourcesvage hjem, der oplever dette. Fordelingen af elever er vist i tabel 5.

Tabel 5. Fordeling af børn i 9. klasse, 2010						
	Andel fra ressourcesvage hjem					I alt
	0-5 pct.	5-10 pct.	10-15 pct.	15-30 pct.	Over 30 pct.	
	Pct.					
Svagt	6,7	21,0	20,3	34,6	17,3	100,0
Neutralt	27,9	31,8	18,7	18,2	3,5	100,0
Stærkt	34,4	32,5	17,2	14,3	1,7	100,0
All	27,5	30,8	18,4	18,8	4,5	100,0

Anm: Som tabel 3.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Der er altså meget, der tyder på, at den negative klassekammerateffekt især opstår, hvis der er mere end 30 pct. ressourcesvage elever i en klasse. Er andelen under dette niveau, er effekten derimod lille. Det er derfor vigtigt, at skolerne ikke polariseres, således at de ressourcesvage elever koncentrerer i enkelte skoler.

①

Det er vigtigt, at skolerne ikke polariseres, således at de ressourcesvage elever koncentrerer i enkelte skoler.

Som kapitlet viser, rammer det ikke de stærkeste elever, at der er børn i klassen, der kommer fra ressourcesvage hjem, så længe andelen ikke overstiger 30 pct. Omvendt har det en gavnlig effekt på de svageste elever, at de går i klasser, hvor der er børn fra ressourcestærke familier.

①

Det har en gavnlig effekt på de svageste elever, at de går i klasser, hvor der er børn fra ressourcestærke familier.

5 KAPITEL

Målretning af 10. klasse kan skaffe millioner til bedre uddannelse

Næsten hver anden afgangselev fra 9. klasse tager 10. klasse. Typisk har de, der vælger 10. klasse på en efterskole, en meget stærkere baggrund end de elever, der går i den almindelige 10. klasse. Samlet set er 10. klasseeleverne kendetegnet ved, at de kommer fra hjem med et markant lavere uddannelsesniveau. Kapitlet viser, at det kun er de elever, der har karakterer under middel, der får noget ud af at tage 10. klasse, når man ser på, hvordan eleverne klarer sig fremover med hensyn til beskæftigelse, indkomst og uddannelse.

Det danske uddannelsessystem er et af de dyreste i verden,¹ og derfor er det paradoksalt, at tal fra Undervisningsministeriet fortsat viser, at omkring hver femte i en ungdomsårgang stadig ikke får en ungdomsuddannelse. Der bliver brugt milliarder på uddannelse, og alligevel er det ikke nok til at sikre alle unge en uddannelse udover folkeskolen.



Hver femte i en ungdomsårgang får ikke en ungdomsuddannelse.

Derfor er det værd at undersøge, om der kan prioriteres anderledes i uddannelsessystemet. Måske er der nogle ressourcer, der kan anvendes på en mere hensigtsmæssig måde end i dag.

Et af stederne, hvor man kan tage fat, er i 10. klasserne. 10. klasse er et tilbud til de elever, der har behov for at blive styrket både fagligt og personligt i forhold til at kunne gennemføre en ungdomsuddannelse. Men måske er det ikke nødvendigt, at der bruges offentlige midler på, at cirka hver anden tager det ekstra år i folkeskolen, og slet ikke hvis man ikke kan dokumentere, at der er gevinster ved det ekstra år.

Først i kapitlet beskrives de elever, der vælger 10. klasse, enten i de almindelige 10. klasser eller på efterskolerne sammenlignet med dem, der tager 9. klasse. Dernæst ses der på, hvor mange 9. klasseelever, der får noget ud af at tage 10. klasse, når man ser på, hvordan det går de unge, der tog i 10. klasse sammenlignet med dem, der ikke gjorde. Sidst i kapitlet ses der på, hvor mange ressourcer der kan frigives, hvis 10. klasse målrettes mere.

¹ Kilde: "Education at a glance 2011". Danmark er det land i verden, der bruger 4. mest på uddannelse pr. elev både i folkeskolen og på ungdomsuddannelserne.

Unge med stærk hjemmebaggrund tager på efterskole

Tabel 1 viser, at næsten 31.000 unge i 2010 valgte at gå i 10. klasse, efter at de havde færdiggjort 9. klasse. Det svarer til 45,5 procent af en 9. klasseårgang. Som det ses valgte ca. 17.000 at fortsætte i de almindelige 10. klasser, mens 14.000 valgte at tage på efterskole i 10. klasse.

① Næsten halvdelen af de unge, der færdiggjorde 9. klasse i 2010 valgte at tage i 10. klasse.

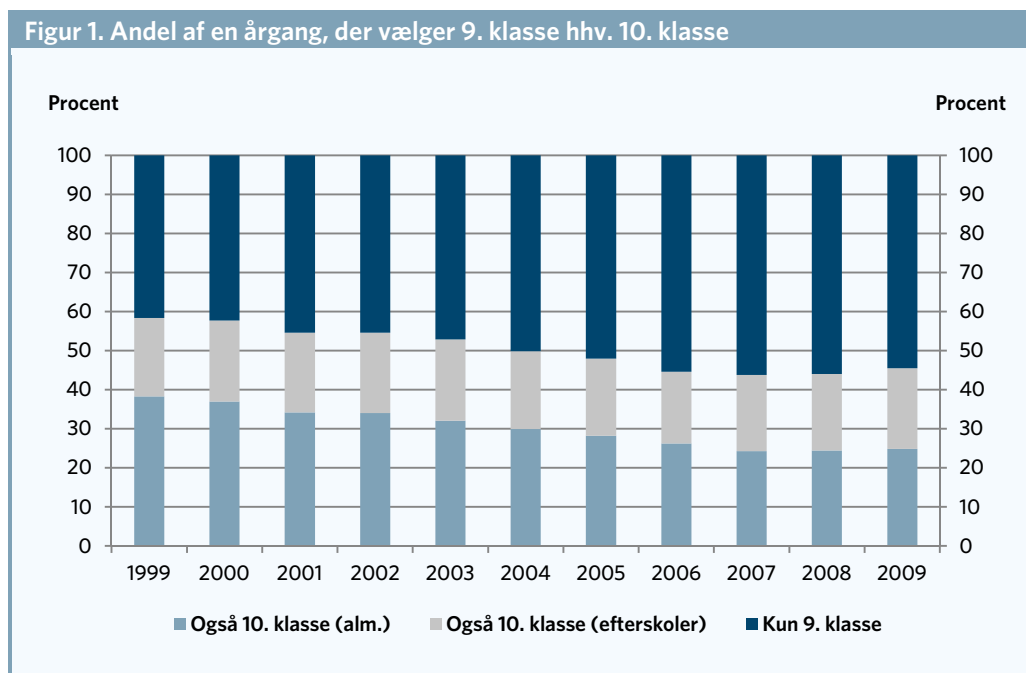
	Antal	Procent
Kun 9. klasse	37.084	54,5
Også 10. klasse, i alt	30.984	45,5
10. klasse	16.895	24,8
10. klasse. efterskole	14.053	20,7
Hele årgangen	68.032	100,0

Anm: "Kun 9. klasse" dækker over personer, som afsluttede 9. klasse i 2009, men som ikke fortsatte videre til 10. "10. klasse" og "10. klasse efterskole" dækker over personer, som afsluttede 9. klasse i 2009, og som fortsatte videre i almindelig 10. klasse eller 10. klasse på efterskole.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks tal.

Figur 1 viser, at andelen af en 9. klasseårgang, der vælger at fortsætte i 10. klasse, er faldet fra 58 til 46 procent i perioden 1999 til 2009. Mens andelen af en 9. klasseårgang, der tager 10. klasse på efterskolerne, har ligget nogenlunde konstant på ca. 20 procent, så er andelen af elever, der vælger den almindelige 10. klasse, reduceret fra 38 procent til ca. 25 procent. Det er bemærkelsesværdigt, at der nu er næsten lige mange, der tager i 10. klasse på efterskole (20,7 procent), som der går i en almindelig 10. klasse (24,8 procent).

① Der er næsten ligeså mange, der går i 10. klasse på efterskole, som der går i en almindelig 10. klasse.



Anm: Årgangene er fordelt efter, hvornår de afslutter 9. klasse. Dvs. at 2009 viser dem, der afslutter 9. klasse i 2009, men som går i 10. klasse i 2010. Der ses kun på dem, der afslutter 9. klasse i Danmark, og som året efter går i 10. klasse.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks tal.

Tabel 2 viser forældrenes højeste uddannelse for afgangseleverne i 9. klasse fordelt på, om de tog i 10. klasse året efter. Det ses, at de unge, der går i den almindelige 10. klasse i højere grad har ufaglærte forældre end dem, der ikke gør. Omvendt er kun 7 procent af forældrene til de unge, der tager på efterskole, ufaglærte.

① De unge, der går i de almindelige 10. klasser, har i højere grad ufaglærte forældre end dem, der ikke gør.

Forældrenes uddannelsesbaggrund er langt stærkere for 10. klasseeleverne på efterskolerne end for dem, der stopper efter 9. klasse og i særdeleshed for dem, der også går i de almindelige 10. klasser. Samlet set har mere end hver anden af dem, der tager på efterskole i 10. klasse, forældre, der har en videregående uddannelse. For dem, der går i almindelig 10. klasse, er det kun hver tredje.

① Forældrenes uddannelsesbaggrund er langt stærkere for 10. klasseeleverne på efterskolerne.

Samlet set har mere end hver anden af dem, der tager på efterskole i 10. klasse, forældre, der har en videregående uddannelse

Andelen af akademikere er størst blandt dem, der kun går i 9. klasse, mens andelen af forældre med mellemlange videregående uddannelser er størst for unge, der gik på efterskole i 10. klasse. Det ses, at 10. klasseeleverne under ét har en større andel faglærte forældre end dem, der kun går i 9. klasse.

	Kun 9. klasse	Også alm. 10. klasse	Også 10. klasse, efterskole	Også 10. klasse, samlet
	Pct.			
Ufaglærte	13,9	17,0	7,0	12,5
Erhvervsfaglig	41,7	49,6	41,4	45,9
Videregående i alt	44,3	33,4	51,6	41,7
Kort videregående	6,5	6,5	7,2	6,8
Mellemlang videregående	22,6	18,6	32,1	24,7
Lang videregående	15,3	8,2	12,4	10,1
Total	100,0	100,0	100,0	100,0

Anm: 10. klasse viser kun de elever, der går i 10. klasse året efter 9. klasse. "Ufaglærte" dækker personer, der ikke har nogen erhvervskompetencegivende uddannelse. Forældrene er inddelt efter den højeste uddannelse blandt forældrene. Omfatter afgangselever fra 9. klasse i 2009. Uddannelsesniveautet blandt forældrene er målt 5 år før eleverne gik i 9. klasse dvs. i 4. klasse. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks tal.

Tabel 3 viser den familiemæssige baggrund for de unge. Det ses, at andelen af unge, der er vokset op hos en enlig forælder, er langt større blandt dem, der vælger den almindelige 10. klasse, idet 23,5 procent er vokset op hos én forælder. For dem, der går på efterskole i 10. klasse, er andelen knap 17 procent, mens andelen af unge, der er vokset op hos enlige, er på knap 21 procent for

dem, der kun har gået i 9. klasse. Efterskoleeleverne i 10. klasse skiller sig ud i og med mere end 4 ud af 5 er vokset op hos to forældre.

Tabel 3. Familiebaggrund for afgangselever i 9.klasse og om de gik i 10. klasse (2009)

	Kun 9. klasse	Også alm. 10. klasse	Også 10. klasse, efterskole	Også 10. klasse, samlet
	Pct.			
Opvokset med 2 forældre	79,3	76,5	83,2	79,6
Opvokset med 1 forælder	20,7	23,5	16,8	20,4
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0

Anm: 10. klasse viser kun de elever, der går i 10. klasse året efter 9. klasse. Familietypen er målt 5 år før, eleverne gik i 9. klasse, dvs. i 4. klasse. Omfatter afgangselever fra 9. klasse i 2009.

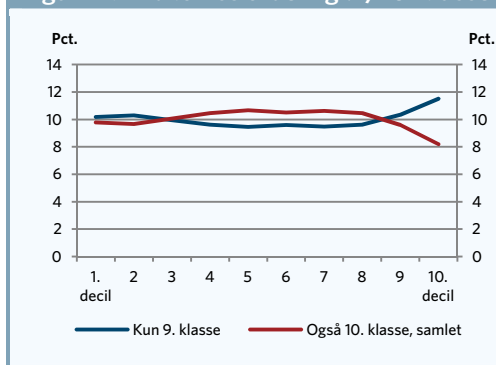
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks tal.

Efterskoleelever er typisk vokset op i hjem, der har relativt høje indkomster

Ser man på den indkomst, familien havde i de unges barndom, er det tydeligt, at der er stor forskel på, hvem der tager 10. klasse. Det ses, at dem, der kun går i 9. klasse, generelt kommer fra hjem, hvor indkomstfordelingen er mere lige end for de to grupper af 10. klasseelever. 10. klasseeleverne kommer samlet set fra hjem, hvor færre kommer fra de allerrigeste hjem, men hvor der er en svag overvægt af familier fra 3-8. decil. Dem, der tager på efterskole i 10. klasse, kommer fra hjem med langt større økonomisk råderum end dem, der kommer i almindelig 10. klasse, og dem, der stopper efter 9. klasse.

① Dem, der tager på efterskole i 10. klasse kommer fra hjem med langt større økonomisk råderum end dem, der kommer i almindelig 10. klasse.

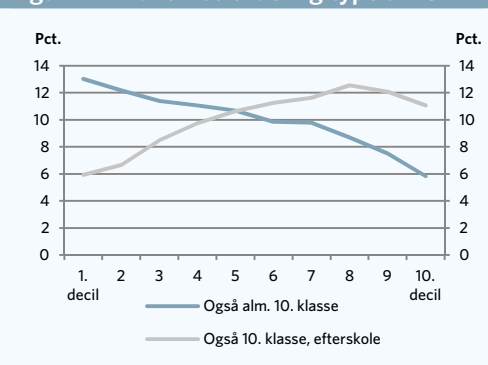
Figur 2A. Indkomstfordeling 9./10. klasse



Anm: 10. klasse viser kun de elever, der går i 10. klasse året efter 9. klasse. Figuren viser fordelingen af eleverne, der hhv. vælger kun 9. klasse eller 10. klasse på familiens indkomst i barndommen, 5. år før eleverne gik i 9. klasse, opgjort på deciler. Omfatter afgangselever fra 9. klasse i 2009.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks tal.

Figur 2B. Indkomstfordeling type af 10. kl.



Anm: 10. klasse viser kun på elever, der går i 10. klasse året efter 9. klasse. Figuren viser fordelingen af eleverne, der hhv. vælger kun 9. klasse eller 10. klasse på familiens indkomst i barndommen, 5. år før eleverne gik i 9. klasse, opgjort på deciler. Omfatter afgangselever fra 9. klasse i 2009.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks tal.

Tabel 4 viser, at der også, når det kommer til forældrenes arbejdsmarkedstilknytning, er forskel på, hvem der tager i 10. klasse, og hvem der ikke gør. For gruppen af unge, der stopper efter 9. klasse, er der lidt færre, der er vokset op i hjem, hvor begge forældre er i arbejdsstyrken sammenlignet med dem, der tager i 10. klasse generelt. Der er stor forskel på de to slags 10. klasser. Blandt dem, der tager i almindelig 10. klasse, er der flere, der er vokset op i et hjem, hvor den ene eller begge forældre er uden for arbejdsstyrken end for de øvrige grupper af unge.

① Andelen af forældre uden for arbejdsstyrken er lavest blandt dem, der gik på efterskole i 10. klasse.

Omvendt er andelen af forældre uden for arbejdsstyrken lavest blandt dem, der gik på efterskole i 10. klasse.

Tabel 4. Forældrenes arbejdsmarkedstilknnytning i barndommen fordelt på afgangsklasse				
	Kun 9. klasse	Også alm. 10. klasse	Også 10. klasse, efterskole	Også 10. klasse, samlet
	Pct.			
Begge i arbejdsstyrken	74,7	71,2	85,6	77,8
Den ene i arbejdsstyrken	19,0	20,3	11,9	16,5
Begge uden for arbejdsstyrken	6,4	8,5	2,5	5,8

Anm: 10. klasse viser kun de elever, der går i 10. klasse året efter 9. klasse. Tabellen viser fordelingen af eleverne, der hhv. vælger kun 9. klasse eller 10. klasse fordelt på forældrenes arbejdsmarkedstilknnytning, 5. år før eleverne gik i 9. klasse. Omfatter afgangselever fra 9. klasse i 2009.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks tal.

Det er meget tydeligt, at de unge, der vælger 10. klasse, kan inddeles i to typer. Den ene gruppe, er dem, der vælger den almindelige 10. klasse, der typisk er vokset op hos familier med lavere indkomst og lavere uddannelsesniveau end dem, der stopper efter 9. klasse. Den anden gruppe af unge, der vælger 10. klasse på efterskolerne, er typisk vokset op i hjem, der har relativt høje indkomster, og hvor færre forældre er ufaglærte.

①

Den gruppe af unge, der vælger 10. klasse på efterskolerne, er typisk vokset op i hjem, der har relativt høje indkomster.

Figur 3A-B viser karaktergennemsnittet fra afgangsprøverne i 9. klasse opdelt efter, om eleverne tog 10. klasse. Det ses, at der blandt de elever, der ikke gik i 10. klasse, er flere elever med høje karakterer. Blandt dem, der ikke tog 10. klasse, havde næsten to-tredjedele mindst 8,0 i gennemsnit (gl. skala).² Det samme gælder kun for 44 procent af dem, der gik i 10. klasse. Målt på gennemsnittet havde de, der kun går i 9. klasse, 8,3 (gl. skala) ved afgangsprøverne, mens de, der tog i 10. klasse, i gennemsnit havde 7,9 (gl. skala).

①

De unge, der vælger 10. klasse, har et karaktergennemsnit på 7,9 på den gamle skala.

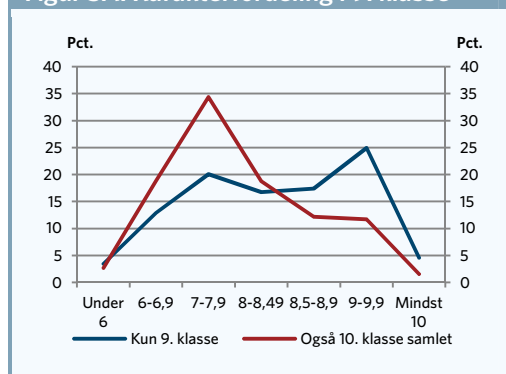
Karaktererne for dem, der tager 10. klasse på efterskolerne, er på niveau med karaktererne for dem, der kun tager 9. klasse

Sammenlignes de to typer af 10. klasser, ses det, at der blandt dem, der tog på efterskole, er flere, der har høje karakterer, end blandt dem, der gik i en almindelig 10. klasse. Blandt efterskoleeleverne i 10. klasse havde knap 60 procent opnået mindst 8,0 i gennemsnit, mens det for dem, der gik i almindelig 10. klasse, kun var 30,2 procent. De elever, der tog i 10. klasse på efterskolerne, havde i gennemsnit 8,2 (gl. skala) ved afgangsprøverne i 9. klasse, hvilket er markant højere end for dem, der går i almindelig 10. klasse, der har 7,6 (gl. skala) i gennemsnit.

² Grunden til, at den gamle skala anvendt, er, at der senere i analysen laves målinger på en årgang, der kun har karakterer efter den gamle skala. Ved at bruge den gamle hele vejen igennem, er det sammenligneligt.

Faktisk er karaktererne for dem, der tager 10. klasse på efterskolerne, på niveau med karaktererne for dem, der kun tager 9. klasse.

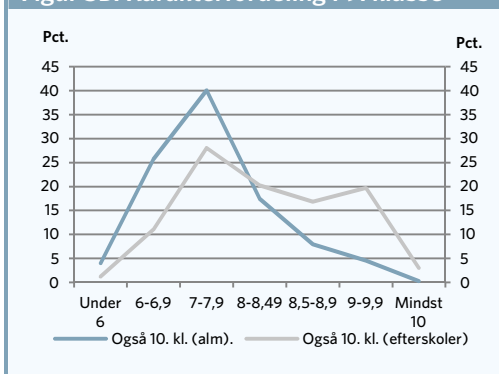
Figur 3A. Karakterfordeling i 9. klasse



Anm.: Figuren viser gennemsnittet ved folkeskolens afgangsprøve i 9. klasse for dem, der færdiggjorde i skoleåret 2009. Afgangseleverne er opdelt efter, om de året efter gik i 10. klasse.

Kilde: AE på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

Figur 3B. Karakterfordeling i 9. klasse



Anm.: Figuren viser gennemsnittet ved folkeskolens afgangsprøve i 9. klasse for dem, der færdiggjorde i skoleåret 2009. Afgangseleverne er opdelt efter, om de året efter gik i 10. klasse.

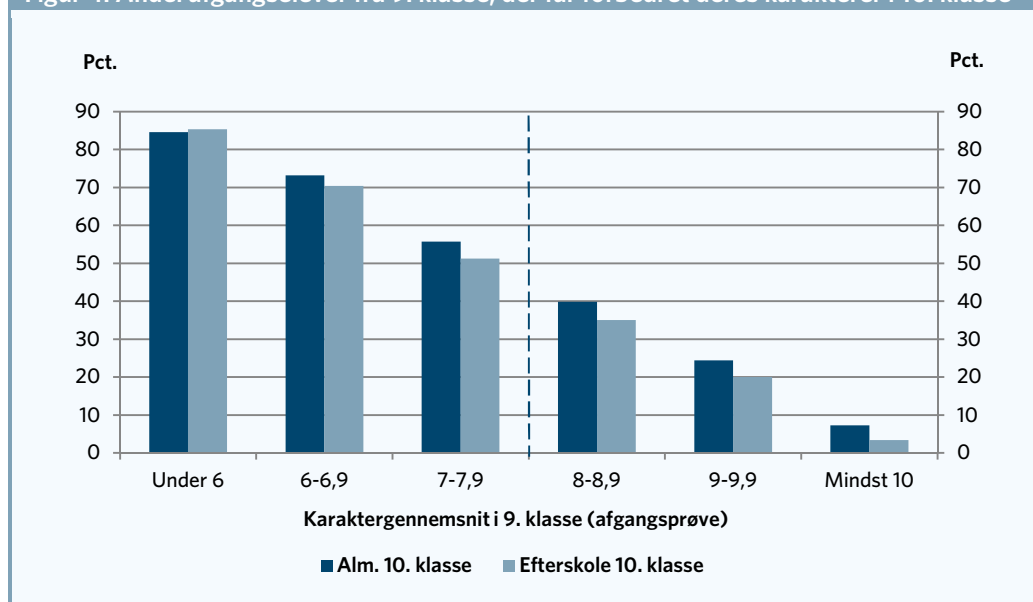
Kilde: AE på baggrund af registerdata fra Danmarks Statistik.

Mere end hver fjerde får ikke en gevinst af at gå i 10. klasse

Figur 4 nedenfor viser, at mere end halvdelen af de elever, der gik i 10. klasse i 2010 og havde et gennemsnit fra 9. klasse på under 8,0, fik forbedret deres karakterer – og det gælder uanset, om der er tale om almindelig 10. klasse eller et efterskoleophold.³ Blandt dem, der havde et gennemsnit på 8,0 eller mere (gl. skala) i 9. klasse, fik hovedparten ikke forbedret deres gennemsnit.

①
Mere end halvdelen af de elever, der gik i 10. klasse i 2010 og havde et gennemsnit fra 9. klasse på under 8,0, fik forbedret deres karakterer.

Figur 4. Andel afgangselever fra 9. klasse, der får forbedret deres karakterer i 10. klasse



Anm.: Figuren viser andelen af de elever, der valgte 10. klasse i 2010 umiddelbart efter 9. klasse, der fik forbedret deres karaktergennemsnit ved afgangsprøven ifht. 9. klasse. Karaktererne er givet efter 13-skalaen.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata (2001-2010).

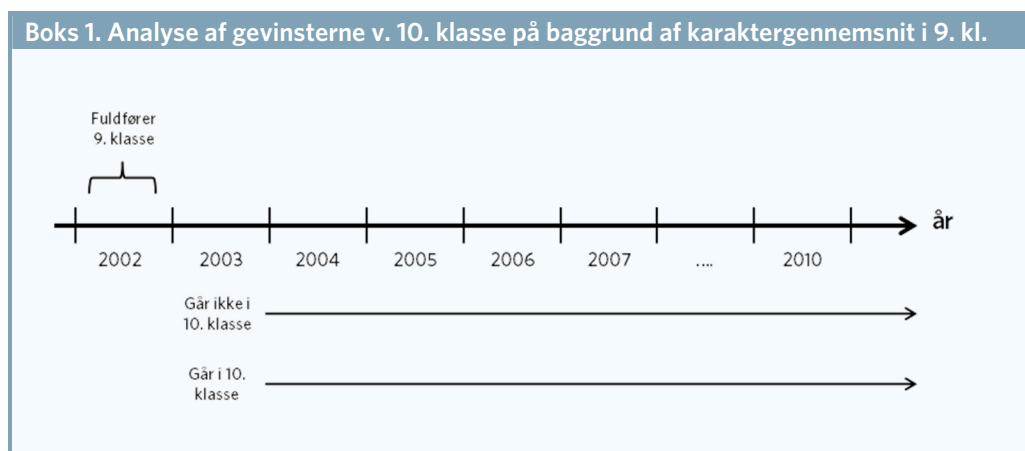
³ 8,0 på den gamle skala svarer til 6,0 på den nye skala. Se mere på http://www.ug.dk/uddannelser/artikleromuddannelser/karakterskala_-_7-trins-skalaen.aspx

Der kan naturligvis være andre formål med 10. klasse, end hvad der kan måles på et karaktergennemsnit. Et af formålene med 10. klasse er at modne eleverne til den fortsatte vej gennem uddannelsessystemet. Derfor kan effekterne af 10. klasse måske først ses efter en årrække, og efter eleven har fundet sin rette hylde i uddannelsessystemet.

Det er derfor nærliggende at se på, hvordan det går de elever, der gik i 10. klasse sammenlignet med dem, der kun gik i 9. klasse. Det gøres ved konkret at undersøge, om elever, der gik i 10. klasse, har klaret sig bedre fremover, når man sammenligner med dem, der ikke gik i 10. klasse, men som havde samme karakterer ved folkeskolens afgangsprøve i 9. klasse.

Baggrunden for at sammenligne elever med ens karakterer er, at man vil komme så tæt som muligt på at finde den forskel på elevernes formåen med hensyn til beskæftigelse og uddannelse, der kun skyldes 10. klasse, og karaktererne bruges derved som en slags kontrollerende faktor, der forsøger at fange elevernes forskellighed, hvad angår baggrund, evner og boglige kundskaber.

Analysen er lavet på de elever, der afsluttede 9. klasse i 2002, og det undersøges, hvordan det er gået eleverne i 2010, dvs. 8 år efter de forlod 9. klasse.⁴ Den beskrevne metode er vist i boks 1.



Elever der har et fagligt niveau under middel har gevinster af efterskole

Figur 5 viser, hvordan de elever, der valgte at gå i 10. klasse, har klaret sig målt på beskæftigelsesgraden, når man måler 8 år efter og ser bort fra dem, der er i gang med en uddannelse.

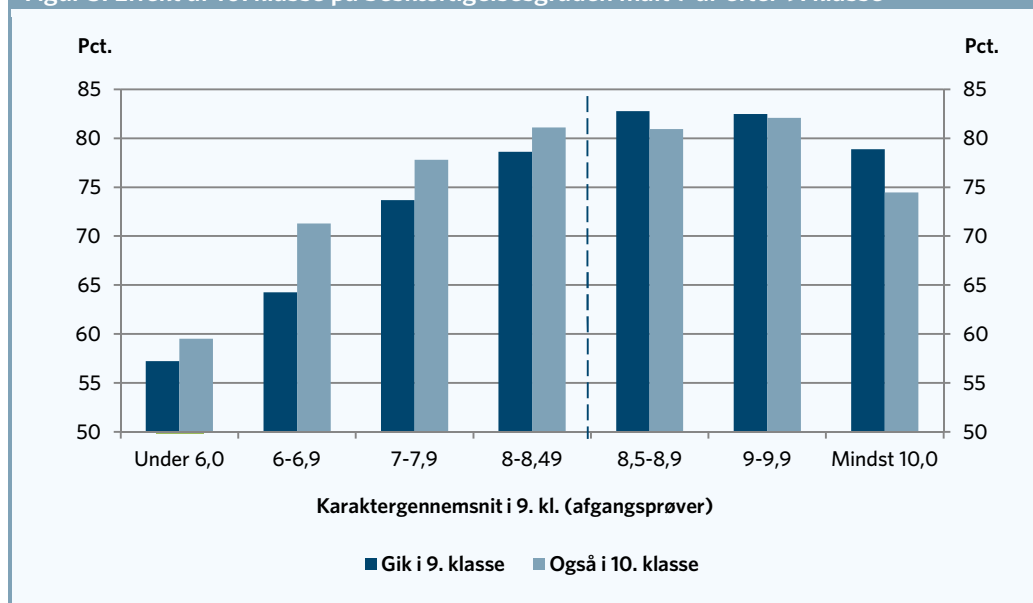
① De elever, der i 9. klasse havde et gennemsnit på under 8,5 (gl. skala) klarer sig bedre, hvis de gik i 10. klasse målt på beskæftigelsen.

Det ses, at de elever, der i 9. klasse havde et gennemsnit på under 8,5 (gl. skala), klarede sig bedre, hvis de gik i 10. klasse. Man kan se, at 10. klasse kan give en forbedring af beskæftigelseschancerne på op til 7 procentpoint for dem, der havde et gennemsnit i 9. klasse på

⁴ Der tages fat i denne årgang, da det er første årgang, hvor man har registreret karakterer fra folkeskolens afgangsprøve. Årgangen dækker over 47.900 unge, hvoraf 55 procent gik i 10. klasse året efter, enten i almindelig 10. klasse eller på efterskole.

6-6,9. Derimod får man ikke højere beskæftigelse, hvis man havde et gennemsnit i 9. klasse på 8,5 eller derover.

Figur 5. Effekt af 10. klasse på beskæftigelsesgraden målt 7 år efter 9. klasse



Anm.: Figuren viser beskæftigelseseffekten af 10. klasse ved at sammenligne den gennemsnitlige beskæftigelse i 2010 for dem, der gik i 9. klasse i 2001/02 vha. karaktergennemsnittet ved afgangsprøverne i 9. klasse. Der ses bort fra dem, der i 2010 var i gang med en uddannelse.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata (2001-2010).

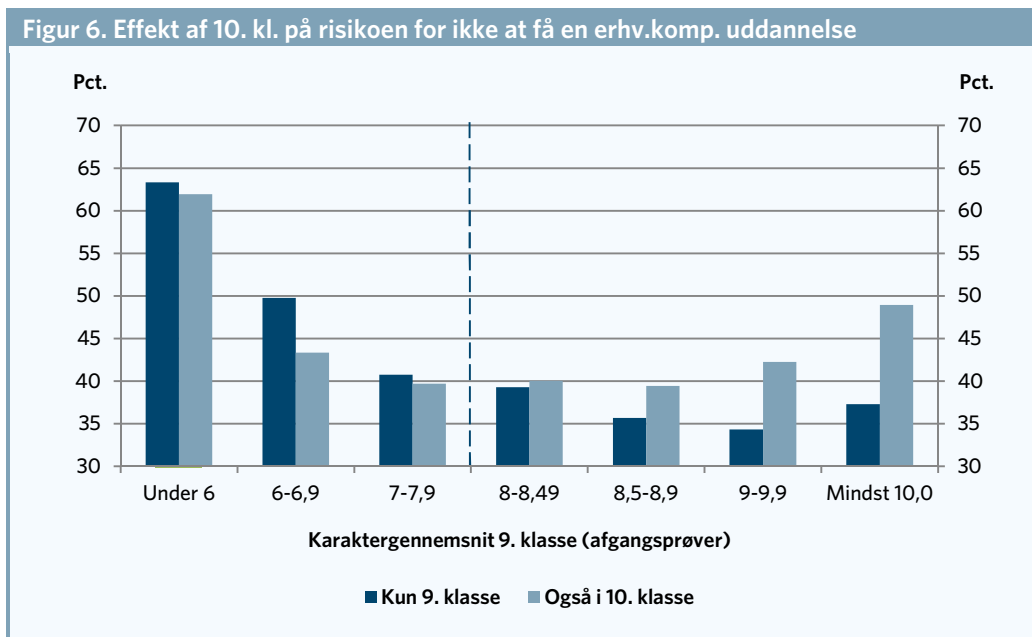
Det er også undersøgt, hvordan 10. klasseeleverne har klaret sig, når det gælder deres videre uddannelse. Figur 6 viser hvor mange, der ikke har fået en erhvervskompetencegivende uddannelse i 2010, når man ser bort fra dem, der stadig er i gang med en uddannelse.

Det ses, at der blandt de elever, der kun gik i 9. klasse, og havde et gennemsnit under 8,0, er en gevinst af at gå i 10. klasse i form af lavere sandsynlighed for at være uden erhvervskompetencegivende uddannelse. Man kan sige, at risikoen for at være uden en erhvervskompetencegivende uddannelse bliver mindre for dem, der har et snit under 8, hvis de også går i 10. klasse.

① Elever med et snit på under 8, der vælger 10. klasse, har lavere sandsynlighed for at stå uden uddannelse.

Blandt de elever, der kun gik i 9. klasse, og havde et gennemsnit under 8,0, er der en gevinst af at gå i 10. klasse i form af lavere sandsynlighed for at være uden erhvervskompetencegivende uddannelse

For dem, der har et snit på 8,0 eller mere, er der derimod ingen mindskende effekt på risikoen for ikke at få en erhvervskompetencegivende uddannelse.



Anm.: Figuren viser uddannelseseffekten af 10. klasse. Andelen uden erhvervskompetencegivende uddannelse i 2010 (min. en erhvervsuddannelse) sammenlignes mellem dem, der kun tog 9. klasse, og dem, der også gik i 10. klasse. Gælder afgangselever i 9. klasse 2001/02. Der ses bort fra dem, der i 2010 var i gang med en uddannelse.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata (2001-2010).

Selvom eleverne er fulgt i 8 år, så er der alligevel en del, der stadig er i gang med en uddannelse.

Tabel 5 viser derfor, hvor stor en andel af afgangseleverne fra 9. klasse, der enten har afsluttet en erhvervskompetencegivende uddannelse eller er i gang med én. Især for de elever, der har et gennemsnit under 8,0, har 10. klasse stor positiv betydning for sandsynligheden for at få eller gå i gang med en erhvervskompetencegivende uddannelse. Når man tager højde for igangværende uddannelser, er det stadigvæk tydeligt, at 10. klasse har positiv effekt for dem med de laveste karakterer.

① Især for de elever, der har et gennemsnit under 8,0, har 10. klasse stor positiv betydning for sandsynligheden for at få en uddannelse.

Tabel 5. Effekt af 10. kl. på chancerne for at få eller være i gang med en uddannelse

	Kun 9. klasse	Også 10. klasse	Forskel
	Pct.	Pct.	Pct.-point
Under 6,0	43,0	45,9	2,8
6-6,9	58,0	65,7	7,7
7-7,9	69,7	74,3	4,6
8-8,49	78,5	80,4	1,9
8,5-8,9	85,0	85,8	0,8
9-9,9	90,4	90,3	-0,1
Mindst 10,0	94,6	93,2	-1,4

Anm.: Tabellen viser andelen af afgangseleverne fra 9. klasse i 2001/02, der enten har opnået eller er i gang med en erhvervskompetencegivende uddannelse i 2010. Fordelt på gennemsnit ved afgangsprøverne i 9. klasse (gl. skala).

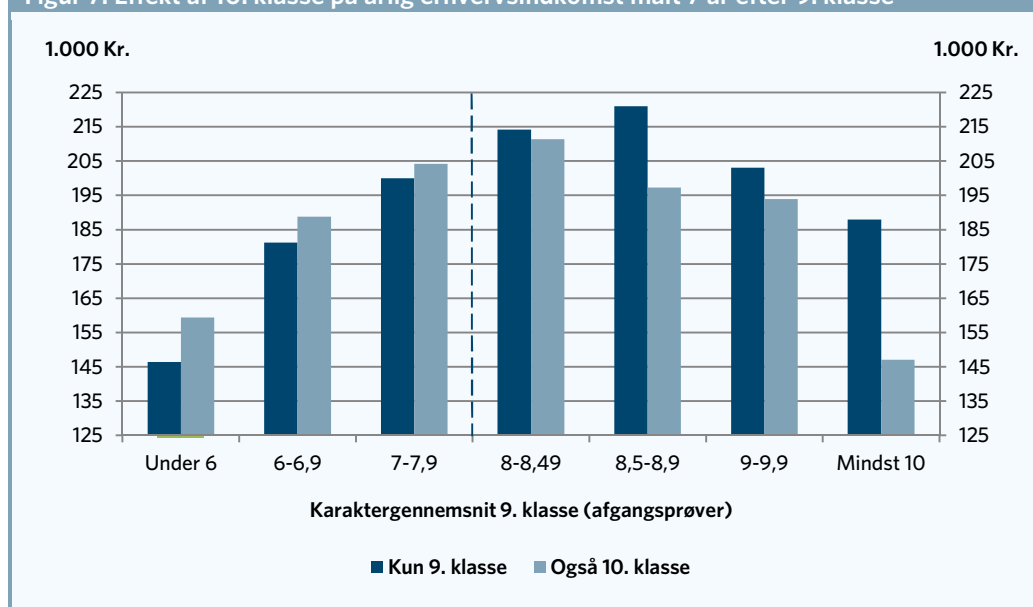
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata (2001-2010).

Det er også undersøgt, hvordan eleverne klarer sig økonomisk, når man sammenligner elever, der tog 10. klasse, med dem, der ikke gjorde. Der ses bort fra dem, der stadig er i gang med en

uddannelse. Figur 7 viser, at de elever, der gik i 10. klasse, har en højere erhvervsindkomst, hvis der er tale om elever, der havde et gennemsnit ved afgangsprøverne i 9. klasse på under 8,0. Gevinsterne ligger på 4-13.000 kr. i den årlige indkomst. For de elever, der havde en bedre afgangseksamen i 9. klasse, er vejen forbi 10. klasse ikke forbundet med nogen indkomstfremgang.

En af forklaringerne på effekterne kan være uddannelse. De, der havde lave karakterer og tog 10. klasse, har måske fået en uddannelse i løbet af de næste 8 år, der måles over, mens dem, der ikke tog 10. klasse, hverken har fået en uddannelse eller er i gang med én.

Figur 7. Effekt af 10. klasse på årlig erhvervsindkomst målt 7 år efter 9. klasse

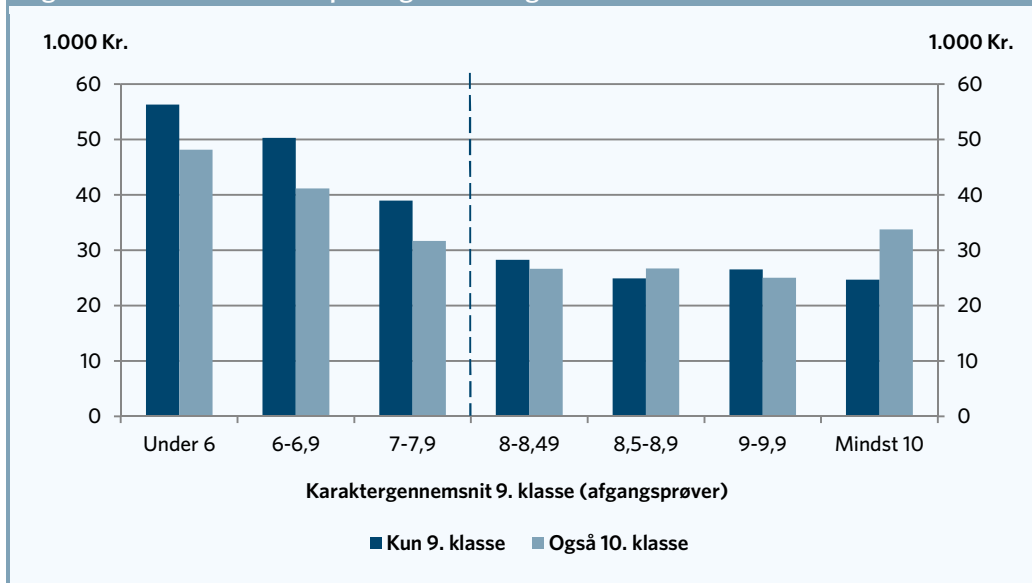


Anm: Figuren viser gennemsnitlig erhvervsindkomst i 2010 for afgangseleverne fra 9. klasse i 2001/02 opdelt efter, om de gik i 10. klasse og gennemsnittet ved afgangsprøverne i 9. klasse. Studerende er ikke medtaget.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata (2001-2010).

På samme vis ses det af figur 8, at 10. klasse betyder, at der i gennemsnit modtages færre offentlige overførsler, hvis gennemsnittet er under 8,0 i 9. klasse.

Det er især de elever, der har et fagligt niveau under middel, der har en gevinst af at gå i 10. klasse

Figur 8. Effekt af 10. klasse på årlig udbetaling af overførsler målt 7 år efter 9. klasse



Anm: Figuren viser gennemsnitligt udbetaling af overførsler i 2010 for afgangseleverne fra 9. klasse i 2001/02 opdelt efter, om de gik i 10. klasse, og gennemsnittet ved afgangsprøverne i 9. klasse. Studerende er ikke medtaget.
 Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata (2001-2010).

Ovenfor er det vist, at det især er elever, der har et fagligt niveau under middel, der har en gevinst af at gå i 10. klasse. De elever, der har relativt høje karakterer, har ikke målbare gevinster af at gå i 10. klasse.

Ser man på karakterfordelingen blandt afgangseleverne, der fuldførte 9. klasse i 2009, så er der i dag omkring 20 procent af en 9. klasseårgang, der går i 10. klasse, og som samtidig har et fagligt niveau, der er så højt, at de ikke har en målbar effekt på hverken uddannelsesniveau, beskæftigelse eller indkomst, jf. tabel 6. Det svarer til 44 procent af en 10. klasseårgang og betyder, at mere end hver tredje elev, der går i 10. klasse, har så højt et fagligt niveau, at det er svært at måle effekterne.

Som det ses af tabel 6, så er det især blandt efterskoleeleverne, at man finder de elever, der har så gode karakterer, at det er svært at måle en effekt af 10. klassen.

Når man ser på karakterfordelingen, er der også nogle af dem, der ikke tager i 10. klasse, som burde have gjort det ud fra resultaterne ovenfor, fordi deres faglige niveau er meget lavt, men også fordi de ikke påbegynder en uddannelse.⁵ Således er der lidt over 5 procent af en 9. klasseårgang, der sandsynligvis ville have haft en gevinst af at gå i 10. klasse, hvilket svarer til 12 procent flere elever i 10. klasserne.

① 44 procent af en 10. klasseårgang har så højt et fagligt niveau, at det er svært at måle effekterne.

① Der er lidt over 5 procent af en 9. klasseårgang, der sandsynligvis ville have haft en gevinst af at gå i 10. klasse.

⁵ Disse andele er taget fra den årgang af afgangselever i 9. klasse, der gik ud i 2001 med karakterer under hhv. 8,0 og 8,5, og som efterfølgende ikke har fået en uddannelse. Der er brugt historiske andele for at finde dem, der har lave karakterer, og som ikke får en uddannelse.

Netto betyder målingerne, at knap 15 procent af en 9. klasseårgang ikke har målbare effekter af at gå i 10. klasse, når man måler på beskæftigelse, uddannelse og indkomst i op til 8 år efter. Det svarer til, at man ikke kan måle effekter af 10. klasse for 32 procent af en årgang.

①

Knap 15 procent af en 9. klasseårgang har ikke målbare effekter af at gå i 10. klasse.

Tabel 6. Gevinster af 10. klasse for de, der tager i 10. klasse og dem, der burde		
	Andel af en 9. klasse- årgang	Andel af en 10. klasse- årgang
Unge, der ikke tager i 10. klasse, men ville have haft en gevinst	Pct.	
Andel, der havde gennemsnit under 8,0	5,4	11,9
Unge, der tager i 10. klasse, men som ikke får en gevinst på beskæftigelse, uddannelse eller indkomst		
Andel, der havde gennemsnit på 8,0 eller mere	20,1	44,2
- heraf 10. kl. efterskoler	12,8	28,2
- heraf 10. kl. almindelig	7,2	15,9
Samlet ændring i elevandel, efter måling af gevinster	-14,7	-32,3
Nuværende faktisk andel (generation 2009)	45,5	100,0

Anm: Tabellen viser andelen af en 9. klasseårgang hhv. 10. klasseårgang, der har under 8,0 eller 8,5 i gennemsnit og dermed i følge målingerne ikke får en gevinst af at gå i 10. klasse (jf. figur 6-8). Der ses også på dem, der måske havde fået en gevinst (ud fra karaktergennemsnit, og at man ikke opnår en uddannelse). Beregningerne bygger på adfærden for dem, der fuldførte 9. kl. i 2009 (dog er andelen af dem, der burde have gået i 10. klasse, beregnet ud fra årgang 2001).

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata.

Målrkning af 10. klasse vil give millioner til bedre uddannelse

Resultaterne i kapitlet har vist, at der er stor forskel på, hvem der går i 10. klasse, og hvem der ikke gør. Analysen har ligeledes vist, at en stor del af de elever, der i dag går i 10. klasse, har så højt et fagligt niveau, at det er svært at måle en gevinst af det ekstra år.

Der er flere forhold, der gør det uhensigtsmæssigt at fokusere på en målrkning af 10. klasse for dem, der har karakterer under middel. For det første kan det være svært at måle alle effekterne af 10. klasse, selv når man tager højde for karaktererne. Det kan være, at karaktererne ikke fanger alt i elevens faglighed, og det nuværende datamateriale har kun gjort det muligt at måle frem til eleverne fylder 24 år. Det kan også være vanskeligt at identificere i praksis, hvilke elever der vil have gavn af 10. klasse. En elev med et højt gennemsnit kan måske have glæde af at et ekstra år til at blive modnet og afklaret med, hvad man skal vælge bagefter, men der kan også være elever, der bare har brug for at komme væk fra den boglige verden og ud i en lærerplads, på trods af dårlige karakterer. Derfor skal man være varsom med at målrette 10. klasse udelukkende på baggrund af en karakterfordeling.

Derudover vil det også være uhensigtsmæssigt at fjerne alle stærke elever fra 10. klasserne. Kapitel 4 i rapporten har vist, at stærke elever i en klasse trækker de svageste op, og den såkaldte

klassekammerateffekt taler derfor hen imod, at der skal være nogle fagligt stærke rollemodeller i en klasse.

Ikke desto mindre viser Undervisningsministeriets egne tal, at det stadig er omkring 20 procent af en årgang, der ikke får en ungdomsuddannelse. Tager man samtidig de stramme offentlige budgetter in mente, så er der behov for at overveje, om man kunne omprioritere bare en del af de uddannelsesressourcer, der i dag bruges på 10. klasse, så der kan sættes ind med en større indsats over for de unge, der i dag ikke får en ungdomsuddannelse. Især når gevinsterne af 10. klasse tilmed er tvivlsomme for en stor del af eleverne.

Tabel 7 viser hvor mange millioner, der i stedet kunne bruges til en særlig indsats over de elever, der er i fare for ikke at få en ungdomsuddannelse, hvis adgangen til 10. klasse blev reduceret med bare 5 eller 10 procent af en 9. klasseårgang. En sådan målrkning af 10. klasse ville flytte ressourcer fra de fagligt stærke unge til de svageste unge, der har de dårligste forudsætninger for at få en uddannelse.

① En målrkning af 10. klasse vil kunne flytte ressourcer fra fagligt stærke unge til de svageste unge, der har de dårligste forudsætninger for at få en uddannelse.

Reduceres optaget i 10. klasserne med 5 procentpoint, vil det frigive 222-360 mio. kr. til bedre uddannelse af de svageste unge

Reduceres optaget i 10. klasserne med 5 procentpoint, vil det frigive 222-360 mio. kr. til bedre uddannelse af de svageste unge. Det svarer til, at andelen af en årgang, der går i 10. klasse, reduceres fra de nuværende 45,5 procent til 40,5 procent. Som det tidligere er vist, er det især blandt efterskoleeleverne, at mange elever har så højt et fagligt niveau, at man ikke umiddelbart kan dokumentere en gevinst af 10. klasse. Derfor peger regneeksemplet på, at der ville kunne frigives mange millioner ved en målrkning.

① Reduceres optaget i 10. klasserne med 5 procentpoint, vil det frigive 222-360 mio. kr. til bedre uddannelse af de svageste unge.

Den store forskel i, hvor mange midler der frigives, skyldes, at en almindelig 10. klasseelev er langt billigere end en efterskoleelev.⁶

En reduktion på 10 procentpoint vil give op til 700 mio. kr. til brug for de svageste unge, og det ville betyde, at andelen, der vælger 10. klasse, skal ned fra 45,5 til 35,5 procent svarende til, at 10. klasse reduceres med knap 23 procent.

① En reduktion på 10 procentpoint vil give op til 700 mio. kr. til brug for de svageste unge.

⁶ Til beregningerne er brugt det gennemsnitlige offentlige driftstilskud for hhv. 10. klasse i folkeskolen og på efterskolerne. Beløbene er hentet fra "Tal, der taler 2009", hvorefter de er fremskrevet til 2012-niveau. Prisen for en almindelig 10. klasse er 69.000 kr., mens en efterskoleplads i 10. klasse koster 112.000 kr. Andre kilder har samme niveau for det offentlige gennemsnitlige betaling til 10. klasserne såsom "Danmark i den globale økonomi" og "Efterskole.com". Det gennemsnitlige offentlige driftstilskud dækker almindelige undervisningsudgifter, bygningstaxametre samt særlige støttetillæg, som staten eller kommunen betaler. Det gennemsnitlige driftstilskud for efterskolerne er altså det offentlige andel af betalingen. Forældrenes egenbetaling er ikke med. Oplysningerne, der er anvendt, er verificeret hos Undervisningsministeriet.

Tabel 7. Uddannelsesmidler, der frigives ved målrkning af 10. klasse på 5 eller 10

	Reduktion i antal elever i 10. klasserne ved målrkning			Hvis alm. 10. kl.	Hvis efterskoler 10. kl.
	Pct. af 9., kl.	Pct. af 10. kl.	Antal pers.	Mio. kr.	Pct. af 9., kl.
Nuværende andel, der går i 10. klasse	45,5	-	-	-	-
Eks. 2) Reduktion på 5 procent af 9. kl.-årgang	40,5	- 11,4	3.216	222	360
Eks. 3) Reduktion på 10 procent af 9. kl.-årgang	35,5	-22,7	6.431	444	721

Anm: Tabellen viser, hvor mange uddannelsesmidler der ville blive frigivet, hvis man reducerede andelen af en 9. klasseårgang, der går i 10. klasse med 5 og 10 procentpoint. Opdelt efter om reduktionen i elevantallet sker i almindelig 10 klasse eller på efterskolerne. Kronebeløb er 2012-priser.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata, egne beregninger og "Tal, der taler 2009".

Arbejdsmarkedskommissionen foreslog i deres rapport ligeledes en målrkning af 10. klasse, og fandt i deres analysearbejde resultater, der pegede på, at op imod 30 procent af eleverne i 10. klasse var parate til at gå den direkte vej i stedet for. Det er markant mere end de eksempler, der rides op her. Eksemplerne i tabel 7 viser begrænsninger på en årgang i 10. klasse på mellem 11 og 23 procent.

Ifølge profilmodellen er det ca. hver femte afgangselev fra 9. klasse, der forventes ikke at få en ungdomsuddannelse, inden de fylder 26 år (10 år efter 9. klasse).⁷ Det svarer til ca. 14.000 unge per årgang.⁸ En målrkning af 10. klasse ville gøre det muligt at sætte langt flere midler ind på at give restgruppen en ungdomsuddannelse, end der bruges i dag. Nogle af dem, der er i fare for ikke at få en ungdomsuddannelse, går måske i 10. klasse i dag, men med de frigivne midler, som tabel 7 skitserer, betyder det, at der kan bruges op til 50.000 kr. ekstra per person, hvis målrkningen af 10. klasserne sker på efterskolerne. Det ville svare til, at man næsten kunne lave en 10. klasse for de svageste unge, der var dobbelt så dyr som i dag, eller at de kunne få en erhvervsuddannelse, der koster en halv gang mere, end hvad uddannelserne koster staten i dag.

①

En målrkning af 10. klasse vil gøre det muligt at sætte langt flere midler ind på at give restgruppen en ungdomsuddannelse, end der bruges i dag.

Der er flere måder, hvorpå målrkningen ville kunne ske i praksis. Eksempelvis kunne man indføre visitation til 10. klasse gennem en vurdering af den enkeltes uddannelsesparathed, der både ser på elevens faglige evner og almene parathed til at kunne gennemføre en ungdomsuddannelse. En anden metode til at omprioritere i uddannelsessystemet kunne være at se på tilskuddet, der gives til efterskolerne. De elever, der vælger efterskolerne, har bedre karakterer og også en langt bedre hjemmebaggrund end dem, der går i den almindelige 10. klasse. Det er altså nogle unge, der har mange gode odds med sig i bagagen. Derfor kunne man også overveje at se på det offentlige tilskud til efterskolerne. For eksempel kunne tilskuddet til efterskoleophold reduceres for de familier, hvor indkomst- og uddannelsesniveaet er størst.

⁷ 2010-modellen viser, at andelen af en årgang, der forventes ikke at få en ungdomsuddannelse inden for 10 år efter 9. klasse, er 19,3 pct.

⁸ Ifølge Danmarks Statistik var en årgang af 16-årige i 2010 (der passer til profilmodellen) på 70.740 personer. Ifølge profilmodellen vil 19,3 procent som 25-årige ikke have en uddannelse udover folkeskolen.

6 KAPITEL

Hver femte dansker deltager i voksen- og efteruddannelse

Hver femte dansker deltog i 2010 i et voksen- eller efteruddannelsesforløb. Den største deltagelse ses hos de lavest uddannede, der gennem livet opnår 13 måneders voksen- og efteruddannelse, mens faglærte får knap 9 måneder. Den primære årsag er, at ufaglærte ofte deltager i almene kurser, der er længere end de erhvervsrettede kurser (f.eks. AMU-kurserne), som faglærte deltager i. Analysen viser desuden, at næsten 100.000 lønmodtager igennem de seneste 10 år har fået et ordinært uddannelsesløft. Det svarer til, at hver 11. lønmodtager enten er gået fra en 9. klasses-eksamen til smed eller fra elektriker til el-installatør.

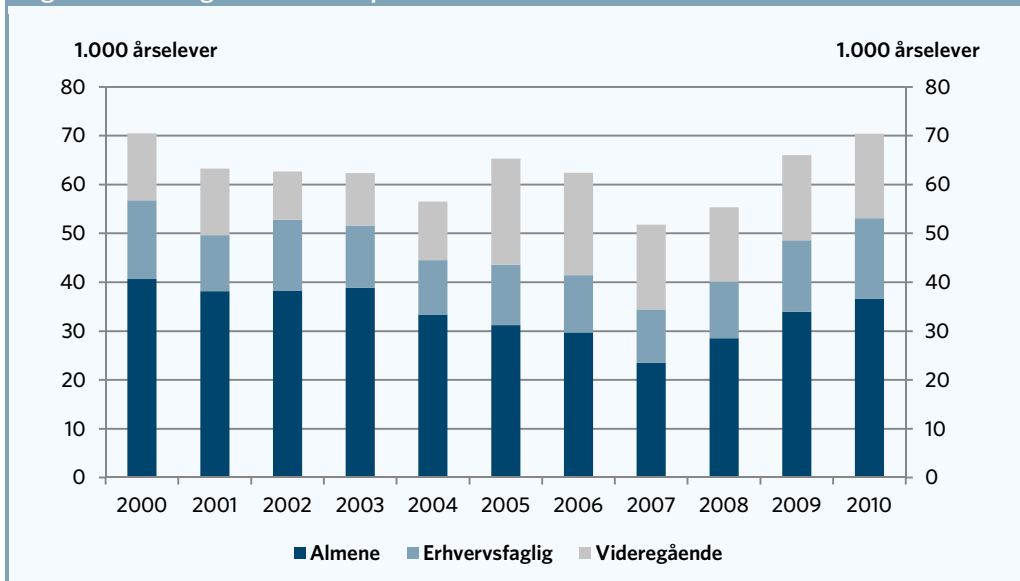
Figur 1 viser udviklingen i antal årselever på de tre hovedområder i perioden fra 2000-2010.⁹ Da mange af kurserne er korte forløb, er den samlede aktivitet opgjort i antallet af årselever.

Som det fremgår, har der i perioden fra 2007 til 2010 været en forholdsvis kraftig stigning i antallet af årselever fra 51.800 årselever i 2007 til 70.400 årselever i 2010 – dvs. en stigning på 18.600 årselever. Denne stigning er navnlig trukket af det almene område, hvor der har været en stigning på godt 13.000 årselever fra 2007 til 2010. I samme periode har der været en stigning på 5.600 årselever på det erhvervsfaglige område. I 2010 var der samlet set 36.600 årselever inden for de almene uddannelser, svarende til godt halvdelen af den samlede offentlige VEU-aktivitet. Det erhvervsfaglige og det videregående uddannelsesområde står hver for omkring 24 pct. af den offentlige VEU-aktivitet.

①
Godt halvdelen af den samlede offentlige VEU-aktivitet gik i 2010 til årselever inden for de almene uddannelser.

⁹ Danmarks Statistik har oplyst på Statistikbanken, at der er manglende oplysninger for enkelte af uddannelserne under erhvervsskolerne vedr. skoleåret 2010. Det betyder, at analysen undervurderer deltagelsen i erhvervsrettet VEU i 2010.

Figur 1. Udvikling i VEU fordelt på hovedområder



Anm: Periodeangivelsen er baseret på skoleår – dvs. 2010 dækker skoleåret 1. juli 2009 til 31. juni 2010.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Ser man på den samlede VEU-deltagelse, uanset længden af forløbet, så har knap hver femte dansker mellem 18 og 59 år deltaget i en eller anden form for voksen- eller efteruddannelse i 2010, jf. tabel 1.

① Hver femte dansker har deltaget i voksen- eller efteruddannelse.

Opdeler man VEU-deltagelsen efter deltagernes højeste fuldførte ordinære uddannelse, så er deltagelsen størst blandt faglærte, hvor næsten hver fjerde deltog i et VEU-forløb i 2010

Flest – mere end hver syvende dansker – har deltaget i erhvervsrettet VEU, mens godt 4 procent deltog i almene kurser, og 2 procent har deltaget i videregående kurser. Opdeler man VEU-deltagelsen efter deltagernes højeste fuldførte ordinære uddannelse, så er deltagelsen størst blandt faglærte, hvor næsten hver fjerde deltog i et VEU-forløb i 2010. Dernæst har ufaglærte den højeste deltagelse med et niveau på gennemsnittet, mens personer med videregående uddannelser har den laveste deltagelse på 13 procent af de 18-59-årige. Det er bemærkelsesværdigt, at andelen af faglærte, der har deltaget i et erhvervsrettet VEU-forløb, er næsten dobbelt så stor som andelen af ufaglærte.

① Deltagelsesandelen i VEU-forløb er størst blandt faglærte

Tabel 1. Andel 18-59-årige, der har deltaget i VEU opdelt på højeste uddannelse

	I alt	Almen	Erhvervsrettet	Videregående
	Pct.			
Ufaglærte	18,6	7,0	11,8	0,6
Faglærte	23,9	1,7	21,8	1,0
Videregående udd.	13,0	1,3	6,9	5,3
Alle	18,8	3,7	13,7	2,0

Anm.: Bemærk, at summen af andelen over de forskellige typer af VEU godt kan være større end den samlede deltagelse, da man godt kan deltage i flere typer. Periodeangivelsen er baseret på skoleår. Dvs. 2010 dækker skoleåret 1. juli 2009 til 31. juni 2010. Indeholder 18-59-årige med bopæl i Danmark 1. januar 2010

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata (VEUV 2010).

Korrigerer man for, hvor lange VEU-forløb de forskellige uddannelsesgrupper har deltaget i, så er antallet af deltagere størst blandt ufaglærte, der primært deltager i almene kurser, jf. tabel 2. Faktisk er VEU-graden dobbelt så stor blandt ufaglærte som blandt faglærte, hvilket vil sige at ufaglærte har deltaget i dobbelt så meget efteruddannelse som faglærte.

①
Korrigeres der for længden på VEU-forløb, så er ufaglærte den gruppe, der har størst deltagelse.

Tabel 2. Andel årselever blandt 18-59-årige opdelt på højeste uddannelse

	I alt	Almen	Erhvervsrettet	Videregående
	Andel årselever (VEU-grad)			
Ufaglærte	2,9	2,2	0,5	0,2
Faglærte	1,5	0,4	0,8	0,3
Videregående udd.	1,8	0,3	0,2	1,3
Alle	2,1	1,1	0,5	0,6

Anm.: Periodeangivelsen er baseret på skoleår. Dvs. 2010 dækker skoleåret 1. juli 2009 til 31. juni 2010. Indeholder 18-59-årige med bopæl i Danmark 1. januar 2010

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata (VEUV 2010).

Boks 1. Sådan måles danskernes deltagelse i voksen- og efteruddannelse

Via Danmarks Statistiks registerdata er det muligt at belyse danskernes deltagelse i voksen- og efteruddannelse. Registrerne dækker de former for kurser, der kører i offentligt finansieret regi og dækker en meget bred vifte af uddannelsesstilbud, som overordnet kan inddeles i tre områder: almene kurser (f.eks. danskundervisning, HF, folkehøjskoler), erhvervsfaglige kurser (f.eks. AMU-kurser, Voksenerhvervsuddannelse (VEUD), GVU) og videregående kurser (VFV samt diplom- og masteruddannelser).

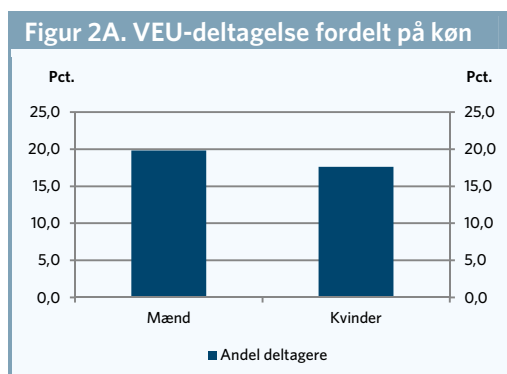
I registrerne er alle kurser registreret, uanset om der er tale om et kursus, der varer en dag, eller det er egentlige uddannelser, der varer flere måneder eller år. Derfor skelnes der i analysen mellem deltagelse og antallet af årselever.

Størst VEU-deltagelse blandt kvinder og indvandrere

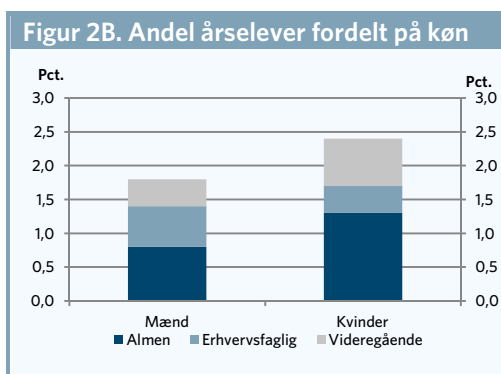
En opdeling på køn viser, at det blandt de 18-59-årige mænd er 19,8 pct., der i løbet af 2010 har deltaget i offentlige VEU-aktiviteter, mens den tilsvarende andel for kvinder er 17,6 pct., jf. figur 2A-B. Det er således en lidt større andel af mændene, der deltager. På trods af denne svage overvægt af mandlige deltagere viser tabel 1, at kvinder fylder mest i VEU-statistikken, når man ser på antal årselever. Det skyldes grundlæggende, at kvinder i gennemsnit deltager i længere kurser end mænd. Omregnet til årselever er det således 2,4 pct. af kvinderne, der deltog i VEU, mens den tilsvarende andel blandt mændene er 1,9 pct. Den kønsmæssige forskel i VEU-graden

①
Flere mænd end kvinder deltager, men kvinder deltagere i længere kurser.

(antal årselever pr. person) afspejler først og fremmest, at kvinder i højere grad deltager i almene VEU-uddannelser end mænd.



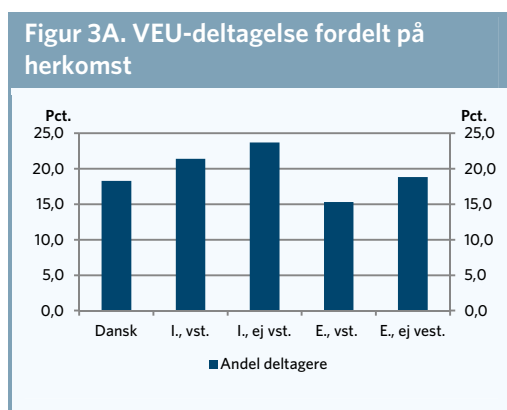
Anm: Indeholder 18-59-årige med bopæl i Danmark 1. januar 2010. VEU-omfanget er opgjort på baggrund af skoleåret 2009/2010. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.



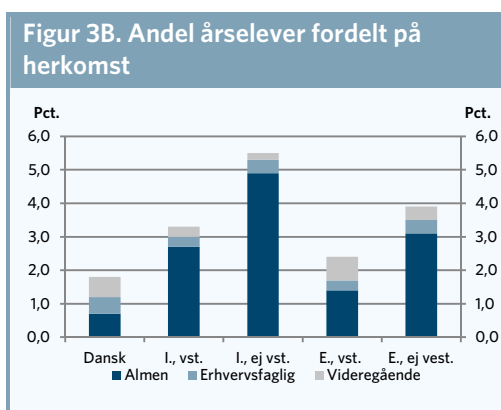
Anm: Indeholder 18-59-årige med bopæl i Danmark 1. januar 2010. VEU-omfanget er opgjort på baggrund af skoleåret 2009/2010. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Blandt ikke-vestlige indvandrere er VEU-graden omkring tre gange højere end blandt personer med dansk oprindelse, jf. figur 3A-B. Denne overvægt af ikke-vestlige indvandrere afspejler fortrinsvis en klar overvægt på de almene uddannelser, herunder grundlæggende danskundervisning. Også blandt ikke-vestlige efterkommere er der en klar overvægt af kvinder sammenlignet med danskere¹⁰.

① Ikke-vestlige indvandrere har en højere deltagelsesgrad end folk med dansk oprindelse.



Anm: Indeholder 18-59-årige med bopæl i Danmark 1. januar 2010. VEU-omfanget er opgjort på baggrund af skoleåret 2009/2010. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.



Anm: Indeholder 18-59-årige med bopæl i Danmark 1. januar 2010. VEU-omfanget er opgjort på baggrund af skoleåret 2009/2010. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Personer med uoplyst uddannelse er klart den gruppe, der har den højeste VEU-grad, jf. tabel 3. Det skyldes, at denne gruppe langt overvejende består af indvandrere, der som nævnt bruger VEU-systemet forholdsvis meget, bl.a. i forbindelse med grundlæggende danskundervisning.

For de øvrige uddannelsesgrupper er det personer med grundskole, der anvender VEU mest, mens faglærte er den hoveduddannelsesgruppe, der – målt på VEU-graden – bruger VEU-tilbuddene mindst. Ser man i stedet på hvor stor en andel af de enkelte uddannelsesgrupper, der

① Personer kun med grundskole, er dem der har den højeste VEU-grad.

¹⁰ Det bemærkes, at langt hovedparten af de ikke-vestlige efterkommere er unge under 35 år, hvilket isoleret set bidrager til en forholdsvis høj VEU-andel for denne gruppe, fordi unge som tidligere nævnt er den aldersgruppe, der anvender VEU mest.

benytter VEU i løbet af et år, er det faglærte, der ligger i "top". Blandt de faglærte er det 23,8 pct., der deltager i VEU i løbet af et år, mens det kun er 13,0 pct. af de 18-59-årige med en videregående uddannelse, der deltager i VEU.

Tabel 3. Voksen- og efteruddannelse 2010 fordelt på uddannelse

	VEU-grad (årselever pr. person)				Deltagelsesandel
	I alt	Almen	Erhvervs-faglig	Videregående	
	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.
Uoplyst	6,4	6,1	0,3	0,1	28,0
Grundskole	2,5	1,9	0,5	0,1	18,1
Gymnasial	2,4	1,5	0,3	0,6	16,0
Faglært	1,5	0,4	0,8	0,3	23,8
Videregående	1,7	0,3	0,2	1,3	13,0
I alt	2,1	1,1	0,5	0,5	18,7

Anm: Indeholder 18-59-årige med bopæl i Danmark 1. januar 2010. VEU-omfanget er opgjort på baggrund af skoleåret 2009/2010. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Unge har størst VEU-deltagelse

Blandt 20-49-årige er det omkring 20 pct., der deltager i VEU i løbet af et år. Det fremgår af figur 4, der viser hvor stor en andel af de enkelte aldersgrupper, der deltager i VEU i løbet af 2010 i større eller mindre omfang. Som det fremgår, er der i denne aldersgruppe ikke noget, der tyder på, at VEU-andelen er faldende med alderen. Fra omkring 50-års alderen er VEU-andelen svagt faldende, så det blandt de 58 og 59-årige kun er omkring 13 pct., der deltager i VEU.

①
VEU-andelen er faldende med alderen.

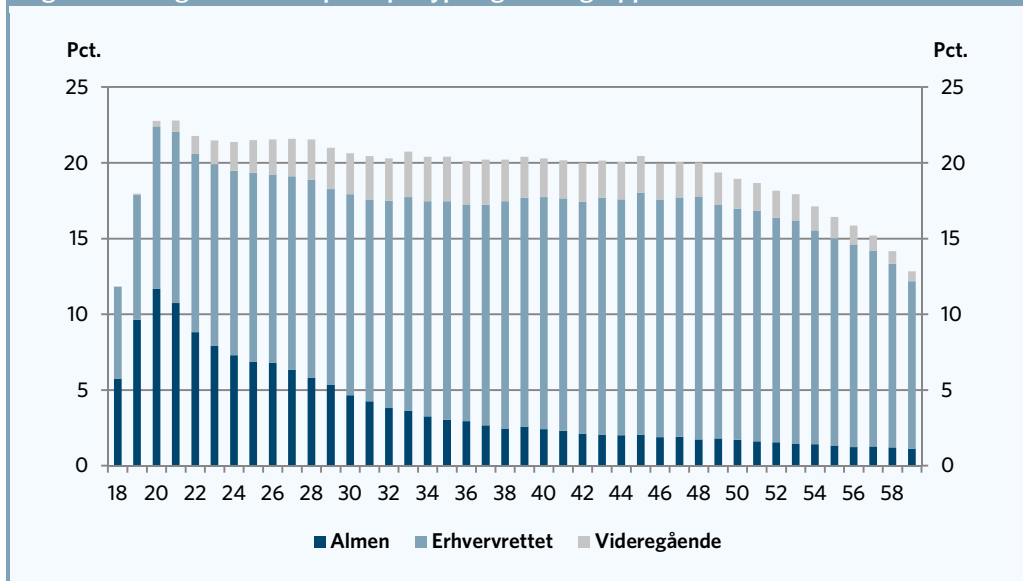
Den aldersgruppe, der har den højeste deltagelse – når man ser bort fra omfanget af kurserne – er de 20-21-årige, hvor deltagelsen ligger på 22 procent

Den aldersgruppe, der har den højeste deltagelse – når man ser bort fra omfanget af kurserne – er de 20-21-årige, hvor deltagelsen ligger på 22 procent. Årsagen til den høje deltagelse er både almene kurser og erhvervsrettet VEU, deriblandt voksenuddannelser på erhvervsskolerne.

①
Dem, der deltager mest, er de 20-21 årige.

Det ses af figur 4, at deltagelsen i almene kurser falder med alderen fra ca. 12 procent i 20'erne til omkring 1 procent i slutningen af 50'erne, mens deltagelsen i erhvervsrettede uddannelser tiltager med alderen frem til slutningen af 40'erne. Deltagelsen i videregående kurser som diplom- og masteruddannelser toppe i 30'erne, men generelt er deltagelsen lav på omkring 1-3 procentpoint.

Figur 4. Deltagelse i VEU opdelt på type og aldersgruppe

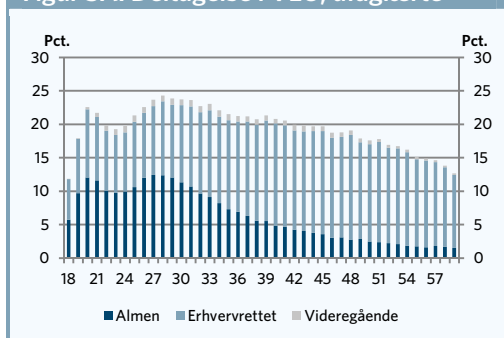


Anm: Indeholder 18-59-årige med bopæl i Danmark 1. januar 2010. VEU-omfanget er opgjort på baggrund af skoleåret 2009/2010. Den samlede deltagelse i de forskellige typer er målt. Bemærk, at man godt kan deltage i mere end én type kursus.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Der er stor forskel på deltagelsesprofilen gennem livet mellem ufaglærte og faglærte, jf. figur 5A-B. Almene VEU-kurser fylder langt mere for ufaglærte end faglærte, og frem til 30-årsalderen udgør almene kurser størstedelen af VEU-deltagelsen for ufaglærte. Derimod udgør erhvervsrettede kurser størstedelen af VEU-deltagelsen for faglærte. Uanset hvilken aldersgruppe man ser på, så er deltagelsen i erhvervsrettede kurser større blandt faglærte end blandt ufaglærte.

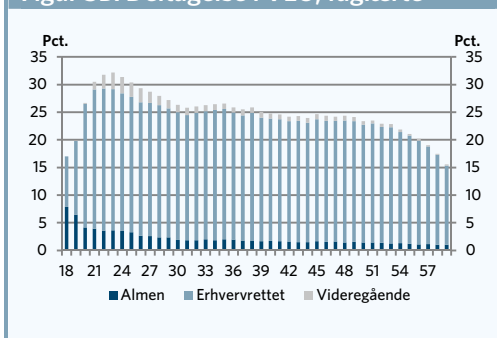
① Frem til 30-årsalderen udgør almene kurser størstedelen af VEU-deltagelsen for ufaglærte.

Figur 5A. Deltagelse i VEU, ufaglærte



Anm.: 18-59-åriges deltagelse i VEU i 2010 (skoleår). Ufaglærte dækker både grundskole, gymnasial uddannelse samt uoplyst uddannelse.
Kilde: AE pba. Danmarks Statistiks registerdata.

Figur 5B. Deltagelse i VEU, faglærte

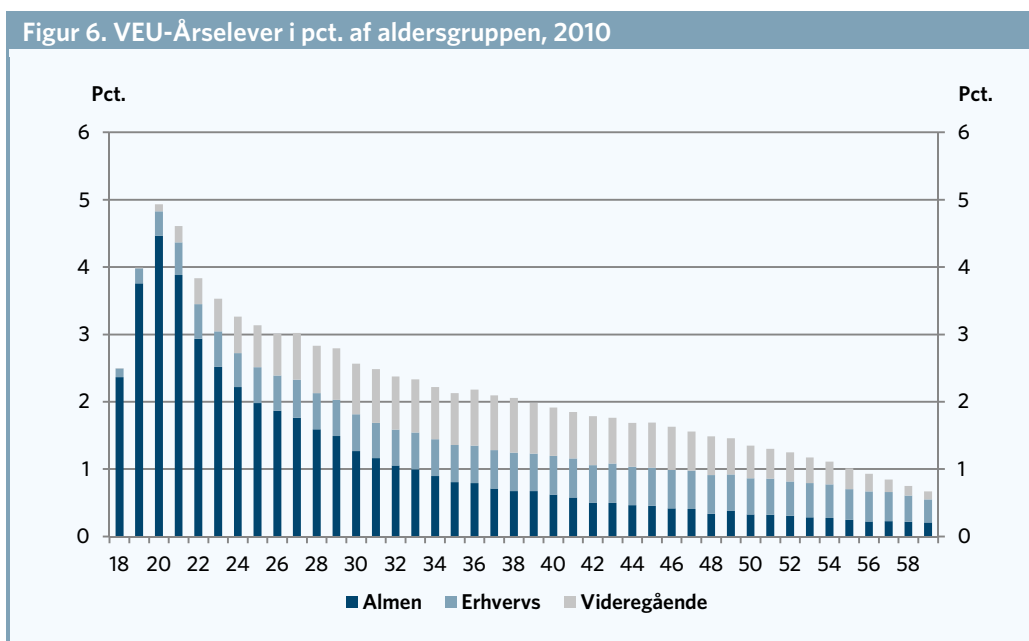


Anm.: 18-59-åriges deltagelse i VEU i 2010 (skoleår).
Kilde: AE pba. Danmarks Statistiks registerdata.

Tager man i opgørelsen højde for de enkelte VEU-kursers varighed, er der imidlertid en klar tendens til, at VEU-indsatsen falder med alderen. Det fremgår af figur 6, der viser "VEU-graden" målt som antal årselever på VEU i forhold til antallet i aldersgruppen. Som det fremgår, falder VEU-graden fra knap 5 pct. for 20-årige til knap 1½ pct. for 50-årige. Samtidig viser figuren, at der er en klar tendens til, at de almene VEU-kurser udgør langt hovedparten af VEU-aktiviteten

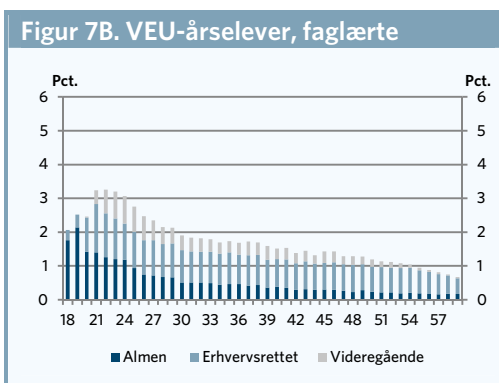
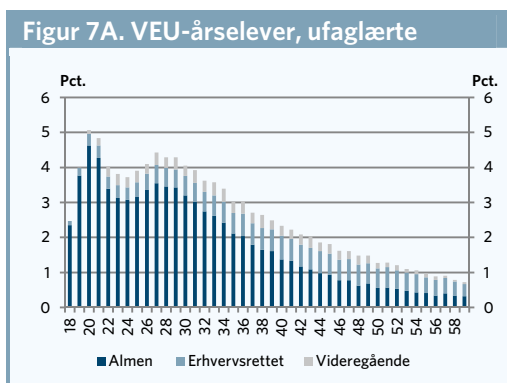
① VEU-indsatsen falder med alderen, når der tages højde for kursernes varighed.

for de yngre, mens de erhvervsfaglige og videregående VEU-kurser spiller en større rolle for de ældre aldersgrupper.



Det ses tydeligt af figur 7A-B, at der er stor forskel på VEU-omfanget mellem ufaglærte og faglærte. Almene kurser udgør den største andel af den samlede kursusdeltagelse for ufaglærte igennem hele livet, mens erhvervsrettede kurser fylder lige så meget som almene kurser for faglærte.

① Ufaglærte tager flest almene kurser, men faglærte tager lige så mange erhvervsrettede kurser.



Ud fra andelen af årselever er det muligt at beregne hvor mange dages deltagelse, der i gennemsnit er tale om gennem livet. Fordi der typisk er tale om meget små forløb, svarer den gennemsnitlige VEU-grad på 2,1 procent til gennemsnitlig knap 8 dages VEU-deltagelse for hver 18-59-årig i 2010, jf. tabel 4.

① Den gennemsnitlige VEU-grad svarer til knap 8 dages deltagelse.

Tabel 4. Gennemsnitlig VEU-deltagelse blandt 18-59-årige opdelt på type

	I alt	Almen	Erhvervsrettet	Videregående
VEU-grad, pct. af alle 18-59-årige	2,1	1,1	0,5	0,6
Antal dage deltagelse, gns. 18-59-årige	7,8	3,9	1,9	2,0

Anm: Indeholder 18-59-årige med bopæl i Danmark 1. januar 2010. VEU-omfanget er opgjort på baggrund af skoleåret 2009/2010.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Tabel 4 viser den samlede VEU-deltagelse gennem livet målt i måneder, når man måler fra 18-59-års alderen. Summer man over de forskellige aldersgrupper, så svarer deltagelsen i 2010 til, at en gennemsnitlig person deltager i voksen- og efteruddannelse i 11 måneder gennem livet. Typisk bruges knap 6 måneder på almene kurser, mens godt 3 måneder bruges på videregående kurser, mens den mindste deltagelse opgjort på varighed er på erhvervsrettede kurser, hvor man i gennem livet typisk bruger 2,5 måned.

①
I 2010 deltog en gennemsnitlig person i kurser i 11 måneder gennem livet.

Ufaglærte deltager i længere forløb end andre uddannelsesgrupper, og årsagen er igen de almene kurser, der udgør knap 10 ud af ufaglærtes samlede gennemsnitlige deltagelse på 13 måneder. Over livet bruger faglærte dobbelt så lang tid på erhvervsrettede kurser som ufaglærte, mens personer med videregående uddannelser bruger cirka 4 gange så lang tid i videregående som faglærte og ufaglærte.

Tabel 5. Gennemsnitlig VEU-deltagelse gennem livet opgjort på type og ordinært

	Al deltagelse	Almen	Erhvervsrettet	Videregående
Antal måneder				
Ufaglærte	13,2	9,5	2,6	1,2
Faglærte	8,7	2,8	4,3	1,6
Videregående	9,2	2,3	0,9	6,1
Alle	11,0	5,7	2,5	2,7

Anm: Tabellen viser den samlede deltagelse i alle former for VEU, når man konstruerer et livsforløb som summen af aldersgruppernes deltagelse. 18-59 år.

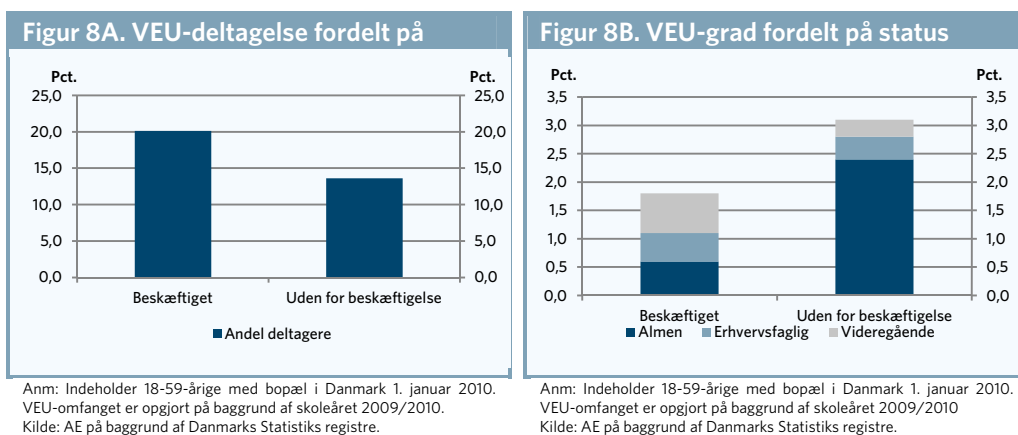
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Ikke-beskæftigede deltager i mere VEU end beskæftigede

Beskæftigede deltager oftere i VEU end personer uden for beskæftigelse, men når man korrigerer for varigheden af kurserne, så er VEU-graden, dvs. antal årselever i pct. af gruppen, størst for personer uden for beskæftigelse. Det ses i figur 8A-B. Forklaringen er, at mange uden for beskæftigelse deltager i almen VEU. 2,4 procent af de ikke-beskæftigede har deltaget fuldtids i almen VEU i 2010, hvilket er mere end det dobbelte af gennemsnittet for alle 18-59-årige. Omregnet til årselever er der flest beskæftigede, der tager erhvervsrettet og almen VEU.

①
VEU-graden er størst for personer uden for beskæftigelse.

Andelen af årselever blandt beskæftigede svarer til 6,6 dage VEU-forløb, mens deltagelsen blandt personer uden for beskæftigelse er 11,3 dage. Det illustrerer den store forskel i varigheden af kurserne.



Tabel 6 viser VEU-deltagelsen for beskæftigede opdelt på brancher. Beskæftigede i landbruget, industrien, byggeriet og handelssektoren har den højeste deltagelse i i VEU, mens beskæftigede i informations- og finanssektoren i langt mindre grad har deltaget i VEU i 2010.

Målt i årselever, altså når man tager højde for hvor længe kurserne varer, så er andelen af årselever størst inden for erhvervsservice og offentlig administration. En af forklaringerne er en stor deltagelse i videregående VEU, men også Almen VEU fylder godt inden for erhvervsservice.

① Andelen af årselever er størst inden for erhvervsservice og offentlig administration.

Den højeste VEU-grad inden for erhvervsrettet VEU ses i industrien, hvor deltagelsen i 2010 svarer til, at knap 1 procent af alle ansatte har deltaget fuldtids i VEU.

	Årselever målt i befolkningen				Deltagere
	I alt	Almen	Erhverv	Videre	
	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.
Landbrug, skovbrug og fiskeri	1,4	0,5	0,7	0,1	34,7
Industri og forsyning	1,6	0,4	0,9	0,3	25,0
Bygge og anlæg	1,1	0,2	0,8	0,1	21,3
Handel og transport mv.	1,7	0,8	0,6	0,2	23,3
Information og kommunikation	1,2	0,3	0,3	0,6	11,1
Finansiering og forsikring	1,5	0,2	0,1	1,2	10,4
Ejendomshandel og udlejning	1,5	0,5	0,4	0,6	18,3
Erhvervsservice	2,3	1,0	0,5	0,8	18,2
Offentlig administration m.m.	2,1	0,5	0,4	1,2	18,6
Kultur, fritid og anden service	1,6	0,7	0,4	0,5	15,2
I alt	1,8	0,6	0,5	0,7	20,1

Anm: Tabellen dækker nyeste skoleår fra 1. juli 2009 til og med 30. juni 2010 koblet op på befolkningen pr. 1. januar 2011. "Uoplyst" er udeladt.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata.

Store geografiske forskelle i VEU-deltagelsen

Rundt i landet er der stor forskel på VEU-deltagelsen, når man ser på andelen af årselever. Figur 9 viser andelen af årselever i befolkningen pr. kommune, når der ses på alle former for VEU. Det er altså VEU-graden på 2,1 procent på landsplan, der er fordelt ud på alle kommuner.

De mørke områder er der, hvor VEU-deltagelsen er størst, og det er især Nordjylland, Østjylland og omkring Odense, Slagelse, Vestegnen og København.

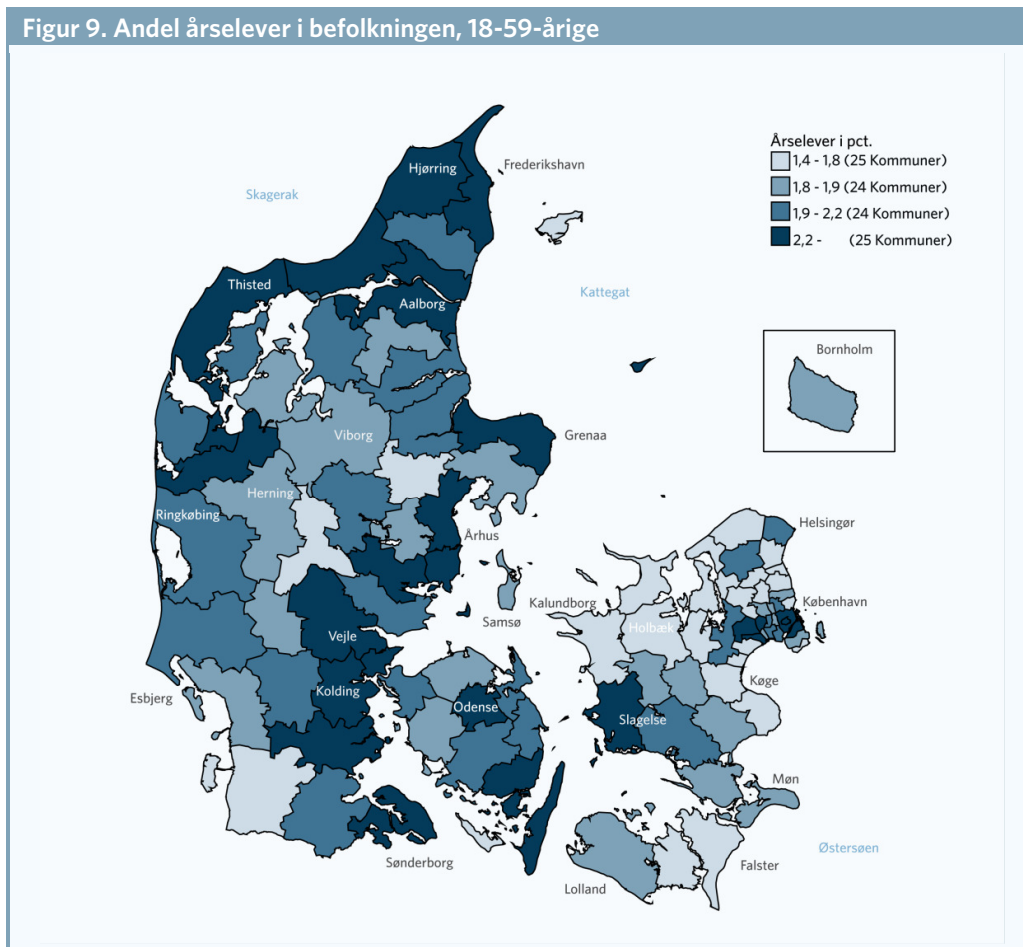
①
VEU-deltagelsen er størst i Nordjylland, Østjylland, Odense, Slagelse, Vestegnen og København.

Tabel 7 viser VEU-deltagelsen for de enkelte landsdele opdelt på VEU-type. Det ses, at mange af de landsdele, hvor andelen af årselever er høj, er trukket op af megen deltagelse i almene kurser. Når det gælder erhvervsrettet VEU er det Syd- og Vestjylland samt Fyn og Bornholm, der har den højeste andel årselever i befolkningen.

Tabel 7. Voksen og efteruddannelse fordelt på landsdele, 18-59-årige					
	Årselever målt i befolkningen				Deltagere
	I alt	Almen	Erhverv	Videre	
	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.	Pct.
København by	2,5	1,4	0,3	0,8	14,6
Københavns omegn	2,0	1,1	0,3	0,6	15,3
Nordsjælland	1,8	0,8	0,4	0,6	14,6
Vest- og Sydsjælland	1,9	0,9	0,5	0,5	18,2
Østsjælland	1,7	0,8	0,4	0,6	16,2
Bornholm	1,8	0,8	0,6	0,4	22,7
Fyn	2,2	1,2	0,6	0,5	20,9
Syddjylland	2,1	1,0	0,6	0,5	21,7
Vestjylland	1,9	0,9	0,6	0,4	21,3
Østjylland	2,2	1,1	0,5	0,6	19,2
Nordjylland	2,3	1,1	0,6	0,5	21,8
Alle	2,1	1,1	0,5	0,6	18,5

Anm: Tabellen dækker nyeste skoleår fra 1. juli 2009 til og med 30. juni 2010 koblet op på befolkningen pr. 1. januar 2011.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata.



Anm: Figuren viser andelen af borgerne i kommunen (18-59 år), der har deltaget i VEU omregnet til årselever. Dækker nyeste skoleår fra 1. juli 2009 til og med 30. juni 2010 koblet op på befolkningen pr. 1. januar 2011. De mørke områder er der, hvor den største andel af befolkningen, har fået VEU.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata.

Næsten 100.000 lønmodtagere har fået uddannelsesløft de sidste ti år

Uddannelse sikrer et mere stabilt arbejdsliv. Det har den økonomiske krise vist, idet ledigheden i særlig grad er steget blandt ufaglærte. Derudover viser AE's fremskrivninger på arbejdsmarkedet, at der i årene fremover vil være overskud af ufaglært arbejdskraft, imens der kommer til at mangle uddannede hænder.

Voksen- og efteruddannelsessystemet skal både efteruddanne dem, der allerede har taget en uddannelse, således at kompetencerne holdes ved lige og videreudvikles, og samtidig er ideen også, at man skal kunne uddanne sig i voksenalderen, hvis man ønsker at få sig en uddannelse, enten fordi man ikke fik en uddannelse efter grundskolen, eller fordi man ønsker en ny uddannelse.

① Voksen- og efteruddannelsessystemet skal tilbyde efteruddanner, men skal også give uddannelser til dem der ikke har.

Tabel 8 viser, at 96.000 lønmodtagere i perioden fra 2001 til 2011 har fået et uddannelsesløft. Det svarer til, at 8,8 procent eller knap hver tiende lønmodtager har fået en højere uddannelse på 10 år.

Tabel 8. 18-50-årige lønmodtagere, der har fået en højere uddannelse

	Antal pers.	Pct.
Har fået en højere uddannelse	991.000	91,2
Har ikke fået højere uddannelse	96.000	8,8
I alt	1.086.000	100,0

Anm: 18-50-årige lønmodtagere, der var fuldtidsansatte i 2001 opdelt på om de har fået en højere uddannelse frem til 2011.

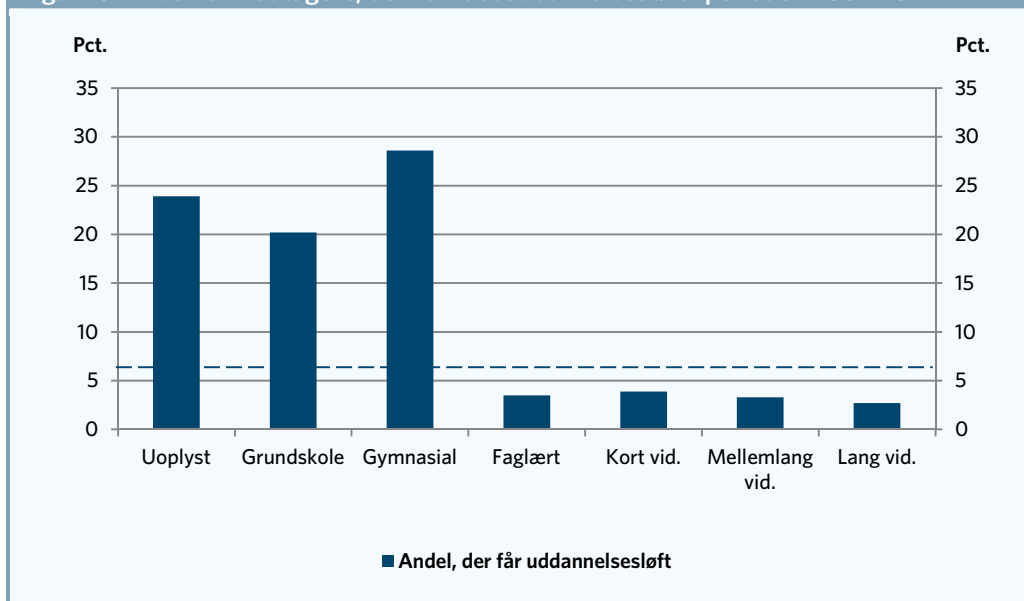
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata, befolkningens højeste fuldførte uddannelse (2001-2011).

Mellem hver fjerde og hver femte af dem, der kun har folkeskolen eller uoplyst uddannelsesniveau, har fået et uddannelsesløft. Den allerstørste andel af "uddannelsesløftede" ses dog blandt gruppen af studenter, hvor knap 29 procent har fået en højere uddannelse. Forklaringen er, at der her er tale om studenter, der måske har holdt uddannelsespause og derfor har været fuldtidsansatte.

Det ses af figur 10, at få lønmodtagere, der har en erhvervskompetencegivende uddannelse, får en højere uddannelse. 3,5 procent af de erhvervsuddannede lønmodtagere har fået en højere uddannelse, mens andelen lønmodtagere med korte videregående uddannelser er 3,9 procent. Andelen er nogenlunde den samme for uddannede med mellemlange og lange videregående uddannelser.

①
Studerende er den gruppe, som har den største andel af "uddannelsesløftede".

Figur 10. Andel lønmodtagere, der har fået uddannelsesløft i perioden 2001-2011



Anm: 18-50-årige lønmodtagere, der var fuldtidsansatte i 2001 opdelt efter, om de har fået en højere uddannelse frem til 2011, fordelt på højeste uddannelsesniveau i 2001. Bemærk, at professionsbachelor og universitetsbachelor begge er i "Mellemlang vid.".

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata, befolkningens højeste fuldførte uddannelse (2001-2011).

Ifølge registrene hos Danmarks Statistik har knap hver femte af lønmodtagerne taget deres nye, højere uddannelse i VEU-regi, mens næsten 80 procent har taget uddannelsen gennem ordinære uddannelser, dvs. i elevregistre på de forskellige uddannelser, jf. tabel 9.

①
Hver femte lønmodtager har taget højere uddannelse gennem VEU.

Tabel 9. Kilde til uddannelseskvalifikation blandt uddannelsesløftede

	Antal pers.	Pct.
Kvalifikation fra voksenuddannelse	18.000	19,0
Danske elevregistre	75.000	78,0
Andet	1.000	1,0
International/medbragt	2.000	2,0
I alt	96.000	100,0

Anm: 18-50-årige lønmodtagere, der var fuldtidsansatte i 2001, og som har fået en højere uddannelse frem til 2011.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata, befolkningens højeste fuldførte uddannelse (2001-2011).

Dykker man ned i tallene, ses det, at næsten halvdelen af de 96.000 lønmodtagere, der har fået et uddannelsesløft, er ufaglærte med en grundskoleuddannelse, der i dag har fået en erhvervsuddannelse eller en højere uddannelse. To af de andre store grupper er knap 22.000 studenter, der har fået en erhvervskompetencegivende uddannelse, og så er der næsten 16.000 faglærte, der har fået en videregående uddannelse.

① Ufaglærte med grundskoleuddannelse er den største gruppe blandt lønmodtagere der har fået et uddannelsesløft.

Tabel 10. Antal lønmodtagere, der har fået højere uddannelse opdelt på tidligere og

Tidligere / Ny	Grundskole	Gymnasial	Faglært	Kort vid.	Mellem-lang vid.	Lang vid.	Ph.d.	I alt	Andel af alle løftede
Uoplyst	430	130	1.030	120	180	100	10	2.000	2,1
Grundskole	-	440	38.690	2.530	3.750	280	-	45.690	47,8
Gymnasial	-	-	9.240	3.710	6.500	2.280	40	21.770	22,8
Faglært	-	-	-	6.890	8.200	830	10	15.930	16,7
Kort vid.	-	-	-	-	1.990	370	10	2.370	2,5
Mellem. vid.	-	-	-	-	-	5.750	100	5.850	6,1
Lang vid.	-	-	-	-	-	-	1.980	1.980	2,1
I alt	430	570	48.950	13.250	20.610	9.600	2.160	95.570	100

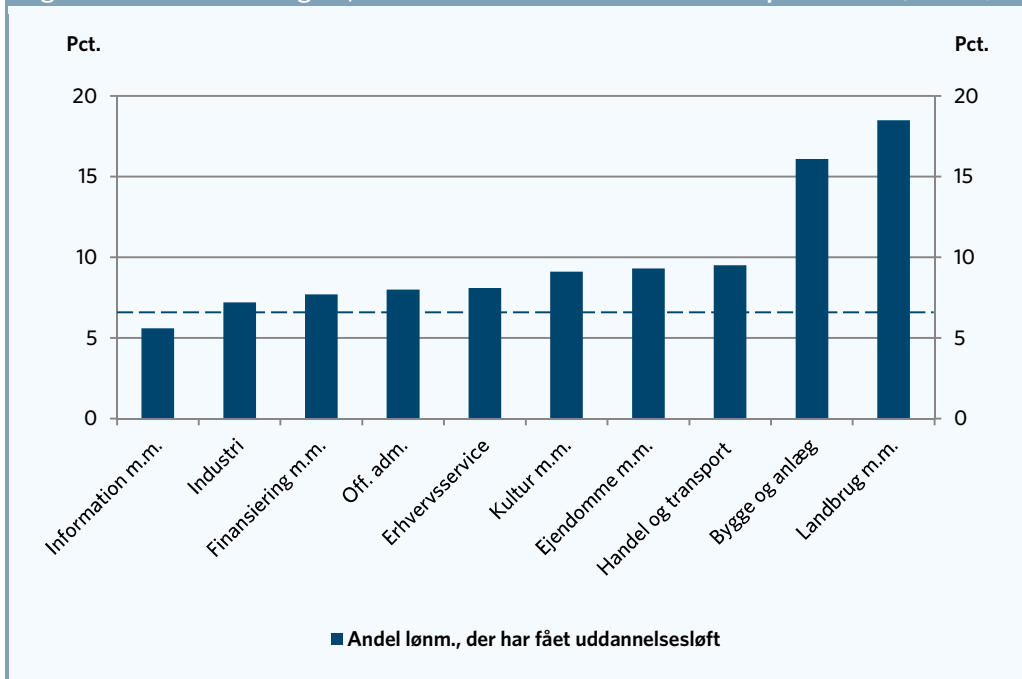
Anm: Afrundet til nærmeste 10'er. 18-50-årige lønmodtagere, der var fuldtidsansatte i 2001 og har fået en højere uddannelse frem til 2011.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata, befolkningens højeste fuldførte uddannelse (2001-2011).

Især blandt lønmodtagere, der var ansat i landbruget og byggeriet, har mange fået uddannelsesløft. Her er andelen af løftede næsten dobbelt så høj som den gennemsnitlige andel. Industrien, der typisk har mange lavtuddannede, har den næstlaveste andel uddannelsesløftede, nemlig 7,2 procent, mens hver tiende lønmodtager i handels- og transportsektoren har fået et uddannelsesløft. Det ses i figur 11.

① Særligt lønmodtagere i landbrug og byggeri har fået stort uddannelsesløft.

Figur 11. Andel lønmodtagere, der har fået uddannelsesløft fordelt på branche (før løft)



Anm: 18-50-årige lønmodtagere, der var fuldtidsansatte i 2001 og har fået en højere uddannelse frem til 2011. Fordelt på ansættelsesbranche før uddannelsesløft.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata, befolkningens højeste fuldførte uddannelse (2001-2011).

Det går den gale vej med deltagelsen i voksen- og efteruddannelse

Det er ikke muligt på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata at belyse konsekvenserne af de besparelser, den tidligere regering gennemførte på VEU-området som led i "Genopretningsaftalen".¹¹ På AMU-området har Undervisningsministeriet imidlertid offentliggjort mere aktuelle oplysninger om udviklingen i kursusaktiviteten, som dækker perioden frem til 2. kvartal 2012. Som det fremgår af figur 12, er der siden 2010 sket en forholdsvis kraftig reduktion i AMU-aktiviteten. Når der korrigeres for sæsonudsving, var AMU-aktiviteten i første halvår 2010 på omkring 4.000 årselever pr. kvartal, mens AMU-aktiviteten er faldet til omkring 2.500 årselever pr. kvartal fra januar 2011, hvor nedskæringerne på VEU-området trådte i kraft. Det svarer til et fald på omkring 40 pct.

Det er dybt problematisk, hvis den seneste udvikling på AMU-området kan ses som et udtryk for faldende aktivitet i alle former for VEU. Tværtimod skal flere i gang med at videre- og efteruddanne sig, sådan at lønmodtagerne er klædt bedre på til fremtidens arbejdsmarked. Virksomhederne kommer i højere grad til at efterspørge uddannet arbejdskraft, og allerede siden 2008 har vi set, at mange ufaglærte jobs er forsvundet for altid.

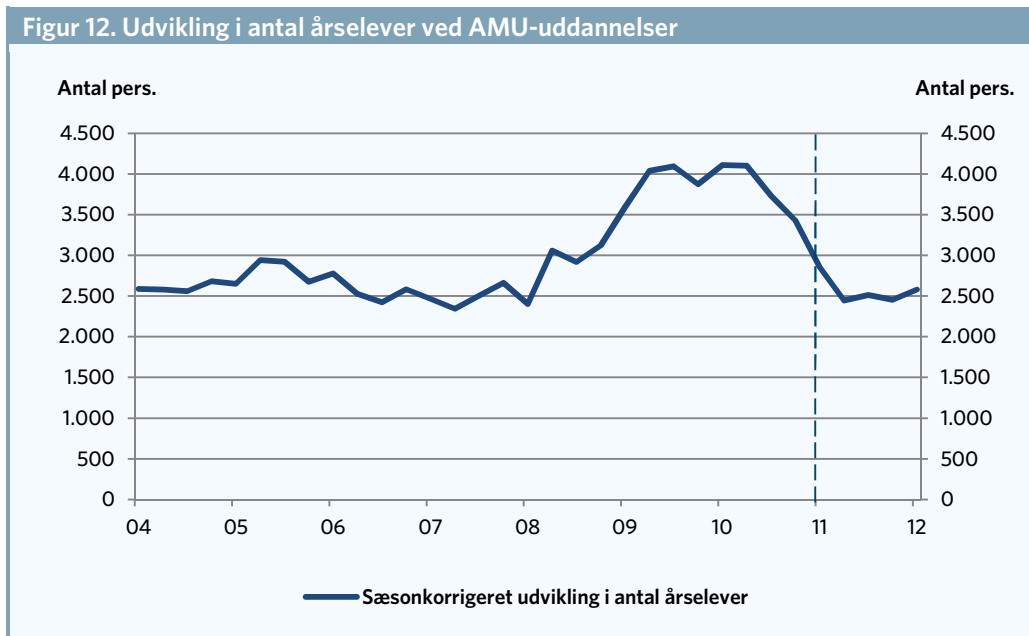
Regeringen har i sin Ungepakke fra august 2012 blandt andet sat penge af til mere jobrotation, og det er et redskab, der tidligere har vist sig effektivt til både at uddanne de lønmodtagere, der

① AMU-aktiviteterne har været faldende siden 2010 og der er blevet gennemført nedskæringer på VEU-området.

① Flere skal i gang med videre- og efteruddannelse, for virksomhederne efterspørger i stigende grad uddannet arbejdskraft.

¹¹ VK-regeringen gennemførte en række nedskæringer på VEU-området fra januar 2011, der blandt andet betød, at godtgørelsen blev reduceret, optjening af feriedagpenge under uddannelse blev fjernet, og der blev indført øget deltagerbetaling på nogle uddannelser. S-SF-R-regeringen fik med finansloven i 2011 rullet nogle af nedskæringerne tilbage som f.eks. loftet over 6 ugers selvvalgt uddannelse, men en del af nedskæringerne består endnu.

allerede er på arbejdsmarkedet, og samtidig give ledige mulighed for at komme ind på arbejdsmarkedet i vikar-stillinger. Jobrotation er netop et eksempel på, at krisen skal udnyttes som et pusterum til efteruddannelse. Både for lønmodtagerne, men også for arbejdsgivere, der kan udnytte rolige tider til at udstyre medarbejderne med nye kompetencer, der på sigt vil øge virksomhedens produktivitet og bundlinje.



Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata, befolkningens højeste fuldførte uddannelse (2001-2011).

7 KAPITEL

AMU-kurser giver mere i løn og bedre beskæftigelse

Lønmodtagere, der deltager i et AMU-kursus, får både mere i løn og højere beskæftigelse end dem, der ikke gør. Der er tale om op til 2,5 procent mere beskæftigelse hvert år efter kursusdeltagelse, og timelønnen forøges for både faglærte og ufaglærte med op til 1,5 procent. Begge effekter betyder, at den årlige erhvervsindkomst stiger med op til 7.000 kr. for ufaglærte og 3.200 kr. for faglærte. At deltage i et AMU-kursus øger også mobiliteten for ufaglærte, hvor chancerne for at skifte arbejdssted, branche og sektor øges, når man deltager i et AMU-kursus.

AE har dokumenteret milliongevinster af ordinære uddannelser. Unge, der tager en erhvervskompetencegivende uddannelse, bidrager i gennemsnit med 3-10 mio. kr. mere til samfundet over livet, end de ellers ville have bidraget med som ufaglærte, når de får en erhvervskompetencegivende uddannelse. Forklaringerne på de store gevinster skal findes i, at uddannelse giver bedre tilknytning til arbejdsmarkedet og højere produktivitet. Med en uddannelse får den enkelte simpelthen et længere og et mere stabilt arbejdsliv til en højere timeløn. Men hvad med efteruddannelse, hvad betyder det for indkomsten og beskæftigelseschancerne?

Denne analyse belyser gevinsterne af efteruddannelse for faglærte og ufaglærte. I lyset af den økonomiske krise, er det blevet vigtigt at undersøge gevinsterne af efteruddannelse. Den stigende ledighed har især ramt de lavest uddannede, og derfor kan en løsning være at opkvalificere arbejdsstyrken via voksen- og efteruddannelserne.

Flere aktører har i løbet af den seneste årrække undersøgt gevinsterne af voksen- og efteruddannelse. Overordnet har resultaterne ikke været opløftende. Finansministeriet konkluderede i 2010 på baggrund af en AKF-rapport (Kristensen og Skipper, 2009), at erhvervsrettet efteruddannelse på det samfundsøkonomiske plan ikke har nogen positive effekter.¹² Ganske vist fandt man positive effekter på den enkeltes beskæftigelse, men på timelønnen var der ingen effekter, og på samfundsniveau kunne man ikke finde bevis for, at

① Unge, med en erhvervskompetencegivende uddannelse, bidrager i gennemsnit med 3-10 mio. kr. mere til samfundet over livet, end ufaglærte.

① Voksen- og efteruddannelse viser sig ikke at have nogen effekt på lønnen.

¹² Deltagelse i alle former for VEU, der kan ses af Danmarks Statistiks registre, i 2002 er analyseret i denne rapport. Alle 18-67-årige er taget med i analysen.

erhvervsrettet VEU er en god forretning for samfundet. Trepartsudvalget (2006) konkluderer i samme dur, at beskæftigelsesgraden øges ved deltagelse i erhvervsrettet VEU, mens der ikke er en klar positiv løneffekt.¹³ En nyere rapport fra AKF (Kristensen og Rotger, 2011)¹⁴ viser derimod, at erhvervsrettet VEU (og selv meget korte kurser) har positive effekter på mobiliteten og muligheden for at blive i arbejde.

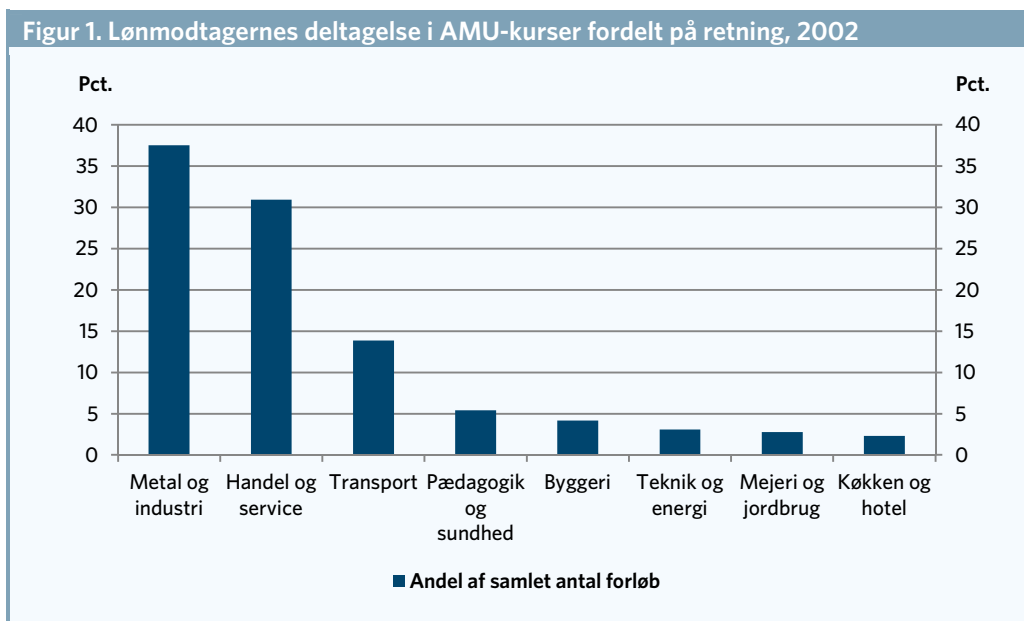
①
Beskæftigelsesgraden øges ved deltagelse i erhvervsrettet VEU.

I denne analyse er effekterne af AMU-kurser undersøgt for lønmodtagere i alderen 25-50 år, der deltog i et kursus i 2002. Effekterne er målt på den enkeltes beskæftigelse, løn og mobilitet mellem arbejdsfunktioner, arbejdssted og branche. Effekterne beregnes hvert år frem til 2009, hvilket vil sige, at der for de forskellige mål-variable er estimeret effekter op til 7 år efter, man deltog i kurset. Se tegning i boks 1.

Effekterne er målt via *propensity score matching*, hvor effekten af kursusdeltagelse måles ved at tage højde for forskellige baggrundskarakteristika. Metoden er beskrevet i boks 1. Bilagstabel B3 viser en oversigt over de AMU-kurser, der undersøges i analysen. Analyserne bygger på oplysninger om 825.000 lønmodtagere, hvoraf 91.600 deltog i mindst et AMU-kursus i 2002.

I alt deltog lønmodtagerne i 151.115 AMU-forløb i 2002, jf. figur 1. De fleste kurser var inden for "Metal og industri" eller inden for "Handel og service", hvor hhv. 37,5 og 30,9 procent af alle kurser i 2002 hører til. "Transport" er det tredjestørste AMU-område med knap 14 procent af alle kurser i 2002. Bilagstabel B1-B3 viser antallet af forløb pr. person, varigheden af AMU-kurserne samt den komplette fordeling af AMU-kurser ned på de forskellige områder.

①
De fleste kurser i 2002 lå inden for "Metal og industri" og "Handel og service".



Anm.: Figuren viser fordelingen af det samlede antal AMU-forløb blandt lønmodtagerne i 2002.
Kilde: Danmarks Statistiks registerdata (2000-2010).

¹³ Resultaterne bygger på en rapport fra AKF (2006) "Effekten og oplevet udbytte af deltagelsen i voksen-, efter- og videreuddannelse på individniveau".

¹⁴ Deltagelse i erhvervsrettet VEU og udvalgte AMU-kurser, men kun for lønmodtagere i den private sektor (18-59 år).

Boks 1. Sådan har vi målt effekten af AMU-kurserne

Formålet med analysen er at belyse effekterne af arbejdsmarkedsuddannelserne (AMU-kurserne), når der ses på den enkeltes beskæftigelse, løn, indkomst og mobilitet. Det er effekten af alle former for deltagelse i AMU-forløb i 2002, der er undersøgt uanset antallet af forløb eller antallet af kursusdage.¹⁵ Effekterne af kursusdeltagelsen er målt i hvert af årene frem til 2009, således at effekterne estimeres i op til 7 år efter kursusdeltagelsen.

Analysen er afgrænset til lønmodtagere i alderen 25-50 år, der enten er ufaglærte¹⁶ eller faglærte. Yderligere er målgruppen afgrænset til lønmodtagerne, der var i arbejdsstyrken i de foregående to år.

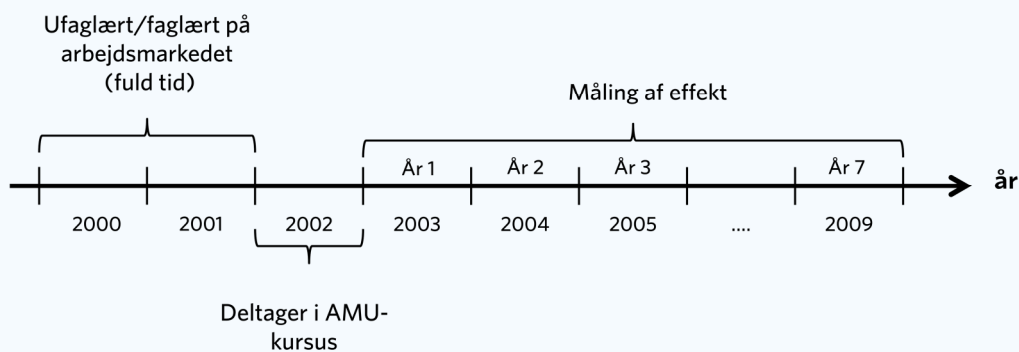
Effekterne af at have deltaget i et AMU-kursus er konkret beregnet som forskellen mellem den gennemsnitlige beskæftigelse, timeløn og sandsynlighed for at skifte arbejdsfunktion, branche eller arbejdssted for de lønmodtagere, der har deltaget i et AMU-kursus og dem, der ikke har. For at måle effekterne er der konstrueret en kontrolgruppe, der så vidt muligt ligner dem, der har deltaget (og bestået) et AMU-kursus.

Helt konkret er kontrolgruppen dannet ud fra en logistisk regression, hvor man estimerer sandsynligheden for at deltage i et AMU-kursus for alle lønmodtagere. For alle de lønmodtagere, der *deltog* i et AMU-kursus, findes et antal, der ikke gjorde, men som har en sandsynlighed for at deltage, der er så tæt på som muligt. På den måde findes for alle, der har deltaget i et AMU-kursus, et tilhørende antal lønmodtagere, der ikke har, men som ligner mest muligt ud fra "nærmeste nabo"-princippet, og denne gruppe er kontrolgruppen. I alt benyttes mere end 100 forskellige kontrolvariable i de enkelte estimater af effekterne. Eksempelvis har man forsøgt at tage højde for motivationen i kursusdeltagelsen gennem tidligere års deltagelse i VEU samtidig og boglige egenskaber gennem forældrenes uddannelsesniveau.

I analysen er brugt følgende kontrolvariable i matchingen:

- **Baggrund:** Køn, alder, herkomst og antal år i Danmark, antal børn, a-kassemedlemskab, civilstand, bopæl opgjort i landsdele, boligejer/ejer, forældrenes højeste uddannelsesniveau og forældrenes uddannelsesretninger, eget uddannelsesniveau og -retning (hvis faglært).
- **Arbejdsmarkedstilknytning:** samlet erhvervs erfaring, anciennitet i nuværende branche, ledighedsgrad i de foregående 8 kvartaler, branche, arbejdsfunktion, stillingskategori, sektor, antal ansatte på arbejdsstedet, andel ansatte med ufaglært uddannelsesbaggrund, relativ timeløn og relativ timeløn i forhold til kolleger med samme arbejdsfunktion.
- **Tidligere VEU-deltagelse:** Deltagelse i almen og erhvervsrettet VEU de foregående to år, gennemsnitlig VEU-deltagelse på arbejdsstedet for virksomheder med mere end 4 ansatte.

Datamaterialet bygger på 825.800 lønmodtagere, hvoraf 91.624 personer deltog i et AMU-kursus i 2002 (11 procent).



AMU-kurser giver større chancer for at blive i arbejde, især når der er krise

Figur 2A-B og figur 3 viser beskæftigelseseffekterne af at deltage i et AMU-kursus for ufaglærte og faglærte, når man måler på gennemsnitlig beskæftigelsesfrekvens.¹⁷ Det ses, at dem, der

¹⁵ Bilagstabel B1-B3 viser fordelingen af lønmodtagernes deltagelse i AMU-forløb i 2002.

¹⁶ Enten personer med uoplyst uddannelsesniveau, grundskoleeksamen eller en gymnasial eksamen.

¹⁷ I hele analysen er det kun effekter, der er signifikante på 5%-niveau, der er vist. Hvis en effekt er insignifikant, er den ikke gengivet i tabeller, figurer og tekst.

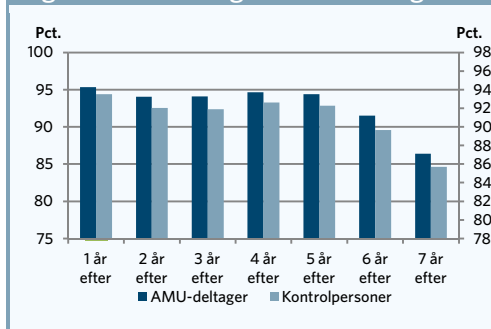
deltager i et AMU-kursus, har højere beskæftigelse, og det gælder både for faglærte og ufaglærte. De lønmodtagere, der deltager i et AMU-kursus, har i gennemsnit en beskæftigelse, der ligger 1-2 procentpoint over deres kontrolpersoner. Generelt er gevinsterne lidt mindre for faglærte end for ufaglærte.

Det ses af figurerne, at beskæftigelsen er relativt høj for lønmodtagere og ligger på mere end 90 procent bortset fra de seneste år, hvor beskæftigelsen falder for både deltagerne og kontrolpersonerne pga. krisen. Ser man på effekterne i figur 3, viser det sig, at gevinsten af AMU-kurserne øges, når den økonomiske krise sætter ind, dvs. i de to sidste år.

①
Gevinsten af AMU-kurserne blev øget, da den økonomiske krise satte ind.

Forklaringen på, at effekterne for ufaglærte er noget større end for faglærte, samt at gevinsterne af AMU-kurser vokser, når krisen sætter ind, er, at krisen har ramt de lavest uddannede, og vigtigheden af uddannelse er derfor taget til. Der er kamp om de job, der er at få, så det at have papir på kompetencerne er blevet mere vigtigt.

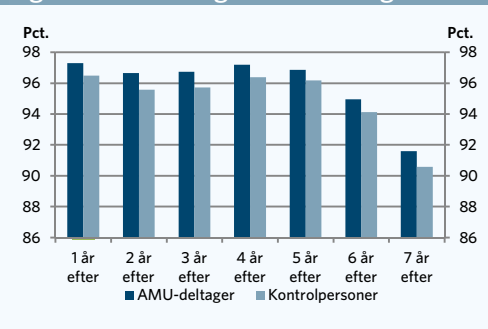
Figur 2A. Beskæftigelseseffekt ufaglærte



Anm.: Gennemsnitlig beskæftigelsesfrekvens for deltagere og kontrolgruppe.

Kilde: AE pba. Danmarks Statistiks registerdata (2000-2010)

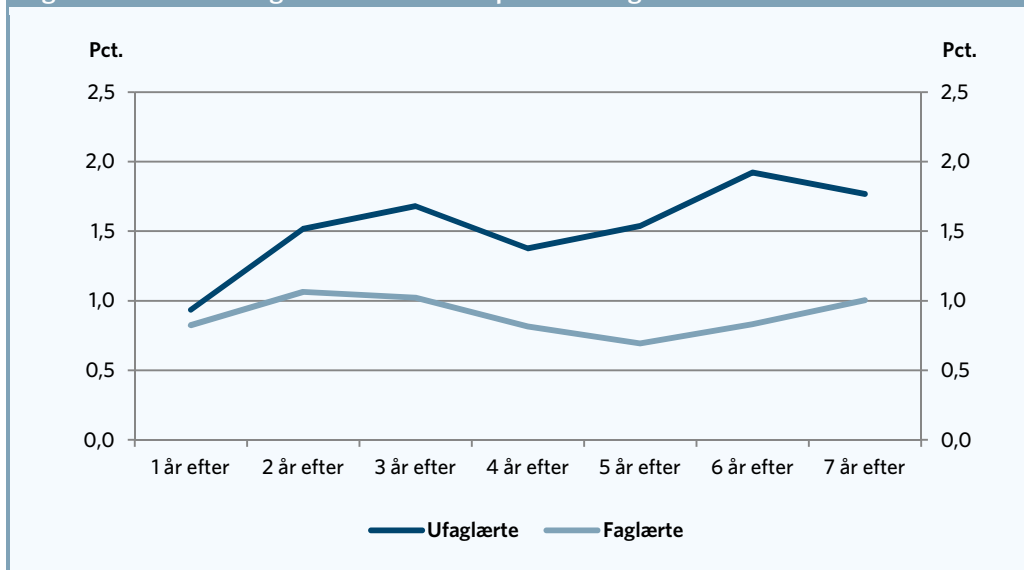
Figur 2B. Beskæftigelseseffekt faglærte



Anm.: Gennemsnitlig beskæftigelsesfrekvens for deltagere og kontrolgruppe.

Kilde: AE pba. Danmarks Statistiks registerdata (2000-2010)

Figur 3. Effekt af deltagelse i AMU-kurser på beskæftigelsesfrekvensen



Anm.: Figuren viser gevinsten af deltagelse i AMU-kurser (uanset varighed) på beskæftigelsesfrekvensen. Kun signifikante effekter på 5%-niveau er anført.

Kilde: Danmarks Statistiks registerdata (2000-2010).

Der er stor forskel på gevinsterne af at deltage i et AMU-kursus mellem ansatte i de forskellige sektorer. De største beskæftigelseseffekter ses inden for den offentlige sektor, hvor beskæftigelsen forøges med 1-2 procentpoint årligt ved deltagelse i et AMU-kursus, mens gevinsterne for de øvrige sektorer er lidt mindre og på omkring 1 procentpoint. Inden for den private sektor er gevinsten af AMU-deltagelse stigende med tiden, mens gevinsten for offentligt ansatte er størst på kort sigt, jf. tabel 1.

① De største beskæftigelseseffekter ved AMU-kurser ses inden for den offentlige sektor.

Tabel 1. Beskæftigelseseffekter af AMU-deltagelse fordelt på lønmodtagernes sektor

	1 år efter	2 år efter	3 år efter	4 år efter	5 år efter	6 år efter	7 år efter	Gns.
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	
Industri	0,7	1,3	1,1	1,0	0,9	1,7	1,5	1,2
Byggeri	-	1,1	0,9	-	1,0	1,3	2,0	1,3
Privat serv.	0,9	1,0	1,2	0,8	0,8	0,9	1,3	1,0
Offentlig sektor	1,4	1,6	1,9	1,4	1,5	1,3	1,2	1,5

Anm.: Tabellen viser gevinsten af deltagelse i AMU-kurser (uanset varighed) på beskæftigelsesfrekvensen. Kun signifikante effekter på 5%-niveau er anført.

Kilde: Danmarks Statistiks registerdata (2000-2010). Effekterne er beregnet via propensity score matching.

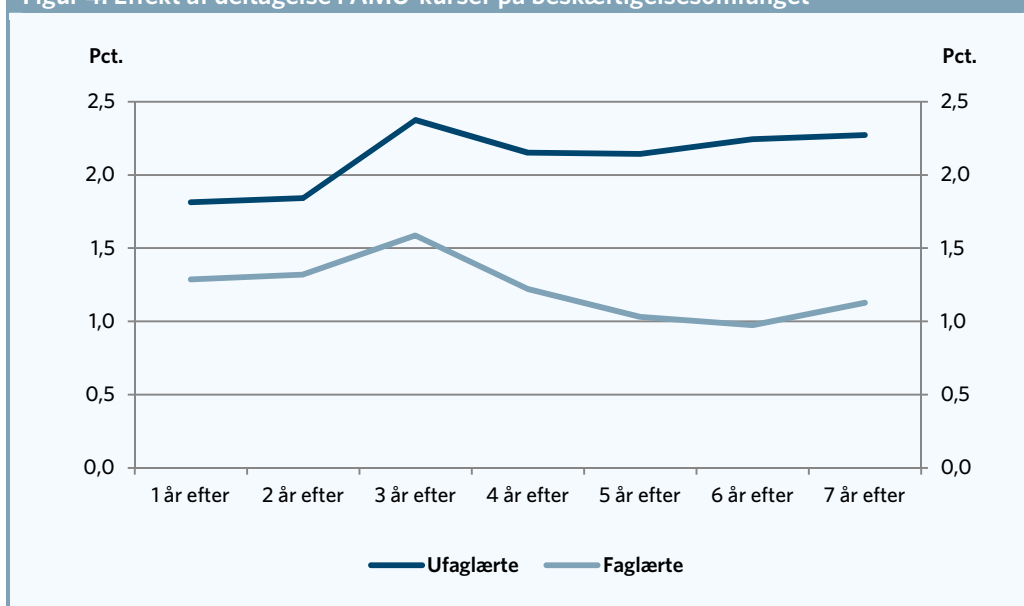
Antallet af arbejdstimer stiger, når man deltager i et AMU-kursus

En anden måde at måle beskæftigelseseffekten på er ved at se på det årlige beskæftigelsesomfang. Figur 4 viser effekten på beskæftigelsesomfanget af at deltage i et AMU-kursus. Her er effekterne en smule større, end når der ses på chancerne for at være i arbejde.

Ufaglærtes beskæftigelse øges med op til 2,4 procentpoint om året, mens faglærte har en gevinst på op til 1,6 procentpoint. For ufaglærte er gevinsten stigende med tiden, mens gevinsten af AMU-deltagelse for faglærte ser ud til at flade ud.

① Ufaglærtes beskæftigelse øges med op til 2,4 procentpoint om året, mens faglærte har en gevinst på op til 1,6 procentpoint.

Figur 4. Effekt af deltagelse i AMU-kurser på beskæftigelsesomfanget



Anm.: Figuren viser gevinsten af deltagelse i AMU-kurser (uanset varighed) på beskæftigelsesomfanget regnet via ATP-indbetalingen. Kun signifikante effekter på 5%-niveau er anført.

Kilde: Danmarks Statistiks registerdata (2000-2010).

Den gennemsnitlige gevinst for ufaglærte ligger på 2,1 procentpoint, hvilket svarer til en merbeskæftigelse på lidt over 1 uge årligt, mens gevinsten for faglærte, der i gennemsnit ligger på 1,2 procentpoint, svarer til en halv uges ekstra beskæftigelse om året.

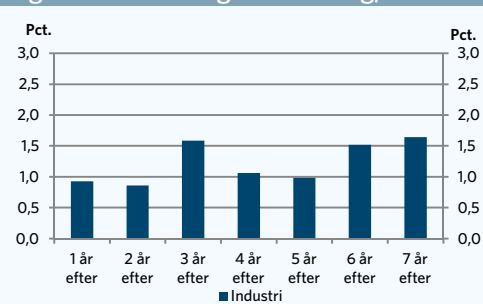
Effekterne betyder, at hvis man som 40-årig deltager i et AMU-kursus, og dermed har 20 år tilbage på arbejdsmarkedet, giver AMU-kurserne 5 måneders ekstra beskæftigelse målt over resten af arbejdslivet for ufaglærte. For faglærte svarer den ekstra beskæftigelse til knap 3 måneders mere beskæftigelse.

① For en 40-årig med 20 år tilbage på arbejdsmarkedet, giver AMU-kurserne 5 måneders ekstra beskæftigelse.

Også målt på beskæftigelsesomfanget er effekterne størst for ansatte i den offentlige sektor, hvor gevinsten i gennemsnit i løbet af de første 7 år efter AMU-deltagelse ligger på 2,2 procent, mens de forskellige sektorer i den private sektor ligger på 1,2-1,4 procent, jf. figur 5A-D. Ser man på udviklingen i beskæftigelsesgevinsten for de forskellige sektorer, så er det interessant, at gevinsterne for offentlige ansatte og ansatte i privat service ikke stiger stødt som gevinsten for byggeriet og industrien.

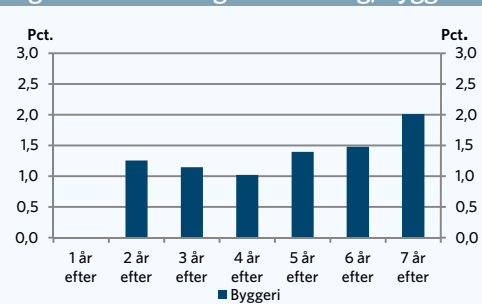
① Beskæftigelsesgevinsten for byggeriet og industrien er stødt stigende.

Figur 5A. Beskæftigelsesomfang, industri



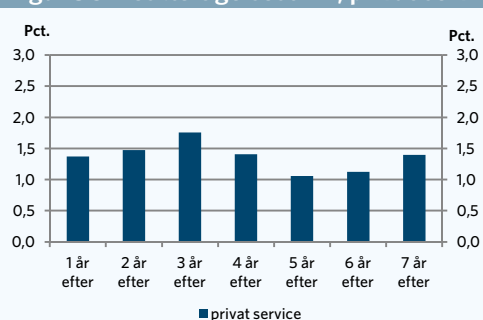
Anm.: Figuren viser gevinsten af deltagelse i AMU-kurser (uanset varighed) på beskæftigelsesomfanget regnet via ATP-indbetalingen. Kun signifikante effekter på 5%-niveau er anført.
Kilde: Danmarks Statistiks registerdata (2000-2010).

Figur 5B. Beskæftigelsesomfang, byggeri



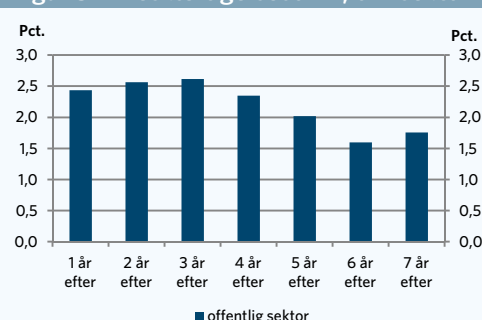
Anm.: Figuren viser gevinsten af deltagelse i AMU-kurser (uanset varighed) på beskæftigelsesomfanget regnet via ATP-indbetalingen. Kun signifikante effekter på 5%-niveau er anført.
Kilde: Danmarks Statistiks registerdata (2000-2010).

Figur 5C. Beskæftigelsesomf., privat serv.



Anm.: Figuren viser gevinsten af deltagelse i AMU-kurser (uanset varighed) på beskæftigelsesomfanget regnet via ATP-indbetalingen. Kun signifikante effekter på 5%-niveau er anført.
Kilde: Danmarks Statistiks registerdata (2000-2010).

Figur 5D. Beskæftigelsesomf., off. sektor



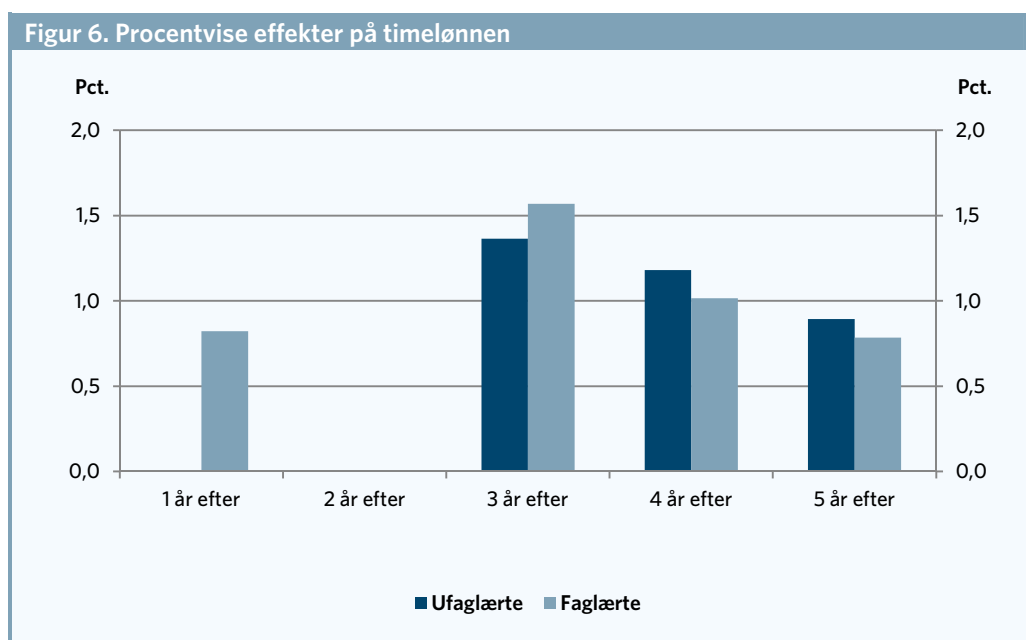
Anm.: Figuren viser gevinsten af deltagelse i AMU-kurser (uanset varighed) på beskæftigelsesomfanget regnet via ATP-indbetalingen. Kun signifikante effekter på 5%-niveau er anført.
Kilde: Danmarks Statistiks registerdata (2000-2010).

Højere timeløn og større indkomst ved at tage AMU-kurser

Figur 6 viser den procentvise effekt på timelønnen for hhv. faglærte og ufaglærte. De første to år efter kursUSDeltagelsen er der ingen signifikante effekter på lønnen for ufaglærte, men 3 år efter AMU-deltagelsen stiger timelønnen lidt over 1 procent. Blandt faglærte er der signifikante effekter 1 år efter kursUSDeltagelse og 3-5 år efter på over 1,5 procent. Gennemsnitligt er effekten over den 5-årige periode efter kursUSDeltagelsen på 1,15 procent for ufaglærte og 0,8 procent for faglærte.

① Deltagelse i AMU-kurser giver en positiv løneffekt for både faglærte og ufaglærte.

En forklaring på, at effekterne først viser sig et stykke tid efter kursUSDeltagelsen, kan være, at de tillærte kompetencer skal indøves i dagligdagen på jobbet, inden kurset udmønter sig i større produktivitet. En anden forklaring kan være, at en højere timeløn er længere om at slå igennem, da der går noget tid, inden der er nye lønforhandlinger, eller at man efter nogen tid skifter job.



Anm.: Figuren viser stigningen i timelønnen for deltagerne i et AMU-kursus sammenlignet med kontrolpersonerne.
Kilde: AE pba. Danmarks Statistiks registerdata (2000-2010).

Effekterne virker måske umiddelbart små, når der er tale om, at timelønnen stiger med omkring 2 kroner, efter at have deltaget i et AMU-kursus, men sammenlignet med, hvad der ellers er fundet dokumentation for, så er effekterne bemærkelsesværdige. Hverken AKF (2009) eller Trepartsudvalget (2006) fandt signifikante effekter på timelønnen af erhvervsrettet VEU. Derudover skal man tænke på, at en effekt på 1 procentpoint svarer til, at en fuldtidsbeskæftiget oplever en stigning i månedslønnen på 300-400 kr. eller op til 4.400 kr. om året.¹⁸

① Effekterne kan synes små, men er dog bemærkelsesværdige.

Især for ansatte i industrien og i den offentlige sektor har AMU-kurserne betydning for timelønnen, jf. tabel 2. For ansatte i industrien stiger timelønnen med 0,9-2,3 procent i årene

¹⁸ Beregnet via den gennemsnitlige timeløn for deltagerne i datasættet i 2012-priser er hhv. 201 kr. i timen for ufaglærte og 221 kr. for faglærte.

efter, mens AMU-deltagere, der var ansat i den offentlige sektor, oplevede timelønsstigninger på op til 1,5 procent. I byggeriet er der ikke signifikante timelønseffekter, og inden for den private servicesektor er der kun en signifikant effekt på timelønnen på 3-års sigt.

Tabel 2. Timelønseffekter af AMU-deltagelse fordelt på branche (procent)

	1 år efter	2 år efter	3 år efter	4 år efter	5 år efter	Gennemsnit
	Procent					
Industri	1,5	4,0	2,5	3,6	2,1	2,7
Byggeri	-	-	-	-	-	-
Privat serv.	-	-	2,3	-	-	0,5
Off. service	1,2	-	3,2	2,6	3,3	2,1

Anm.: Tabellen viser signifikante (5 %) effekter på timelønnen for deltagerne i et AMU-kursus sammenlignet med kontrolpersonerne. Gennemsnitlig effekt er beregnet som effekten over alle 5 år.

Kilde: AE pba. Danmarks Statistiks registerdata (2000-2010).

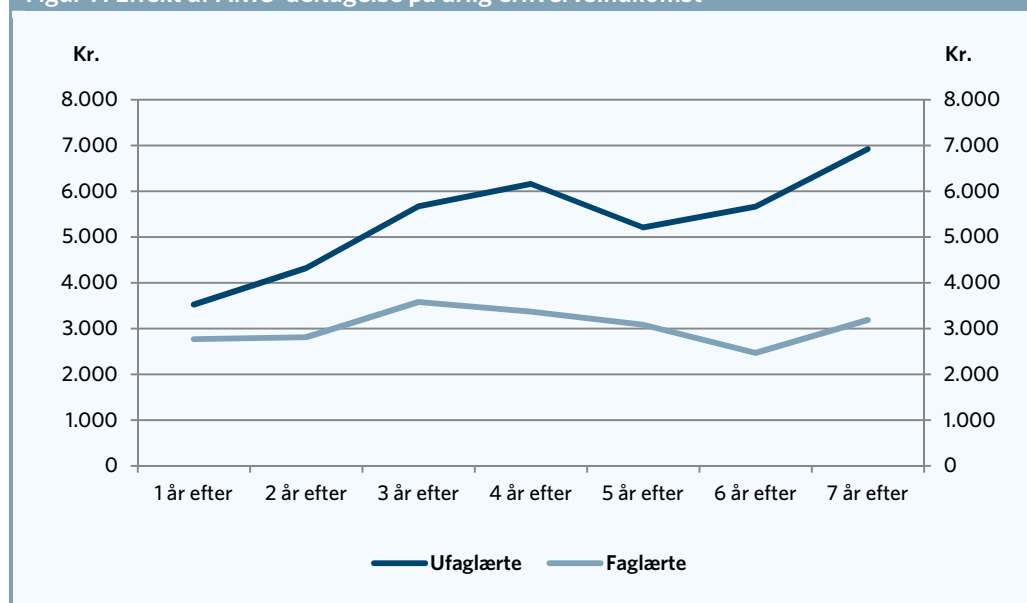
Ufaglærtes indkomst stiger støt efter deltagelse i et AMU-kursus

Figur 7 viser effekten af AMU-deltagelse på den årlige erhvervsindkomst i årene efter kursusdeltagelsen. Både for faglærte og ufaglærte er der positive signifikante effekter på den årlige erhvervsindkomst, der kan ses som en kombination af beskæftigelsesomfang- og timelønseffekterne. Ufaglærtes årlige erhvervsindkomst stiger støt efter deltagelse i et AMU-kursus med knap 4.000 kr. det første år efter deltagelsen, mens gevinsten efter 7 år er oppe på 7.000 kr. årligt. For faglærte er gevinsterne mindre, hvilket betyder gevinster på omkring 3.000 kr. årligt.

①

Både for faglærte og ufaglærte er der positive signifikante effekter på den årlige erhvervsindkomst.

Figur 7. Effekt af AMU-deltagelse på årlig erhvervsindkomst



Anm.: Figuren viser gevinsten af deltagelse i AMU-kurser (uanset varighed) på den årlige erhvervsindkomst. Kun signifikante effekter på 5%-niveau er anført.

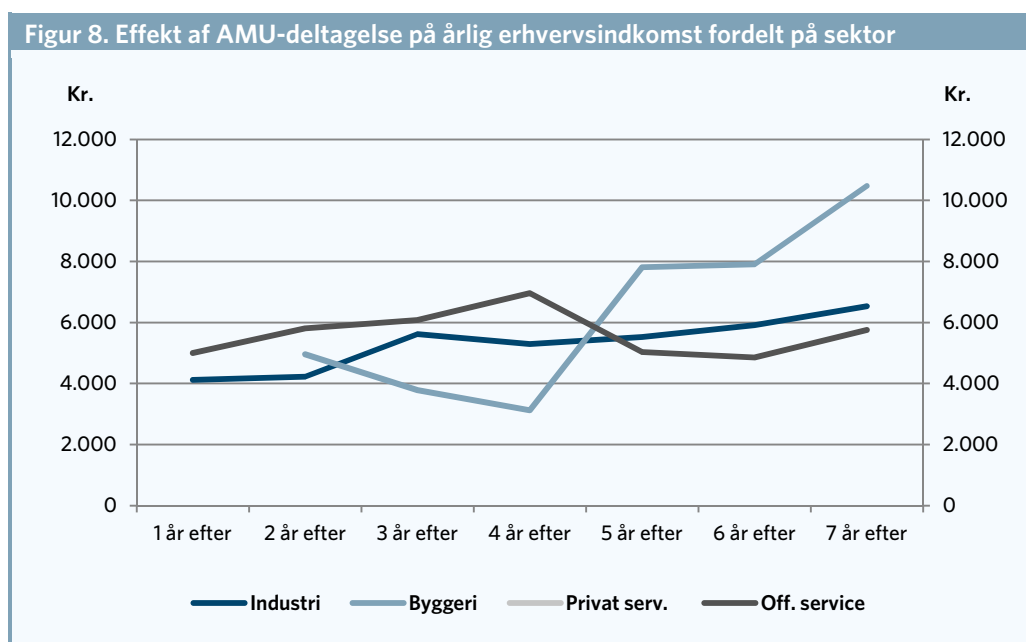
Kilde: Danmarks Statistiks registerdata (2000-2010).

Effekten på erhvervsindkomst er både påvirket af beskæftigelse og timeløn, og derfor skal effekterne naturligvis tolkes i sammenhæng med de positive beskæftigelsesgevinster, især for ufaglærte, der havde de største effekter.

Når det gælder sektoreffekterne, er det især to interessante resultater, jf. figur 7. For ansatte i den private servicesektor, hvor der var positive gevinster på beskæftigelsen, er der ingen signifikante effekter på erhvervsindkomsten, og derudover er det ikke længere den offentlige sektor, der har de største effekter, når man måler på erhvervsindkomsten. Især for ansatte i byggeriet er AMU-kurser vigtige for indkomsten, idet indkomsten stiger med 5-10.000 kr. som følge af, at man har deltaget i et kursus. For industriens ansatte og ansatte i den offentlige sektor er der tale om mere moderate effekter på omkring 5-6.000 kr. årligt.

① AMU-kurserne har særligt stor indkomstmæssig betydning for ansatte i byggeriet.

Det ses af figur 8, at den økonomiske krise har fået gevinsterne af AMU-kurserne til at stige, hvilket skal ses i sammenhæng med, at også beskæftigelseseffekterne blev større under krisen.



Anm.: Figuren viser gevinsten af deltagelse i AMU-kurser (uanset varighed) på den årlige erhvervsindkomst. Kun signifikante effekter på 5%-niveau er anført. For ansatte i den private servicesektor er der ingen signifikante effekter af AMU-deltagelse på erhvervsindkomsten.

Kilde: Danmarks Statistiks registerdata (2000-2010).

Flere finder nyt arbejde efter de har deltaget i et AMU-kursus

AMU-kurserne giver altså både større beskæftigelse og mere i løn. En afledt effekt af kurserne kunne også være større tilbøjelighed til at finde nyt arbejde, hvad enten det er frivilligt eller ufrivilligt. Et frivilligt jobskifte kan være, at man søger nye udfordringer, der udmønter sig i en ny jobfunktion og højere timeløn. Ved et ufrivilligt jobskifte kan det være, at man med et kursusbevis i hånden får nemmere ved at finde arbejde i en anden sektor, hvis man bliver fyret. Begge dele vil være et udtryk for større mobilitet.

① Nyt job kan være en afledt effekt af AMU-kurserne.

Omvendt kan et AMU-kursus også betyde lavere mobilitet, dvs. mindre tilbøjelighed til at skifte arbejdsplads, hvis man beholder sit arbejde. I det følgende undersøges, om AMU-kurserne medfører en større mobilitet. Derfor er det vigtigt, at man både ser på beskæftigelseseffekterne og mobiliteten på samme tid.

Ny arbejdsplads

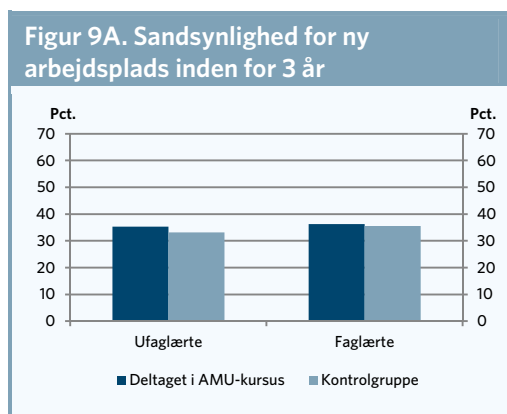
For ufaglærte betyder et AMU-kursus, at sandsynligheden for at skifte arbejdsplads stiger.¹⁹ Figur 9A-B samt tabel 1 viser tilbøjeligheden til at skifte arbejdssted, når man måler inden for 3 år og 7 år fra kursusdeltagelsen. Ufaglærte, der deltog i et AMU-kursus, har 35,3 procent sandsynlighed for at skifte arbejdssted, mens de ufaglærte, der ligner, men som ikke har deltaget i et AMU-kursus, har 33,1 procent sandsynlighed for at skifte arbejdssted. Dermed har ufaglærte, der deltog i et AMU-kursus i 2002, en mersandsynlighed for at skifte arbejdssted på 2,2 procentpoint, og måler man på nyt arbejdssted inden for 7 år er mersandsynligheden 2,8 procentpoint.

For faglærte giver et AMU-kursus også en stigning i tilbøjeligheden til at finde nyt arbejdssted om end ikke nær så høj. Her er knap 1 procentpoint inden for 3 år, og inden for 7 år er mersandsynligheden knap 2 procentpoint.

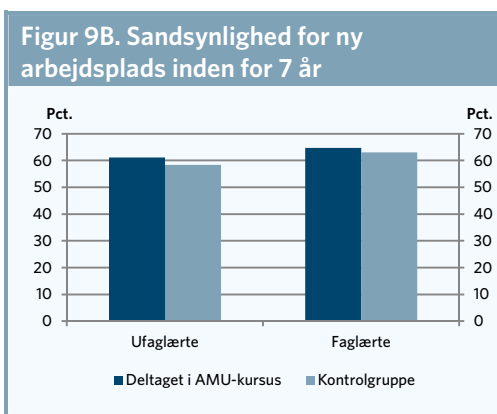
I forhold til timeløns- og beskæftigelseseffekterne giver den øgede mobilitet god mening, idet såvel ufaglærte som faglærte oplever højere løn og bedre beskæftigelse end dem, der ikke har deltaget i kurserne. Tallene tyder på, at nogle oplever bedre løn og beskæftigelse ved at finde nyt arbejde, men som tallene viser, så er hovedparten af de lønmodtagere, der tog et kursus i 2002 stadig ansat på samme arbejdssted 7 år efter.

① Sandsynligheden for at skifte job for en ufaglært, der har deltaget i AMU-kurser i forhold til en ufaglært, der ikke har, er stigende over tid.

① Tallene tyder på, at nogle oplever bedre løn og beskæftigelse ved at finde nyt arbejde.



Anm.: Kun signifikante forskelle mellem kontrol- og deltagergruppen er vist. Deltagernes sandsynlighed er derfor beregnet som kontrolgruppens sandsynlighed plus effekten.
Kilde: AE pba. Danmarks Statistiks registerdata (2000-2010)



Anm.: Kun signifikante forskelle mellem kontrol- og deltagergruppen er vist. Deltagernes sandsynlighed er derfor beregnet som kontrolgruppens sandsynlighed plus effekten.
Kilde: AE pba. Danmarks Statistiks registerdata (2000-2010)

¹⁹ Et skifte i arbejdssted er defineret som nyt arbejdsstedsløbenummer. Meget få personer i data har et fiktivt arbejdsstedsløbenummer, og de indgår derfor ikke i denne del af analysen.

Opdelt på sektorer er det især ansatte i privat service, hvor AMU-kurserne giver større sandsynlighed for ny arbejdsplads inden for kort tid. På længere sigt er det især offentligt ansatte, der skifter arbejdssted. Ansatte i byggeriet og industrien påvirkes i mindre grad af AMU-kurserne, når det gælder sandsynligheden for at skifte arbejdssted end, jf. tabel 3.

Tabel 3. Sandsynlighed og effekt på sandsynlighed for at skifte arbejdssted						
	Inden for 3 år			Inden for 7 år		
	Kontrolgrupp e	AMU- deltagere	Effek t	Kontrolgrupp e	AMU- deltagere	Effek t
Uddannelsesgruppe						
Ufaglærte	33,1	35,3	2,2	58,3	61,1	2,8
Faglærte	35,5	36,3	0,8	63,0	64,7	1,7
Sektorer						
Industri	36,5	38,0	1,5	65,2	-	-
Byggeri	37,7	39,3	1,5	55,1	-	-
Privat serv.	31,1	34,3	3,3	57,4	-	-
Off. service	33,0	-	-	63,2	66,4	3,1

Anm.: Tabellen viser effekten på tilbøjeligheden til at skifte arbejdssted. Kun signifikante effekter (5%) er vist. Deltagernes gennemsnitlige tilbøjelighed er beregnet ud fra kontrolgruppens niveau og den estimerede effekt.

Kilde: AE pba. Danmarks Statistiks registerdata (2000-2010).

Ufaglærte har større tilbøjelighed til at skifte branche efter deltagelse i AMU

Mens sandsynligheden for at finde nyt arbejdssted stiger, når man deltager i AMU-kursus både for ufaglærte og faglærte, så er der stor forskel på, om det nye arbejdssted er i samme branche, jf. tabel 2.²⁰ Ufaglærte, der har deltaget i et AMU-kursus, skifter typisk branche, mens faglærte bliver i den branche de var ansat i, da de deltog i kurset. Ufaglærte har en mersandsynlighed for at skifte branche, efter de har deltaget i et AMU-kursus på 2 procentpoint efter tre år, og 2,7 procentpoint efter 7 år. 7 år efter ufaglærte deltog i et AMU-kursus har gennemsnitligt 56,4 procent fundet arbejde i en anden branche, mens det kun gælder 53,3 procent af dem, der ikke deltog i et AMU-kursus, men som ligner.²¹ Blandt faglærte er der stort set ingen effekt på tilbøjeligheden til at skifte branche.

① Ufaglærte, der har deltaget i et AMU-kursus, skifter typisk branche, mens faglærte bliver i den branche de var ansat i, da de deltog i kurset.

Store forskelle på effekterne ses også mellem ansatte fra forskellige sektorer, der deltager i kurser. Mens ansatte i industrien og den private service sektor, der deltager i et AMU-kursus, har større branchemobilitet end kontrolpersonerne, så er byggeriets ansatte upåvirkede.

²⁰ Skift i branche er målt på det allermost detaljerede niveau. Skifter en industriarbejder fra en fabrik, der laver beton, til en fabrik, der laver fiskekonserves, så tæller det som et skifte i branche i denne del af analysen.

²¹ Forskellen mellem den gennemsnitlige sandsynlighed for at skifte branche kan være anderledes end selve effekten. Det skyldes, at det kun er den signifikante forskel, der er nævnt.

For ansatte i den offentlige sektor er der derimod tale om, at AMU-kurserne fastholder de ansatte i branchen. Tilbøjeligheden til et brancheskift på kort sigt er 1,3 procentpoint mindre for offentlige ansatte, der har deltaget i et AMU-kursus.

①
Tilbøjeligheden til brancheskift for offentligt ansatte er lille.

Tabel 4. Sandsynlighed og effekt på sandsynlighed for at skifte branche						
	Inden for 3 år			Inden for 7 år		
	Kontrolgrupp e	AMU- deltagere	Effekt	Kontrolgrupp e	AMU- deltagere	Effekt
	Pct.	Pct.	Pct.- point	Pct.	Pct.	Pct.- point
Uddannelsesgrupp er						
Ufaglærte	29,1	31,2	2,0	53,3	56,0	2,7
Faglærte	31,7	-	-	55,6	55,7	0,1
Sektorer						
Industri	31,1	33,3	2,2	56,3	58,5	2,2
Byggeri	33,3	-	-	55,8	-	-
Privat serv.	31,8	34,0	2,1	57,9	60,1	2,1
Off. service	23,2	21,9	-1,3	53,9	-	-

Anm.: Tabellen viser effekten på tilbøjeligheden til at skifte branche. Kun signifikante effekter (5%) er vist. Deltagernes gennemsnitlige tilbøjelighed er beregnet ud fra kontrolgruppens niveau og den estimerede effekt.
Kilde: AE pba. Danmarks Statistiks registerdata (2000-2010).

Det er også undersøgt, om AMU-kurserne påvirker sektormobiliteten. Der skal ikke så meget til at skifte branche som til at skifte sektor eller hovedbranche. Eksempelvis er det nærliggende at forestille sig, at langt flere skifter fra en industrifabrik til en anden, mens færre industriarbejdere skifter til en arbejdsplads helt ud af industrien. Tabel 5 viser den gennemsnitlige tilbøjelighed til at skifte hovedbranche samt de signifikante effekter på sandsynligheden for brancheskift, der er for de personer, der har deltaget i et AMU-kursus.

AMU-kurser får ufaglærte til i højere grad skifte sektor

Ufaglærte, der har taget et AMU-kursus, har også større tilbøjelighed til at skifte sektor. På kort sigt stiger ufaglærtes sandsynlighed for at skifte sektor med 1,7 procentpoint, mens effekten på langt sigt er 2,5 procentpoint. For faglærte er der stort set ingen effekt.

①
Ufaglærte skifter branche i højere grad end faglærte.

For industriens ansatte forøges tilbøjelighed til at skifte helt ud af industrien med knap 2 procentpoint.

For byggeriets ansatte var der ikke effekter på tilbøjeligheden til at skifte branche, dvs. at dem, der tog et AMU-kursus, havde samme sandsynlighed for at skifte fra entreprenører til tømrervirksomheder, som dem, der ikke havde taget et kursus. Men når man måler på

sandsynligheden for at forlade byggeriet, så er der en klar positiv effekt på 3,2 procent af at tage et AMU-kursus.

Ansatte i den private servicesektor og den offentlige sektor påvirkes ikke på sektormobiliteten af at deltage i et AMU-kursus. De, der deltog i et AMU-kursus, og deres kontrolpersoner har samme sandsynlighed for at skifte sektor.

① Sektormobiliteten af at deltage i et AMU-kursus varierer.

Tabel 5. Sandsynlighed og effekt på sandsynlighed for at skifte hovedbranche						
	Inden for 3 år			Inden for 7 år		
	Kontrolgruppe	AMU-deltagere	Effekt	Kontrolgruppene	AMU-deltagere	Effekt
Uddannelsesgrupper						
Ufaglærte	16,0	17,7	1,7	32,8	35,4	2,5
Faglærte	18,0	18,2	0,2	33,4	33,6	0,2
Sektorer						
Industri	16,6	18,5	1,9	33,8	35,6	1,9
Byggeri	16,9	20,1	3,2	33,6	-	-
Privat serv.	16,4	-	-	35,4	-	-
Off. service	18,4	-	-	34,7	-	-

Anm: Skift i hovedbrancher er målt mellem de 10 hovedbrancher i DST's nomenklatur. Tabellen viser effekten på tilbøjeligheden til at skifte hovedbranche. Kun signifikante effekter (5%) er vist. Deltagernes gennemsnitlige tilbøjelighed er beregnet ud fra kontrolgruppens niveau og den estimerede effekt.

Kilde: AE pba. Danmarks Statistiks registerdata (2000-2010).

Deltagelse i AMU-kurser giver ikke større sandsynlighed for at skifte arbejdsfunktion

Det er undersøgt, om sandsynligheden for at skifte arbejdsfunktion ændres, når man deltager i et AMU-kursus, jf. tabel 6. Det er nærliggende at tolke løn- og mobilitetseffekterne i forhold til, at flere af kursusedtagerne får en ny arbejdsfunktion. Men som resultaterne viser, så påvirkes sandsynligheden for at få ny arbejdsfunktion kun svagt af AMU-deltagelse. For ufaglærte er der en svag positiv effekt på længere sigt, mens der for faglærte ikke er nogen effekt på sandsynligheden.

① Sandsynligheden for at få ny arbejdsfunktion påvirkes kun svagt af AMU-deltagelse.

For offentligt ansatte, der deltog i et AMU-kursus, fastholdes man i samme jobfunktion (mindre tilbøjelighed til at skifte), mens lønmodtagere i byggeriet, der deltog i et AMU-kursus, på kort sigt har en stigning i sandsynligheden for at skifte arbejdsfunktion på knap 2 procentpoint.

Tabel 6. Sandsynlighed og effekt på sandsynlighed for at skifte arbejdsfunktion

	Inden for 3 år			Inden for 7 år		
	Kontrolgruppe	AMU-deltagere	Effekt	Kontrolgruppe	AMU-deltagere	Effekt
Uddannelsesgrupper						
Ufaglærte	17,1	-	-	32,3	33,3	1,0
Faglærte	17,4	-	-	35,2	-	-
Sektorer						
Industri	18,9	-	-	35,8	-	-
Byggeri	19,0	20,9	1,9	39,9	-	-
Privat serv.	21,6	-	-	41,0	-	-
Off. service	22,1	21,2	-0,9	28,5	29,5	1,0

Anm: Tabellen viser effekten på tilbøjeligheden til at skifte arbejdsfunktion (målt på 1-ciffer). Kun signifikante effekter (5%) er vist.

Deltagernes gennemsnitlige tilbøjelighed er beregnet ud fra kontrolgruppens niveau og den estimerede effekt.

Kilde: AE pba. Danmarks Statistiks registerdata (2000-2010).

Voksenuddannelse betaler sig

Tabel 7 viser en oversigt over de præsenterede effekter i analysen. Resultaterne viser generelt, at gevinsterne af AMU-kurserne er større for ufaglærte end for faglærte, både når man måler på beskæftigelse, løn, indkomst og sandsynligheden for at finde nyt job. Tilmed søger ufaglærte oftere væk fra den branche, de tog kurset i. Det giver god mening, at ufaglærte har de største gevinster af voksen- og efteruddannelse, da ufaglærte som udgangspunkt er dem, der har det laveste uddannelsesniveau og derfor er klædt dårligst på til udviklingen på arbejdsmarkedet. En udvikling, der allerede er i gang.

For ufaglærte, der ingen uddannelse har og dermed intet papir på deres kompetencer, har selv lidt uddannelse stor betydning. Et AMU-kursus kan give adgang til nye jobs og dermed et større arbejdsmarked for den enkelte.

For faglærte, der allerede har en erhvervskompetencegivende uddannelse, er der mere tale om, at AMU-kurserne bygger oven på den uddannelse de har i forvejen.

① Ufaglærte har de største gevinster af voksen- og efteruddannelse, da selv lidt uddannelse kan have stor betydning.

Tabel 7. Oversigt over effekter af AMU-kurser

	Ufaglærte	Faglærte	Industri	Byggeri	Privat service	Offentlig sektor
Beskæftigelsesfrekvens	↑↑	↑	↑	↑	↑	↑↑
Beskæftigelsesomfang	↑↑	↑	↑	↑	↑	↑↑
Erhvervsindkomst	↑↑	↑	↑	↑↑	—	↑
Timeløn	↑ (3-5 år)	↑	↑↑	—	—	↑
Merssh. for nyt arbejdssted	↑↑	↑	↑	↑	↑↑	↑↑
Merssh. for at skifte branche	↑↑	—	↑↑	—	↑↑	↓
Merssh. for at skifte hovedbranche	↑↑	↑	↑	↑↑	—	—
Merssh. for at skifte arbejdsfunktion	↑	—	—	—	—	↓

Anm: "↑↑" stor effekt (ifht. uddannelse / brancher), "↑" positiv effekt, "—" ingen effekt, "↓" negativ effekt

Under krisen har vi set, at ufaglærte har større risiko for at blive fyret, og mange ufaglærte job er blevet nedlagt og kommer ikke igen. For at klare sig, er det derfor vigtigt med en uddannelse, og for dem, der slet ingen erhvervskompetencegivende uddannelse har, er voksen- og efteruddannelse en god måde at få noget uddannelse på.

Resultaterne i denne analyse ligger meget opad resultaterne fra andre aktører på området, når det gælder beskæftigelseseffekterne, både hvad angår størrelse og varighed.²² Derimod er det nyt, at der kan dokumenteres positive signifikante effekter på timelønnen, hvilket ikke er fundet af AMU-kurserne før.²³ Hvad angår effekterne på mobiliteten, fandt AKF (2011), at ufaglærte det første år efter at have deltaget i erhvervsrettet VEU har signifikant større sandsynlighed for at skifte branche end de, der ikke deltog. Det resultat genfindes i denne analyse.

①
Det nyt, at der kan dokumenteres positive signifikante effekter på timelønnen af AMU-kurser.

De positive effekter har stor betydning for den enkelte og samfundet. Tabel 8 viser, at hvis man antager, at de gennemsnitlige estimerede effekter gælder i årene fremover, så er der set over 25 år gevinster for op til 110.000 kr.²⁴ På beskæftigelsen gav AMU-kurserne på årsbasis omkring 1 uges mere beskæftigelse for ufaglærte, hvilket på 25 år bliver til mere end et halvt års ekstra beskæftigelse. Den enkelte får større forbrugsmuligheder, mens samfundet får større velstand, højere skatteindtægter og færre udgifter til dagpenge.

Det statslige driftstilskud til et kursus, der varer 5 arbejdsdage, beløber sig til knap 2.100 kr.²⁵, mens den ugentlige VEU-godtgørelse ligger på 3.152 kr.²⁶ Dermed er den statslige udgift pr. ugentligt VEU-forløb 5.200 kr. Set over et livsforløb er dermed tale om betragtelige gevinster af AMU-forløbene, hvis man antager, at de estimerede effekter varer ved, og at der er mindst 10 år tilbage på arbejdsmarkedet.

①
Det statslige tilskud til VEU-forløb er væsentlig større end til AMU-kurserne.

Tabel 8. Livsgevinster af AMU-kurser				
	Timeløn		Beskæftigelse	
	10 år	25 år	10 år	25 år
	kr.		antal uger	
Ufaglærte	44.400	111.000	11,0	27,6
Faglærte	35.600	89.100	6,3	15,9

Anm: Livseffekterne er beregnet ved at antage, at den gennemsnitlige estimerede effekt i årene fra kursusdeltagelse vil gælde fremover i hhv. 10 og 25 år. For timeløns-effekterne er det dermed 1,4 kr. for ufaglærte og 1,7 kr. for faglærte, mens det på beskæftigelsen er 2,1 procentpoint og 1,2 procentpoint, målt i 2012-priser og før skat. Bruttogevinster, dvs. den enkeltes udgift til AMU-deltagelse, er ikke medregnet.

Kilde: AE

²² AKF (2009) samt Trepartsudvalget (2006).

²³ Data i denne undersøgelse er noget nyere end i de andre analyser på området (deltagelse 2002 og effektmåling 2003-2009), og samtidig er fokus snævre ind til ufaglærte og faglærte lønmodtagere, der har været fuld tid på arbejdsmarkedet fra 2000 til 2002. Sammenlignet med AKF (2009) er mange af de samme kontrolvariable medtaget for at forsøge at fange selektionen.

²⁴ Timeløns-effekten var på månedsbasis 4.400 kr. for ufaglærte og 3.600 kr. for faglærte. Se note 8.

²⁵ "Tal, der taler 2009" viser, at udgiften pr. AMU-årselev er 132.000 kr. (2009-priser). Omregnet til 2012-priser og pr. dag er omkostningen pr. person 412 kr.

²⁶ Se mere på <http://www.veug.dk/Borger/VEU-godtgoerelse/Satser/Sats-for-VEU-godtgoerelse>

Selvom resultaterne ligger i forlængelse af andre resultater på området, så er der en række forbehold, man er nødt til at tage. For det første er det de AMU-kurser, der fandtes i 2002, der er undersøgt, og det er ikke givet, at indholdet af de kurser, er det samme som i dem, der kan tages i dag. Derudover er der ikke skelnet mellem, om effekterne kommer af ét langt kursus eller af flere små kurser, og der er heller ikke skelnet til, hvad det er for kurser. Det er muligt, at visse former for kurser giver et større afkast end andre (jf. AKF (2011)), og der er måske også forskelligt afkast alt afhængig af hvor meget, man har deltaget i AMU.

①

Der skal tages forbehold for resultaterne og yderligere er nogle årsagssammenhænge svære at identificere.

Der er altid usikkerhed forbundet med analyser, hvor man forsøger at forudsige gevinsten af et tiltag eller eksperiment, og derfor er det allervigtigst at tage forbehold for kvaliteten af den matching, der er foretaget mellem AMU-kursisterne og kontrolpersonerne. De løbende test har dog vist, at der er en høj sammenlignelighed mellem deltagerne og kontrolpersonerne. Se mere i bilag 2.

Bilag 1 - Beskrivelse af AMU-deltagelse

Bilagstabel B1. Antal AMU-forløb pr. person i 2002 blandt lønmodtagere 25-50 år

	Antal	Pct.
1 forløb pr. person	58.174	63,5
2 forløb pr. person	19.850	21,7
3 forløb eller mere pr. person	13.600	14,8
Antal AMU-forløb i alt	91.624	100,0

Anm.: Tabellen viser det samlede antal personer blandt målgruppen, der har deltaget i mindst et AMU-forløb i 2002. Målgruppen er 25-50-årige lønmodtagere enten med ufaglært eller faglært baggrund, der også var i arbejdsstyrken i de to foregående år.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata.

Bilagstabel B2. Varigheden af AMU-forløb blandt lønmodtagere 25-50 år

	Antal	Pct.
1 dag	10.488	6,9
2 dage	17.663	11,7
3 dage	33.852	22,4
4 dage	8.295	4,4
5 dage	28.991	19,2
6-10 dage	14.718	9,7
11-20 dage	16.798	11,1
Mere end 20 dage	20.310	13,4
Antal forløb alt	151.115	100,0

Anm.: Tabellen viser det samlede antal forløb opdelt på varighed, blandt de personer, der har deltaget i mindst et AMU-forløb i 2002. Målgruppen er 25-50-årige lønmodtagere enten med ufaglært eller faglært baggrund, der også var i arbejdsstyrken i de to foregående år.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata.

Bilagstabel B3. AMU-forløb		Antal pers.	Pct.
Metal og industri	Beklædnings- og tekstilindustri, AMU ind.arb.	4	0,0
	Elektronik- og kemisk industri, AMU ind.arb.	598	0,4
	Fiske- og fjerkræindustri, AMU ind.arb.	75	0,1
	Jern- og metalindustrien, AMU metal	10.489	6,9
	Metalindustrien, AMU ind.arb.	29.484	19,5
	Plastindustrien, AMU ind.arb.	1.279	0,9
	Procesindustri levnedsmiddel mv., AMU ind.arb.	4.065	2,7
	Procesindustri non-food prod., AMU ind.arb.	2.865	1,9
	Svejsning, støbning, skibsbyggn., AMU metal	7.836	5,2
	Deltotal	56.695	37,5
Handel og service	Finans, forsikring, pension mv., AMU hand./adm.	851	0,6
	Foto, film, tv produktion mv., AMU hand./adm.	69	0,1
	Frisør og kosmetik, AMU service	302	0,2
	Grafisk produktion, AMU hand./adm.	263	0,2
	Handel og administration, AMU hand./adm.	36.837	24,4
	Ledelse, AMU hand./adm.	3.199	2,1
	Offentlig forvaltning mv., AMU hand./adm.	911	0,6
	Optometri, AMU service	117	0,1
	Service ejendom, rengøring, vagt, AMU service	4.161	2,8
	Vaskeriindustri, AMU service	19	0,0
	Deltotal	46.729	30,9
Byggeri	Bygninger og anlægskonstruktion, AMU byg./ind.	523	0,4
	Entreprenørmater., anvendelse mv., AMU byg./ind.	3.795	2,5
	Isolering af tekniske anlæg, AMU byg./ind.	56	0,0
	Projektering mv., byggeri-anlæg, AMU byg./ind.	98	0,1
	Træ- og møbelindustri mv., AMU træind.	493	0,3
	Vejbygning og belægninger, AMU byg./ind.	1.335	0,9
	Deltotal	6.300	4,2
Teknik og energi	El-teknik install. og service, AMU energi	4.084	2,7
	Skorstensfejerarbejde, AMU energi	58	0,0
	Vvs-installation og servicering, AMU energi	499	0,3
	Deltotal	4.641	3,1
Mejeri og jordbrug	Landbrug, skovbrug, dyrepassning, AMU mej./jord	3.782	2,5
	Produkt.-pakning af mejeriprod., AMU mej./jord	409	0,3
	Deltotal	4.191	2,8
Køkken og hotel	Bageri og konfektur, AMU lev.mid.	35	0,0
	Kødbranchen, AMU lev.mid.	493	0,3
	Køkken, hotel og restaurant, AMU lev.mid.	2.925	1,9
	Deltotal	3.453	2,3
Transport	Transportvirksomhed, AMU transp.	20.923	13,9
	Deltotal	20.923	13,9
Pædagogik og sundhed	Omsorgs- og sundhedsarbejde, AMU pæd./soc.	4.447	2,9
	Pædagogisk arbejde - børn og unge, AMU pæd./soc.	3.736	2,5
	Deltotal	8.183	5,4
Alle forløb		151.115	100,0

Bilag 2- Kvalitet af matching

Under matching-proceduren er det muligt at teste, hvor godt matchingen fungerer, dvs. hvor meget deltagerne i AMU-kurserne og kontrolpersonerne ligner hinanden. Der foretages statistiske test for, om grupperne ligner hinanden.

Nedenfor i tabel B4 ses et overblik over, hvor godt matchingen får deltager- og kontrolgruppen til at ligne hinanden. En fin balance mellem deltager- og kontrolgruppen betyder, at resultaterne er mere retvisende, idet man kan være sikker på, at den personlige forskellighed er taget ud af målingen.

Generelt viser tabel B4, at matchingen for ufaglærte og faglærte er mere sikker for de ansatte i industrien og byggeriet, hvor de to grupper på flere af variablene ikke balancerer.

Des flere variable, der ikke balancerer mellem deltager- og kontrolgruppen, des mere forbeholden skal man være overfor resultaterne. Det kan nemlig betyde, at der fortsat kan være selektion ind i kursUSDeltagelse for nogle typer, der giver effekterne, snarere end kursUSDeltagelsen alene.

Tabel B4. Test af matching-kvalitet			
	AI deltagelse i AMU-kurser		
	Antal kontrolvariable	Antal kontrolvariable, der ikke balancerer på 5%-niveau	Andel ubalancerede kontrolvariable, pct.
Ufaglærte	106	7	6,6
Faglærte	115	17	14,8
Industri	108	31	28,7
Byggeri	109	33	30,3
Privat service	112	14	12,5
Offentlig sektor	114	25	21,9

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registerdata samt kørsler i STATA.

Litteratur

- AKF (2011): Effekter af efteruddannelse af faglærte og ufaglærte, Nicolai Kristensen og Gabriel Pons Rotger
- AKF (2009): Effektanalyse af voksenuddannelse, Nicolai Kristensen og Lars Skipper
- Treparsudvalget, AKF (2006): Effekten og oplevet udbytte af deltagelse i voksen-, efter- og videreuddannelse på individniveau, Jens Clausen m.fl.
- Treparsudvalget (2006): Livslang opkvalificering og uddannelse for alle på arbejdsmarkedet

TEMA 3 – ARBEJDSLIV OG MILJØ UNDER KRISEN

KAPITEL 8

Det psykiske arbejdsmiljø er forværret

KAPITEL 9

Pendlingsafstand for ledige er øget under krisen

KAPITEL 10

Jobmobilitet og jobomsætning under krisen

8 KAPITEL

Det psykiske arbejdsmiljø er forværret

Ufaglærte har oftest det hårdeste fysiske arbejdsmiljø. Det er således den gruppe, der oftest er udsat for belastende arbejdsstillinger, tunge løft og hudpåvirkninger. Samtidig er de ufaglærte blandt dem, der oplever den største jobusikkerhed, de mindste udviklingsmuligheder og opnår mindst anerkendelse i jobbet. I løbet af de seneste 5 år er det psykiske arbejdsmiljø blevet forværret på flere punkter.

Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø undersøger hvert femte år arbejdsmiljøet i Danmark. De seneste resultater af deres spørgeskemaundersøgelse, Den Nationale Arbejdsmiljøkohorte (NAK) er fra 2010 og er i dette kapitel koblet med registeroplysninger fra Danmarks Statistik.



Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø undersøger hvert femte år arbejdsmiljøet i Danmark

I dette datasæt indgår der bl.a. spørgsmål omkring det fysiske og psykiske arbejdsmiljø. I dette kapitel er der fokuseret på nogle af de centrale spørgsmål om fysisk og psykisk arbejdsmiljø, som kan sammenlignes med svar på tilsvarende spørgsmål, da undersøgelsen blev lavet i 2005.

Hårdest fysisk arbejdsmiljø blandt ufaglærte

I tabellerne om fysisk arbejdsmiljø er der vist, hvor stor en andel af dem, der indgår i spørgeskemaundersøgelsen, som svarer "Ja" til, at de mere end halvdelen af tiden på arbejdspladsen er udsat for forskellige arbejdsmiljøbelastning. De fem indikatorer på belastende fysisk arbejdsmiljø er:

- Hudpåvirkninger. Andel, der er udsat for rengøringsmidler eller våde hænder mindst halvdelen af tiden
- Tunge løft over 10 kg mindst halvdelen af tiden
- Ensigtigt gentagne bevægelser mindst halvdelen af tiden
- Belastende arbejdsstillinger mindst halvdelen af tiden
- Støjgener mindst halvdelen af tiden.

Det præcise indhold i de fem parametre er ligeledes vist i boks 1.

Af tabel 1 fremgår det, at personer med grundskole som højest fuldførte uddannelse oftest er udsat for fysiske arbejdsmiljøbelastninger. Således svarer knap ¼ af gruppen, at de er udsat for tunge løft mere end halvdelen af arbejdstiden, og ¼ svarer, at de er udsat for belastende arbejdsstillinger mere end halvdelen af arbejdstiden. Blandt personer med en videregående uddannelse er det omkring 3 pct., der er udsat for tunge løft, mens 3-6 pct. er udsat for belastende arbejdsstillinger. Også når man ser på hudpåvirkninger, er den ufaglærte gruppe hårdest udsat.

①
Personer med grundskole som højest fuldførte uddannelse er oftest udsat for fysiske arbejdsmiljøbelastninger.

Ser man på alvorlig støj, så er der flest med en mellemlang videregående uddannelse, som er udsat for dette. Her er det knap 28 pct., der er udsat for forstyrrende og/eller høreskadende støj mere end halvdelen af tiden. Blandt ufaglærte er det 23 pct.

①
Flest med en mellemlang videregående uddannelse er udsat alvorlig støj.

Ser man på tallene for hvor mange, der er udsat for ensidigt gentagne bevægelser mere end halvdelen af arbejdsdagen, så er der relativt mange, der svarer ja til det. Omkring 40 pct. blandt ufaglærte og blandt personer med korte videregående uddannelser er således udsat for ensidigt gentagne bevægelser mere end halvdelen af tiden. Det er også værd at bemærke, at hele 26 pct. af svarpersonerne med lang videregående uddannelse er udsat for ensidigt gentagne bevægelser.

①
Omkring 40 pct. blandt ufaglærte og blandt personer med korte videregående uddannelser er udsat for ensidigt gentagne bevægelser mere end halvdelen af tiden.

Tabel 1. Fysisk arbejdsmiljø opdelt på uddannelse					
	Hud- påvirkning	Tunge løft	Ensidigt gentagne bevægelser	Belastende arbejdsstillinger	Alvorlig støj
	Pct.				
Grundskole	21,6	22,6	39,7	24,1	22,8
Gymnasial uddannelse	13,9	14,1	40,4	14,1	22,9
Erhvervsfaglig uddannelse	14,3	13,7	34,2	15,9	21,4
Kort videregående uddannelse	4,9	3,1	39,0	5,1	21,4
Mellemlang videregående uddannelse	9,3	3,3	19,0	6,2	27,7
Lang videregående uddannelse	4,0	0,6	26,4	3,1	18,1
I alt	12,6	10,7	31,6	12,8	22,7

Anm: Se boks 1.

Kilde: AE på baggrund af NAK og Danmarks Statistik

Ifølge svarene i NAK er der nu færre, der er udsat for tunge løft og belastende arbejdsstillinger end i 2005, mens flere er udsat for ensidigt gentagne bevægelser og alvorlig støj. Blandt ufaglærte er der eksempelvis en stigning på 7,3 pct.point på andelen af svarpersonerne, som er udsat for alvorlig støj mere end halvdelen af tiden. Det svarer til en relativ stigning på knap 50 pct. Tilsvarende i de andre uddannelsesgrupper er der en stigning i andelen, som er udsat for støjgener.

①
Flere er i 2010 udsat for ensidigt gentagne bevægelser og alvorlig støj.

Omvendt er der et fald i andelen, som er udsat for tunge løft og belastende arbejdsstillinger. Tabellen viser også, at blandt ufaglærte er der nu flere, der er udsat for hudpåvirkninger i arbejdet end i 2005. Det er vist i tabel 2.

Tabel 2. Fysisk arbejdsmiljø, ændring fra 2005-2010

	Hud- påvirkning	Tunge løft	Ensidigt gentagne bevægelser	Belastende arbejdsstillinger	Alvorlig støj
	Pct. point				
Grundskole	3,1	-1,4	0,9	-3,2	7,3
Gymnasial uddannelse	2,9	0,7	6,3	-1,2	4,7
Erhvervsfaglig uddannelse	-0,4	-4,1	0,9	-4,8	6,4
Kort videregående uddannelse	0,4	-2,7	8,9	-0,9	6,1
Mellemlang videregående uddannelse	1,5	-1,2	3,7	-2,3	5,6
Lang videregående uddannelse	-0,1	0,0	5,6	-1,3	7,1
I alt	0,5	-2,9	2,3	-3,8	6,4

Anm: Se boks 1.

Kilde: AE på baggrund af NAK og Danmarks Statistik

Boks 1. Indhold i de 5 parametre på fysisk arbejdsmiljø

Alvorlig støj

- Forstyrrende støj mere end ½ af tiden og/eller
- Høreskadende støj mere end ½ af tiden

Belastende arbejdsstillinger

- Ryg kraftigt bøjet mere end ½ af tiden og/eller
- Skubber eller trækker mere end ½ af tiden og/eller
- Hugsiddende mere end ½ af tiden.

Ensidigt gentagne bevægelser

- Ensidigt gentagne håndbevægelser mere end ½ af tiden og/eller
- Ensidigt gentagne armbevægelser mere end ½ af tiden.

Tunge løft

- Løfter typisk mere end 10 kg. mere end ½ af tiden

Hudpåvirkninger

- Udsat for kontakt med rengøringsmidler mere end ½ af tiden og/eller
- Våde eller fugtige hænder mere end ½ af tiden

Kilde: AE på baggrund af NFA

Psykisk arbejdsmiljø: Mange frygter en fyreseddel

Udover spørgsmål om fysisk arbejdsmiljø indgår der også spørgsmål om det psykiske arbejdsmiljø i spørgeskemaundersøgelsen. Her er der fokuseret på fem parametre inden for det psykiske arbejdsmiljø, som både indgår i undersøgelsen fra 2005 og fra 2010. De fem parametre, der indgår i denne analyse, er:

- Jobusikkerhed. Andel, der er nervøs for at blive arbejdsløs.
- Følelsesmæssig belastning. Andel, der i høj eller meget høj grad har følelsesmæssigt belastende arbejde.

①
Psykiske arbejdsmiljø er
ligeledes undersøgt.

- Indflydelse. Andel, der ofte eller altid har stor indflydelse på beslutninger om, hvad man laver på arbejdet.
- Udviklingsmuligheder. Andel, der i høj grad arbejder afvekslende og har mulighed for at lære noget nyt.
- Anerkendelse. Andel, der i høj grad oplever anerkendelse af arbejdet.

De præcise spørgsmål, der indgår i de fem parametre, er vist i boks 2.

Omkring hver tredje ufaglærte, faglærte og person med en kort videregående uddannelse er nervøs for at blive arbejdsløs

I tabel 3 er svarene på spørgsmål om det psykiske arbejdsmiljø vist opdelt på uddannelsesniveau.

Af tabellen ses det bl.a., at:

- Omkring 1/3 af svarpersonerne blandt ufaglærte, faglærte og personer med korte videregående uddannelser er nervøse for at blive arbejdsløse. Blandt svarpersonerne med mellemlang eller lang videregående uddannelse er det 1/4, der er nervøse for at blive arbejdsløse.
- Personer med en mellemlang videregående uddannelse oplever oftest at arbejdet er følelsesmæssigt belastende og/eller bliver følelsesmæssigt berørt af arbejdet. Det er således knap halvdelen af svarpersonerne med en mellemlang videregående uddannelse, der oplever dette i høj eller meget høj grad. Blandt ufaglærte og faglærte er det omkring 1/5.
- Der er en tendens til, at jo højere uddannelsesniveauet er, desto mere indflydelse har man på jobbet. Blandt svarpersoner med en mellemlang eller lang videregående uddannelse er det således over 90 pct., der ofte eller altid har indflydelse på arbejdet. Blandt ufaglærte er andelen dog også høj, og næsten 80 pct. har ofte eller altid indflydelse på, hvad de laver på arbejdet.
- Ser man på udviklingsmulighederne på arbejdet, er der lidt større spredning. Mens 60 pct. af de ufaglærte i høj grad finder arbejdet afvekslende og/eller har mulighed for at lære nyt i arbejdet, så er det 93 pct. af svarpersonerne med en lang videregående uddannelse, der svarer det samme.

①

Personer med en mellemlang videregående uddannelse oplever oftest at arbejdet er følelsesmæssigt belastende

- Omkring 70 pct. af de ufaglærte og faglærte oplever i høj eller meget høj grad, at arbejdet bliver anerkendt og påskønnet. Blandt personer med en lang videregående uddannelse er det over 80 pct.

Tabel 3. Psykisk arbejdsmiljø opdelt på uddannelse, 2010

	Jobusikkerhed	Følelsesmæssige krav	Indflydelse Pct.	Udviklingsmuligheder	Anerkendelse
Grundskole	35,6	19,8	78,3	60,0	70,0
Gymnasial uddannelse	31,1	19,3	72,8	64,2	68,0
Erhvervsfaglig uddannelse	33,4	20,7	86,4	69,5	69,7
Kort videregående uddannelse	33,3	18,2	89,9	76,7	70,4
Mellemlang videregående uddannelse	27,5	45,0	91,8	88,0	75,0
Lang videregående uddannelse	25,2	28,5	93,7	93,1	81,0
I alt	31,3	26,6	86,3	74,8	72,1

Anm: Se boks 2.

Kilde: AE på baggrund af NAK og Danmarks Statistik.

I tabel 4 er ændringen i svarene i det psykiske arbejdsmiljø vist. Generelt er det psykiske arbejdsmiljø blevet forværret i perioden. Således er jobusikkerheden og de følelsesmæssige krav steget, mens udviklingsmulighederne og anerkendelsen af arbejdet er faldet. Dette kan hænge sammen med krisen. 2005 var således et år, hvor det gik godt for dansk økonomi, mens 2010 er præget af krisestemning og faldende beskæftigelse. Det ses f.eks. helt tydeligt på jobusikkerheden. Blandt de fleste uddannelsesniveauer var der omkring 1/5, der var nervøse for arbejdsløshed i 2005. I 2010 var det omkring 1/3, der var nervøse for arbejdsløshed. Blandt personer med en lang eller mellemlang videregående uddannelse var andelen, der var nervøse for arbejdsløshed dog mindre, men også blandt disse grupper har der været en stor stigning.

①
Generelt er det psykiske arbejdsmiljø blevet forværret fra 2005 til 2010.

Markant flere oplever også stigende følelsesmæssige krav på arbejdet. Stigningen på 7,5 pct.point blandt ufaglærte svarer således til, at 60 pct. flere føler, at arbejdet i høj eller meget høj grad er følelsesmæssigt belastende og/eller bliver i høj eller meget høj grad følelsesmæssigt berørt af arbejdet. Tilsvarende i de andre uddannelsesgrupper har der været en stigning i andelen, der oplever følelsesmæssige belastninger på arbejdet.

①
I dag oplever markant flere stigende følelsesmæssige krav på arbejdet i forhold til i 2005.

Ser man på udviklingsmuligheder og anerkendelse på arbejdet, er der færre, der oplever at have gode udviklingsmuligheder på jobbet og færre, der oplever anerkendelse af deres arbejde. Specielt blandt ufaglærte og faglærte er der sket et fald på disse to parametre.

Endelig ses der fra tabellen, at for de fleste uddannelsesgrupper har der ikke været den store ændring i indflydelsesmuligheder.

Tabel 4. Psykisk arbejdsmiljø opdelt på uddannelse, udvikling 2005-2010

	Jobusikkerhed	Følelsesmæssige krav	Indflydelse	Udviklingsmuligheder	Anerkendelse
	Pct. point				
Grundskole	13,2	7,5	0,8	-5,2	-9,4
Gymnasial uddannelse	12,3	3,5	-3,1	-6,5	-10,2
Erhvervsfaglig uddannelse	16,3	6,2	-0,1	-3,3	-8,2
Kort videregående uddannelse	13,9	2,7	-0,9	-1,3	-5,7
Mellemlang videregående uddannelse	12,9	8,6	-0,5	-2,2	-5,6
Lang videregående uddannelse	6,7	3,2	-1,4	-0,3	-2,5
I alt	13,5	6,9	0,0	-2,3	-7,0

Anm: Se boks 2.

Kilde: AE på baggrund af NAK og Danmarks Statistik.

Boks 2. Indhold i de 5 parametre på psykisk arbejdsmiljø

Jobusikkerhed (ja/nej)

- Er du bekymret for at blive arbejdsløs?

Følelsesmæssige krav: (høj eller meget høj grad)

- I hvor høj grad er dit arbejde følelsesmæssigt belastende?
- I hvor høj grad bliver du følelsesmæssigt berørt af dit arbejde?

Indflydelse (ofte eller altid)

- Har du stor indflydelse på beslutninger om dit arbejde?
- Har du indflydelse på, hvad du laver på dit arbejde?

Udviklingsmuligheder (høj eller meget høj grad)

- Er dit arbejde afvekslende? (Høj grad)
- Kræver dit arbejde at du gentager de samme arbejdsopgaver mange gange i timen? (Sjældent eller aldrig)
- Har du mulighed for at lære noget nyt gennem dit arbejde? (Høj eller meget høj grad)

Anerkendelse og fremtidsmuligheder (høj eller meget høj grad)

- I hvor høj grad bliver dit arbejde anerkendt og påskønnet af ledelsen?
- I hvor høj grad bliver dit arbejde anerkendt og påskønnet i samfundet i al almindelighed?
- I hvor høj grad kan man sige, at du har gode fremtidsmuligheder i dit job?

Kilde: AE på baggrund af NFA

Flest LO-medlemmer har belastende arbejdsstillinger

Alternativt til opdelingen af arbejdsmiljø på uddannelsesniveau kan man opdele svarpersonerne efter, hvilken a-kasse de er medlem af. Det er vist i tabel 5. Af tabellen ses det, at medlemmerne af LO er dem, der oplever det hårdeste fysiske arbejdsmiljø inden for hudpåvirkning, tunge løft og belastende arbejdsstillinger, hvor omkring 20 pct. af svarpersonerne angiver, at de er belastet af dette mere end halvdelen af arbejdstiden. Medlemmerne af FTF er den gruppe, hvor den største andel af svarpersonerne oplever alvorlig støj mere end halvdelen af tiden. Det er knap 1/3 af FTF-medlemmerne i undersøgelsen, som oplever dette, mens det blandt LO's medlemmer er omkring 1/4, der er udsat for dette.

① Medlemmer af LO oplever det hårdeste fysiske arbejdsmiljø inden for hudpåvirkning, tunge løft og belastende arbejdsstillinger.

Den fysiske arbejdsmiljøbelastning, som flest svarer, at de oplever mere end halvdelen af tiden er ensidigt gentagne bevægelser, hvor omkring 1/3 af svarpersonerne i de fleste a-kasser svarer ja til dette. Andelen er dog noget mindre blandt FTF's medlemmer, hvor det er godt 1/5, der er udsat for ensidigt gentagne bevægelser mere end halvdelen af arbejdsdagen.

Tabel 5. Fysisk arbejdsmiljø opdelt på a-kassemedlemskab, 2010

	Hud- påvirkning	Tunge løft	Ensidigt gentagne bevægelser	Belastende arbejdsstillinger	Alvorlig støj
	Pct.				
LO	17,1	17,1	34,0	20,2	24,1
FTF	11,8	3,5	21,3	6,4	31,6
Akademikerne	2,1	0,8	31,3	2,6	18,9
Gule a-kasser	12,6	12,6	37,1	13,6	20,2
Udenfor hovedorganisation	4,2	5,8	27,6	4,2	15,0
Ikke-forsikrede	14,9	12,7	33,7	14,2	18,6
I alt	12,6	10,7	31,6	12,8	22,7

Anm: Se boks 1.

Kilde: AE på baggrund af NAK og Danmarks Statistik

I tabel 6 er ændringen i den fysiske arbejdsmiljøbelastning fra 2005 til 2010 vist opdelt på a-kasser. Blandt LO's medlemmer har der været et fald i andelen, som har tunge løft og belastende arbejdsstillinger mere end halvdelen af tiden. Omvendt er der en stor stigning i andelen, som oplever alvorlig støj mere end halvdelen af tiden i alle a-kasserne. Det er også interessant at se fra tabellen, at mens færre medlemmer af LO svarer, at de er udsat for ensidigt gentagne bevægelser, så er der flere blandt medlemmer af andre a-kasser, som er udsat for ensidigt gentagne bevægelser.

①
Der har været en stor stigning i andelen, som oplever alvorlig støj mere end halvdelen af tiden i alle a-kasser.

Tabel 6. Fysisk arbejdsmiljø opdelt på a-kasser, ændring fra 2005-2010

	Hud- påvirkning	Tunge løft	Ensidigt gentagne bevægelser	Belastende arbejdsstillinger	Alvorlig støj
	Pct. point				
LO	0,5	-4,5	-0,4	-4,0	7,7
FTF	2,1	-1,3	2,4	-2,5	7,3
Akademikerne	0,0	0,0	7,5	0,0	4,7
Gule a-kasser	-0,9	-1,9	4,7	-3,2	7,6
Udenfor hovedorganisation	0,8	-2,5	2,1	-5,4	2,4
Ikke-forsikrede	1,6	-0,9	3,3	-3,9	4,0
I alt	0,5	-2,9	2,3	-3,8	6,4

Anm: Se boks 1.

Kilde: AE på baggrund af NAK og Danmarks Statistik

Stor jobusikkerhed for alle a-kassemedlemmer

I tabel 7 er der fokus på det psykiske arbejdsmiljø opdelt på a-kassemedlemskab. Af tabellen ses det, at blandt LO's medlemmer er der den største jobusikkerhed, og næsten 40 pct. angiver, at de er nervøse for at blive arbejdsløse.

Næsten halvdelen af FTF's medlemmer angiver, at de oplever store følelsesmæssige krav på jobbet, mens det blandt de andre a-kasser er mellem hver femte og hver fjerde af dem, der indgår i undersøgelsen, der oplever dette.

Det psykiske arbejdsmiljø er blevet forværret. Blandt andet er der sket en stor stigning i jobusikkerheden, og markant flere er nervøse for at blive arbejdsløse

Medlemmerne af LO er den gruppe, som oplever den laveste indflydelse, de mindste udviklingsmuligheder og den mindste anerkendelse af jobbet. Omvendt er det medlemmerne af akademikerne, der oplever at have de største udviklingsmuligheder og får den største anerkendelse af deres arbejde. Det er vist i tabel 7.

① Medlemmerne af LO er den gruppe, som oplever den mindste anerkendelse af jobbet.

Tabel 7. Psykisk arbejdsmiljø opdelt på a-kasse, 2010					
	Jobusikkerhed	Følelsesmæssige krav	Indflydelse	Udviklingsmuligheder	Anerkendelse
	Pct.				
LO	37,6	23,3	82,2	66,4	68,4
FTF	27,0	47,4	91,5	86,8	74,6
Akademikerne	28,7	21,4	94,5	91,1	78,2
Gule a-kasser	34,5	18,3	89,7	70,3	71,2
Udenfor hovedorganisation	28,9	22,1	95,5	82,8	72,7
Ikke-forsikrede	23,8	24,8	79,1	70,2	73,9
I alt	31,3	26,6	86,3	74,8	72,1

Anm: Se boks 2.

Kilde: AE på baggrund af NAK og Danmarks Statistik.

I tabel 8 er udviklingen i det psykiske arbejdsmiljø vist. Af tabellen ses det, at uanset a-kassemedlemskab er der sket en stor stigning i jobusikkerheden, og markant flere er nervøse for at blive arbejdsløse. Samtidig er der flere, der oplever store følelsesmæssige krav på jobbet, og anerkendelsen af arbejdet er faldet for alle a-kasser.

① Uanset a-kassemedlemskab er der sket en stor stigning i jobusikkerheden.

Tabel 8. Psykisk arbejdsmiljø opdelt på a-kasse, udvikling 2005-2010

	Jobusikkerhed	Følelsesmæssige krav	Indflydelse	Udviklings muligheder	Anerkendelse
	Pct. point				
LO	16,3	7,5	-0,3	-1,3	-7,9
FTF	12,6	9,3	0,7	-1,0	-5,2
Akademikerne	7,9	0,3	-1,1	-2,2	-3,9
Gule a-kasser	16,9	3,7	-2,2	-5,3	-6,9
Udenfor hovedorganisation	11,5	6,4	2,9	4,1	-7,3
Ikke-forsikrede	10,8	8,6	-1,0	-6,5	-8,6
I alt	13,5	6,9	0,0	-2,3	-7,0

Anm: Se boks 2.

Kilde: AE på baggrund af NAK og Danmarks Statistik.

Markant flere offentligt end privat ansatte oplever store følelsesmæssige krav

I dette afsnit er arbejdsmiljøbelastningerne opdelt på, om man er offentligt eller privat ansat. I tabel 9 er det fysiske arbejdsmiljø sammenlignet mellem privatansatte og offentligt ansatte. Af tabellen fremgår det bl.a., at:

① Næsten 40 pct. i den private sektor er udsat for ensidigt gentagne bevægelser.

- Flere i den offentlige sektor er udsat for hudpåvirkninger end i den private sektor.
- Mens 13 pct. i den private sektor er udsat for tunge løft mere end halvdelen af arbejdsdagen, så er det omkring 7 pct. i den offentlige sektor.
- Næsten 40 pct. i den private sektor er udsat for ensidigt gentagne bevægelser, mens det er omkring halvt så mange i den offentlige sektor.
- Mens over $\frac{1}{4}$ af de offentlige ansatte er udsat for støj mere end halvdelen af arbejdsdagen, så er det godt $\frac{1}{5}$ i den private sektor.

Tabel 9. Fysisk arbejdsmiljø opdelt på sektor 2010

	Hud-påvirkning	Tunge løft	Ensidigt gentagne bevægelser	Belastende arbejdsstillinger	Alvorligstøj
	Pct.				
Privat	10,5	13,1	38,3	14,2	20,7
Offentlig	15,7	7,3	21,8	10,8	25,7
I alt	12,6	10,7	31,6	12,8	22,7

Anm: Se boks 1.

Kilde: AE på baggrund af NAK og Danmarks Statistik

I tabel 10 er det psykiske arbejdsmiljø mellem privat og offentligt ansatte vist. Det ses, at:

- Jobusikkerheden er omtrent lige stor blandt offentligt og privat ansatte. Mens 33 pct. af de privatansatte er nervøse for at blive arbejdsløse, så er det 29 pct. blandt de offentligt ansatte.
- Markant flere offentligt ansatte oplever store følelsesmæssige krav. Mens knap 43 pct. af de offentligt ansatte i høj eller meget høj grad finder jobbet følelsesmæssigt

belastende og/eller er følelsesmæssigt berørt af arbejdet, så er det godt 15 pct. af de privatansatte. Det hænger sammen med, at mange af de job, som giver store følelsesmæssige belastninger, findes i offentligt regi. F.eks. er socialrådgivere, omsorgsarbejdere, folkeskolelærere, pædagoger, politibetjente mv. i job, som kan medføre store krav til den følelsesmæssige involvering.

- Privatansatte og offentligt ansatte oplever nogenlunde ens indflydelsesmuligheder på jobbet.
- Mens over 82 pct. af de offentligt ansatte i høj eller meget høj grad har udviklingsmuligheder på jobbet, så er det knap 70 pct. blandt de privatansatte.
- 70 pct. af de privatansatte føler i høj eller meget høj grad, at jobbet bliver anerkendt, mens det er 75 pct. blandt de offentligt ansatte.

Tabel 10. Psykisk arbejdsmiljø opdelt på sektor, 2010

	Jobusikkerhed	Følelsesmæssige krav	Indflydelse	Udviklingsmuligheder	Anerkendelse
			Pct.		
Privat	32,9	15,3	85,1	69,6	70,1
Offentlig	29,3	42,8	88,1	82,3	75,0
I alt	31,3	26,6	86,3	74,8	72,1

Anm: Se boks 2.

Kilde: AE på baggrund af NAK og Danmarks Statistik.

Lønmodtagere på grundniveau har det hårdeste fysiske arbejdsmiljø

Lønmodtagere på grundniveau har det hårdeste fysiske arbejdsmiljø. Blandt denne stillingsgruppe er der således markant flere, der oplever hudpåvirkninger, tunge løft og belastende arbejdsstillinger end i de andre stillingsgrupper. Eksempelvis er det omkring 2-5 pct. blandt topledere og lønmodtagere på højeste eller mellemniveau, der oplever tunge løft eller belastende arbejdsstillinger mere end halvdelen af arbejdsdagen. Blandt lønmodtagere på grundniveau er det omkring 20 pct.

①

Lønmodtagere på grundniveau har det hårdeste fysiske arbejdsmiljø.

Lidt overraskende finder man den største andel, som er udsat for alvorlig støj, blandt lønmodtagere på højeste niveau, hvor 27 pct. er udsat for alvorlig støj

Blandt lønmodtagere på mellemniveau er det 45 pct., der er udsat for ensidigt gentagne bevægelser mere end halvdelen af arbejdstiden. Blandt lønmodtagere på grundniveau er det 34 pct., og i de andre grupper er det omkring 22-24 pct. Lidt overraskende finder man den største andel, som er udsat for alvorlig støj blandt lønmodtagere på højeste niveau, hvor 27 pct. er udsat for alvorlig støj. Det skyldes bl.a., at lærere og pædagoger findes i denne kategori, ligesom det kan skyldes åbne kontorlandskaber, hvor støjniveauet kan være så højt, at det er forstyrrende.

①

Den største andel, som er udsat for alvorlig støj er blandt lønmodtagere på højeste niveau

Tabel 11. Fysisk arbejdsmiljø opdelt på stillingskategori, 2010

	Hud- påvirkning	Tunge løft	Ensidigt gentagne bevægelser	Belastende arbejdsstillinger	Alvorlig støj
	Pct.				
Selvstændig eller medhjælper	11,2	9,9	24,3	12,4	10,1
Topledere	1,3	2,3	23,5	3,3	14,8
Lønmodtager på højeste niveau	7,3	2,0	22,4	4,6	27,3
Lønmodtager på mellem niveau	5,2	1,8	45,0	3,6	22,5
Lønmodtager på grundniveau	18,4	18,5	34,1	20,2	22,0
I alt	12,6	10,7	31,6	12,8	22,7

Anm: Se boks 1.

Kilde: AE på baggrund af NAK og Danmarks Statistik

I tabel 12 er det psykiske arbejdsmiljø opdelt på stillingsgrupper. Af tabellen ses det bl.a., at:

- Mens over 1/3 af lønmodtagerne på grundniveau er nervøse for at blive arbejdsløse, så er det under hver femte af toplederne.
- Over 40 pct. af lønmodtagerne på højeste niveau oplever følelsesmæssige krav i høj eller meget høj grad på arbejdet. Blandt lønmodtagere på mellem eller grundniveau er det halvt så mange blandt svarpersonerne, der oplever dette.
- Stort set alle svarpersoner blandt topledere og selvstændige har ikke overraskende stor indflydelse på deres arbejde. Blandt lønmodtagere på grundniveau er det 80 pct., der ofte eller altid har indflydelse på deres arbejde.
- Over 90 pct. af topledere og lønmodtagere på højeste niveau har gode udviklingsmuligheder, mens det er 63 pct. blandt lønmodtagerne på grundniveau.
- Noget overraskende er det blandt selvstændige, man finder den laveste andel, som føler, at deres arbejde bliver anerkendt. Mens 67 pct. af de selvstændige i høj eller meget høj grad oplever, at deres arbejde bliver anerkendt, så er det over 83 pct. af toplederne.

①
1/3 af lønmodtagerne på
grundniveau er nervøse for at
blive arbejdsløse.

Tabel 12. Psykisk arbejdsmiljø opdelt på stillingskategori, 2010

	Jobusikkerhed	Følelsesmæssige krav	Indflydelse	Udviklings muligheder	Anerkendelse
	Pct.				
Selvstændig eller medhjælper	-	23,9	97,6	78,7	66,9
Topledere	19,1	29,2	98,1	91,3	83,3
Lønmodtager på højeste niveau	27,0	41,5	93,2	91,5	77,1
Lønmodtager på mellem niveau	30,5	19,3	89,3	76,2	72,3
Lønmodtager på grundniveau	34,6	20,2	79,8	63,0	68,7
I alt	31,3	26,6	86,3	74,8	72,1

Anm: Se boks 2. Blandt selvstændige er der meget få, der har svaret på, om de er usikre på at blive arbejdsløse, hvorfor denne er markeret med en "-".

Kilde: AE på baggrund af NAK og Danmarks Statistik.

Bilag 1. Om NAK-data

Resultaterne i denne analyse er baseret på arbejdsmiljødata fra det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø (NFA). Data er resultaterne fra den spørgeskemaundersøgelse, som NFA sendte ud til i alt 30.000 personer i september-oktober 2010. Ud af disse svarede ca. 10.600 beskæftigede personer på spørgeskemaet, og det er disse svar, der indgår i denne analyse. En del af spørgsmålene går igen i NFA's spørgeskemaundersøgelse fra 2005, og det er derfor muligt at følge udviklingen over tid på nogle af spørgsmålene. I denne analyse er det netop svar på disse spørgsmål, der er fokuseret på.

Data fra NFA's spørgeskemaundersøgelse er koblet med detaljerede registeroplysninger fra Danmarks Statistik om bl.a. uddannelsesniveau, a-kassemedlemskab og arbejdsmarkeds-tilknytning.

En nærmere beskrivelse af arbejdsmiljødata kan findes her:

<http://www.arbejdsmiljoforskning.dk/da/arbejdsmiljoedata/arbejdsmiljo-og-helbred>

Data fra svarpersonerne er ikke stratificerede.

9 KAPITEL

Pendlingsafstand for ledige er øget under krisen

I gennemsnit har lønmodtagere, der ikke har været berørt af ledighed i løbet af de to seneste år, 20,8 km mellem bopæl og arbejde. Lønmodtagere med et forudgående ledighedsomfang på mindst 6 måneder har en gennemsnitlig pendlingsafstand på 25,7 km. Det er en klar indikation af, at navnlig ledige, der har været ledige i længere tid, er villige til at acceptere job, der ligger forholdsvis langt væk fra bopælen. Tendensen til, at personer med ledighed accepterer forholdsvis lange transportafstande til arbejdspladsen, er blevet forstærket under den økonomiske krise.

Der er mange forhold, der har betydning for chancen for, at den enkelte ledige kan finde arbejde, herunder først og fremmest den aktuelle konjunktursituation, den enkeltes uddannelse, kompetencer og erhvervserfaring. Derudover har det også betydning, hvor "bredt" den enkelte søger arbejde – både målt geografisk, arbejdsfunktionsmæssigt og lønmæssigt. Selvom der er mange om buddet, vil den enkelte i princippet kunne øge chancen for at komme i job ved at udvide søgeområdet (geografisk) og ved at acceptere arbejde inden for et bredere arbejdsfunktionsfelt. Endelig spiller lønkravene naturligvis også en rolle.

I dette kapitel ser vi nærmere på den geografiske fleksibilitet blandt de ledige – dvs. hvor stor transportafstand, der er mellem bopæl og arbejdsplads for dem, der kommer i job igen. I boks 1 er der redegjort nærmere for analysen.

De seneste tal for 2011 viser, at den gennemsnitlige pendlingsafstand mellem bopæl og arbejdssted er 21,0 km for lønmodtagere.²⁷ Som det fremgår af figur 1, er pendlingsafstanden størst blandt de lønmodtagere, der har været berørt af ledighed i den foregående 2-års periode – herunder navnlig personer, der har oplevet længerevarende ledighed (mere end 6 måneders ledighed). Blandt de lønmodtagere, der havde været ledige i mere end 6 måneder, er den gennemsnitlige pendlingsafstand 25,7 km mod 20,8 km for de lønmodtagere, der ikke har været

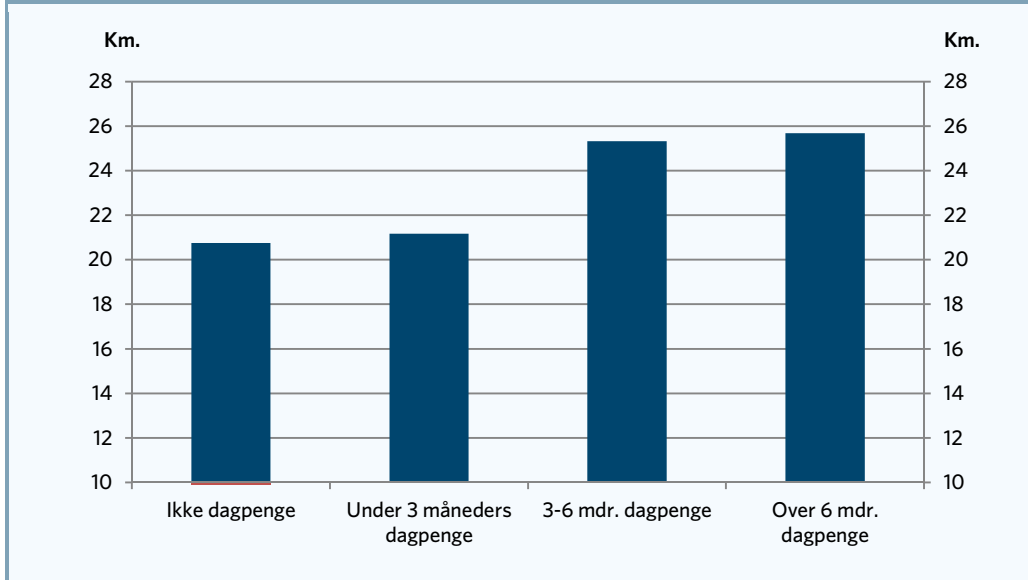
①
Kapitlet undersøger den geografiske fleksibilitet blandt ledige illustreret ved transportafstand mellem bopæl og arbejdsplads.

①
Den gennemsnitlige pendlingsafstand for lønmodtagere er 21 km og næsten 26 km blandt dem, der har været ledige i mere end 6 måneder.

²⁷ Det bemærkes, at dette tal adskiller sig lidt fra opgørelsen af den gennemsnitlige pendlingsafstand i Danmarks Statistiks statistikbank. Det skyldes for det første, at vi kun ser på lønmodtagere, der ikke er studerende (jf. boks 1), og for det medtager vi andet også medtager de personer, der står registreret med en pendlingsafstand på 0,0 km (sammenfald af bopæls- og arbejdsstedsadresse).

berørt af (dagpenge)ledighed i den foregående 2-årsperiode. Det er en klar indikation af, at navnlig længerevarende ledige er villige til at acceptere job, der ligger forholdsvis langt væk fra bopælen.

Figur 1. Pendlingsafstand blandt lønmodtagere fordelt på forudgående ledighed



Anm: Se boks 1.

Kilde: AE på baggrund af lovmodellens datagrundlag.

Længerevarende ledige er villige til at acceptere job, der ligger forholdsvis langt væk fra bopælen

Boks 1. Nærmere om analysen

Grundlaget for analysen af pendlingsafstande er Den registerbaserede arbejdsstyrkestatistik (RAS) fra Danmarks Statistik. I denne årlige statistik over befolkningens arbejdsmarkedstilknytning foreligger der oplysninger om afstanden mellem bopæl og arbejdssted – målt som korteste vejafstand. RAS for 2011 vedrører befolkningen pr. 1. januar 2011, mens arbejdsmarkedstilknytning vedrører 48 uger i foregående år – dvs. 2010.

Konkret ses der i analysen på lønmodtagere, der er i ordinær beskæftigelse, og som ikke er studerende. For denne gruppe er der set på ledighedsomfanget i de foregående 2 år. Der er i analysen desuden betinget på, at den enkelte skal have været i ordinær beskæftigelse som ikke-studerende 2 år forinden. Denne betingelse sikrer bl.a., at dimittendledighed ikke indgår.

Ledighedsomfanget er målt mellem uge 48 i år t-2 og uge 48 i år t. Der indgår kun bruttoledighed på dagpenge i opgørelsen af ledighedsomfanget.

Pendlingsafstande fordelt på brancher

Forskellene i pendlingsafstandene mellem ledighedsberørte og ikke-ledighedsberørte kan i princippet dække over underliggende forskelle i sammensætningen af grupperne mht. f.eks. branche. For eksempel er personer med beskæftigelse inden for bygge- og anlægssektoren relativt hyppigt berørt af ledighed, og der er generelt forholdsvis store pendlingsafstande inden for denne branche. Det bidrager isoleret set til at give sammenhængen i figur 1. En opdeling på hovedbrancher viser imidlertid, at der inden for langt de fleste brancher er en klar tendens til, at:

- Pendlingsafstanden er større blandt personer, der for nylig har været ledighedsberørte sammenlignet med ikke-ledighedsberørte.
- Blandt de personer, der har været ledighedsberørte for nylig, er pendlingsafstanden størst for personer med længerevarende ledighed.

①

Blandt de personer, der har været ledighedsberørte for nylig, er pendlingsafstanden størst for personer med længerevarende ledighed.

Det fremgår af tabel 2, der viser den gennemsnitlige afstand mellem bopæl og arbejdsplads for lønmodtagere fordelt på brancher og forudgående dagpengeledighed.

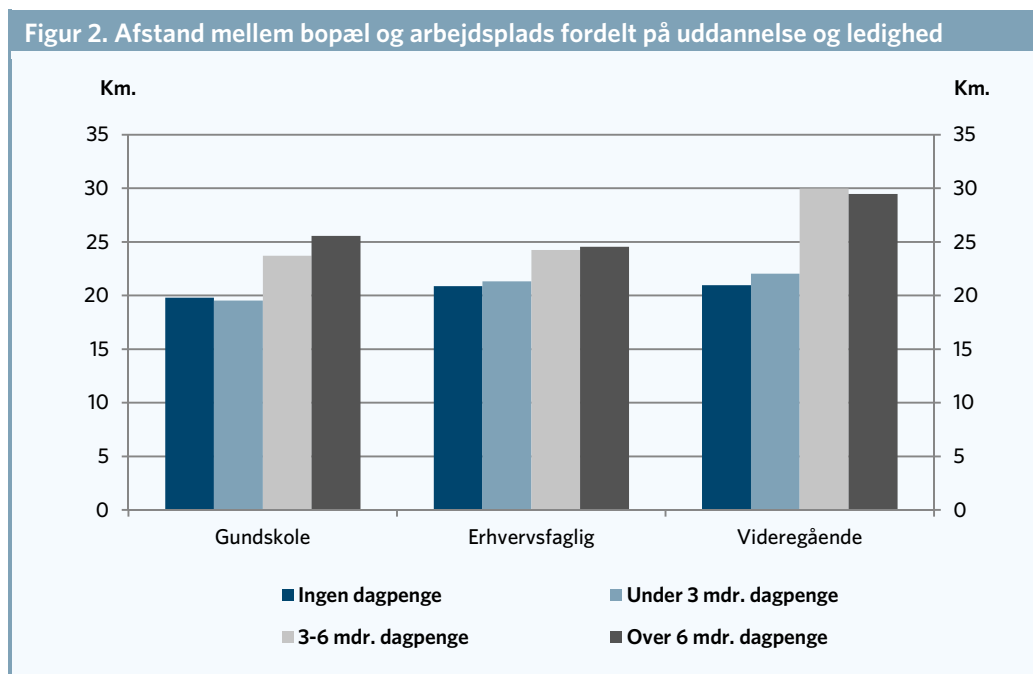
Tabel 2. Afstand mellem bopæl og arbejdsplads fordelt på brancher og tidligere ledighed					
	Ingen dagpenge	Under 3 mdr. dagpenge	3-6 mdr. dagpenge	Over 6 mdr. dagpenge	I alt
	Km.				
Landbrug, skovbrug og fiskeri	17	19	22	21	17
Industri, råstofindvinding og forsyningsvirksomhed	23	19	23	24	22
Bygge og anlæg	22	28	27	29	23
Handel og transport mv.	25	25	29	30	25
Information og kommunikation	25	25	27	29	25
Finansiering og forsikring	24	27	37	29	24
Ejendomshandel og udlejning	18	18	21	20	18
Erhvervsservice	22	25	27	27	23
Offentlig administration, undervisning og sundhed	17	17	21	20	17
Kultur, fritid og anden service	19	19	27	28	19
I alt	21	21	25	26	21

Anm: Se boks 1.

Kilde: AE på baggrund af lovmodellens datagrundlag.

Pendlingsafstanden mellem bopæl og arbejde er størst for personer med længerevarende forudgående ledighed

En tilsvarende opdeling på uddannelse viser, at der også for de enkelte uddannelsesretninger gælder, at pendlingsafstanden er størst for personer med længerevarende forudgående ledighed. Det fremgår af figur 2.



Anm: Se boks 1.

Kilde: AE på baggrund af lovmodellens datagrundlag.

Forskellene i pendlingsafstandene kan i princippet dække over underliggende forskelle i brancher.

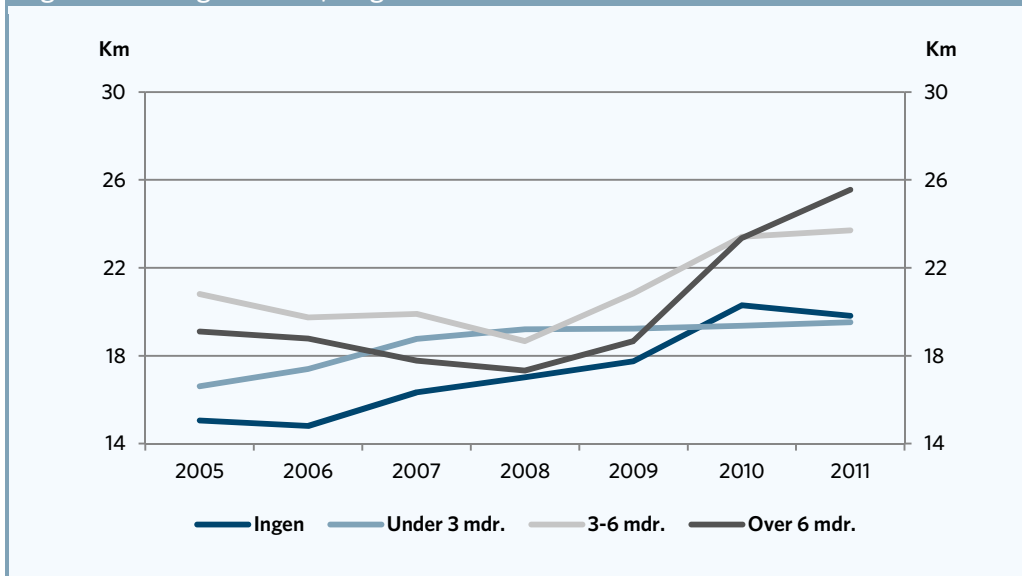
Stor stigning i pendlingsafstanden for længerevarende ufaglærte ledige

Zoomer man ind på ufaglærte og deres afstand mellem bopæl og arbejdsplads, viser det sig, at før krisen satte ind, havde de ufaglærte, der ikke havde været ledige, ca. 15 km til arbejde. I 2011 var den afstand steget til næsten 20 km. Den største stigning ligger hos de ufaglærte, der har været ledige i over 6 måneder. I 2007 havde de i gennemsnit næsten 18 km til arbejde, hvor de i dag har 25,5 km til arbejde fra deres bopæl. Det fremgår af figur 4, der viser pendlingsafstanden for ufaglærte over tid fordelt efter ledighedsforløb.

①

De ufaglærte, der har været ledige i over 6 måneder, havde i 2007 i snit 18 km til arbejde, hvor de i dag har 25,5 km.

Figur 4. Pendlingsafstande, ufaglærte



Anm.: Se boks 1

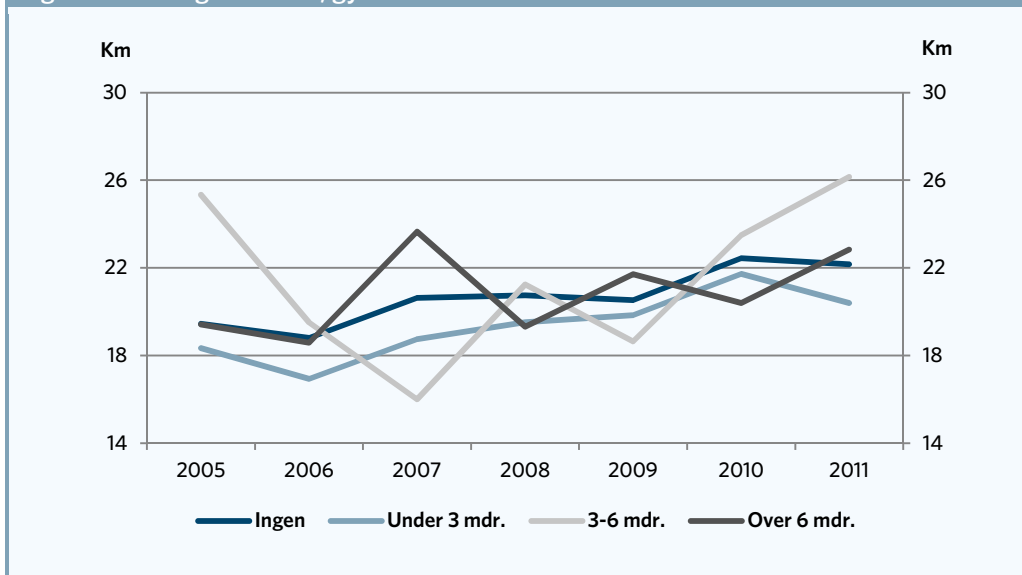
Kilde: AE på baggrund af lovmodellens datagrundlag.

For personer med en gymnasial uddannelse er der en mindre spredning i afstanden til arbejde end hos de ufaglærte. Det fremgår af figur 5, der viser pendlingsafstanden mellem bopæl og arbejdssted for personer med en gymnasial uddannelse fordelt efter ledighed.

①

For personer med en gymnasial uddannelse, er der en mindre spredning i afstanden til arbejde end hos de ufaglærte.

Figur 5. Pendlingsafstande, gymnasial



Anm.: Se boks 1

Kilde: AE på baggrund af lovmodellens datagrundlag.

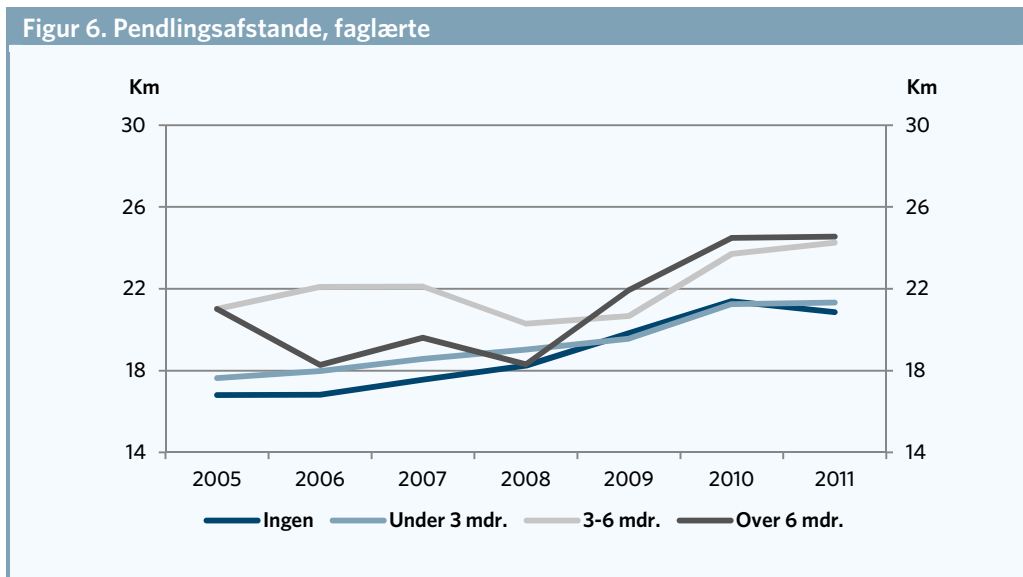
Ledige med videregående uddannelser pendler op mod 30 km.

For de faglærte, der har været ledige i over 6 måneder, er deres pendlingsafstand, når de er kommet i job igen, øget.

De længste pendlingsafstande findes for personer med videregående uddannelser, der har været ledige i tre måneder eller længere, inden de fandt job igen. Her er pendlingsafstanden til arbejde op imod 30 km

I 2008 havde faglærte med længerevarende ledighedsforløb således omkring 18 km til arbejde. I dag er afstanden næsten 25 km. Dermed er pendlingsafstanden for de længerevarende ledige faglærte øget med ca. 7 km gennem de seneste år. Det fremgår af figur 6, der viser pendlingsafstanden for faglærte.

① Pendlingsafstanden for de længerevarende ledige faglærte er øget med ca. 7 km gennem de seneste år.



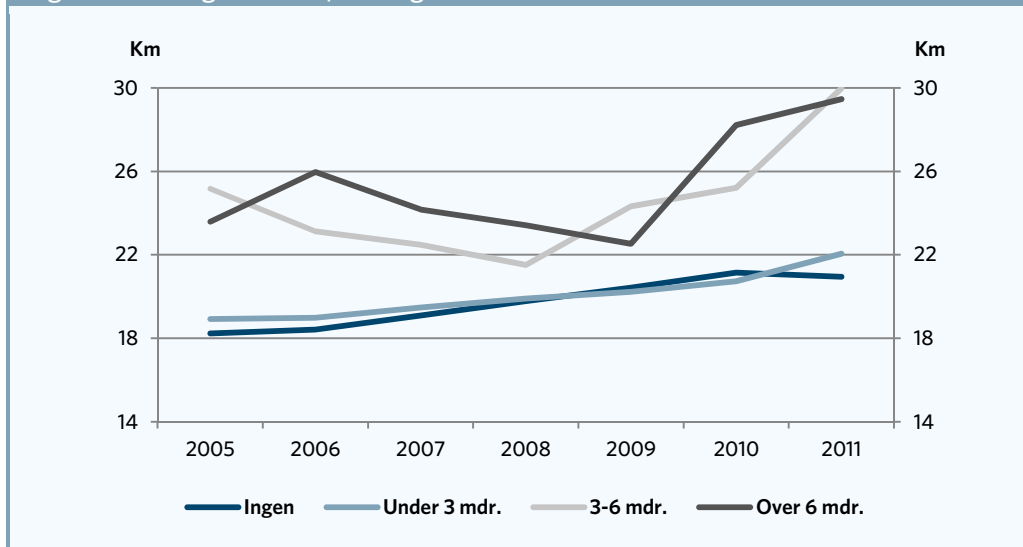
Anm.: Se boks 1

Kilde: AE på baggrund af lovmodellens datagrundlag.

De længste pendlingsafstande findes for personer med videregående uddannelser, der har været ledige fra tre måneder og opefter, inden de fandt job igen. Her er pendlingsafstanden til arbejde op imod 30 km. Denne gruppe kommer dog også fra et relativt højt niveau før krisen på omkring 23-24 km. Det fremgår af figur 7, der illustrerer pendlingsafstandene mellem bopæl og arbejde for personer med videregående uddannelser fordelt efter, om de har været ledige.

① De længste pendlingsafstande, der er op imod 30 km, findes for personer med videregående uddannelser, der har været ledige i mere end tre måneder.

Figur 7. Pendlingsafstande, videregående uddannelse



Anm.: Se boks 1

Kilde: AE på baggrund af lovmodellens datagrundlag.

Som de forrige figurer viser, så er pendlingsafstanden navnlig steget for lønmodtagere med længerevarende forudgående ledighed (mindst 6 måneder) for de store hoveduddannelsesgrupper – ufaglærte, faglærte og personer med en videregående uddannelse.

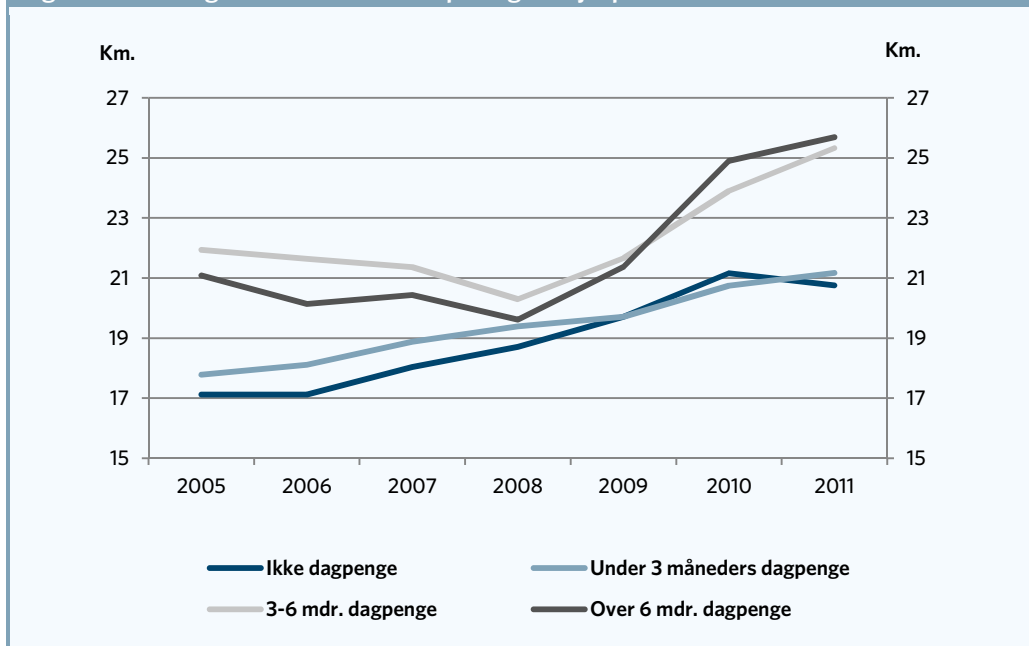
Kriseeffekt: Ledige får job længere fra deres bopæl

Samles alle uddannelsesretninger, og ser man på lønmodtagernes pendlingsafstand fremgår det, at der i de senere år har været en generel tendens til, at den gennemsnitlige pendlingsafstand er steget. Som det fremgår af figur 3, er det navnlig pendlingsafstanden for personer med længevarende forudgående ledighed, der er steget kraftigt under den økonomiske krise.

①

I de senere år har været en generel tendens til, at den gennemsnitlige pendlingsafstand er steget.

Figur 3. Udvikling i afstand mellem bopæl og arbejdsplads



Anm.: Se boks 1. Kilde: AE på baggrund af lovmodellens datagrundlag.

Tendensen til, at personer med længerevarende ledighed accepterer forholdsvis lange transportafstande til arbejdspladen, er blevet forstærket under den økonomiske krise

Blandt personer med mere end 6 måneders forudgående dagpengeledighed er der således sket en stigning i den gennemsnitlige pendlingsafstand fra 19,6 km til 25,7 km – dvs. en stigning på 6,1 km svarende til 31 pct. Til sammenligning er pendlingsafstanden kun steget med omkring 2 km for lønmodtagere uden forudgående ledighed og lønmodtagere med korterevarende ledighed (under 3 mdr.).

① Blandt personer med mere end 6 måneders forudgående ledighed er der sket en stigning i pendlingsafstand på 31 pct.

Det tyder på, at tendensen til, at personer med længerevarende ledighed accepterer forholdsvis lange transportafstande til arbejdspladen, er blevet forstærket under den økonomiske krise. Forkortelsen af den maksimale dagpengeperiode fra 4 år til 2 år kan have haft en betydning for denne stigning.

① Tendensen til, at ledighed accepterer længere transportafstande til arbejde, er forstærket under krisen.

10 KAPITEL

Jobomsætning og jobmobilitet under krisen

Under krisen er den samlede lønmodtagerbeskæftigelse faldet med 155.600 personer. Den overordnede udvikling dækker imidlertid over en stor underliggende dynamik, hvor der samtidig med, at arbejdssteder lukker ned, er nye arbejdssteder, der skyder op – og samtidig med, at der er virksomheder, der reducerer antallet af ansatte, er der arbejdssteder, der øger antallet af ansatte. Kapitlet kortlægger jobomsætningen på det danske arbejdsmarked under krisen – dvs. den løbende jobskabelse og jobnedlæggelse. Desuden belyses omfanget af den løbende personaleomsætning under den økonomiske krise.

I den offentlige debat fremhæves det ofte, at det danske arbejdsmarked er meget fleksibelt med stor mobilitet og stor underliggende jobskabelse og jobnedlæggelse. I dette kapitel anvendes Danmarks Statistiks register over lønmodtagere til at belyse denne dynamik. Der er tale om et forholdsvis nyt register, der er baseret på beskæftigelsen for samtlige lønmodtagere i Danmark.

Når fleksibiliteten på det danske arbejdsmarked skal belyses, er det vigtigt at skelne mellem jobomsætningen i de enkelte virksomheder og jobmobiliteten blandt de ansatte.

Det danske arbejdsmarked beskrives ofte som meget fleksibelt – med stor mobilitet og stor underliggende jobskabelse og jobnedlæggelse

I første del af kapitlet er der set på jobomsætningen på de enkelte arbejdssteder. Registeret over lønmodtagere giver nemlig mulighed for at belyse den løbende jobskabelse, der sker ved oprettelse af nystartede arbejdssteder, samt den jobskabelse der sker ved, at eksisterende arbejdssteder udvider antallet af medarbejdere. På tilsvarende vis kan omfanget af den løbende jobnedlæggelse belyses ved dels at se på hvor mange arbejdspladser, der forsvinder som følge af nedlukning af arbejdssteder, og dels se på hvor mange arbejdspladser, der forsvinder som følge af, at arbejdssteder indskrænker antallet af medarbejdere. Jobomsætningen tager således

①

Det er vigtigt at skelne mellem jobomsætningen i de enkelte virksomheder og jobmobiliteten blandt de ansatte.

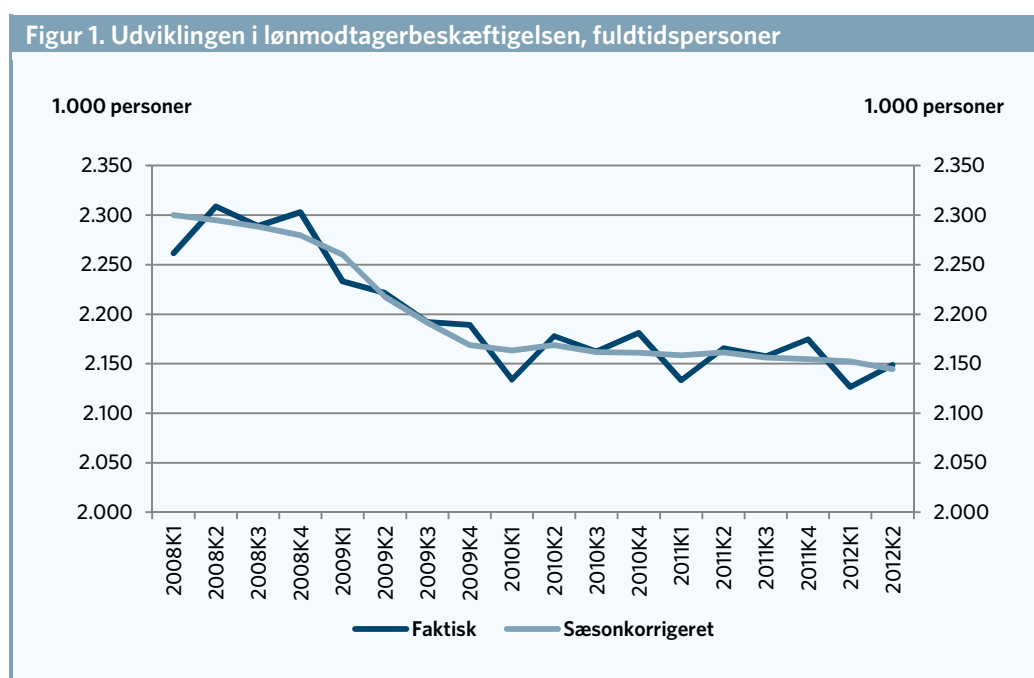
udgangspunkt i ændringer i antal ansatte på virksomhedsniveau, men ser ikke på hvem, der rent faktisk er ansat, herunder den løbende udskiftning blandt medarbejderne.

I anden del af kapitlet ser vi på jobmobiliteten blandt de ansatte. I modsætning til jobomsætningen er det en analyse, der belyser, hvor stor udskiftning der løbende er blandt de ansatte på de enkelte arbejdssteder.

Lønmodtagerbeskæftigelsen er faldet med 155.600 personer

Under den økonomiske krise er den samlede lønmodtagerbeskæftigelse faldet med 155.600 (fuldtids)personer i perioden fra 1. kvartal 2008 til 2. kvartal 2012 (sæsonkorregeret). Som det fremgår af figur 1, er hovedparten af beskæftigelsesfaldet sket i løbet af 2008 og 2009, mens beskæftigelsesfaldet i løbet af 2010 og 2011 har været forholdsvis moderat.

① Under den økonomiske krise er den samlede lønmodtagerbeskæftigelse faldet med 155.600 personer.



Kilde: AE på baggrund af Statistikbanken.

Den overordnede udvikling i lønmodtagerbeskæftigelsen dækker imidlertid over en stor underliggende dynamik, hvor der samtidig med, at arbejdssteder lukker ned, er nye arbejdssteder, der skyder op – og samtidig med, at der er virksomheder, der reducerer antallet af ansatte, er der arbejdssteder, der øger antallet af ansatte. Denne underliggende dynamik optræder i sagens natur både i krisetider og under mere almindelige konjunktursituationer.

① Den overordnede udvikling i lønmodtagerbeskæftigelsen dækker over en stor underliggende dynamik.

Det datagrundlag, Danmarks Statistik anvender til udarbejdelsen af lønmodtagerbeskæftigelsen ovenfor, indeholder oplysninger, som gør det muligt at belyse denne underliggende dynamik under den aktuelle økonomiske krise. Konkret indeholder det bagvedliggende register oplysninger om alle ansættelsesforhold for lønmodtagere, herunder start- og slutdato, beskæftigelsesomfang

(arbejdstid), kode for arbejdssted, branche, arbejdsstedskommune mv. Disse detaljerede oplysninger har Danmarks Statistik frigivet under forskerordningen – i anonymiseret form – for perioden 1. kvartal 2008 til 2. kvartal 2011.

Registeret over lønmodtagere giver f.eks. mulighed for at belyse den løbende jobskabelse, der sker ved oprettelse af nystartede arbejdssteder, samt den jobskabelse, der sker ved, at eksisterende arbejdssteder udvider antallet af medarbejdere. På tilsvarende vis kan omfanget af den løbende jobnedlæggelse belyses ved dels at se på, hvor mange arbejdspladser der forsvinder som følge af nedlukning af arbejdssteder, og dels se på hvor mange arbejdspladser, der forsvinder som følge af, at arbejdssteder indskrænker antallet af medarbejdere.

Antallet af job faldt netto med 83.000 fuldtidsjob i perioden fra juni 2008 til juni 2009

I tabel 1 er den årlige jobskabelse og jobnedlæggelse vist for hvert af årene fra 2008 til 2011 (juni). Det fremgår blandt andet, at antallet af job netto faldt svarende til 83.000 fuldtidspersoner i perioden fra juni 2008 til juni 2009. Dette beskæftigelsesfald dækker imidlertid over, at der i perioden blev skabt 211.000 nye job og samtidig nedlagt 294.000 jobs. I de efterfølgende år 2009/2010 og 2010/2011 var nettojobtabet noget mindre, men den underliggende jobskabelse og jobnedlæggelse var forholdsvis stor.

①

I perioden fra juni 2008 til juni 2009 blev der skabt 211.000 nye job og samtidig nedlagt 294.000 jobs.

Tabel 1. Årlig jobskabelse og jobnedlæggelse under krisen

	2008/09 (juni)	2009/10 (juni)	2010/11 (juni)
	1.000 fuldtidspersoner		
Jobskabelse	211	207	240
- Nye	45	51	68
- Ekspanderende	166	156	172
Jobnedlæggelse	-294	-237	-268
- Nedlagte	-64	-56	-75
- Indskrænkede	-230	-180	-192
Nettoændring	-83	-30	-28

Anm: Tabellen viser den årlige jobskabelse og jobnedlæggelse opgjort i juni måned.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

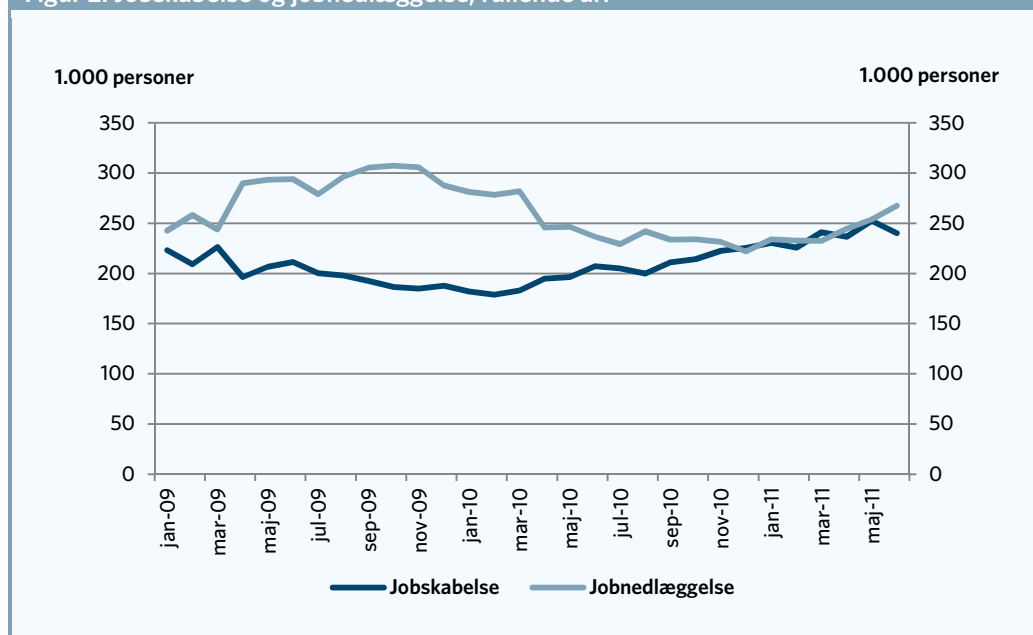
Denne jobskæbning og jobnedlæggelse kan belyses måned for måned med det anvendte register. I figur 2 er udviklingen i den årlige jobskæbning og jobnedlæggelse vist. Som det fremgår, har den årlige jobskæbning i løbet af 2009 og det meste af 2010 været på omkring 200.000 fuldtidspersoner, men i den sidste del af 2010 og i 1. halvdel af 2011 var der en tendens til stigende jobskæbning i Danmark.

① I 1. halvdel af 2011 var der en tendens til stigende jobskæbning i Danmark

Udviklingen i jobnedlæggelserne har i hele perioden været større end – eller på niveau med – jobskæbningen. Det afspejler sig ved, at den samlede lønmodtagerbeskæftigelse har været aftagende i perioden.

① Udviklingen i jobnedlæggelserne har i hele perioden været større end Jobskæbningen.

Figur 2. Jobskæbning og jobnedlæggelse, rullende år.



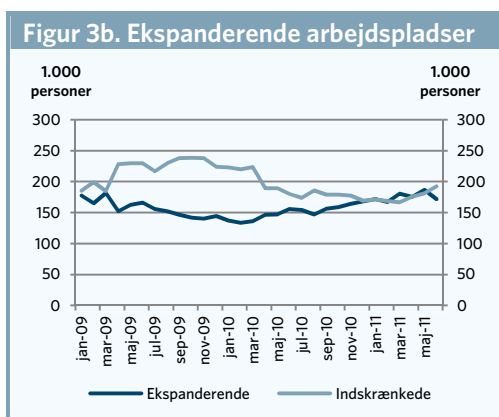
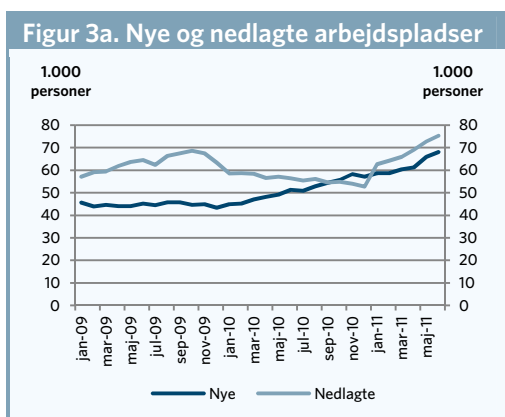
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Som tidligere nævnt kan den årlige jobskæbning dels ske ved oprettelse af nye arbejdssteder og ved udvidelse af medarbejderstaben på eksisterende arbejdssteder. Tilsvarende kan jobnedlæggelse dels ske ved nedlæggelse af arbejdssteder, og dels ved reduktioner i medarbejderstaben på eksisterende arbejdssteder.

Tendens til stigende jobskæbningen fra nyoprettede arbejdssteder

Ser man på udviklingen i job fra nyoprettede og nedlukkede arbejdssteder, viser figur 3a, at der i stort set hele perioden er tabt flere arbejdspladser ved nedlukning af arbejdssteder – end der er skabt på nyoprettede arbejdssteder. Men der har været en tendens til, at bidraget til jobskæbningen fra nyoprettede arbejdssteder har været stigende i den sidste del af perioden. I løbet af 2009 blev der f.eks. oprettet omkring 45.000 nye arbejdspladser på nystartede arbejdssteder, mens der fra medio 2010 til medio 2011 blev oprettet knap 70.000 arbejdspladser fra nystartede arbejdssteder.

① Der er tabt flere arbejdspladser ved nedlukning af arbejdssteder, end der er skabt på nyoprettede arbejdssteder.



I opgørelsen ovenfor er der ikke skelnet mellem forskellige typer af arbejdskraft. Et arbejdssted med et uændret antal fuldtidsbeskæftigede i løbet af et år vil således ikke bidrage til hverken jobskabelse eller jobnedlæggelse, selvom der underliggende kan være sket uddannelsesforskydninger i medarbejdersammensætningen. For eksempel kan der være tale om en virksomhed med 10 ansatte, som i løbet af året har nedlagt 2 ufaglærte job og oprettet 2 akademikerjob. I stedet for, at dette arbejdssted ikke bidrager til jobomsætningen som ovenfor, er der nedenfor foretaget en opdeling af jobskabelsen og jobnedlæggelsen på hoveduddannelsesgrupper. Det indebærer, at det enkelte arbejdssted f.eks. kan optræde med en samtidig nedlæggelse af ufaglærte job og oprettelse af f.eks. akademikerjob eller job til faglærte (som i eksemplet ovenfor). I det følgende er der foretaget en opdeling på følgende hoveduddannelsesgrupper:

① Den samlede jobskabelse og jobnedlæggelse bliver større, når der tages hensyn til job- og funktionsskift inden for virksomheder.

- Akademikere (Lang videregående uddannelse, herunder ph.d.)
- Korte- og mellemlange videregående uddannelser
- Erhvervsfaglige uddannelser
- Ufaglærte (grundskole, gymnasial uddannelse og uoplyst uddannelse)

Bidraget til jobskabelsen fra nyoprettede arbejdssteder har været stigende i 2010-2011

En opdeling på de 4 uddannelsesgrupper indebærer, at den samlede jobskabelse og jobnedlæggelse bliver større, end når jobskabelsen og jobnedlæggelsen opgøres uden hensyntagen til uddannelsesskift på det enkelte arbejdssted. Der er nærmere beskrevet i boks 1.

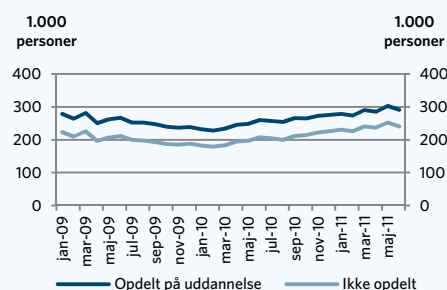
Boks 1. Jobskabelse og jobnedlæggelse med og uden opdeling på uddannelse

Ved opgørelsen af jobskabelsen og jobnedlæggelsen kan man vælge at betragte den samlede nettoændring i (fuldtidsbeskæftigelsen) f.eks. i løbet af et år som udtryk for den jobskabelse eller jobnedlæggelse, arbejdsstedet bidrager med. Et arbejdssted, der i løbet af et år f.eks. har oplevet en stigning i beskæftigelsen fra 10 til 12 fuldtidsbeskæftigede, vil således bidrage med skabelse af 2 (fuldtids)job i det samlede regnskab over jobskabelse.

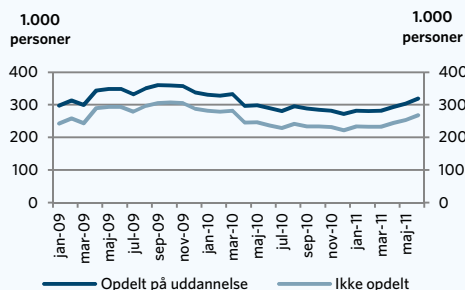
Alternativt kan man vælge at opdele jobskabelse og jobnedlæggelse efter uddannelsesgrupper. Stigningen i beskæftigelsen på ovennævnte arbejdssted fra 10 til 12 fuldtidsbeskæftigede kunne f.eks. dække over, at der var blevet nedlagt 2 ufaglærte job og oprettet 4 akademikerjob. En opdeling af jobskabelsen og jobnedlæggelsen efter uddannelsesniveau indebærer, at den samlede jobskabelse og jobnedlæggelse bliver større, end når jobskabelsen og jobnedlæggelsen opgøres uden hensyntagen til uddannelsesskift på det enkelte arbejdssted.

I figur a og figur b er vist, hvor meget en uddannelsesopdeling i 4 hoveduddannelsesgrupper (ufaglærte, faglært, KVVU/MVVU, LVU) betyder for opgørelsen af den samlede jobskabelse/jobnedlæggelse. Som det fremgår, er den samlede årlige jobskabelse og jobnedlæggelse omtrent 50-60.000 større, når der i opgørelsen opdeles på de fire hoveduddannelsesniveauer. Denne forskel afspejler bl.a., at uddannelsesniveaulet gradvist øges på mange arbejdssteder - med nedlæggelse af job til lavtuddannede og oprettelse af job til højtuddannede.

Figur a. Årlig jobskabelse, rullende år



Figur b. Årlig jobnedlæggelse, rullende år



Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

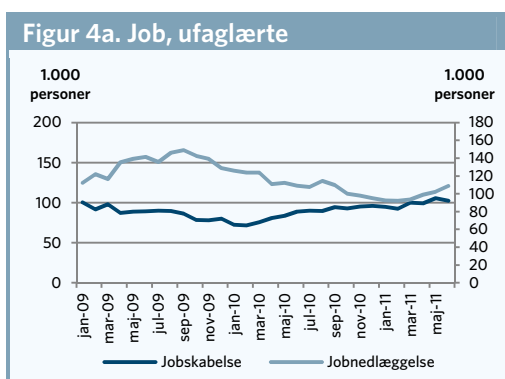
Det skal bemærkes, at de enkelte job uddannelsesmæssigt er kategoriseret efter uddannelsesniveaulet hos den ansatte. Det indebærer, at job som f.eks. er besat med akademisk arbejdskraft kategoriseres som et akademikerjob, selvom det konkrete job ikke nødvendigvis forudsætter en akademisk uddannelse.

Udviklingen i den årlige jobskabelse og jobnedlæggelse for de 4 hoveduddannelsesgrupper er vist i figur 4a, 4b, 5a og 5b nedenfor. Som det fremgår af figur 4a, blev der i løbet af 2009 nedlagt op mod 165.000 ufaglærte job, mens der i samme periode blev skabt omkring 85.000 nye job til ufaglærte - dvs. alene i løbet af 2009 (september 2008 - september 2009) er der netto mistet omkring 80.000 ufaglærte job.

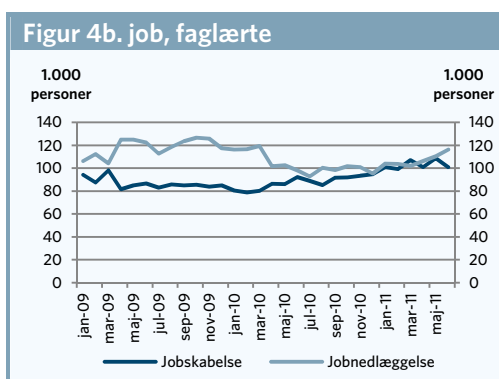
①

I løbet af 2009 blev der nedlagt 165.000 ufaglærte job, mens der blev skabt 85.000 nye job til ufaglærte.

I løbet af 2009 blev der nedlagt op mod 165.000 ufaglærte job, mens der i samme periode blev skabt omkring 85.000 nye job til ufaglærte



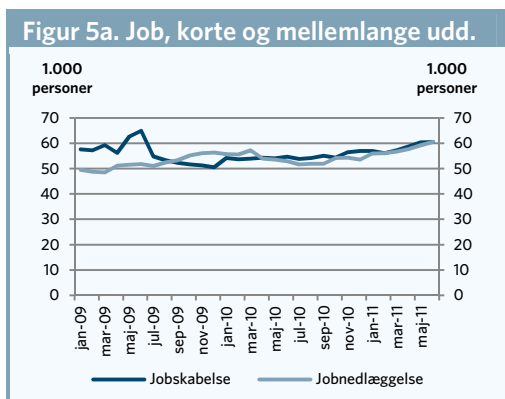
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.



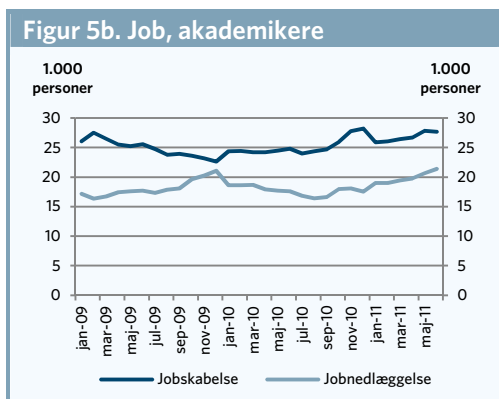
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Med hensyn til skabelsen og nedlæggelsen af akademikerjob under krisen viser figur 5b, at der gennem hele perioden (årligt) er blevet skabt flere akademikerjob, end der er blevet nedlagt – selv i løbet af 2009, hvor den generelle beskæftigelse faldt meget kraftigt. Det skal bemærkes, at nettojobskabelsen af akademikerjob under krisen skal ses i sammenhæng med, at der i perioden er sket en forholdsvis stor stigning i arbejdsudbuddet blandt akademikere.

① Der er gennem hele perioden blevet skabt flere akademikerjob, end der er blevet nedlagt.



Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.



Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Jobmobiliteten er reduceret under krisen

Mens analysen ovenfor om jobskabelse og jobnedlæggelse har set på ændringer i antal ansatte på de enkelte arbejdssteder, er der i det følgende set på ændringer i personalesammensætningen på de enkelte arbejdssteder. Konkret vil vi i det følgende fokusere på, hvor stor den løbende udskiftning af medarbejderstaben er, og undersøge, om krisen har hæmmet jobmobiliteten blandt de ansatte.

Til at belyse jobmobiliteten blandt de ansatte anvendes igen Danmarks Statistiks register over lønmodtagerbeskæftigelsen. Dette register giver blandt andet mulighed for at følge hver enkelt person/lønmodtager, og for at se hvilken virksomhed den enkelte er ansat på – måned for måned. På baggrund af dette datagrundlag viser figur 6, hvor stor en andel af de ansatte, der i løbet af en måned skifter job – fra et arbejdssted til et andet. Som det fremgår, er denne andel faldet fra

① Andelen af personer, der skifter job, er faldet under krisen.

omkring 3,1 pct. i begyndelsen af 2008 til omkring 2,4 pct. i første del af 2011 (sæsonkorrigerede tal). Det svarer til en reduktion i jobmobiliteten på knap 25 pct., og det viser, at den økonomiske krise har dæmpet jobmobiliteten blandt de ansatte. Det skal understreges, at denne jobmobilitet udelukkende fokuserer på skift mellem job – og ikke skift fra f.eks. job til ledighed, tilbagetrækning mv. Se boks 2 for en nærmere beskrivelse af opgørelsen.

Reduktionen i jobmobiliteten under krisen er på knap 25 procent

Boks 2. Nærmere om analysen

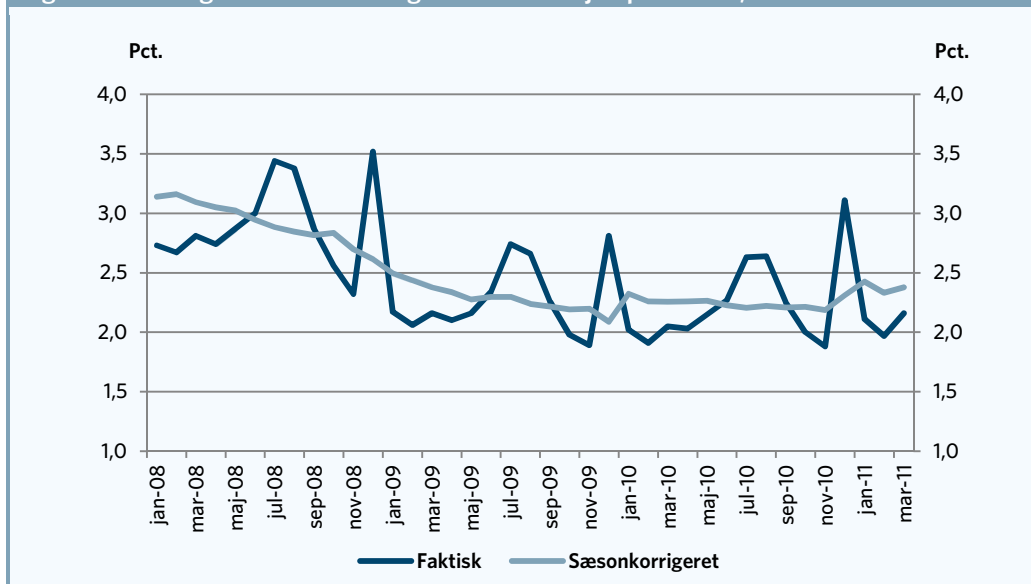
Mobiliteten mellem job er opgjort ved for hver måned at undersøge hvor stor en andel af lønmodtagerne, der skifter job til en anden virksomhed. For at undgå at enkelte "huller" i beskæftigelsesforløbene resulterer i en jobafgang, er det valgt at definere en jobafgang, hvis der i de efterfølgende 3 måneder ikke er modtaget løn fra virksomheden – men løn fra en anden virksomhed. Personer, der overgår til ledighed (i mindst 3 måneder) eller tilbagetrækning, tæller således ikke med i afgang, fordi der er fokus på skift mellem job.

Analysen baseres på Danmarks Statistiks register over beskæftigede lønmodtagere. Blandt de personer, der modtager løn fra flere virksomheder i samme måned, er det i denne analyse valgt udelukkende at se på det dominerende ansættelsesforhold – defineret som det job, der i måneden giver den største lønudbetaling.

Den faldende jobmobilitet er langt overvejende sket under den første del af den økonomiske krise, mens jobmobiliteten har ligget forholdsvis stabilt igennem 2010 og ind i 2011.

① Jobmobiliteten er primært faldet under den første del af krisen.

Figur 6 Udvikling i andel lønmodtagere der skifter job pr. måned, 2008-2011



Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Jobmobiliteten varierer mellem brancherne

Der er stor forskel i jobmobiliteten mellem forskellige befolkningsgrupper – f.eks. mellem brancher, uddannelsesgrupper og på tværs af aldersgrupperne.

Som det fremgår af figur 7, er jobmobiliteten forholdsvis høj blandt lønmodtagere ansat inden for *Landbrug, Erhvervsservice, Kultur, fritid mv.* samt *Bygge og anlæg*. Omvendt er jobmobiliteten forholdsvis lav inden for *Offentlige erhverv, Industrien* samt inden for *Finansiering og forsikring*.

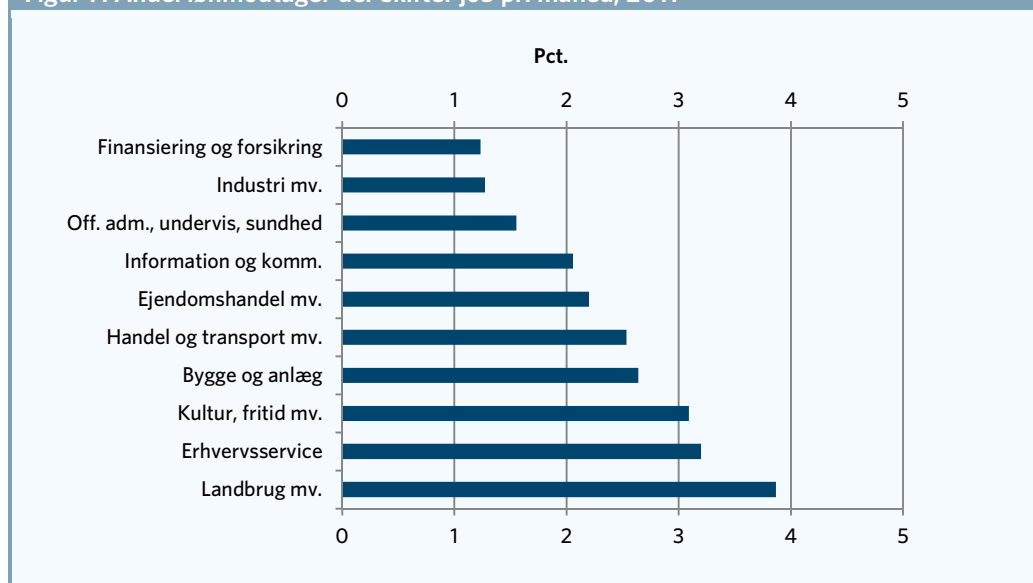
Generelt er der en tendens til, at erhverv med høj jobmobilitet er kendetegnet ved sæsonarbejde (som f.eks. landbruget), ved at have forholdsvis mange unge ansat og ved at bestå af forholdsvis små arbejdssteder.

① Generelt er der høj jobmobilitet i brancher præget af sæsonarbejde.

Store arbejdssteder med bred aldersmæssig sammensætning har generelt lav jobmobilitet

Modsat er erhverv med lav jobmobilitet typisk kendetegnet ved at bestå af forholdsvis store arbejdssteder, bred aldersmæssig sammensætning og forholdsvis stabil beskæftigelsesudvikling i løbet af året. En af forklaringerne på, at størrelsen af arbejdsstederne har betydning for jobmobiliteten, er bl.a., at store arbejdssteder alt andet lige giver flere muligheder for, at den ansatte kan søge nye udfordringer internt i virksomheden, end tilfældet er for mindre virksomheder.

Figur 7. Andel lønmodtager der skifter job pr. måned, 2011



Anm: Jobmobiliteten er opgjort som et simpelt gennemsnit af jobmobiliteten i januar, februar og marts måned.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

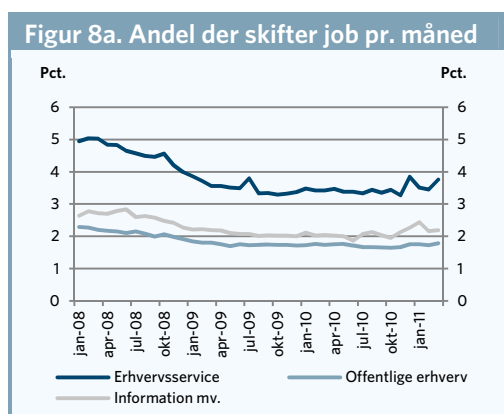
Anvendes en mere detaljeret branchegruppering med 127 erhverv, er i tabel 2 vist de 15 erhverv med henholdsvis den største og den laveste jobmobilitet. Som det fremgår, er jobmobiliteten størst inden for *Arbejdsformidling og vikarbureauer*, *Produktion af film, tv og musik mv. samt Teater, musik og kunst*, mens jobmobiliteten er lavest inden for *Mejerier*, *Hospitaler* og *Fremstilling af husholdningsapparater mv.*

Ⓢ Jobmobiliteten er størst inden for 'Arbejdsformidling og vikarbureauer', 'Produktion af film, tv og musik mv.' samt 'Teater, musik og kunst'.

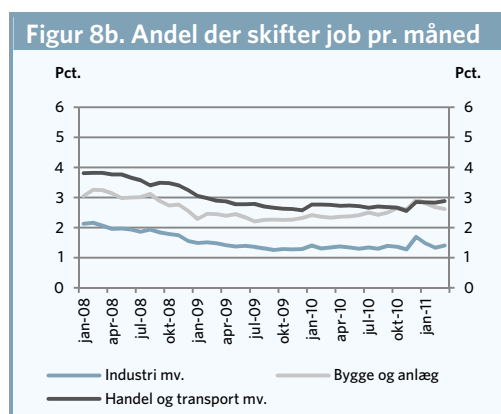
Tabel 2 Top/bund 15 over erhverv med størst/lavest jobmobilitet, 2010/2011			
Top 15	Pct.	Bund 15	Pct.
Arbejdsformidling og vikarbureauer	8,4	Indvinding af olie og gas	0,4
Produktion af film, tv og musik mv.	6,9	Fremst. af basiskemikalier	0,6
Teater, musik og kunst	6,4	Medicinalindustri	0,6
Forlystelsesparker og andre fritidsaktiviteter	6,0	Olieraffinaderier mv.	0,7
Restauranter	5,9	Gasforsyning	0,7
Private husholdninger med ansat medhjælp	5,6	Luftfart	0,7
Anden operationel service	5,4	Pengeinstitutter	0,7
Sport	5,2	Fremst. af andet elektronisk udstyr	0,8
Fiskeri	5,2	Fremst. af metal	0,9
Hoteller mv.	5,0	Fremst. af ledninger og kabler	0,9
Specialbutikker med fødevarer	4,3	Fremst. af motorkøretøjer og dele hertil	1,0
Tankstationer	4,2	Fremst. af maling og sæbe mv.	1,0
Rejsebureauer	4,0	Fremst. af husholdningsapparater, lamper mv.	1,0
Voksenundervisning mv.	4,0	Hospitaler	1,1
Reklame- og analysebureauer	3,9	Mejerier	1,1

Anm: Jobmobiliteten er opgjort som et simpelt gennemsnit af jobmobiliteten i månederne fra januar 2010 til marts 2011.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Med hensyn til udviklingen i jobmobiliteten i de enkelte erhverv viser figur 8a og figur 8b, at faldet i jobmobiliteten er sket inden for alle (de viste) hovederhverv, herunder navnlig inden for *Erhvervsservice*.



Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

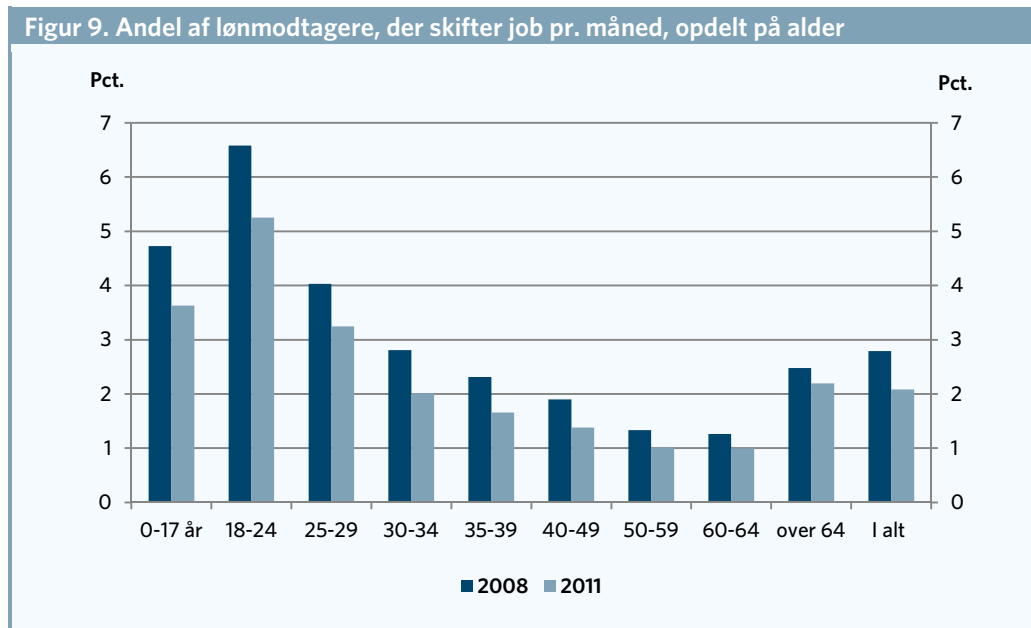


Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Unge er mest tilbøjelige til at skifte job

Udover branchen har den enkeltes alder også stor betydning for størrelsen af jobmobiliteten. Som det fremgår af figur 9, er det de 18-24-årige, som er mest tilbøjelige til at skifte job, mens personer i alderen 50-64 år har den laveste jobmobilitet. De unge har således en jobmobilitet, der er mere end 5 gange større end de ældre. Mellem disse aldersgrupper er der en tydelig tendens til, at jobmobiliteten falder med alderen. Samtidig viser figuren, at jobmobiliteten er reduceret i alle aldersgrupper i perioden fra 2008 til 2011.

① De unge har således en jobmobilitet, der er mere end 5 gange større end de ældre



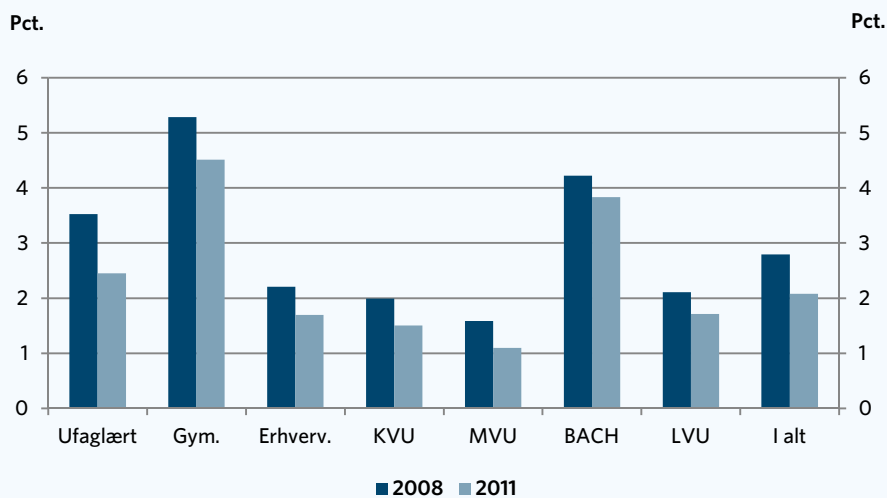
Anm: Jobmobiliteten er opgjort som et simpelt gennemsnit af jobmobiliteten i januar, februar og marts måned.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

En opdeling på uddannelse viser, at jobmobiliteten er størst blandt personer med en gymnasial uddannelse som højeste fuldførte uddannelse og blandt bachelorer, mens jobmobiliteten er lavest blandt personer med en mellemlang videregående uddannelse. Den højere jobmobilitet blandt lønmodtagere med en gymnasial uddannelse eller en bacheloruddannelse som højest fuldførte uddannelse afspejler bl.a., at forholdsvis mange i disse uddannelsesgrupper er unge og fortsat under uddannelse.

① Jobmobiliteten er størst blandt personer med en gymnasial uddannelse og blandt bachelorer.

Jobmobiliteten er lavest blandt personer med en mellemlang videregående uddannelse

Figur 10. Andel af lønmodtagere, der skifter job opdelt på højeste fuldførte uddannelse



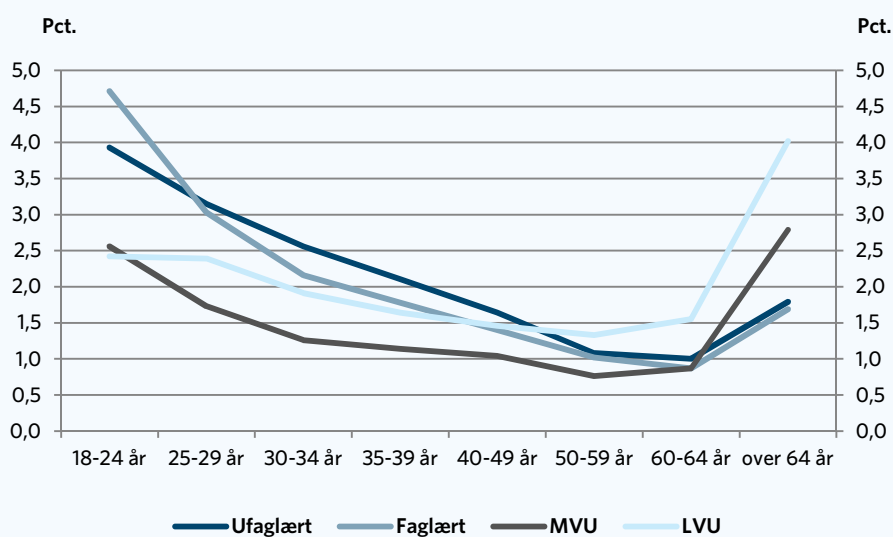
Anm: Jobmobiliteten er opgjort som et simpelt gennemsnit af jobmobiliteten i januar, februar og marts måned.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

De forskelle, der kan observeres mellem uddannelsesgrupperne, er således i høj grad påvirket af alderssammensætningen i de enkelte uddannelsesgrupper. For at "rense" for disse aldersforskelle er i figur 11 vist mobiliteten mellem (udvalgte) uddannelsesgrupper opdelt på aldersgrupper.

Figuren viser blandt andet, at personer med en mellemlang videregående uddannelse har den laveste jobmobilitet i stort set alle aldersgrupper - bortset fra de over 64-årige. Op til omkring 40-års-alderen har faglærte og ufaglærte den højeste jobmobilitet, men blandt lønmodtagere over 50 år er det akademikere, der har den højeste jobmobilitet.

①
Op til omkring 40-års-alderen har faglærte og ufaglærte den højeste jobmobilitet.

Figur 11. Lønmodtagere, der skifter job, opdelt på alder og højeste fuldførte uddannelse



Anm: Jobmobiliteten er opgjort som et simpelt gennemsnit af jobmobiliteten i januar, februar og marts måned.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Udgivet af

AE - Arbejderbevægelsens Erhvervsråd

Reventlowsgade 14, 1. sal

1651 København V.

Telefon: 33 55 77 10

E-mail: ae@ae.dk

www.ae.dk